

ଅନୁଷ୍ଠାନ ସମିତି

—

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ. ଅନୁଷ୍ଠାନ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૬૭૫ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ રાખરૂંદનો શાસ્ત્રનો

વિષય ૫- : ૩

સમરકંદ નો શાહજાદો.

અને

હેરાત શેહેરની હુસ્નબાનું.

લખનાર—દાદી એ. તારાપોરવાલા.

પ્રગટ કરનાર,

દીનશા એ. કરકરીઆ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૫૬૭૫

૬-૩

૫૬૭૫

“સમરકંદનો શાહનદો” નામની આ વાર્તાની ચોપડી મરહુમ કવિ દાદી એદલજી તારાપોરવાલાએ મુકામ તારાપોરથી લખેલી છે અને મીંઠ દીનશા એદલજી કરકરીઆએ મુંબઈ પ્રાંટરોડ ત્રામતરમીનસ નજદીક ત્રીભોવનદાસ બીલ્ડીંગમાં આવેલાં પોતાનાં માણેક પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં પોતાને માટે છાપી છે અને ઉપલેખ ઠેકાણેથી પ્રગટ કરી છે.

સમરકંદનો શાહજાદો

અને

હેરાત શેહરની હુસ્નબાનુ.

નામનીઆ વાર્તા

મરહુમ સાધ કવિ દાદી એ. તારાપોરવાલા
ને

આવતા મહિનાની તારીખ ૩૦ મી મે ૧૯૧૫

રોજ ૨૧ મે મીનોરામ માહ ૯ મે

આદર યજ્ઞ, શેહનશાહી સને ૧૨૮૪

યજ્ઞદેજરદીને દીને પડનારી

પહેલાં વર્ષની એવણની

બાજની અશો યાદમાં

મોટાં માન સાથે

એઓને અર્પણુ

કરીએ

છીએ.

લી. સેવક,

દીનશા એદલજી કરકરીઆ.

બધુંજ હમારે માટે.

ચોપડી પ્રગટ કરવી હમારે, વેચવી હમારે તે પ્રસ્તાવનાં પણ લખવી હમારે, એવું આજ સુધી બન્યું હોય એમ જણતું નથી. અલબત્તાં, અમે તો કંઈ નેક નીષ્ઠાથી કામ હોવાની ઇચ્છા રાખ્યે છીએ તો, પછી જો અમારા બાબમાં હમો કંઈ નવું કરીને વાંચનારને સંતોષ આપવાની કંઈક કોષેશ કર્યે તો તે “ સવાર્ય ” વગર બની શકતું નથી, એ આજનાં લાજુલા જમાનામાં નવું શીખવવા જવું પડે તેમ નથી, આજની વારતા સમરકંદ શેહરનાં સુલતાન શેહરીયાર નામનાં ત્યાંના બાદશાહ અને તેનાં જુના જમાનાની દીલસોઝ રૈયતનાં માન પામેલા “સાહબદા સલીમ” કે જેને માટે તમામ રૈયત અને બાદશાહ ધણાં માનની નજરથી જોતા હતા તેઓ માટે લખાયેલી છે. જેમ દુન્યાનાં સંસાર વેહવારમાં બનેછ તેમ સાહબદા સલીમને માટે સુલતાન શેહરીયારને રાત દીવસનો સંસારી બજાપો ધણો એ હતો કે તેનો તાબેદાર બેટો સલીમ બધી રીતે પોતાના પીતાજીને માન આપતો પણ એકજ બાબદ, અને તે સંસારનાં સુંબમાં પોતાને દુખ સમજતો હતો અને તે સંસારી થવા એટલે લગનનાં ગાંઠથી જોડાવા ના પાડતો અને તે એટલી હદ સુધી મકકમ બોલતો તેજ બખતો કે હું કદીબી સંસારી બાદશી થઈશ નહીં. આ સાહબદા સલીમનાં કેડાવથી

તેના માત પીતા હમેશાં ધણાં દરદમંદ રહેતાં અને ધણીખી સમજવત
કરવા છતાં તે આબદને દીઝમાંથી તેણે વીસારી નહીં હતી. એક દીવસ
સુઝતાન શેહરીયાર પોતાના રામેતા મુજબ નગર ચર્ચા જેવા મોડી
રાતે શેહેરમાં પોતાના વજીર અબુલુશેન સાથે બાહર પડ્યો, જ્યાં એક
બાદશાહી મેહલ જેવાં મકાનમાં ત્રણ મોહમેદન નાજનીનો રાત્રે બટીની
ભણકદાર રોશની વચ્ચે રંગરાગમાં મશગુલ હતી કે જ્યાં સુઝતાન શેહ-
રીયારે તે તરફ એવડી મોડી રાત્રે શું થાય છે તે જોવાને વજીરને ઇંતે-
જારી બતાવી, તેઓ તે મહીમાં જોવાને મકાનની નજદીક જઈ ઉભા.
ખુદાનું કરવું એવું થયું કે તે નાજનીનો રંગરાગ કરતાં તરેહવાર વાતો
ચલાવવા લાગ્યાં અને તે સાથે પોતાનાં સુઝતાન શેહરીયારનાં બેટા
સલીમનાં એકવચ્ચની ઠડાવ વીશે વાત નીકળી કે સલીમ બધી
રીતનો મજાનો છે પણ નારી જાતી ઉપર ધણાં અભાવથી જુવે છે
અને પોતે કદીખી સાદી કરનાર નથી એવો મજબુત ઠડાવ લઈ બેઠો
છે. આ ત્રણ નાજનીનમાં એક હેરાત શેરથી પરોણી તરીકે
આવી રહેલી રહીશ કે જે એક હાકમની બેટી હુસનઆનું નામની
હતી તેને આ શાહજાદા સલીમનાં ઠડાવ ઉપર શકની નજરથી
જોઈ બોલી, “એમ બનેજ નહી” અને જો તેમ બને તો,
મને એક તડાકે તેને સંસારી માનસ બનાવી દેતાં વાર કેટલી!
એવા મકકમ ઠડાવથી હુસનઆનું વાત ચલાવવા લાગી. આ વાર્તા બહુ
ધ્યાનથી સમજી સુઝતાન શેહરીયારે બીજેજ દીવસે આ આનુને તેડાવી
મંગાવી અને તે દરબારમાં આવેલી હુસનઆનુંએ બાદશાહની ખાત્રી કરી
આખી અને ધણા ગજબનાક પ્રયોગો પોતાની એક મદદગાર યુદ્ધીઅરમલાના

ભેગા બળ સાથે સાહજતા સત્તીમને. અનેક રીતે સમજાવી ઠેકાણે લાવે
 છે જે વાંચી આપણને માનવાને જરા શંકા થાય એ બનવા ભેગ
 છે પણ આપણે એવા પ્રયોગો વીશે થાણું સમજેલું અને જાણેલું છે
 કે જે આ બાબદો નહીં સમજવાને કંઈ કારણ મળતું હોય !
 આખી વાર્તા ઘણી રસીલી અને સમજ લેવાભેગ છે. હુરનખાતું એ
 કાંધેલી બંદગી એક ધ્યાને દરેકનેમાટે કરવા ભેગ છે. એક
 વિદવાન કવિ કે જેની બરોબરીઓ આજેખી મને સોધેલો જડતો
 નથી. તેવા એક મરહુમ કવિ તરફ આ દીલસોઝ કલ્પમ હમેશ
 હેતથી જોતી આવી છે અને વાંચક વર્ગ આ મરહુમ તરફ જે
 માનની નજરથી જુવે છે તે જાણી મારો સંતોષ એવડો મજબુત
 થાય છે અને મને લાગે છે કે આ નાહતી વાર્તા વાંચક વર્ગમાં
 ઘણી પ્રીય થઈ પડશે. મરહુમ કવિ દાદીની પેહલાં વર્ષની
 આવતી બાજ રૂપિયાર તા. ૩૦ મી મે ૧૯૧૫ ને દીવસે પડનાર છે
 તેજ મરહુમ ભાઈ કે જેને આ વાર્તા લખેલી છે અને એજ વાર્તા
 હમારી તરફથી મરહુમનાં પહેલાં વર્ષની બાજની અશો યાદનાં
 માનમાં એઓનેજ અર્પણ કરતાં મને મોટો સંતોષ પેદા થયો છે.

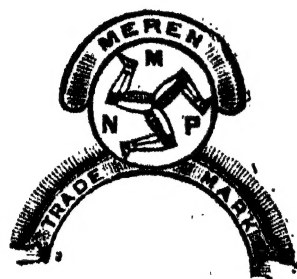
લી. સેવક,

દીનશા એદલજી કરકરીઆ.

તા. ૦-૧-૫-૧૫

કેડે છોકરું ને ગામે સોધ્યું
ગરમીના રોગનો ખાત્રી પુરવક અકસીર અને
રામબાણ ઇલાજ
“મેરેન પાઉડર.”

કીંમત આના
૧૨

કીંમત આના
૧૨

લગાડવાની સમજ બાટલી સાથે આપવામાં આવી છે.

એમ. એન. પેસ્તનજી

મરીનલાકનની ચોથી ગલી,

નંબર ૮ બીજે માલે.

સારો માલ સાફ થઈ જશે તો દીલમાં
દગદગો રહી જશે.

આવો—જીવો અને ખાત્રી કરો.

એક્ટે અવાજે વખણાયલી—

પીં જેં બલસારા.

ની દુકાનનાં મેગ્યા બસાઉઝ અને ફરૉક.

ભાનુઓ! ઘણી દુકાનોમાં તમે વીઝીટઆપી આવ્યાં
હશે પણ એક વખત હમારી દુકાનની મુલાકાત લેવા
ખાસ ભલામણ છે.

૬૦-સીતારામ બીલડીંગ,

કેરાકુર્ડ મારકીટ પાસે—મુંબઈ.

છોકરા-છોકરીઓ, અને ધંધાદારીઓ માટે.

બલસારા ટયુશન ક્લાસ.

સ્થાપ્ત ૧૯૦૫

ઉપલા ક્લાસમાં સ્કુલ જતા છોકરા અને છોકરીઓને ગુજરાતી શરૂઆતથી તે મેટ્રીક અથવા સ્કુલ ફાઇનલ સુધીની બધી બાબદો વણીજ ખત અને મહેનતથી શીખવવામાં આવે છે.

મેટ્રીકના ક્લાસ, ખાસ અલાહદો અને બુદી બુદી બાબદોના ખાસ એક્સપર્ટ, અંગ્રજી, અનુભવી એડ્યુએટ શિક્ષકો વણીજ કાળજી અને મહેનતથી ચલાવે છે, જેથી છોકરા અને છોકરીઓની વણીજ સારી સંખ્યા તેમાં દર વરસે પસાર થાય છે એજ તેની ખરી ખુબી દેખાડે છે.

વળી સ્કુલમાં નહિ જતાં છોકરા કે છોકરીઓને પણ કોઈની બાબદ સ્કુલ કરતાં જલદી અને સરસ રીતે શીખવવામાં આવે છે.

આ ઉપરાંત, બુક-ફોર્પીંગ, શોર્ટ-હેન્ડ, ટાઇપરાઇટીંગ અને બાનુઓ તેમજ ધંધાદારીઓ માટેના ખાસ અગ્રેજી ક્લાસો બુદા બુદા કાળજીવાળા અને અનુભવી શિક્ષકો દિવસે અને રાતને વખતે ચલાવે છે જેનાં પરીણામો વણીજ ઉમદા આવતાં હોવાથી દર મહિને છોકરાં વધતાં જાય તેમાં નવાઈ નથી.

બાનુઓનો અને છોકરીઓનો મદલાજો સચવાય માટે છોકરાઓથી તદ્દન અલાહેદી જગા તેઓ માટે રાખી છે માટે કાંઈની અડચણ વગર દરેક મા-બાપે પોતાની બેટીઓને લાલ આપવાને ચુકવું નહિ. આ મહીનાની શરૂઆતથી બાનુઓ માટે મ્યુઝીક ક્લાસ પણ ચાલુ કરીધા છે.

વધુ માટે નીચેના ઠેકાણે મળો યા લખો—

- (૧) ચીરામજારની મારકેટ સામે, મી. મી. સ્ત્રીનાં ઘેરમાં ખીજે માળે.
- (૨) દાકતર સાહેબનાં દવાખાનાં સામે, કાવસજી પટેલનો મોહલ્લો, કોટ.

હાજીમહમદ અબ્બા

હાઈ ક્લાસ

ટેલર્સ એન્ડ આઉટફીટર્સ.

દરેક કોમને સુટ થાય એવાં બંધબેસ્તા

પોશાકો સીવવાનું મારકીટમાં

આ એકજ ખાતું છે.

બાહરગામના ચોરડેા ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવે છે.

ઠેકાણું—નવી ઉમરીગર બીલ્ડીંગ

ઠાકુંડ મારકેટ સામે,

મુંબઈ.

ડાં બાટલીવાલા

એ યુમીક્ષચર.

આ દવા વરસોથી વપરાય છે.

આજે બાટલીવાલા એ યુમીક્ષચર ગમે એવી
જોરાવર તાવને જડમુળથી દાખી દે છે.

કંઈક વરસોથી લોકો એના ઉપયોગ કરે છે.

લાખો આદમીઓ સારાં થયાં છે.

આ દવા ખરેખરી એક ચમત્કારીક દવા
પુરવાર થઈ છે.

અને દરદીને એના જેવો રામગાન ઉપાય ખીજો એકખી નથી.

ડાં હો. લી. બાટલીવાળા જે. પી.

વરલી, દાદર, મુંબઈ.

ડાક્ટર વામન ગોપાલનું

જગપ્રસીધ્ધ આયોડાઈઝડ.

સારસા પરિલા

ને મળેલો સુન્નાનો મેડલ.

અગરેલું લોહી સુધારવા એનાં જેવી બીજી દવા
કોઈ નથી.

ચોખી વનસપત્તીમાંથી એ બનાવવામાં આવ્યો છે.

દરેક શીઝનમાં લેવા હરકત નથી.

આ સારસા પરિલાથી ગરમીના તમામ દરદો--લકવો
સંધીવા--ખચ--ઉધરસ--ખુજલી--દરાજ--અળતરા--
ફેાદલા ચામડી ઉપર પડતા કાળા દાગો--ઝાડાનો
કબજાઆત વીગેરે દરેક પર આ દવાના જેવી
બીજી એકબી દવા નથી.

ખાદલીની કીંમત રૂ. ૧૧ અને ખરચ ભુદો.

લખો ડા૦ ગણિતમરામ કેશવ.

હાકોરદાર--મુંબઈ.

તમારું માનીતું ને સર્વેનું જાણીતું

મદ્રાસ હેર ઑઇલ.

ગરમીના દીવસોમાં રાહત આપનાર અને
બાલને સુવાળા તેમજ લાંબા બનાવનાર—
મદ્રાસ હેર ઑઇલ એક જાણીતું તેલ છે.

દરેક આબરુદાર દુકાનદારોને ત્યાંથી મલી શકસે.

ધી રૉયલ તોયલેટ મેન્યુફેક્ચરીંગ

કંપની મુબઈ.

સોલ એજન્ટ:—સોરાબજી ડી. પટેલ.

પ્રોવીઝન પેટન્ટ મેડીસન મરચન્ટ.

પારસી બજાર કોટ— મુબઈ.

દશાવરના એજન્ટોને સારું કમીશન આપવામાં આવશે.

ગ્રાંટરૉડ ગ્રામ ટરમીન્સ પીરોબશાહ નશરવા
નજીની દુકાનેથી પણ મલશે.

વાડી બંજસે રહો કે ગમે તો
નાની ગુબારો ચહેલીપર વસો.

તમારી ગુબારને લાયક થાય અને વલી ઘર શાલે
અને છાકરાં છઠ્યાં ઘસી પીસીને વાપરે તેરા
માલ મસાલો લેવાને થુકતા ના.

મશીનથી બનાવેલું ફાંકડું ટકાડે અને અપ-ડુ-ડેટ
ફરનીચર કાંઈ સઘળીજ દુકાનેથી અને
કારખાનેથી મળવાનું નથી

ત્યારે તમે ક્યાં જશો? અને ક્યાંથી લાવશો?

તમારાં શર્ટનાં કફ ઉપર સુખડપેનથી આંખે નીચડો કાડે લખી રાખો.

ફરામરોજ ઍંડ સન્સ.

કેબીનેટ મેકર્સ.

ગાવાલ્યા તળાવ ટેકરોડ-મુબઈ.

આને આ નામથી—

કોણ અંજાણું છે ?

દુન્યાં હેર ઑઠલ.

બજારમાં એની સારી પુછપરછ છે, તેથીતો આને
ધંરવટુ બોલ થઈ પડ્યો છે. જે તમુને દુન્યા
હેર ઑઠલ બજારમાંથી મેળવતાં વીલંબ
લાગે તો—

એ. ઇ. પાટણવાલાને

ભાજપાલા લેન મુખઈ ના. ૩ લખવું.

કીંમત બાટલી એકનાં આના બાર પોષ્ટેજ
મરચ ચાર આના વધુ.

મુન્નાં ઉપર ઢોલ ચહડાવવાનો ધંધો
હમો કરતા નથી.

આજે બાનુઓની સેવામાં હમો કંઈ વરસોથી
થોડે નફે બોહલો વેપાર કરીએ છીએ.

હમારી દુકાન જાણીતી છે અને માલ સઘળો નવોજ
અને તેખી વળી અપ-દુ-રેડ ડીઝાઈનનો રાખ્યે છીએ.

બાનુઓને માટે હમારી દુકાનમાં ભરત અને
ગુથન કામનું એક એવું તો જંગી સીલેકશન
ગોઠવેલું છે કે જે બેવાથીજ ફક્ત ઘણું
જાણવાનું અને શીખવાનું મળશે.

બાનુઓનાં ભરત અને ગુથણ કામના વેપારી.

નુરભાઈ હકીમજી

એન્ડ પ્રધર્સ,

કુપર બીલડીંગ આંટરોડ-મુંબઈ.

———Dr. CARL'S———

AGUE SPECIFIC

A CERTAIN REMEDY FOR ALL FEVERS.

———Dr. MCPHAEL'S———

NERVO-VITALO PILLS

THE FINEST BRAIN AND NERVE TONIC

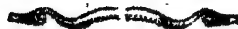
M. T. MADON & Co.

Family and Dispensing

CHEMISTS

24-26 Abdul Rehman Street

BOMBAY.

પ્રીત્ત!

જ્યારે બી તમુને—

તમારા ઘરો-માટે-અંગતોઓ માટે-અથવા તેની અંદરના
કોઈ પણ લાગો માટે શયગાર કરવાની, તેને અપદ્ધ અંધ
અનાવવાની તમુને જરૂર પડે ત્યારે-હમારી

બોમ્બે ટાઇલ માર્ટની

દુકાન કે—

જે મુંબઈ બેંકની સામે આવેલી છે ત્યાં દરેક જાતની રંગ બેરંગી
ટાઇલ્સો ગરીબ તેમજ તવંગરો માટેની એક સરખા ભાવે
સસ્તેથી વેચવામાં આવે છે.

મારસદમની રંગબેરંગી લાદીઓ, તાતા સ્ટીલની
શીલીંગના એ-કે-કા ડીઝાઇનોના નમુનાઓ
તમુને હાથમાંથી સુકવાળી ગમશે નહીં.

ફક્ત એકજ વખતની હમુને ત્રાયલ આપો!

ધી બોમ્બે ટાઇલ માર્ટના માલેક

ગુલામઅલી ગુલામહુસેન.

સ્થાપી ૧૮૮૮, ૨૧, બેંક સ્ટ્રીટ-મુંબઈ.

શંઘવી દોલતરામ નંદલાલ ઝવેરી.

જવેરાતના તથા સોનાના દાગીના ઓરડરથી
ખનાવનાર તથા વેચનાર.

કારીગરને તમારે ઘેરે નંગો બેસાડવા મોકલશું.
જુના, સોનાના તથા જવેરાતના દાગીના રીપેર
કરનાર તથા જુના દાગીનાને નવા જેવા
પોલીશ કરનાર.

માતીનો સોનાનો દાગીનો ગીલીટ કરનાર.

શંઘવી દોલતરામ નંદલાલ ઝવેરી.

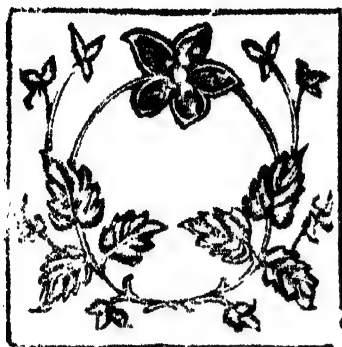
થ્રાંટરોડ સ્ટેશનની પાસે પીટીટ મેનશન

સ્ટોટર રોડ મુ'બઇ.

ટેલીગ્રાફીક એડેસ "મિલેલીકાઝ"

એમ. એમ. કોપટીની કુંઠ

આરસ તથા ટાઇલ્સના વેપારી તથા કંત્રાકટરો જમીન દીવાલ અને ફરનીચરને ખરના સફેદ તથા ફેન્સી લાદીઓ (ટાઇલ્સ) મારસેલ્સની રંગીન તથા લાલ લાદીઓ માંગરોલી નળીઆ, આરસના સફેદ તથા કાળી લાદીઓ તથા પાટીઆ ટેબલને માટે આરસના ચોકઠાં પોટેલેન્ડ સીમેન્ટ શાહ-

બાદી લાદી ખરોકન ટાઇલ્સ વગેરે જથ્થાબંધ તથા છુટક હમારે ત્યાંથી કીફાયત ભાવે મળુશે. આરસ ઉપર કાતરકામ કીફાયત ભાવે કરી આપવામાં આવશે.

એમ. એમ. કોપટીની કુંઠ

૪૮ કસ્ટમ હાઉસ રોડ-મુંબઈ.

નાગપુરના એજન્ટ

મી. તૈયબઅલી બદશ્દીન બસરાય.

૬૦ આદીતવારી મળર-નાગપુર.

સમરકંદ નો શાહજહાદો

અને

હેરાત શેહેરની હુસ્નબાનું.

પ્રકરણ ૧ લું.

સંસારમાં સુખી કોણ છે ?

સુલતાન શેહેરીયાર, યગદાદનાં મશહુર ખડીફ હાફ્ત-અલ રસીદનો બીજો નમુનો હતો. અગરેબથી મગરેબ સુધી તેનું નામ પ્રસિદ્ધ હતું. તેના અદલ ઇનસાફથી તેની રૈયતને તે અતિ પ્રિય હતો. તેના રાજ્યમાં મોટાં કે છોટાં સર્વ કોઈ આરામથી વસતાં હતાં. સમરકંદની શેહેનશાહતનો વિસ્તાર ચોતરફ પુષ્કળ ફેલાયેલો હતો. અને સુલતાનના ઇનસાફી અંમલની તારીફ સમર-

કંદમાં આવનાર એકેએક મુંસાફર પોતાને મુલક ક્ષત જતો હતો.

ત્યારે સુલતાન શેહેરીયારની સ્વારી પોતાનાં રાજ્યમાં ફરવા નીકળતી ત્યારે સોના-રૂપાનાં પુલ્કાથી તેની ગુલ્લખર રેયત તેને વધાવી લેતી હતી અને તેનાં વફાદાર અમીર ઉમરાવો હીરા મોતીની થાળો તેનાં નાજ ઉપરથી નેસાર કરતા હતા. દુકંમાં, સમરકંદની શેહેનશાહતને સુલતાન શેહેરીયારમાં એક દયાળુ રાજપતિ, નેકીને આહનારો, ઇનસાફી અને રેયત-રક્ષક રાજા જડ્યો હતો, કે જેનું નામ માત્ર સાંભળતાં શું ન્હાનાં કે મોટાનાં મ્હોમાંથી “ખુદા તને સદા સલામત રાખે!” એવા આશિષ વચ્ચે એકદમ બહાર પડતા હતા.

સુલતાન શેહેરીયાર દરેક વાતે સુખી હતો પણ એક વાતનું તેને દુઃખ હતું, એ દુઃખનું મુળ કારણ તેનો એક પુરો બેટો શાહ-ખદો સલીમ હતો, સુલતાન શેહેરીયારની તમામ ઉમેદો એ જવાન યુવરાજ પર લટકેલી હતી. તે તેને અંતઃકરણનાં પ્યારથી આહતો હતો અને તેનાં એક વાળને વાંકું થતાં પોતાના જનની નોખત આવી પુગેલી સમજતો હતો. વાંચનાર વિચાર કરશે કે શાહખદો સલીમ આપરંગીલો અને કુછંદી હશે. ના, તેમ ન હતું. શાહખદામાં પોતાનાં બાપીકા ગુણોનો તમામ વારસો ઉતરેલો હતો. તે ભલો, સખી અને બહાદુર હતો. તેનું જીગર દયાળું હતું-તેનું અંતઃકરણ અમીરી, બવાસ ધરાવતું હતું. તે, નામદાર સુલતાનનો એક તાબેદાર બેટો હતો. તેના દરેક ગુણો તારીફ લાયક અને નીતિમાન હતા. રેયતમાં તે પોતાના પેદરની મિસાલ બહુ પ્રિય હતો.

ત્યારે એમ કેમ ? તે એક વિલક્ષણ બેદ હતો. આજે દુનિયામાં જાતી ઠાકીને એમ કોણ કહેશે કે હું સર્વ વાતે સુખી છું ? આખી પૃથ્વી પર પાદશાહી ભોગવનાર પણ કાંઈને કાંઈ ચીંતા કે કાંઈને કાંઈ દુઃખથી મુક્ત હોતો નથી, તો સુલતાન શહેરીયાર જેવો રૈયત-રક્ષક રાજા દુઃખના ખ્યાલથી દુર હોય એ બનેજ કેમ ?

ઓ ઇનસાન ! દુઃખ વગરની દુનિયાંજ નથી, સુખની પાછળ દુઃખ સંજોગજ છે, દુનિયામાં દુઃખ ન હોય તો પરમેશ્વરને પછી પિછાણેજ કોણ ?

શાહજાદો સલીમ કુછંદી ન હતો, મમતખોર ન હતો. નાતાખેદાર ન હતો, પણ એકજ વાતે તેને ધીત હતી અને તે સ્ત્રી જાતિ તરફનો અભાવ હતો. તે બચપણથીજ સ્ત્રીઓ તરફ અણુગમે ધરાવતો હતો. ફકટ પોતાની જણેના માવતર સુલતાના નુરમહાલ શિવાય તે તમામ અજ્ઞાનજાતિ તરફ કાંઈ અજ્ઞાન જેવી તિલ્કણ લાગણી ધરાવતો હતો અને તેથી જ્યારે તે ઉંમરે પુગી એક નવ-જવાન જવાનિયો બન્યો ત્યારે સુલતાન શહેરીયારે પોતાના એ પ્રિય પાટવી કુંવરને પરણાવવા માટે કરેલી કોશિષો તમામ વ્યર્થ ગઈ !

અને ત્યારે સમરકંદના સુલતાનને જે છુપ્યો ગમ હતો, તે એ હતો. પોતાના દરજ્જાને શોભા આપે એવી મુલકે મુલકની મોલાદાર શાહજાદીઓ તેણે યુવરાજ સલીમ માટે શોધી કાઢી પણ શાહજાદાએ તેમાંની એકને પણ પોતાની પસંદગી આપી નહિ. તેની માવતર સુલતાના નુરમહાલ પણ પોતાના રાજ્યપતિની માફક શાહજાદા સલીમને સંસાર-મુખમાં નાખવાની અતિ ઉત્કંઠા ધરાવતી

હતી, પણ ખીજ દરેક બાબદનો તે તાબેદાર બેટો, તે એકજ વાતે પોતાનાં માત-પિતાને નારાજ કરતો હતો.

“ઓ નામવર તું નારાજ ના થા!” સુલતાના વારંવાર સુલતાન શેહેરીયારને સમજાવતી. “સાહબદો સલીમ હજી નાદાન છે. વખતે, પોતાનું કામ કીધા વગર રહેલાનો નથી.”

“પણ ક્યારે? ઓ મારી આંખના આરામ, આજે નહિ તો ક્યારે?” સુલતાન અફસોસ કરતો. “મારી જવાનીની મોસમ હવે ખતમ થઈ છે અને બુઝર્ગીના દરવાજામાં હું દાખલ થઈ ચુક્યો છું. મારી જીંદગી મને રહી રહીને કેટલી વધી રહેશે! પોતાનું કાંઈ મુદ્દરત છે અજલનો કાંઈ અટકાવ છે? આપણે ખાકી ઇનસાન એક દહાડે ખાંકમાં મળવાને સજેલાંજ છઈએ. મારી સલતનતમાં સર્વે સત્તા ધરાઈ છે પણ અજલનાં ફરેસ્તાને અટકાવવાની કુદરતનાં તે બેનમુન બાપે કોણને તાકાત આપી છે કે મને આપે? મારી અજલ મારા પગની નીચે લમતી હશે તે કોણ બાણે છે?”

“ઓ મારાં સરનાં તાજ! એમ ના બોલ” સુલતાના અધીરી અધીરી પડેને બોલતી. “તું નામવરની ઉમરદરાજી હજાર વર્ષની હોજો! સમરકંદની બોહોળી શેહેનશાહતનો સેતારો સદા બુલંદીએ પહોંચજો અને તું ઇમાનનાં શાહને હરગેજ રંજ નાં હોતો! ખરી વાત છે નામવર કે અજલનો ફરેસ્તો ક્ષેપ ધડીએ આવીને ઉભો રહે છે તેની કોઈને ખબર નથી પણ એ તો કુદરતનો કાયદોજ છે. એ કાયદો અમીર કે ફકીર સાને માટે એક સરખી રીતે અમલમાં મુકાયેલો છે. તું જેવા તાજવર સાહે જીંદગીથી નારાજ થવું નહીં

જોઈએ. ખેટો સલીમ આપણને આ આમદમાં કદાચ તાંમે નહીં થાય પણ કુદરત તેને તાંમે કરશે. તે આપણી સામે થઈ શકશે પણ કુદરતની સામે તેનાથી કદી થયાનું નથી; માટે એ મારી જીંદગીની ઉમેદ! તું નાઉમેદ ના થા. એજ શાહજાદો પોતાનો વિચાર વખત જતાં ફેરવશે અને આપણાં દિલનાં બગીચામાં ઉમેદનો આહાર આવશે.

“ તારા નાબુદ શબ્દો જોહર સમાન કીમતી છે, બહાલી નુર, પણ મારો ગમ, તેથી બુલાય એમ નથી. મારો મોટામાં મોટો અફ-સોસ એજ છે કે જો એ જન કરતાં જાદા ખેટો પોતાની જીંદગી વળગીજ રહેશે તો આપણા મનની ઉમેદ કદી બર આવવાની નથી. એ નુરમહાલ, તું વિચાર કર કે આપણો શાહજાદો શાદીનાં પવિત્ર ગાંઠને જીંદગીની છેલ્લી ઘડી સુધી ધિક્કારીજ નાંખે તો પછી મારી બોહળી શેહેનશાહતનું શું થાય? અરે શાહજાદા સલીમ પછી આપણાં એ બોહળાં રાજ્યનો માલેક કોણ? ”

સુલતાન શેહેરીયારના આ છેલ્લા શબ્દો વળુદ વગરનાં નહીં હતા. તે નામવરને ઉપજેલી એ ચીંતા ન્હાની સુતી નહીં હતી. વાંચનાર! એક મોટી રિયાસતનો સાહેબ પણ ચીંતાથી મોકલો હોતો નથી એમ ઉપલો દાખલો જોયા પછી તમે કેમ નાં પાડી શકશો?

પ્રકરણ ૨ જી.

એક મુલતાનનો શોક.

સમરકંદની આખી શહેનશાહતમાં શાહખ્તા સલીમની સ્ત્રી જાતિ પ્રત્યેની તિરસ્કાર ભરેલી લાગણી શું નહાનાં કે મોટાં સર્વ કોઇને જાહેર હતી. આટલું છતાં યુવનાજ સલીમ લાગ્યશાળી હોવો જોઇએ કે સમરકંદની એકપણ ઓરત તેને માટે ખુશ મોલતી નહતી. શાહખ્તાને અબલા જાતિ તરફ એટલો ધિક્કાર હોવાનો કાંઈ ખાસ સખખ હોવો જોઇએ એમ સર્વ કોઈ માનતાં હતાં પણ તેમ નહતું. સલીમની સ્ત્રીઓ વિરૂદ્ધની તિક્ષણ લાગણી કુદરતીજ હતી. આખી શહેનશાહતમાં તેના જેવો ખુશસુરત લાયકીવાળો અને સદગુણી જુવાન ખીજો કોઈ ન હતો. ઉમરાવી દરજ્જાની રૂપાળી સ્ત્રીઓ શાહખ્તા સલીમપર મરી શીટતી હતી અને તેની મહેરબાની મેળવી શાદીથી એક થવાને અંકેકપર હરીફાઈ ચલાવતી પણ શાહખ્તા કોઈ પણ નાજનીનને મચક આપતો ન હતો. તે એક નીતીમાન અને બહાદુર રાજકુવર હતો. શેકારગાહનો તે શોખીન હતો. સેકડો વિકાસ પ્રાણીઓનો શેકાર કરી તેણે પોતાની રૈયતને નિર્ભય બનાવી હતી. એવા એક ભત્રા શાહખ્તા ને તેની પ્રજા આહતાં ન શીખે તો ખીજુ શું કરે ?

મુલતાન શેહેરીયારનું એક પુરું ફરજંદ ઘોડેસ્વારીમાં, શેકાર-ખાણમાં, એલમ હુલરમાં અને જાત જાતની કેળવણીમાં એવું કાબેલ હતું કે આખાં સમરકંદમાં તેની આહોશી અને બહાદુરીના વખાણ

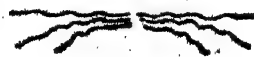
થતાં હતાં. દરબારી તાજીમ તવાઝો અને પોતાના ઉંચા દરજ્જા મુજબના શેહેનશાહી ટેકમાં તે ખાંડયો જાય એવો ન હતો. તેની ઘોડેચારી જેઠ નામીયા ઘોડેચારો દાંતમાં આંગળી પકડતા હતા. શેકારખાણમાં તેની ઝડપ, ઉડટ અને ચાલાકી જેઠ પ્રખ્યાત થયલા શેકારીઓ પાછળ હતી જતા હતા. એકમ હુન્નર, સખાવતમાં, સદગુણમાં અને ખીજાં અનેક પરોપકારી કાર્યોમાં તે, સુલતાન શેહેરીયારનો ખીજો નમુનો હતો. પોતાની રૈયતનાં એક અદનામાં અદના આદમીનાં હકનું પણ રક્ષણ થયેલું જોવાને. તે સદા તત્પર હતો. સુલતાન શેહેરીયાર શાહજહા સલીમમાં પોતાની તમામ નકલનો વારસો ઉતરેલો જેઠ હંમેશાં ખુશ થતો હતો. તેને માત્ર એકજ નીરાશા હતી અને તે યુવરાજ સલીમની અખલાઅતિ તરફની તિલાણ લાગણી હતી. તે નામવરે શાહજહા સલીમના આ વિચારો ફરવવા માટે અનેક યુક્તિઓ રચી, પણ તેમાની એકે યુક્તિ રામખાણ નીવડી નહીં. આ ઉપરથી સુલતાન શેહેરીયારે સલીમનું સુધરવું કુદરતપર મુક્યું તો જો કે તે વિશે તેના દિલમાં એક જાતનો છુપ્યો ગમ વાસો કરી બેઠો હતો અને વારંવાર તે ઉભરી આવતો હતો પણ એવા એક ભલા ને હુન્નરમંદ બેટાની એકજ ખામીને લીધે તેને પોતાની નજરથી દુર કરવાને તેનું અમીરી અંતઃકરણ મગજબુતીથી ના પાડતું હતું.

શાહજહા સલીમ પર સુલતાન અને સુલતાનાનું પુષ્કળ હેત હતું. પરણ્યા શિવાયની ખીજા કામપણુ બાબદમાં રાજકુંવર તેમન હુકમની બહાર નહિ હતો. તે ઉમરમાં આવ્યા પછી દરબારમાં સુલતાનના જમણા હાથપર બેસી તેને અનેક રીતે ઉપયોગી થઈ પડતો

હતો. ધનસાક્ષમાં તે એકકો હતો-અન્નકે આપ કરતાં બેટો ચઢીયાતો હતો. દરબારનાં અમીરો તેને સુલતાન શેહેરીયારનેજ બેટલું માન આપતા હતા અને શાહબદા સલીમ તે માનને ઇચ્છેલું લાયક હતો.

વડો વજર અબુહુસેન, જે એક દાનાવ બુઝર્ગ મદ હતો અને સુલતાનનો અતી વિશ્વાસુ હોવા ઉપરાંત રૈયતમાં પણ લોકપ્રીય હતો, તેને શાહબદા સલીમ માટે અતિ ઉંચું મત હતું અબુહુસેન સુલતાન શેહેરીયારને વારંવાર ખાત્રી આપતો હતો કે શાહબદામાં તેના આપીકા ગુણોનો તમામ વારસો ઉતરેલો હતો માટે તેણે સલીમની તે એકજ ખામીને ઝાઝી ધ્યાનમાં લેવી નહીં. જણાવવાની જરૂર નથી કે વજર અબુહુસેને પણ શાહબદા સલીમને સમજવવામાં કાંઈ આડી રાખી હતી નહીં; પણ તેમાં તે ફતેહ પામ્યો નહીં હતો.

એ રીતે એક રાજવંશી મેહેલમાં પણ 'મતફેર' પોતાનું રાજ્ય ચલાવતો હતો. એક શેહેનશાહતનો માલિક પણ સંસારના એક છુપ્યા ચટકાથી બાકાત ન હતો. આ હાલુભંગુર સંસારમાં ગમે એવી બુલંદ પદ્ધિ ધરાવનાર ધનસાનને પણ જમાનાનું ચકકર કાંઈ ને કાંઈ રૂપે પોતાના પેચમાં લેવા વીના રહેતું નથી તેનો આ દેખાઈતો દાખલો હતો. સુખની પાછળ દુખરૂપી દૈત્ય અહોનીશ કેવો મહયો રહે છે તેનું આ ચિત્રમાં એક દેખાઈતું દરશન હતું સંસાર સીંધુ. સમાન આ લોકપ્રસિદ્ધ કહેણી ત્યારે આપમેળે ખરી પડતી હતી એક ગરીબની ઝુપડી કે એક રાજવંશીનો મેહેલ સુખ-દુઃખનાં ભેગાં મિશ્રણ વગરનો કદી હોઈ શકતો નથી એ આ ચિત્ર-દર્શક દુનિયાઈ દર્પણનો સ્પષ્ટ સારાંહિશ હતો.

પ્રકરણ ૩. બું.

ત્રણ ખુબસુરત નાજનીનો.

એક અંધારી રાત્રે જે સોનાગર સમરકંદના એક શાંત મોહતા માંથી પસાર થતા હતા, તેઓ શિદા પોશાકમાં સજ્જ થયેલા હતા. એકનો દરજ્જો બીજા કરતાં ચઢીયાતો હોય એમ જણાતું હતું કારણ કે તેઓ અકેકની પાછળ ચાલતા હતા. પાછળ ચાલનારનું સમગ્ર ધ્યાન આગળ ચાલનારનાં પગલાં ઉપર હતું, આગળ ચાલનારો જ્યાં અટકતો ત્યાં પાછળ ચાલનાર તુરત ઉભો રહી જતો અને પોતાને કાંઈ હુકમ મળવાની ઉમેદથી તુરત નજદીક આવી આતુરતાથી હાથ અખશ કરી ઉભો રહેતો !

“અહીં કોઈનો કંઈ સાદ સંભળાય છે વાં?” પેલા આગળ ચાલનારે એક મોટાં મકાન આગળ એકદમ અટકી સવાલ કર્યો.

“હા નામવર.”

“ધ્યાનથી સાંભળ કે એ સાદ કોઈ મર્દોનો છે કે નાજનીનો ?”

તે આજ્ઞાકિત પાછળ ચાલનાર પોતાને થયેલા હુકમ જગવવા દોડ્યો. ત્રણ મીનીટ પછી તે પાછો આવ્યો અને બોલ્યો: “ખુદાવંદ, હું તમારો હુકમ જગ લાવ્યો છું. જે ઉડો સાદ અહીંથી આપણે થોડો થોડો સાંભલી રાત્રીએ તે મર્દોનો નહીં પણ કોઈ નાબુક અબલા જતિનો છે.”

“તું શા ઉપરથી કહે છે કે તે સાદ કોઈ મર્દોનો નથી ?”

“ સાદની નાજીકાઇ અને મધુરતા ઉપરથી, નામવર !”

“ એવા તેં કેટલા શાદ સાંભળ્યા છે ?”

“ ત્રણ.”

“ ત્યારે તું એમ કહેવા માંગે છે કે આ વાતચીત કરનાર ત્રણ બાનુઓ છે ?”

“ હા નામવર.”

“ હું ઉભો છું ત્યાં જે સાદ આવે છે તેને કરતાં તું તપાસ કરી આવ્યો ત્યાં વધુ ખુદ્દો અવાજ આવે છે કે ?”

“ હા, ખુદ્દાવંદ !”

“ ચાલ બતાવ મને ” અને તેજ પળે અત્યાર સુધી પાછળ ચાલનારે આગળ ચાલવા માંડ્યું અને પેલો આગળ ચાલનારો તેની પાછળ ગયો. તેઓ તે ખુદ્દંદ મકાનના પાછલા ભાગમાં દાખલ થયા અને ખરેખર ત્યાંથી તે સાદ વધારે ખુદ્દા સાંભળી શકતા હતા.

“ દરવાજા અને બારીઓ બંધ છે તે છતાં આપણને અહીં અચ્છું સંભળાય છે તેનો સમજ શો હશે વાઈ ?” પેલા ખુદ્દંદ દરજ્જાવાળાએ પોતાનાં આજ્ઞાકિતને પ્રશ્ન કર્યો.

“ નામવર, તેનો ભેદ અહીં છે; જરા મારી પાછળ આવો !” અને એમ કહી તે પોતાના માલિકને મકાનના પાછલા ભાગમાં આવેલી એક સાંકડી શેરી તરફ લઇ ગયો. ખુદ્દાવંદ નઝર કરો ! આ એક ન્હાની બારી ખુદ્દલી રહી ગયલી જણાય છે. સખ્ત ઠંડીને લીધે મકાનના બારી બારણાં જે કે બંધ કીધેલાં છે, પણ અનાયાસે કુદરતે આપણે માટે આ ન્હાની બારી કોઇ નોકરની બુલથી ઉઘાડી

રાખેલી લાગે છે. એક પુરૂષની ઉંચાઇ કરતાં આ બારી વધુ ઉંચી હોવાથી તમે નામવર તેમાં બનતો દેખાવ નજરેનજર જોઈ શકશો નહીં, માટે ખુદાવંદ, તમારા ગુલામની અરજ એ છે જે તમે મારી આંધ પર ચઢીને ઉભા રહો કે અંદર શું બનેછ તે સેહેલાઈથી જોઈ શકાશે.”

તેજ પળે પેલા સખસ વાંકો વળ્યો અને તેનો શેડ તેની પીઠ પર ચઢી ઉભો. પેલા પીઠપર ચઢેલાએ તે ઉંચી બારીનાં સળીઆ બંને હાથે પકડ્યા અને અંદર ડોક્યું કરી ચીમાઈને જોવા તથા સાંભળવા લાગ્યો.

તેણે અંદર શું જોયું ? એક આરાસ્તા કરેલાં સુંદર દીવાન-ખાનામાં ભલુકદાર રોશની વચ્ચે ત્રણ ખુશ્નુરત નાજનીનો એક કીમતી ગાલીચા પર બેઠેલી હતી અને તેમની આસપાસ ત્રણ-ચાર સાહેલીઓ હાથ જોડીને ઉભી હતી. તે ત્રણે બાનુઓ નવજવાન અને અકેક કરતાં સરસ હતી. તેમના દીલકશ ચેહેરા પરસ્તાનની પરીઓને લજવાવે એવા મોહક હતા, જેમને જોઈ પેલા છુપ્પો જોનાર થોડીક પળ સુધી તે ત્રણમાંથી કોણને સરસ દરજ્જો આપવો તે વીશે પોતાના મનમાં તરેહવાર તર્કો આંધવા લાગ્યો.

“બહાલી હુસ્નયાનું, ખુદા શાહેદ છે કે તમારા આવવાથી અમે કેટલાં ખુશી છઈએ.” તે ત્રણમાંની એક બોલતી સંભળાઈ. “તમારી સોજતમાં આએ અદવાડીયું અમે ક્યાં પસાર કીધું તે અમે જાણતા નથી, અમારાં ખુર્જાં માવતર અને અમે બંને બેહેનો અમારાં ગરીબ ઘરમાં તમારાં કદમ સુઆરક થવાથી નિહાયત ખુશી છીએ.”

“ જોહરા, તમારા આ સુંદર સપુત્રો તમારી કાપડી વગર બીજા કાંઈ બતાવતા નથી.” પેલી પરોણીએ પ્રતિઉત્તર આપ્યો. “ એકાદ ભાઈ કુટુંબ તરફથી જે વધારી રાખી શકાય તે તમામ તમારા માનવંત માત અને તમે સમગ્રમાં મારી જે માનભરી મેહેમાનદારી કીધી છે. તેનો ઉંડો છાપ મારા જીગરમાં લઈને હું મારે વતન જઈશ. બાનું જોહરા, સમરકંદની મારી આ મુજાકાત દરમિયાન તમે અને મેહેન દીનારખાદીએ મને આપેલાં માનની વાતો હું મારા માનવંત માત-પિતા આગળ ઘણા હર્ષથી કરીશ અને હું પુર ખાત્રી ધરાઉં છું કે તે સાંભળી તેઓ ઘણા ખુશી થશે.”

“ અમે કશું કીધું નથી, બહેન હુસ્નબાનું, અમારી ફરજ માત્ર અમે બજાવી છે.” દિનારખાદી બોલી અને વાત ફેરવી નાંખતાં કહ્યું:—“ તમે અમારા સમરકંદના શાહખાદા વાશે સાંભળ્યું છે કે, હુસ્ન ?”

“ હા, મારા માનવંત પીતાજીથી મેં તેની ઘણી તારીફ સાંભળી છે. શું તે એટલો બધો બહાદુર છે ?”

“ બહાદુર પુછો છ ? આ બોહોણી શહેનશાહતમાં શાહખાદા સક્ષીમ જેવો હીમતવાન ને લડાયક પુરૂષ બીજો કોઈ નથી. ધર્મના રક્ષક સુન્નતાન શહેરીયારનો તે એક મોટી મગફરી છે.”

“ અને તેની ખુબસુરતી ?” બાનું જોહરા બોલી. “ માહતામ જેવો તેનો ચહેરો એક પરી એહેર પુતલીને પલુ-શરમાવે એવો છે. આખાં સમરકંદમાં એના જેવો ખુબસુરત, બહાદુર, સખી અને સદગુણી નવજવાન બીજો કોઈ ન હશે.”

“ ખરેખર ? ” પેલી હુસ્નઆનુ, જે એક ખરીજ હોશાનદાર આનુ હતી, તેણીએ અન્યમી બતાવી. “ સુલતાન શેહેરીયાર જેવો ભાગ્યશાળી ત્યારે કાંઈ નહીં કે એવો એક સદગુણી પુત્ર પણ ધરાવે.”

“ નહીં એહેન, તમે ધારોછો તેટલો સુલતાન નસીબવાન નથી. તે દરેક વાતે સુખી છે પણ એકજ આગદ તેના સુખને ઉંધું વાળે છે.” દિનારગદી બોલી.

“ અને તે શું ? ” હુસ્નઆનુએ હેરત થઈને પુછ્યું.

“ તે હું કહું ” આનું ઝોહરા બોલી. “ શાહગદો સલીમ દરેક વાતે સદગુણી, બહાદુર અને નીતિમાન છે પણ તેનામાં એકજ ખોડ છે.”

“ ખોડ ? ”

“ હા, ઘણીજ નાપસંદ કરવા લાયક ખોડ ! ”

“ તે શું વાંદ ? ”

“ તે એ કે તેને અબલાગતિ તરફ કાંઈ અજાજ જેવી સુગ છે. અવપણુથીજ તે ઓરત જતને ધિક્કારતો આવ્યો છે અને પોતાની રાજવંશી માતા શિવાય બીજી કાંઈ આનું ને માટે તેને માન નથી.”

એટલે ? કેવું અજાજ જેવું ! અબલાગતિએ તે તેનું એટલું શું પાપ કીધું હશે કે તેની લાગણી આપણી તરફ એટલી બધી તિક્ષણ છે ?

“ એનો ભેદ કાંઈ સમજી શકવું નથી.” દિનારગદી બોલી.

“ અમારાં નામવર સુલતાને શાહગદા સલીમને પરણાવવા માટે અનેક પ્રયત્નો કર્યા પણ તે એકનો બે થતો નથી.”

“ પણ તેનો કાંઈ સખખ ? ”

“ સખખ ? સખખ ખુદા જાણે ! તેણે મક્કમપણે અનેકવાર ખહેર

કાંઈ છે કે તે સ્ત્રી જનિને કદી વશ થનાર નથી. 'સ્ત્રી' નામની અતિ સુગ છે અને ગમે એવી પરીચેહેર પુનઃજીનાં નાજ-નખરાં એ શાહમદાપર ફૂલી અસર કરી શકતાં નથી. "

એ શું બોલો છો બહેન દિનાર ? અખત્રા જનિના મોહ-પાસ-માંથી કિયે પુરૂષ છુટવા પામ્યો છે કે તમારો શાહમદો છુટી શકે ? નહિ, બેઅદબી માફ છે, મારી બેહેનો, પણ આ વાત મારા મગ-જમાં તો ઉતરતી નથી. કદાચ કદાચ ચોક્કસ શાહમદીઓ વિરૂધ્ધ તેને કાંઈ અણગમો હશે-તમામ અખત્રા જાત તરફ એમ નહીં હશે. "

"નહીં, નહીં, બહેન હુશન્યાનું, તેમ નથી. તે તમામ ઓરત જાતને ધીક્કારે છે અને જીંદગી સુધી પોતે કુંવારો રહેવાના કસમ ખાય છે. "

"હું માનું નહીં, કદી માનું નહીં. જે કામો લાખો લશકરની ફોજથી થઈ નથી શકતાં તે કામ એક અદના અખત્રા સહેલાઈથી ખમવી શકે છે એવા એક નહિં પણ અનેક દાખલાઓ તવારીખમાં મોજુદ છે. એક સ્ત્રીના વિચાર પુરૂષથી નહીં ફેરવાય, પણ એક પુરૂષના વિચાર એક મકકમ મનની સ્ત્રી એક હહેઝામાં ફેરવી શકે છે. શાહમદો સલીમ ગમે એવો બહાદુર અને દ્રઢ વિચારવાળો હશે પણ સ્ત્રીમોહીનીની આગળ તેની બહાદુરી કે મન સંજંધી મક્કમતા કદી ટકી શકવાની નથી. સંસારમાં સુખ કે દુઃખનું મુળ સ્ત્રી છે. સ્ત્રી વગરનો સંસાર ખાંડ વીનાની ખીર જેવો છે. "

"તે ખરું પણ આખાં સમરકંદમાં મજબુતીથી બોલાય છે કે શાહમદો સલીમ જે બોલે તેજ ખમવે એવો છે. "

"નહીં, દિનારબાનું, નહીં; તમે હજી થણાં નાદાન છો. "

હુકમનાનું બોલી. મોટા મોટા સાધુ સંતો અગલા જાતિથી મહાત્મ્ય થયા છે તો એ શાહજાદાનો શો આશરો ? અરે, હું અહીંની રહીશ નથી અને તમારા સુલતાનની હું રૈયન નથી, નહીં તો સલીમને એક લેહઝામાં દેકાણે લાવતે.”

“ અરે-અરે-એમ નાં બોલો, મારા બહેન ! અમારો નામવર સુલતાન દર રાતે અર્ચા જોવાને છુપા વેશે ફરતો ફરે છે અને કદાચ જો આ વાત તેના સાંભળવામાં આવશે તો આપણુ ત્રણેને પકડાવી મંગાવી તે પુછી શકશે.”

“ તેની શી શીકર છે ? હું ઇચ્છું છું કે આપણી આ વાત સુલતાનના કાનપર આવે અને તે આપણને બોલાવી આ કામ મને સોંપે તો હું અમીર ખુશરોની બેટી ખરી કે શાહજાદા સલીમને સુધારી એક સંસારી માણસ બનાઉં !

અને અહીં તે ત્રણે સહીઓ ખડખડ હસી પડી.

તેજ પગે પેલો ખાંધપર ચઢીને બારી આગળ ઉભેલો શખ્સ જમીનપર કુદી પડી બોલ્યો:-“ અબુહુસેન, આજ રાતનો આપણો ફરો સફળ ઉતર્યો છે. તે સફળી વાતચીત મારી માફક સાંભળી છે, એટલે તને વિસ્તારથી સમજાવવાની જરૂર નથી. આ મકાન પર તારી છુપી નીશાની કરી લે અને આવતી કાલે આ ત્રણે ખુબસુરત નાજનીનોતે બા હજત મારી દરબારનાં જનાનખાનામાં હાજર કરવે.”

“ તારા હુકમને મારા સર પર ચઢાઉં છું, તાજવર !” અને એમ કહી વહર અબુહુસેન સુલતાન શેહેરીયારનો હુકમ બગવવા દોડ્યો અને સુલતાને મેહેલ તરફનો રસ્તો લીધો.

પ્રકરણ ૪ થું.

ખીજે દીને બામદાદમાં વજીર અબુદુસેન આગાદ તેજ મકાનનાં દરવાજાપર જઈ ઉભો અને સુલતાન શહેરીયારનું ફરમાન તે દિલકશ મેહલનાં માલેક અમીર મુબારકજીગને જાહેર કરી તેનાં ઘરમાં જે ત્રણ ખુશસુરત નાજનીનો છે, તેઓને દરબારનાં ઝરખામાં દાખલ કરવાની અરજ કીધી.

અમીર મુબારક, સુલતાનનો આ હુકમ સાંભળી અચરતીથી દંગ થઈ ગયો. તે ગજરાઈ ગયો કે રખેને સુલતાન પોતાના રાખેતા મુજબ મઘ રાતે પણ નમર ચર્યા જેવા નીકળેલો મારાં મકાનપરથી પસાર થયો હોય અને તે વખતે તેણે મારી બેટીઓને સહી સાથ ખુશ ગોકતેગો કરતાં સાંભળી હોય. તેથી શું થયું? સુલતાન શહેરીયાર એક ઇનસાફી રાજકર્તા છે. નજીયાં કારણસર તે એમ કદી બોલાવી મોકલે નહીં. જ્યાં છે ત્યાં એ છોકરીઓથી કાંઈ એવું બોલાયું હોય કે જેનું સ્પષ્ટિકરણ કરવાને સુલતાન હિત્સુક બન્યો હોય એમ લાગે છે.

વજીર અબુદુસેન આટલો વખત અમીર મુબારકના ચેહેરાપર થતા ફેરફાર બારીકીથી તપાસતો હતો.

“તમેને ઘજરાવાનું કાંઈ કારણ નથી અમીર મુબારક!” વજીર બોલ્યો. “આપણો ઇનસાફી સુલતાન વગર વાંકે કાંઈને કદી દુખ દેતો નથી. તમે તેના હુકમને એકદમ નમો અને અલ્લાહ તેમાથી

સાઈ જ કરશે.”

“ બેશક હું તે તાજવરનાં હુકમને મારી સરોચશ્મથી નમું છું, નામવર વજર !” અમીર મુબારક બોલ્યો, વજર અબુલુસેનનાં ઉપલા સધિયારાથી તેને હવે હીમત આવી. “ તેનાં હુકમની હું બહાર નથી. તમે ત્યારે ફરમાવો ત્યારે તૈયાર છું. તમે જેવા એક દરબખ્તદાર અને નામવર સુલતાનનો મોટો વિશ્વાસ ધરાવનાર વજર સાહેબને મારાં ગરીબ મકાનમાં પધારેલો જેતાંવારજ એવી ગયો હતો કે કાંઈપણ અસાધારણ બન્યું છે. મારાં બચ્ચાઓનાં હકમાં કાંઈ ખુર તો નથીની, નામવર વજર ?

“ ના. નહીં; જરાએ નહીં. ઉલટું સાઈ થશે, પણ તે આગમય થોડીક ઇન્તેજરી તમેને ખમવી પડશે. હું દિલ્લગીર છું કે નામવર સુલતાનનું આ ફરમાન અંદરખાને શું બેઠું ધરાવે છે તેથી હું પુરેપુરો વાકેફ હોવા છતાં તમેને તે જાહેર કરી શકતો નથી. ખરાબર દસ કલાકે નામદાર સુલતાન દરબારમાં બેસશે અને તે વખતે ઉપલા ઝંડખાપર પુરતા મહલખાની વચ્ચે તે ત્રણે નાજનીનોને તમે હાજર રાખશો. તેમનું માન દરેક રીતે સાચવવાનો મને હુકમ મળેલો છે. ચાલો હવે હું રખા લઇશ. ખુદા હાફેઝ !

વજર અબુલુસેન વિદાય થયા ખરાબર અમીર મુબારક અંદર ગયો અને પોતાની બન્ને બેગીઓ ઝોહરા અને દિનારખાનીને બોલાવી નામદાર સુલતાનનાં ફરમાનથી વાકેફ કરી ગેઇ રાતે તેઓએ શું વાતો કરી હતી તે જાણવા ઇચ્છ્યું. તે બંને બેઠેનો એક તડાકે પામી મધ કે જ્યાં છે ત્યાં સુલતાન નખર ચર્ચા જેવા નીકળેલો તેમને

સાંભળી ગયો છે. પોતાની સહી હુસ્નબાનું જોડે શાહનવાહ સલીમ વિષે વાત થઈ હતી, તે સરવ ખીનાથી પોતાના પીતાને વાકેફ કર્યો અને ફિકરગંદ બની કે “કાણે જાણે તે ખુશ ગોફતેગોનું પરિણામ કવો અંજામ બતાવશે.”

“ચીંતાતુર બનવાનું કાંઈ કારણ નથી, મારી બેટીઓ ! પણ હુસ્નબાનું અને કદાચ તમને પણ એ વિષે ખમવું પડશે. તમે સારી પેઠે જાણો છો કે આપણો સુલતાન દરરોજ રાતે છુપા વેસે નગર અર્થાં જોવા નીકળે છે, તો તે વખતે, આ ગંભીર બાબદ પર તમોએ કશી ગોફતેગો કરવી નહીં હતી. તમારી સરવ વાતચીત સુલતાને કાનોકાન સાંભળી છે, અને ખુદ જાણે હવે તેનું પરિણામ શું આવશે.”

આ વાત ચાલે છે તેટલાં હુસ્નબાનું ત્યાં આવી લાગી, જેને અમીર મુબારક પોતાની બેટી પેરે ચાહતો હતો. તેણે ગઈ રાતના બનેલા બનાવ વિષે અને આજે સુલતાન તરફથી મલેલાં ફરમાન વિષે ખુબસુરત હુસ્નને વાકેફ કીધી, જે વખતે તેણીના મોહડા પર શા ફેરફાર થાય છે તે તેની ચપળ આંખ બારીકીથી તપાસતી હતી.

અમીર મુબારકને મોહડે સમ્રાટ દાર્તાન સાંભળી રહી હુસ્નબાનું હસી પડી, જ્યારે તે બાપ બેટીઓનાં હાંશ લગલગ ઉડી ગયા હતા !

“તમે શા માટે ફિકર કરો છો ચચાજન ? હુસ્નબાનું હીમતથી બોલી. “કુદરત એમાંથી કાંઈ જુદોજ રસ્તો લેવાની હશે ! ગઈ રાતની વાતચીતમાં મુખ્ય ભાગ મારો હતો. તમારી બેટીઓ

જ્યારે તરફેણમાં, ત્યારે હું એકલી શાહબાદ સગીમની વિશ્વમાં ખોલતી હતી. માટે સુલતાન જે અમોને કાંઈ શિક્ષા કરવા ચાહતો હોય તો મને એખલીને કરશે-એહેનો ઓહરા કે દિનારમદીનાં એક બાલને વાંકું આવનાર નથી.”

“તે ખરું, મારી દિકરી, પણ તુંને શિક્ષા થાય તે હું કેમ જોઈ શકું? તારા પિતાને હું શું જવાબ આપીશ? યા ખુદાવંદતાલા! એ કેવી આફત! એ કેવો ગજબ!”

“આફત નથી ને ગજબખી નથી! હું તો આ વાત સાંભળી અજબખી થતી નથી!” હુસ્નબાનું ફરીથી હસતે ચેહેરે ખેલી. “બાદ રાખજો ચચાખત, કે એમાંથી એક જુદોજ ફાંટો પડશે અને—”

“તે શું?”

“તે હું આજે કહી શકતી નથી. વખત આવશે ત્યારે આપ મેજે બાહાર આવશે.”

“છોકરી છોકરી! તું અજબ હીમતવાન છે! સુલતાન શહે-રીયાર ઇનસારી છે ખરો, પણ તેથીજ કહું છું કે તમારો ઇનસાર કરવાજ તે તમોને તેડે છે. સખખ મળ્યા વગર એ નામવર તમોને આમ કદી બોલાવે નહીં.”

“તમે બુલ કરોજ ચચાજી, મેં તો ગઈ રાતે પોતે ઇચ્છેજી હવું કે નામવર સુલતાન એ વાત સાંભળે!”

“હેં? ખરેખર” અમીર મુબારક અચરતીથી પુછવા પડ્યો.

“હા, બોલેબોલ ખરું.”

“તું શું બોલી હતી, બેટી?”

“હું બોલી હતી કે ‘મોટા મોટા સાધુ સંતો અબલામતિથી મહાત થયા છે તો એ શાહજદાનો શું આશરો?’ વળી મેં એમ પણ કહ્યું હતું કે ‘અરે, હું અહીંની રહીશ નથી અને તમારા સુલતાનની હું રૈયત નથી, નહીં તો સલીમને હું એક લેહઝામાં ફેંકાણે લાવતે !’ મને આમ બોલતી સાંભળી બેહેન દિનારે મને બોલતાં અટકાવી હતી કે—‘અરે અરે—અરે—એમ નાં બોલો મારાં બેહેન ! અમારો નામવર સુલતાન દર રાતે ચર્ચા જોવાને છુપા વેશે ફરતો ફરે છે અને કદાચ જો આ વાત તેનાં સાંભળવામાં આવશે તો આપણુ ત્રણેને પકડાવી મંગાવી તે પુછી શકશે.’ બેહેન દિનારજીએ બતાવેલી આ ચિંતાનો મેં જવાબ આપ્યો હતો કે—‘તેની શી શીકર છે ? હું ઇચ્છું છું કે આપણી આ વાત સુલતાનના કાનપર આવે અને તે આપણને બોલાવી આ કામ મને સોંપે તો હું અમીર ખુશરોની બેટી ખરી કે શાહજદા સલીમને સુધારી એક સંસારી માણસ બનાઉં.’”

“અરે-અરે-બેટી બેટી ! એ તેં શું કીધું.” અમીર મુબારકનો ધલરાટ વધારે વધી ગયો. “શાહજદો સલીમ એક એવો મજબુત ફરોશનો માણસ છે કે તેનાં વિચારો ફેરવવાનું કામ રાતનાં માહતાગ ને દિવસનાં આહતાબની જગ્યાપર ફેરવવા જેટલું કઠણ કામ છે. તે તું કેમ બગાડી શકશે ?”

“બગાડીશ, ચચાજી, તે હું બગાડીશ.”

“નહીં બગાડાય, મારી બેટી તું નાહક શુમાન ના રાખ; આ કઠણ કામ તારાથી નહીં બગાડાય. જ્યાં અબુહુસેન જેવા જમાને

ખાધેલ દાનાવ વજરનું નહીં ચાલ્યું ત્યાં તું એક કોમળ છોડી શું કરી શકનાર હતી?”

“હાંજ તમારી ભુલ છે, મારા મુરખી હાંજ તમારી ભુલ છે.” હુસ્નખાનું ટેક રાખીને બોલી. “એક જખરદસ્ત હાથીને એક ઝીણું મગતરું જીવ દાર મારી શકે છે તે શું તમે નથી જાણતા? જે કામો મોટા મોટા રણવીરલાઓથી નથી થઈ શક્યાં તે કામ એક કોમળ સ્ત્રી આસાનીથી જખવી શકે છે. તમે જે દ્વિષ્ટ રહો, ચચાખન, શાહ-જાદા સતીમની મેં નીંદા કરી નથી કે અને ડરવાનું હોય. અને તે કરતાં મેં વાપરેલા શબ્દો નામવર સુલતાનની નજરમાં અપમાનકારક જણાશે તો તે ઇમાંનીઓનો શાહ મને જે સાંસન આપશે તે હું માન સહિત માથે ચડાવીશ.”

આ હીમતવાન જવાબો પછી, ઘરમાં આવેલી એક પરાણીને અમીર મુખારક વધુ શું કહી શકે? હુસ્નખાનું બોલવું એવું ફત્તીલ-ખાજ હતું કે અમીર તેણીને કશો ઉત્તર આપી શક્યો નહીં. આ યુવાન છોકરીની એવી તારીફનાયક હીમતપર તેનાંથી મનમાં આકર્ષન કીધા વગર રહેવાયું નહીં. અને એવું કંઈ કે અમીર મુખારક જગતી બેગમ અમીરા ઝદનુલ-નિશાની સાથે તે ત્રણે નાજનીઓએ વખતસર દરબારનાં ઝડેઆપર દાખલ થવું અને નરસીઓ શું રંગ બતાવે છે તે કુદરતપર છોડવું.

પ્રકરણ ૫ મું.

ભાઈનું ખુન કરનાર બહેન !

સુલતાન શેહેરીયારની દરબારનો ઠાઠ ખાગે બેઠેલ જોવો દમામ-દાર હતો તેની તમામ રૈયત તેની ઉપર શીદા હતી. ઇનસાફમાં તે એકઠો કહેવાતો હતો અને ગરીબ કે માતબર તેનાં મનથી એકસરખાં હતા. જે કીર્તી સુલતાન શેહેરીયારે મેળવી હતી, તેવીજ કીર્તી શાહ-ખદો સલીમ પણ મેળવવાને નસીબવંત હતો.

કેવળ મુજબ ઝખનુલનિસા પોતાની બેટીઓ ઝોહરા અને દિનાર-બદી તથા પરાણી હુસ્નખાનુને લઈ વખતસર દરબારનાં જનાનામાં દાખલ થઈ, જેમને સુલતાન શેહેરીયારે આગમચથી આપી મુકેલા હુકમથી, વડી સુલતાના નુરમહાલે ભારે આદરભાવથી આવકાર દીધો. વાંચનારને યાદ હશે કે એજ સુલતાના નુરમહાલ શાહખદા સલીમની સગી માવતર થતી હતી અને તેને સંસારમાં પડેલો જીવાને સુલતાન શેહેરીયારના જેટલીજ ઇન્તેજાર હતી.

બરાબર દસને ટકોરે સુલતાન શેહેરીયાર પોતાના હીરાજડીત આસાનપર બીરાજ્યો. તેનાં જમણા હાથપર શાહખદા સલીમે અને ડાબા હાથપર વજીર અબુહુસેને જગ્યા લીધી. દરબારના અમીરો પોત-પોતાનાં દરજ્જા મુજબ ગોઠવાયા પછી રાખેતાના ઇનસાફનું કામ ચાલ્યું. થોડીક મુદત થઈ સુલતાન શેહેરીયારે ન્યાય તોલવાનું કામ

શાહજહા સલીમને સોંપ્યું હતું અને પોતે બનતાં સુધી અલગ રહી ઇનસાફનાં બીકટ સવાલોમાં સમરકંદનાં ભવિષ્યનાં સુલતાનને કેળવવા માંડ્યો હતો. શાહજહા સલીમ પોતાને સોંપવામાં આવેલું કામ ધણી બાહેશીથી બજાવતો હતો. પોતાનો દરબાજો, ટેક અને દબાબો તે અચ્છી અદાથી બજાવી શકતો હતો અને તેથી સમરકંદની પ્રજા તેને સુલતાન શહેરીયારનો “બીજો નમુનો” ગણતી હતી.

આજની દરબારનો ઠાઠ પણ તેવોજ હતો, દરબારના ઝરખાપર સોનેરી પડદાઓની પાછળ વડી સુલતાના તુરમહાલ તથા સુલતાનની બીજી માનીતી બેગમો આવી બેઠી હતી કારણ કે આજે એક એવો ઇનસાફ થનાર હતો કે, જે વીશે આખી પ્રજામાં ઉલટ ઉશકેરાયતી હતી, જેથી દરબારમાં તમામ અમીર ઉમરાવોએ ત્યાંજ હાજરી આપવા ઉતરાંત રૈયતનું પણ પુષ્કળ લોક એકઠું થયું હતું—બીજા બેલોમાં ‘બુદાની ખલક’ ત્યાં હાજર થઈ હતી.

આજનો ઇનસાફ એ હતો કે એક મોટે ખાંચરેની નવ જવાન મોહરદારપર પોતાના પ્રિય પરણેતરને ખાણમાં ઝેર આપીને મારી નાંખવાનો આરોપ મુકાયો હતો અને તે મુકદમાએ પ્રજામાં પુષ્કળ ચર્ચા ફેલાવી મુકી હતી. જે યુવાન રૂપાળી છોડીપર આ તોહમત મુકવામાં આવ્યું હતું તેણી આ પાપી કામ કરે એમ કોઇનાં પણ વારવામાં આવતું ન હતું, પરંતુ તેણીના સાસરીઆંઓએ તેણી ઉપર મજબુત શક પકડ્યો હતો. વાદી-પ્રતીવાદી ઉમરાવ દરબાજના હોવાથી તેમની તપાસ સુલતાન શહેરીયારની હાજરીમાં શાહજહા સલીમ પોતે આજે ચલાવનાર હતો, પોતાનો બેટો, કે જેને અબજાબગતિ તરફ

અમળ જેવી શુભ હતી તે આં. ધનસાક કેમ કરે છે તે બારીકાથી તપાસવા માટે સુઝતાન અને સુઝતાનાં ઇન્તેજાર બન્યાં હતાં. વડી સુઝતાનાં નુર મહાલનું દરબારના ઉપલા ઝરખા (ગેલેરી) ઉપર આવી બેસવું ઉપલી ઇન્તેજારીને આભારી હતું, જ્યારે બીજી બેગમો અમીરી ખાનદાનને લગતા આ ચર્ચાખોર બનાવનું શું છેવટ આવે છે તે નિહાલવાની માત્ર કુદરતી સાદી જણાસા તૃપ્ત કરવાનેજ આવી બેઠી હતી.

ત્યારે અમીર મુઆરકના ખુઝર્ગ બેગમ અને તેમની બેટીઓ તથા ચચળ પદોણી એ સર્વ ક્યાં હતાં? તેઓ પણ ત્યાંજ-વડી સુઝતાના નુરમહાલની પડોશમાંજ બેઠેલાં હતાં અને દરબારનો દમામ અને આજના બનાવ વિશે લોકોની નિહાયત ઉલટ તપાસતા બેઠાં હતાં. વડી સુઝતાનાએ આજના ઇનસાફ વિશે તેમને માહિતગાર કરેલાં હતાં જેથી ત્યાં શું બને છે તે તેઓ ઇન્તેજારીથી જોતાં હતાં.

પણ એક જવ જુદીજંતરફ ખેંચાયેલો હતો. શાહનવા સલીમ પર એક સરખી તીલણ નજરે તે જોતો હતો. વાંચનાર, એ કાણ? એ આપણી હેરાન શેહેરની દુસ્તખાનું-અમીર મુઆરકની માનીતી પદોણી દુસ્તખાનું હતી.

જે શાહનવાને માટે તેણીએ ગેઘ રાતે ટીકા કર્યા હતા, તે શાહનવાને પહેલવહેલો નજરે જોવાની તક તેણીને હમણાંજ મળી હતી અને તેનો તે પુર્ણ લાભ લેતી હતી. જ્યારે બીજાઓ દરબારના જુદા જુદા દેખાવો તરફ આમથી તેમ જોઈ મોજ મેળવતાં હતાં, ત્યારે તે પરદેશી પદોણી એકામદ ચીતે શાહનવા સલીમનેજ નિહાળી રહી હતી.

“આહા! કેવો મીઠો ને મોહક જવાન છે!” તેણી મન સાથ

એકલી વાત કરતી હતી. “એની પેશાનીપર કુદરતે શી રીતની નુરાની મુકી છે ! એનું અણિયાળું નાક કેવું જોનમું છે ! એનાં માલપર કેવો ગુલામી બહાર છે ! આહ ! ખુબસુરત જવાન ! ભાગ્યશાળી શાહજાદા ! દુનિયામાં તારી જોડ મળવી બેશક મુશ્કીલ હશે ! તારો દમામ અને ટેક ખરેખર તારૂં રાજખીજ બતાવે છે ! તારાં નેણના ચમકારા સામે જોવાની આ દરબારનાં આટલા બધા અમીરોમાંથી કોઈપણ હીંમત કરી શકતું નથી, એ તારી ફેટલી ને કેવી પ્રભા ? હું મારાં મન સાથે કસમ લઉં છું કે પરણું તો તારી સાથે પરણું અને નહીં તો આ કુમારી છંદગી એમની એમ પુરી કરું !”

શાહજાદા સલીમનો નવજવાન દિલકશ ચેહરો જોઈ હુસ્નઆનુના હોંસ ઉડી ગયા ! જે સ્ત્રી શાહજાદાનો શેકાર કરવા ઇચ્છતી હતી, તે પોતેજ તેના પ્યારનો શેકાર થઈ પડી !

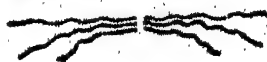
આટલું છતાં તે હીંમતવાન કુમારીકાએ પોતાનો ચેહરો એવો સતેજ રાખ્યો કે અંતઃકરણમાં સળગેલા તે પ્રેમાંગારનાં સેહેજ પણ ચિન્હ તેણીએ ઉપરનાંઓને જણાવા દીધાં નહીં.

અમીર મુબારક દરબારમાં ખીજ ઉમરાવો ભેગો બેઠો હતો. તેને ખુનનાં તે મુકદ્દમા પછી પોતાના મુકદ્દમાનો નિર્ણય આવશે તે જાણવાની ઓછી ઇન્ટેજરી ન હતી. જે સુલતાન શેહેરીયાર આવી મોટી મીજલસ દરમ્યાન ગઈ રાતની નગરચર્યાનો સવાલ પેશકરાવશે તો તેને ખીજ અમીરોમાં બહું માહું લાગવાની ચીંતા વ્યાપી રહી હતી પણ અમીર મુબારક જે ચીંતા રાખતો હતો તે થોડાજ વખતમાં આપ મેજે દૂર થઈ ગઈ.

શાહજાદા સલીમે પેલી ઉમરાવ ખાનદાનની મોહોરદારપર મુઠ-
વામાં આવેલું પોતાના ખાવીદનું ખુન કરવાનું તોહમત નજદીક ત્રણ
કલાક સુધી બહુ આરીકાથી તપાસ્યું. જ્યેનતા શાક્ષી પુરાવા લીધા
અને અંતે ત્યાંને ત્યાંજ એવો નમુનેદાર ઇનસાફ કીધો કે પેલી તક-
સીરવાર જવાન બાઇ નિરપરાધી ઠરીને છુટી ગઈ અને ખરા ખુની
તરીકે તેણીની નજીક તે મરનારની બેહેનને પકડવામાં આવી, કે
જેણીએ પોતાના ભાઈની મોટી માલ-મીલકતનો વારસો મેળવવા
માટે આ કરપીણ કામ કર્યું હતું !

તે કાવત્રાખાજ સ્ત્રીને તુર્તાતુરત પકડી મંગાવવામાં આવી અને
શાહજાદા સલીમે તેણીને દયા બતાવી ફાંશીની શિક્ષા ન કરતાં જન્મ
દેશનીકાલનું સાંસન આપ્યું ! તેના આ અચુક ઇનસાફથી આખી
દરબાર હેરત રહી !

તેજ વખતે સુલતાન શેહેરીયારે “ દરબારે ખાસ ” ભરવાનો
હુકમ આપ્યો અને તે સાંભળતાંજ અમીર-ઉમરાવો દરબાર છોડી
ગયા. સૌ કોઈને રોશન હતું કે સુલતાન શેહેરીયાર દરરોજ છુપા
વેશે નગર ચર્ચા જોવા નીકળતો હતો. તે પોતાનું રાખેતાની દરબાર-
રતું કામ આટોપ્યા પછી “ દરબારે ખાસ ” ભરતો હતો અને
તેમાં ગેઇ રાતની તપાસમાં મજેલા શેકારને રજુ કરવાનું કામ વજીર
અબુહુસેનનું હતું. એ “ દરબારે ખાસ ” માં સુલતાન અને વજીર
એ બે શિવાય ત્રીજું કોઈને હાજર રહેવાનો હુકમ ન હતો, પણ
આજે બીજા બેગમો ઝરૂખાપરથી ઉઠી જવા છતાં, વડી સુલતાની
નુરમહાલ ત્યાંજ બેસી રહી અને તે સુલતાન શેહેરીયારની રમથ
બેસી હતી તેમાં શક ન હતો.

પ્રકરણ ૬ હું.

“ દરબારે-ખાસ ”ની “ નાબુક પરોણી.”

અમીરા ઝમનુલનિસા તેની બેટીઓ અને પરોણી આ મામલો તુર્ત પામી ગયાં કે આજની તપાસ દરમ્યાન વડી સુલતાના નુરમહાલ તેમની બેડે ઝરખાપર બેસી રહી તેનો સખ્ત સુલતાન શેહેરીયારે તેણીને ગેઇ રાતના બનાવ વિષે આગમચથી આપેલી ચેતવણીને આભારી હોવો બેઠાં.

એ રીતે ત્યારે સુલતાન શેહેરીયારની “ દરબારે ખાસ ”માં સુલતાન પોતે, વજીર અબુલુસેન, ઝરખામાં બેઠેલી વડી સુલતાના નુરમહાલ, અને તેની પાસે બેઠેલાં અમીરા ઝમનુલનિસા તથા ત્રણ બેટીઓ હતી.

હુસ્નઆનું હવે પોતાની જગ્યામાં તટાર થઇ બેઠી. તેણી પામી ગઇ કે હવે તેની પરીક્ષા લેવાનો વખત આવી લાગ્યો છે.

“ અબુલુસેન, મારા દાનાવ વજીર, ‘ દરબારે ખાસ ’ની સધળી તમયારી છે ?” નામવર સુલતાને પોતાના તખ્તપર તડો થતાં સવાલ સુક્યો.

“ હા, તાજદાર !”

“ ગેઇ રાતની ત્રણે નાજનીનો ઝરખાપર હાજર છે ?”

“ હા ખુદાવંદ !”

“ દરબારના દરવાજા બંધ થયા ? આપણી આ તપાસ બંધ બારણે ચાલવી જોઈએ.”

“ ઇમાનીઓનાં શાહ ! મેં તેનો અચુક બંદોબસ્ત આગમ-યથી રાખેલો છે. સર્વ દરવાજા ક્યારના બંધ થઈ ચુક્યા છે.”

“ અરૂખા પર કાણ કાણ છે ?”

“ જી હુઝુર, નામદાર વડા સુલતાના તથા અમીર મુખારક જંગનાં શુભર્ગ બેગમ સાહેબ અમનુલનિસા અને બેટીઓ.”

“ અને પેશી ચંચળ પદોણી ?”

“ હા ખુદાવંદ તેણી પણ હાજર છે. બેગમ સાહેબની બેટી. આમાં મેં તેણીને પણ ગણી છે.”

સુલતાન શેહેરીયારે અહીં એક પણ કાંઈ વિચાર કર્યો અને પછી અરૂખા તરફ જોઈને પુછ્યું. “ બેગમ સાહેબ અમનુલનિસા, તમે અને તમારી બેટીઓએ આજની તપાસ માટે તમારાં અંતઃકરણમાં કશી રીતે અંદેશો રાખેલા નહીં. ગેઇ રાતે હું મારા દાનાવ વજીર સાથે મારા રાખેલા મુજબ નગર ચર્ચા જોવાને નીકળ્યો હતો, તે દરમ્યાન, તમારાં મકાન આગળથી પસાર થતાં મેં જે જે સાંભળ્યું છે, તેનું સ્પષ્ટિ કરણ કરવા માટે આજે મેં તમો સર્વને તસ્દી આપી છે, મને ઉમેદ છે કે, જે ખુશસુરત નાજનીને ગેઇ રાતે મારા પ્રિય પાટલી કુંવર માટે હીમતવાન શબ્દો ઓચર્યા હતા, તેને તે અહીં પણ વળગી રહેશે. હું જાણુવા ઇચ્છું છું કે એ ચંચળ કુમારીકા કાણ છે અને તેણી કિયું મુખારક નામ ધરાવેછ ?

“ જોહાંપનાહ ! અલ્લાહતાલા તારી ઉમરદરાજ કરે ! તું નામ-

વરે આપેલાં અભય વચન પર મને પુરેપુરો ઇત્યાર છે.” અમીરા
 ઝઘનુલનિસા ઝટપાપરથી ખેડ્યાં. “ એ અચ્ચાં મારાં નહીં પણ તું
 નામવરનાં પોતાનાં છે એમ હું સમજું છું. સમરકંદની આખી શહે-
 નશાહતમાં તારા અદ્વલ ઇનસાફની અલિદારી ફેલાયલી છે અને તું
 તાજદાર તારી પ્રજાને પિતા પેઠે પાળે છે તેની કીર્તી ચોમેર પસરેલી
 છે, જેથી અમેને વિશ્વાસ છે કે અમે તારી પનાહમાં તમામ સલામત
 છઈએ. ગેઘ રાતની તું નામવરની નગર ચર્ચા દરમ્યાન મારાં મકા-
 નમાં થયેલી વાતચીત તમોએ કાનોકાન સાંભળી અમેને આજે અહીં
 ખોલાવ્યાં છે અને જે ઇજત દીધી છે, તે ઉપરથી હું કદપી શકું છું
 કે તેમાંથી અમેને કાંઈ લાભ થશે. મારી ખેટીઓ ઝાહરા અને
 દીનારજી દી પોતાની પ્રદેશવાશી સહી જોડે ખુશગોફતેગો કરતાં તારા
 જે ગુનાહમાં આવી છે, તે બદલ જો તું નામવરને કાંઈ અપમાન
 મળેલું તું સમજતો હોય, તો, એ નિર્દોશ બચ્ચાંઓ તરફથી હું પ્રથ-
 મથીજ તારી માફી ચાહું છું. અમારી જે પરોણીએ તારા સદગુણી
 શાહજાદા વિરૂદ્ધ જે દીકા કીધા છે તેણી પોતે પણ અહીં લાગર છે.
 મને કહેવાની રજા આપ, એ કીર્તીવાન સુલતાન, કે તેણીની નેમ
 તારા શાહજાદા તરફ જરાપણ દવેપભાવિક હતી નહિ. નામવર સહીમ
 સ્ત્રીજાતિ તરફ જે અસાધારણ સુગ ધરાવે છે, તે વાત જાણીને મારી
 પરોણી હુસ્નઆનુએ ગઘ રાતે દીકા કીધા હતા કે તેને સુધારવાનું કામ
 જેટલું ધારવામાં આવે છે તેટલું કઠીણ નથી જો કે તેનાં આ મતને હું
 મળતી થતી નથી, તેમજ મારા ખાવીદ અમીર મુઆરક પણ તેવાજ
 વિચાર ધરાવે છે, તે છતાં, હું એકરાર કરું છું કે તેણીએ આ દીકા

ગેઇ રાતે કીધા હતા એ સાચી વાત છે.”

“તમારો આ ખુલાસો-પવિત્ર અંતઃકરણથી કીધેલો ખરો ખુલાસો-સાંભળી હું ધણો ખુશી છું.” સુલતાન શેહેરીયાર હસ્તે મોહડે બોલ્યો. “પણ એ વાત તમારી નાનુક પરોણી કબુલ રાખે છે કે?”

“હા નામવર ! હું તે માન સહિત કબુલ કરું છું.” હુસ્નબાનુએ હાથ જોડી ઝરખા પરથી જવાબ આપ્યો. “જે વાત તું તાજદારે ગઇ રાતે સાંભળી છે, તે વિષે હું પવિત્ર એકરાર કરું છું કે તે તમામ ખરી છે અને તેમ હું બોલું છું.”

“શાખાશ ! આફ્રીન છે તારી હોંમતપર, બેટી !” સુલતાને હર્ષ જાહેર કીધો. “હું ધારતો હતો કે ગઇ રાતે મેં કાંતોકાંત સાંભળેલી ખીનાં-કહો કે નજરો નજર જોયેલી ખીના-તમે તરફથી ના પાડવામાં આવશે.”

“શા માટે ના પાડિયે નામવર ? તારા જેવા એક ઇનસારી સુલતાનથી અમેને ગેરઇનસાફ કદી થવાનો નથી એમ જો અમે ખાતરીથી ધારતાં હોઇએ તો એક બનેલી ખીનાને દાગી શા માટે દઇએ ?” હુસ્નબાનું હોંમતથી બોલી, “જે ખીનાં અત્રે રજુ થઇ છે તે ખરી છે એમ હું બાપોકાર રજુ કરું છું અને ને માટે તું નામવર મને જે સાંસન આપવા ઇચ્છતો હોય તે હું માન સહિત માથે ચડાવીશ.”

“નહોં, બેટી નહોં ! સાંસન કરવા માટે મેં તને અહીં બોલાવી નથી. મારો હેતુ કાંઇ જુદોજ છે. પ્રથમ તું મને ખુલાસો કર, અથવા ખુલસુરત નાજનીન, કે તું કીધા મુલકની રહીશ છે અને કોણ લાગ્ય-શાળી બાપતું ફરજંદ છે?”

“ઓ ઇનસાફનાં થંબાં! હું હેરાતનાં હાકમ અમીર ખુશરોની એક પુરી બેટી છું. તું તાજદારની કિર્તી અમે દૂરથી સાંભળતાં હતાં, જે બોલેબોલ સાચી છે એમ હું આજે નગરે જોઇ પ્રત્યક્ષ ખાત્રી કરી ચુકી છું.”

“હું સાંભળીને ઘણો ખુશી છું, અથા આનું કે તું એક અમીરી આજ્ઞા ધરાવે છે.” સુલતાન શેહેરીયારે પોતાની પસંદગી જાહેર કીધી. “ખાનદાની અમીર વગર ગઇ રાતનાં જેવા હીંમતવાન સખુનો નીકળી શકે નહીં તે હું સારી પેઢે સમજું છું અને હવે હું પુછવા માગું છું કે શાહજાદા સલીમને એક સંસારી માણસ બનાવવાનું કામ જો હું તું નાઝનીનને સોંપું તો તે તું તારા ગેઇ રાતના વચનને વળગી રહી બળવવાની હીંમત ધરાવે છે?”

સુલતાનનો આ છેલ્લો વાક્ય સાંભળતાંજ વડી સુલતાના, અમીરા અઇનુલ્લિસા અને ઝોહરા તથા દિનારખાદી, અરખાપર હુસ્નબાનુ હવે આ સવાલોનો શું જવાબ આપે છે તે સાંભળવા માટે ઇન્તેજાર બની તેણીનું ડાહું ટીકવા પડ્યાં; પણ હીંમતવાન હુસ્ને જરાએ ડગડગ્યા વગર તેજ ઘડીએ જવાબ વાળ્યો કે—

“હા, નાઝાંકિત સુલતાન ! મારાં વચનને વળગી રહી, જે તારી રજા હોય તો એ કામ બળવવાને હું પુરતી તાજાદ અને હીંમત ધરાવેછું.”

“આફરીન! આફરીન!” એક તરફ સુલતાન, બીજી તરફ વજીર અબુહુસેન અને ત્રીજી તરફ અરખાપર બેઠેલી બેગમોએ એકા વખતે હુસ્નબાનુંની હીંમતપર આફરીન કીધી.

પ્રકરણ ૭ મું.

બીડું ઝડકનાર બેગમ.

તેજ વખતે નામવર સુવ્રતાને વજીર અશુભુસેનને હુકમ કીધો કે
“અબઘડી એક કીમતી સરપાવ લાવી હેરાત શેહેરનાં હાકમની એ
હીમતવાન બેગીને બક્ષેશ કરે.”

વજીરે તુરત તે હુકમ અમલ્યો.

તપાસ પાછી આગળ વધી. સુવ્રતાન શેહેરીયાર ફરી એકવાર
પોતાના તખ્તપર તડો થઈ બેઠો. તેનું અંતઃકરણ ખુશાલીથી છલા-
છલ ભરાઈ ગયું હતું અને તેની છાતીને ખલાસી આપવા માટે થોડો-
વાર તેણે ચુપકીદી પકડી.

બાદ તે બોલ્યો; “અય ખુઅસુરત બેગી ! મારી આખી શહેન-
શાહતમાં તારા જેવી હીમતવાન બાનું હું કાંઈ જોતો નથી એ મારો
ખુલ્લો ખેદ છે, જે જેખમલયાં કામને માટે તું આટલી હીમત
ધરાવે છે તેમાં જો તું ફતેહમંદ ઉતરે તો આ શેહેનશાહબની તેં કાંઈ
ન્દાની-સુની સેવા અગ્નવેલી કહેવાશે નહીં, ધારણ કે શાહમદા સલી-
મને એક સંસારી માણસ બનાવવા માટે અમો તેનાં માત-પિતાને
તેની સાજવારી જોવાનીજ ઉમેદ માત્ર નથી પણ મારી પાછળ આ
બોહોળી શેહેનશાહતનો તેની જાંદગી પછી સિલસિલીઅધ વંશ વેસો
ઉતરતો જવાની ઉમેદ અમોને કેટલી મોટી હોવી જોઈએ ? શાહમદો

સતીમ મારીએ આગ્યા પગી વગર વારપ મુકરે આ દુનિયાં છોડી
 જાય (ખુદા તેની ઉમરદરાજી કરે!) નો આ મોહોળી સતતનનનું થું
 થાય? અરે અલ્લાહ! આ ખ્યાલ કરતાં મારે તન-બદન ધુજી રહે છે
 અને દીલ લરજા ખાય છે. મને લાગેછ કે તે પાક આરે હકતાત્તા, જેએ
 આટલી મોટી હકુમતની મારી ઉપર નવાજેશ કરી છે અને આતમમાં
 મારી સત્તા ફેલાવી છે. તેણે આ મુંજવણ ટાળવા માટે તું દીલકસ
 નાજનીને મારી મદદે મોકલી છે. ધનસાંન નાં રૂપમાં એક ફરેસ્તો
 આકાશપરથી ઉતરી આવી મારાં જીગરની તખ્તીપર પડેલાં આ એકજ
 મુરાખને બંધ કરવા ઇચ્છતો હોય એમ મને આગાહી થાય છે. વાસ્તે
 આ મહાભારત કામમાં હું તારી મદદ મેળવવાની મોટી આરજી ધરાઉં
 છું, તે તું સ્વિકરે છે ખેટી?"

“મારાં સરો-ચરમથી સ્વીકારું છું, જેહાંપનાહ!”

“અસ મને! એટલુંજ જોઈએ છે” સુલતાન શેહેરીયારે હાથ
 ઉંચો કરી હેશાનની એક નજર જરૂખા તરફ નાંખી પોતાનો હાથ
 ખતાવ્યો “અય ખેટી કુદરતના સાહેબની કમાલવત કાંઈ અમયઅ બેદ
 ભરમો ધરાવે છે. જે કામ મોટા મોટા શુરવીરોથી નથી બનતાં તે
 કામ એક કામળ કર સેહેજાઇથી કરી શકે છે. જે જશ જેના નસી-
 બમાં લખાયો હોય તેનેજ તે મળે છે. જે કામ એક તાજદાર શાહથી
 નથી બનતું તે કામ એક તુચ્છ મુલ્કામ બનાવી શકે છે—જે કુદરતે
 તે કામ કરવા માટે તેના નસીબમાં જસ-લેખ લખેલો હોય તો!
 હાથથી જેવા પ્રાણીને ૫૦ માથુસ મારી શકતાં નથી પણ એક ન્હાતું
 મગતરું તેનાં કાનમાં જઈ પલક વચ્ચે તેને પાગલ બનાવી દઈ તેનો

પ્રાણ લપ્ત થે છે માટે કુદરતના બેદ ભરમોને કાર્પથી પહોંચાવું નથી. તારો અમીરી દરજ્જે અને ખાનદાની તોખમ જાણ્યા પછી તો હું એવડો ખુશી છું કે જે મહાભારત કામ તું માથે ઉઠાવવા ચાહે છે તેમાં જો તું ફતેહ પામે તો તારો દરજ્જો હું આસમાન સુધી પહોંચાડું. તે અસ્લાહતાલાએ આ જથ્થો લેવાનું જો તારા લેખમાં લખેલું હશે તો મારી ખુશીનો પાર રહેશે નહીં, કારણ કે તે કાશ્મીર કરનાર એક તુચ્છ સ્ત્રી નહીં પણ અમીરી ઓલાદની એક પરીસુરત કુમારીકા હતી એમ મને જાહેરી સુધી ગર્વ રહી જશે. આજથી તને હું મારી બેટી મિસાલ ગણું છું અને તારા વગર પુછવે કાલથી બંધાઉં છું કે જો શાહબાદ સલીમને એક સંસારી માણસમાં ફેરવવાને તું શક્તિવાન થાય તો તું જે દનામ કે મુરાદ તેના પદલામાં મારેથી ચાહશે તે પ્રમાણીક દીએ હું અદા કરીશ.”

“નામવર સુલતાન, જરા સખર કર ! ખુશાલીનાં ઉત્સરામાં તું હમણાં જે ગમે તે બોલી દેશે, પણ જ્યારે વખત આવશે—પાકી અસ્લાહતાલાની કરમ બક્ષેશથી જ્યારે ખુશાલી ભરેલો વખત આવશે ત્યારે તારાથી તારું વચન પળાશે નહીં.” હુરનખાનુ ઝરખા પરથી બોલી. તેણીનું બોલવું સાંભળી એક તરફ વજર અબુહુસેન અને બીજી તરફ ઝરખા પર બેઠેલી બેગમો અચરતીમાં દંગ થઈ ગઈ !

“અય બેટી, એ તું શું બોલે છે ?” હવે સુલતાનાં નુરમહાલ ઝરખા પર બોલતાં સાંભળાયાં. “સુલતાન શેહેરીયાર જેવો બોહોળો સલતતતનો એક માલેક તારી મુરાદને નહીં પહોંચી શકે એવો ખ્યાલજ તું કેમ લાવી શકે છે ? તું એવું તે શું માંગી માંગીને

માંગશે કે જે એ નામવરથી નહીં અપાય? પછી એ સુલતાન-પદ કામનું શું? દુન્યામાં મારા તાજદાર ખોરીદ જેવો કેવો તાકતવાન છે, તો બતાવ?"

“માતા કરતાં આલે દરજ્જાનાં સુલતાના સાહેબ! મારી ગુસ્તાખી મને માફ કરજો પણ સુલતાન શહેરીયારને આ પ્રશ્ન કરીને હું સેહેજખી અપમાન કરતી નથી. એ હુજુરે પુરનુર દરેક રીતે શક્તિવાન છે પણ મારી માંગણી કેમ ખીજા પ્રકારનું રૂપ લે અને તે વખતે નામવર સુલતાનના વિચારો ફરી ગયા તો તેનું કેમ?”

“તું ખુદ્લા શબ્દોમાં બોલ, બેટી હુરનખાનુ. તારો સવાલ હું ખીલકુલ સમજી શકતો નથી” સુલતાન તખ્તપરથી બોલ્યો. “તું મારો જન તો નથી માંગવાની?”

“અરે-અરે-અલ્લાહ!”

“ત્યારે પછી? તારું માર્મિક બોલવું ખુદ્લા શબ્દમાં રજુ કર, બેટી! અલ્લાહતાલાનું પવિત્ર નામ લખને આ કેલ હું આપું છું કે તું જે માંગશે તે હું એક બોલે અદા કરીશ. તું માંગી માગીને શું માંગવાની હતી? તને કાંઈ હરકત નહીં હોય તો આ લોકમાંજ તે રજુ કર કે હુંખી તારી મુરાદ કેટલી આલો દરજ્જે ધરાવે છે તે સમજી શકું?”

“ઓ ઇરાનીઓના શાહ એ વાત મને માફ કર! મારેથી આજે એક સખુન કાઢી શકાય એમ નથી” હુરનખાનુએ અરજ માંથી જવાબ આપ્યો. “તું નામદારે પોતેજ જ્યારે મારી મહેનતનો બદલો હું જે માંગુ તે આપવાની ખાહેશ દેખાડી. અને તે માટે,

મારી મરજી મેં જણાવ્યા વગર, કોલ પણ આપ્યો ત્યારેજ મને બોલવાની પ્રસંગોપાત ફરજ પડી કે મારું ઇચ્છેલું કદાચ તારાથી નહીં આપી શકાશે. બદલો મેળવવાની ઇચ્છાથી આ કામ હું કરવા મમિતીજ નથી પણ મારી નાચીજ સેવા તારી નજરમાં જો કાંઈ વખુદવાળી જણાય તો તું તાજદાર શાહની પાસે હું એક ચીજ માંગી લઇશ.”

“અને તે તને ખચીત મળશે-અમારા સરો ચમ્પથી મળશે. સુલતાન શહેરીયારે આપેલો કોલ કદી ખોટો પડ્યો નથી.” ઝરખા પરથી સુલતાનાં નુરમહાલ અને તખ્ત આગળથી વજર અબુલુશેન બન્ને સાથે બોલી ઉઠ્યાં.

“બસ-મને એજ જોઇએ છે! મારાં માવતર કરતાં આણે સુલતાના અને વજર સાહેબ! મને એટલુંજ જોઇએ છીએ! નામ-વર સુલતાનપર મને પુર ઇતખાર છે.”

“તે ઇતખાર કદી જુઠો પડવાનો નથી, મારી બેટી!” સુલતાન બોલ્યા. “મારી પર નહીં પણ બારે હકતાલા પર વિશ્વાસ રાખજો પણ હવે મારે થોડોક ખુલાસો તને પુછવો છે કે શાહજાદાને તું શી રીતે શરણ લાવશે?”

“તે બેદ જણવાને નામવર સુલતાન તમે તુરત વેળા ઇન્તેઝાર બનશો નહીં એવી હાથ જોડીને હું અરજ કરું છું.” હુસ્નબાનુ બોલી. “હવે જે કરવાનું છે તે એજ છે કે તમે નામવર શાહજાદા સલીમપર એક રૂકો લખી આપી મને તેના એક મરદ ખીદમતગાર તરીકે તેની સેવામાં મોકલી આપવી. જ્યાં હું છું ને તે છે! આવતી

કાલે હું મરદાનાં પોશાકમાં દરબારમાં હાજર થઈશ માટે .શાહનશાહ પર આપવાનો ફકરો તું નામવરે તૈયાર રાખવો. ”

“હીક છે. પણ મારી આ મોટી મુશ્કેલી તું કેટલી મુશ્કેલીમાં બર લાવશે ?”

“મુશ્કેલી બર લાવવાનું કામ તે ઉપર બેઠેલા માણેકનું છે. જેહાંપનાહ ! પણ કોશીશ કરવાનું કામ આપણું છે. હું તું નામવર કને ૧૨ માસની મુશ્કેલી માંગું છું, અથવા, જે મુશ્કેલી અંદર, આવતી કાલે એ કામ થઈ જાય તો મારી ક્યાં ના છે ?”

હવે મુશ્કેલી શું જવાબ દઈ શકે ?

“તારી કંઈ કુતેહી પર તું ફતેહમંદ થવાની ઉમેદ રાખે છે તે જણાવવાની તને કંઈ હરકત છે બેટી ?”

“થોડી છે અને થોડી નથી, નામવર !” હુસ્નખાનુ હસીને બોલી. જે હરકત છે તેને છોડી દઈ, જે નથી તે રજૂ કરવાને મને કશો વાંધો નથી. મારી ફતેહલી કુંચી મારી ખુદી બરમજામાં સમાયલી છે.

“ખુદી બરમજા કોણ છે ?”

“તે મારાં ખુર્જા મમદની દારી થાય છે અને તેનો આખો જન્મ-મારો અમારાં કુટુંબમાં પસાર થાયો છે” હુસ્નખાનુએ ખુલાસો કર્યો. અમે તેને દારી જેવી સમજતાં જ નથી—અમારાં કુટુંબની જ એક બાનુ મીસાળ તેને દરેક માન આપીએ છીએ. તેણી નજદીક ૬૫ વર્ષની ખુર્જાદાર ઉમરે પોહોંચેલી એક અતી મહારાજાના ખુદીમા છે. તેણીનાં મોહમાં એક પણ દાંત નથી. માથાનાં બાલ તમામ

પેરી બની ગયા છે. હસતું મોહકું, ઘટમદાર ચેહેરો, દમામદાર માન અને ચમકદાર આંખોથી પેહેલીજ નજરે તેણી પારકાઓ પર પોતાનો છાપ પાડી શકે છે. પંચાલું વર્ષની પાકી ઉમર છતાં ફી અરમણા કમરમાંથી સેહેજ પલ્લુ વાંકી વળવા પામી નથી! ૫ વર્ષની એક સડોમળ ઉધરતી યુવાન છોડી જેવી મજબુત તંદસ્તી તેણી ધરાવે છે અને લાકડીના ટેકાની તેણીને હજી જરૂર હતી નથી. તેની ચામડીને રંગ તમામ કાળો છે. પલ્લુ ચેહેરાનો ૧૮-ઘટમ અચ્છો રોનકદાર હોવાથી તેણી જરાએ બદસુરત લાગતી થી. મારી ફતેહની કુંચી એ બુઢી અરમણા છે, કે જેણી પોતાની રહેઝગારીનાં બળથી એક એવો છુપો એલમ સંપાદન કરી શકે કે જે એલમના જોરથી તે ગમે એવા મજબુત કરાવના માણસનું મન ઘણી આસાનીથી તાબે કરી શકે છે.”

“ ખરેખર ? ” સુલતાન અચરત થયો.

“ હા. ”

“ ત્યારે તું જરૂર ફતેહ પામશે મારી બેટી ! ” સુલતાને હર્ષ તાબ્યો. “ પણ તેણી કાંઈ બદસુરત તો નથીની ? ”

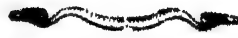
“ નહીં-તેણીનો એલમ ‘ ઇલમે ઇલાહી ’નું તત્ત્વ ધરાવે છે. તાત્તી શક્તિનો તેણીએ કદી ગેરઉપયોગ કીધો નથી. હઝારો વર્ષ ર જમીનમાં દટાયેલો બગનો તેણી એક પક્ષકમાં બતાવી શકે છે-હઝારો માઇલની મંજલ પર તેણી એક દહેઝામાં લઇ જઇ શકે છે. હઝારો તસીરમાંતિક જગ્યાઓનાં બેદ ભરેલા તલેસમે તેણીએ પોતાના ઇલમે એલાહી બળથી તાબે કર્યા છે. એવી તે

એક મહાત્મા દેવી છે.”

હુસ્નખાનુએ ખુદદી બરમલાનું કરેલું આ બ્યાન સાંભળી ત્યાં હાજર રહેલાંઓ દંગ થઇ ગયાં. સુલતાન શેહેરીયાર વજર અબુ-હુસેનનું અને વજર અબુહુસેન સુલતાનનું કોહું પરસ્પર ટીકવા પડ્યા. એજ સ્થિતિ જરખાપર સુલતાના નુરમહાલ અને અમીરા એકનુલનિસાની થઇ. એહરા અને દિનારજીદી પણ આ વિલક્ષણ વાર્તા સાંભળી એક-મેકનું કોહું ભોપવા પડી !

પ્રકરણ ૮ સુ.

એક બેદી તલેસમ.

“ એ ખુદદી બરમલાને હું એક માવતર તરીકે માન આપું છું,” હાજર રહેલાંઓને ઉપજેલી અજ્ઞયબી તરફ જરાએ નજર ફેંક્યા વગર હુસ્નખાનુએ સુલતાન તરફ મોહકું રાખી જરખાપરથી પોતાનું બ્યાન આગળ ચલાવ્યું. “ તેણીએ મારી પુષ્કળ જતન ચાકરી લીધી છે અને હું એક દુધમળ ખાળકી હતી ત્યારથી તેણીએ આજ સુધી મારી સંભાળ લીધી છે. ‘બેદી’ વગર તે મને બોલાવતી નથી અને મારાં સુખ કે દુઃખમાં મારાં જણેતા માવતર મને ઉપોગી થયા નથી તે કરતાં આલે એ ખુદદી બરમલાએ મારી શેવાઓ બગાડી

છે. મારાં નખતે વાંકું થતાં તેણીનો જન નીકળી જતો હોય એટલી બધી તે મારી ઉપર મેહેરમાન છે. પોતાની પવિત્રતાનો કંઈક વારસો તેણીએ મને પણ આપેલો છે અને પોતાના છુપા એકમ માટે તેણીએ મને વગર માંગવે વચન આપેલું છે કે મારો અંત-કાળ આવી લાગતાં તે છુપો એજમતી કલાંમ તેણી મને શીખતી જશે, તો જો કે તેણીએ કેટલીક છુપી શક્તિનું બળ મને અત્યાર-માંગ આપેલું છે.

“તે બળનો કાંઈક ખ્યાલ અમોને હમણાં તું આપી શકશે, ખેટી?” સુલતાને અચરતીથી દાંતમાં આંગતી પકડતાં પુછ્યું.

“ઘણીજ ખુશીથી, ઓ પ્રમાનીઓનાં શાહ, ઘણીજ ખુશીથી હું તે છુપા એકમનો કંઈક ખ્યાલ તને આપી શકીશ.”

“અને તે કેવી રીતે?”

“તું માલેક જે રીતે ઇચ્છે તે રીતે, તારાં તખ્તને અમલદાર મરખાપર લાડે?”

આ બેહુંદી વાત કેમ બનશે તે માટે દીકરી દંગ બની સુલતાન શેહેરીવારે વજર અબુદુસેન તરફ જોયું.

“એમ કદી બની શકે નહીં.” સુલતાનની મુંગી પરપુછ પામી જઈ વજર અબુદુસેન બોલ્યો. તે સમજી નહોં શક્યો કે “આ છોકરી શું મીઠ્યા બકબકાટ કરી રહી છે?”

“એ બકબકાટ નથી વજર સાહેબ, એ બુદ્ધી બરમલાનો તહેરમાતિક નુસખો છે. મેહેરમાની કરી આ બનાવપર દીકા કરતાં મારે માટે સુખખેથી જે ગમે તે બોલજો; પણ બુદ્ધી બરમલાને માટે

કિંતુ મત આપી દેશો ના " હુસ્નખાનુએ પુરતી હોમનથી જવામ આપ્યો. " દુનિયામાં શું ચીજ નથી બનતી? તે ગેમી આકાશી ખાસે આવમને કાંઈ ચીજથી વાંજણી રાખી નથી, પણ તેના જાણનારાઓ આજે છે ક્યાં? યોગનું બળ મહા પ્રમાણ છે. પવિત્ર આત્માઓ અસાધ્ય વસ્તુ સાધ્ય બનાવે છે. હું તમોને ખુદી અરમલાનો એક નાનો પ્રયોગ અજમાવી બતાઉં છું. કૃપા કરી તમો બન્ને નામવરો એક પક્કઝ આંખ બંધ કરશો?"

સુલતાન અને વજીરે હુસ્નખાનુનાં કહ્યાં મુજબ આંખ બંધ કરી અને તેજ વખતે હુસ્નખાનુએ એક છુપો એજમતી કઢાંમ પોતાના હોઠપર બરબડવા બરાબર સુલતાનનું તખ્ત અને વજીરની ખુરસી તેમને હાલતી જણાઇ.

" તમારી આંખ હું કહું ત્યારેજ ખોલજો. "

તે હીરા જડીત મયુરાસન અને સોનાની ખુરસી હળવે હળવે ઉપર કિંચકાતી હોય તેમ જણાઇ. એક પક્કઝમાં તખ્ત અને ખુરસી ઝડપે જઇ લાગી અને હેરાંતના હાકમની તે હીમતવાન બેટીનો હુકમ ચતાંજ આંખ ઉઘાડી તે બન્ને નામવરો જોય છે શું કે જરરીન પદ્ધત અજબ રીતે પસાર કરી તે તખ્ત અને ખુરસી અજબા પર બરાબર ગોઠવાયલી હતી !

બેગમો પડ્દેપોશ હોવાથી વજીર અબુફુસેનની હાજરીથી તેમને એકાકીવાનું કાંઈ કારણ હતું નહીં. સુલતાન શહેરીયાર આ વિશ્વહાલુ તલેસમ જોઇ ફાટી રહ્યો. કેટલોકવાર સુધી તે કે તેનો વજીર એક હરફ બોલી શક્યા નહીં. અંતે સુલતાના નુરમહાલ જણી બીજી

મેગમે બેગી આ ચમત્કારથી એાછી ચકિત થઈ ન હતી, તેણીએ હુસ્નખાનુને પુછ્યું કે “આ સંપળું શાંથી બન્યું?”

“જુદી બરમલાની તલ્લેસ્માલિક શકિતથી!” તે ખુબસુરત નાગનીને તુરત હાજર જવાબ આપ્યો. “જો કે સેંકડો કોસપર તેણી દુર છે પણ આ પ્રયોગ તેણીએ ત્યાં બેઠાં બેઠાં બગાડ્યો છે!”

“તેણીએ આ બીના કેમ જાણી?”

“મેં હોદપર યાદ કાઢેલા તેણીના મને શીખવેલા એજમતી કલાંમથી!”

“ત્યારે આ પ્રયોગમાં તમારો પોતાનો હીસ્સો ફક્ત તે પવિત્ર કલાંમને યાદ કરવા જેટલોજ છે?” હવે સુલતાને હળવે રહી પુછ્યું.

“હા, તેટલોજ! નામવર સુલતાન! તેટલોજ! જુદી બરમલા કાંઈ જાદુગર નથી. તેણી ખુત પરસ્ત ધર્મ પાળતી નથી-ખુત પરસ્તોને માનતી કે ચાહતી પણ નથી. તેણી યજ્ઞદાંપરસ્ત છે અને આ ન્હાનો પ્રયોગ તમને મેં દેખાડ્યો છે, તે સેંકડો મૈલ દુર બેટલી તે પરજગાર સ્ત્રીનાં પ્રતાપ છે!”

“અમે તે કેમ માનીએ?” સુલતાન અને સુલતાના સાથે બોલી ઉઠ્યાં.

“માનવું ન માનવું તમારી મુનસરીપર આધાર રાખે છે, પણ ત્યારે તમે તેણીને પ્રત્યક્ષ જોશો, ત્યારે આ શંકાશિલ વાક્ય વાપરવા માટે તમોને ભારે પરતાવો થશે.” હુસ્નખાનુએ રોકડું સુકવ્યું.

“શાહજાહ સલીમને સંસારી માણસ બનાવવા સારું બીડું ઝડકનાર મેગમ! અલ્લાહનાં તારી ઉપર આશિર્વાદ હોવો! આજની

તપાસ દરમ્યાન તેં અમેને એટલાં હેરત કીધાં છે કે એક અદના આદમજાતમાં એટલી બધી અદભુત શક્તિ હોય તેનો ખરો ખ્યાલ આજેજ અમેને મળ્યો છે. હુંબી બુઝર્ગીની નોખતે પુગો છું, પણ તારા જેવી હીમતવાન ને હુન્નરખાજ છોડી મેં મારી જીંદગીમાં કામ જોઈ નથી. પણ આએ સુગંધી શેની ફેલાઈ રહી છે? અંબર અને કરતુરી કરતાં આલા દરજ્જનો આ પમરાટ ક્યાંથી આવે છે?”

“એ બુઢી ખરમલાની પવીવાઇનાં પ્રતાપ છે! જ્યાં સુધી હું નામવરનું તખ્ત અને વજીર અબુહુસેન સાહેબની ખુરસી આ ઝરખા પર રહેશે, ત્યાં સુધી એ ખુશ પમરાટ આવ્યાજ કરશે.”

આ નવી અજાયબીથી સુલતાન અને સુલતાનાં વધુ વિસ્મય પામ્યાં. તે ખુશખોશી તેમનાં મગજ એવાં તર થઇ ગયાં કે તેઓ ગોયા પોતાને બાગે બેહેસ્તની શુલ્કચમન લેહજત લેતાં સમજવા લાગ્યાં!

“આહા! શું ઉમદા ખુશખોશ છે! ઉંચાંમાં ઉંચી સુગંધી ધરાવવાની મારી વાજખી ગર્રોં આજે આ ખુશખોશએ તોડી છે!” સુલતાને વગર શરમાવે સ્વતંત્ર મત આપ્યું.

“ખરેખર, દરખારના ખજાનામાં જે કીમતી સુગંધીઓ આપણે ભરી રાખી છે તે સુગંધી દીલકશ પમરાટ કને કાંબજ નથી!” વજીર અબુહુસેન મળતો થયો.

“અય નવજવાન હુન્નરમંદ નાજનીન! તારી આજની દિલચમન તપાસ દરમ્યાન તેં અમારાં દિલ જીતી લીધાં છે. હું મોટી ખુશી સાથે શાહજાદા સલીમને એક સંસારી માણુમમાં ફેરવી

નાંખવાનું કામ બળવવાપર આગથી તારી નેમણુંક કરું છું અને
એ કામમાં તને જે મદદ જોઈશે તે દરેકદરેક તુરતાતુરત પહોંચા-
ડવાનો વજર અણુદુસેનને હુકમ આપું છું. તારી ખાહેશ મુજબ
આવતી કાંથે તું ખુશીથી મદના લેવાસમાં દરબારમાં આવજે, જ્યાં
હું તને શાહજાદાપર લખેલો રકકો આપી તેની ખિજમત બળવવા
મોકલી આપીશ. યાદ રાખજે અય દિલકશ અમીરજાદી, કે તારી
અમુદય સેવાની કીમત હું અતિ ઉદારપણે કરીશ. અને તારા
દિલની ઉમેદ બર લાવવામાં હું કદી પોણીવીસી કરનાર નથી. તારી
માનીતી દાયા ખુદી બરમલાનું રંગીન દાસ્તાન સાંભળી હું અત્યંત
હેરત થયો છું અને તેણીનાં નજરો નજર દર્શન લેવાની મારી
ધણી ખાહેશ થાય છે. તેણી અહીં આવી શકશે ?”

“ આવશે નહીં તો આ મહાભારત કામ ફતેહમંદ કેમ ઉત્ત-
રશે, જેહાંપનાહ ? તે પરહેઝગાર ખુદિયા, જેણીએ તે મહાન હુન્નર
હાંસેલ કરવા માટે પોતાનો આખો ભવ કુમારો ગાળ્યો છે, તેણીની
મદદ વિના હું શું કરી શકનાર હતી ?” હુસ્નખાનું બોલી. “ નામ-
દાર શાહજાદાના રંગનો તાર્તમ જોઈ ખુદી બરમલાને હું તુરત
તેડી લાઈશ. હું ઇચ્છું તો આ ધડીએ તે પવિત્ર કુમારિકા તમોને
અહીં પોતાના દર્શન દે, પણ વગર સખએ તેણીને નાહક તરફી
આપવાની તુરત વેળા હું જરૂર જોતી નથી. હવે તે વખત દુર
નથી, કે જ્યારે ખુદી બરમલાની પોતાની હાજરીની આપણને જરૂર
પડશે; અને તે વખતે તેણીનું તલેસ્માતીક બળ તપાસવાની તમો
સરખ નામવરોને આપમેળે કીમતી તક મળશે. અગર તું તાજવરની

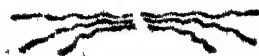
ખાહેશ હોય તો અબધડી બુઢી બરમજાનાં તમે સર્વને અહીં દર્શન આપાઉં ! મારી એકજ છુપી શાદના એજમતી કલામથી એક પત્ર-કમાં તમે તેણીને અહીં પ્રત્યક્ષ હાજર થયલી જોશો.”

“ ના, નહીં, બેટી હુરનખાનું, તારી શક્તિપર મારી ભક્તિ છે. હું તારા બોલવા ઉપર વિશ્વાસ ધરાઉં છું. બુઢી બરમજાને હમણાં તરદી આપવાની જરૂર નથી, વખત આવશે ત્યારે આપ મેળે આપણે તે ચમત્કારિક પવિત્ર અબળાનાં દર્શન કરીશું. મારાં તખ્તને ઝરખાપર સજામત ઉંચકી લાવવાનો તારો એકજ પ્રયોગ બુઢી બરમજાની મહાન-શક્તિનો આડકતરો ખ્યાલ આપે છે. વજીર અબુહુસેન આપણે આજની આ ‘ દરબારે-ખાસ ’ હવે બરખાસ્ત કરીશું. અમીરા ઝફરુલ્લિસા તથા બેટીઓ હુરનખાનું, જાહરા અને દિનારબાદી ! તમેએ તકલીફ અને ઇન્તેજારી ઉઠાવી આજે જે તરદી લીધી છે તે માટે હું મારી તરફથી અને સુલતાના નુરમહાલ તરફથી તમારો આભાર માનું છું. તમારી હૈરાત શેહેરની પરા-ણીએ આજે જે હૈરતમંદી બતાવી છે, તેની આજ સહવાર સુધી હું સેહેજબી વકી રાખતો નહીં હતો, પણ બુદાની કુદરતમાં કંઈક રત્નો પડેલાં છે કે જે પ્રસંગ પડ્યા વિના પોતાનું ખરું તેજ પ્રકાશિત કરી શકતાં નથી. એવી એક ચિલક્ષણ પરાણી ધરાવવા માટે હું તમે બુઝર્ગ બેગમ સાહેબને અને મારા વિશ્વાસુ અમીર મુખારકજાને એવડી મુખારકબાદી આપું છું. જે કે ‘ દરબારે-ખાસ ’ હવે બરખાસ્ત થાય છે, પણ તમે સર્વને સુલતાના નુરમહાલ તરફથી આજે આખા દિવસની દાવત [મેજબાની] છે, જેમાં સાગ લગ્ન રાત્ર

નાચરંગની મિજલસ થયા પછી મોડેથી તમે તમારે મકાને પધારજો. વજીર અણુહુંસેન, હમણાં ને હમણાં અમીર મુઆરકબખ પર એક રોકો લખી અમીરા સાહેબ તથા અન્યાઓ સુલતાનાની દાવત ખાઈ મોડી રાત્રે ઘર આવશે એમ લખી વાળ, કે તેને કાંઈ વાતની ચિંતા રહે નહીં. અને હવે ?——” અહીં સુલતાન શેહેરીયારે હુસ્નખાનું તરફ જોયું. તેણી સુલતાનની ખાહેશ તુરત ચેતી મંઈ અને બોલી કે “ નામવર, તમે જેઠી આમળાની માફક તમારી આંખ બંધ કરો !”

સુલતાન અને વજીર પોતપોતાની જગ્યા પર સરખા મોકલાઈ આંખ બંધ કરી એકા. તુરતજ હુસ્નખાનુંએ કાંઈ પવીત્ર કલામે પઢવા માંડ્યા અને એક તથાકડી ફેડ્યા બરાબર તપ્ત અને ખુરસી ઉચકાયાં. પ્રથમ તે ઝરખાની ઉપર જતાં હોય તેમ લાગ્યા, પણ પછી તુરતજ નીચે ઉતરવા લાગ્યાં અને આગાહ તેની અસલ જગ્યા પર જઈ ગોઠવાયા !

સુલતાન શેહેરીયાર અને વજીર અણુહુંસેન ફરી એકવાર અચરતીથી દંભ થઈ ગયા. કસી પણ યાત્રિક શક્તિ વગર ફક્ત એક એજમતી કલામની બરકતીથી, એવી વઝનદાર ચીજો મરજીમાં આવે ત્યાં ઉચકાઈ જવી એ કાંઈ જેવી તેવી શક્તિ હતી ? સુલતાન શેહેરીયાર આ તલેસમનો કરો બેદ સમજી સક્યો નહીં !

મકરણ ૬ મું.

બીજી બામદાદે હુસ્નખાનું સાચી મહેલી સંગમગૃત થઈ અને
ધરમાંનાં આદમીઓ ઉઠે તે આગમન હમામખાનાનાં કામથી ફરેગ
થઈ તે બારે હકતાલાની પવિત્ર વાદમાં એક અસરકારક બંદગી
કરવા બેઠી. મહેલના ત્રીજા મળલાની એક એકાંત અમાસીપર રંગ
ખેરંગી પૂલોનાં ફુંડાંઓની વચ્ચે જાળીની એક રૂબેરી ખુરશીપર
ફરતનો તે બેનમુન નમુનો આંખ બંધ કરી બેઠે હાથ જોડી
શાંત મનથી સાચાં દિલની એક સાચી સેતાયશમાં મશગુલ હતી.
આજના જેવી ખુબસુરત તેણી કદી દેખાઈ ન હતી. ગોચા શુદ્ધ
સફેદ લેખાસમાં અમીર મુખારકનાં મહેલનાં ખુલંદ મિનારા ઉપર
આકાશમાંથી એક ફરેસ્તો ઉતરી તે દાદગર દાવરની પરસ્તેસમાં
ગુતાયો હોય એવો દિલકશ દેખાવ તે સુંદર સહવારે ત્યાં થઈ
રહ્યો હતો !

પવિત્ર ખ્યાલથી સાચાં દિલનું એક સાચું ચોતવન કરી તે
નાબુક નાજનીને પોતાની બંદગી શુરૂ કરી કે—“ દસ્તગીર દાવર !
ઓ જહાનનાં પેદા કરનાર ! તારી કમીની બંદી પવિત્ર દિલથી એક
રહેજો તારી વાદ કરે છે તે ઉપર તારી નિગાહ પહોંચાડ ! તમામ
જીવજંતુને તમામ જાનવર પયદાસને પેદા કરનાર તું એકલો હક-
તાલા છે ! તું અબ્બેડ છે ! તારો જોડિયો કોઈ નથી ! તું હમેશાં
છે, હમેશાં હતો અને હમેશાં રહેશે ! આક્રતાય અને માહતાય તારા
હુકમથી પ્રકાશી છે ! આક્રશમાં મહમંડળનું ફરવું અને દરિયામાં

ભરતી ઓટનું ચતું તારી કુદરતને આભારો છે ! તારી શક્તિ બેલિ-
સાખ છે ! તારી નવાજેશ બેકિનાંર છે ! તું અનિત છે ! તારું રાજ
અનિત છે ! ગગન, પૃથ્વી અને પાતાળ તારા હુકમને તાબે છે ! ઓ
ગેખી માલિક ! તારા હુકમ વગર ઝાડનું એક પાંદડું કે પંખીનું એક
પીછ લીલી શકતું નથી ! આગ્રમમાં જે કાંઈ આખાદાની, જે કાંઈ આસા-
ની, અને જે કાંઈ આશિર્વાદ તેં પાંચ્યા છે તેવી આખાદાની, તેવી
આસાની, અને તેવા આશિર્વાદ દેશાવવાની અમો આદમ જનમાં એક
રજબારખી શક્તિ નથી ! તું સર્વ શક્તિમાન, સર્વવ્યાપક અને સર્વોપરિ
છે ! તારું જળ અપરંપાર છે ! માયાનો તું મહાસાગર છે ! દયાનો
તું દરિઆવ છે ! પંખી જેવા એક ન્હાનાં પ્રાણીની ચાંચ પણ તારાં
ગજકથી ખાલી નથી ! કાડી જેવો એક જીવો જીવજંતુ પણ તારી
નવાજેશ વગર રહ્યો નથી ! “કાડીને કણ ને લાથીને મણ” નો
આપનાર તું છે ! ઓ બક્ષેસગર ! તારી બક્ષેસો બોહોળી ને પહોળી
છે ! આ નાચીજ અદન પર તારા લાખો ઉપકાર છે ! બગ્ગ કે ફત-
કનો અહોનીશ એકલો નીગહેજાન તું છે ! પાલણ કરનાર, પોપણ
કરનાર, નીયામત બક્ષનાર અને રંજ ટાળનાર તું છે ! એક ભમતા
ભીક્ષુકથી તે રાજકર્તા પાદશાહ સુધી સૌપર તારી બક્ષેસ લંબાયલી
છે. ખરો સુવ્રતાન તું છે ! સુવ્રતાનોનો સુવ્રતાન તું છે ! સખીઓનો
સખી તું છે ! તારી બક્ષેસનો પ્રવાહ પહાડોનાં પહાડોને પુરી નાંખી
વધે છે ! અયે રહમાન પાક ! તારી રહેમદીલી વગર કિયો જીવ આ
જગતમાં જીવી શકે ? તારી બક્ષેશ વગર કિયું પ્રાણી અહોં ટકી
શકે ! તારી ગેખી મદદ વગર કિયો બંદો ઇચ્છેલી વસ્તુ મેળવી

શકે ? ઓ તુરી માલેક ! તારી સત્તા અને સાહેબી મોટાં કે છોટાં
 માટે એક સરખી ઇનમારી છે ! તારાં બેદિસાચ બળ આગળ અમો
 શા હીસાબમાં છીએ ! ઓ આલમ પરવરશ આપ ! તારાં પવીત્ર
 નામને મારી નેમાજ હોજો ! તારી પેદા કરેલી તમામ ચીજને
 મારી નમસ્કાર હોજો ! ઓ ખુશીવંતા આવીદ ! તારાં ખોરેહ આગળ
 પીર-પયગ્મરોનું ખોરેહ નીચક છે ! પીર-પયગ્મરોને ખોરેહ આપ-
 નાર પણ તુંજ છે ! ફરેસ્તાઓને જેઆદ અને નુરાની તુથીજ મળી
 છે ! સૂર્યને પ્રકાશિત અને અલેહદાર કરિજો આપનાર પણ તુંજ છે !
 ચંદ્રને ખુશનુમાં રૂપેરી ચંદની બક્ષનાર પણ તુંજ છે ! મંજગ,
 બુધ, ગુરુ, શુક્ર, અને શનિનાં મહા તેજસ્વિ અહેને તેજ આપનાર
 મતિમાં ગોઠવનાર અને મગન મંડળના અનંત સેનારાઓને પ્રકાશ-
 માન કરનાર પણ તુંજ છે ! તારી પવીત્ર પાદશાહી અજરામર છે !
 તમામ જનદાર પયદાએસ તારીજ કરજદાર છે ! પહાડ, પર્વત, નદી
 નળાં, વિશ્વ, અને વૃક્ષનો પેદા કરનાર તું અમર્ગ આપ પોતે છે !
 સુલેહનો શોકીન અને સાચાનો સાથી તુ છે ! ઓ ગેબી સાહેબ !
 તું સૈથી સરસ અશોષવાળો, સૈથી સરસ ડહાપણ વાળો, સૈથી
 સરસ વૃદ્ધિ કરનાર, અને સૈથી બળવંત હાથ ધરાવનાર છે ! તારા
 ગુપ્ત બેદોને મહા સાધુ-સંતો, સ-યાસીઓ કે સાલેકો પામી શક્યા
 નથી, તેમજ પામી શકનાર પણ નથી ! હે ત્રિબુવનપતિ ત્રાતા !
 તુંજ અમારો પેદા કરનાર, તુંજ અમારો પોષણ કરનાર, અને
 તુંજ અમારો રક્ષણકર્તા છે ! મારનાર તું, તારનાર તું, અને તમામ
 ચીજો બેડે પેવંદ ધરાવનાર 'પરવંદા' પણ તું ! સેતાયસને સગ-

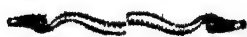
વાર એકલો તું છે ! સર્વ ચીજનું મંડાણ અને છેડો તું છે ! તમામ
 આગાહીનો જાણનાર, કુલ આલમને પોતાની નેગાહમાં રાખનાર,
 હરવેસ્થા આગાહ એકલો તું હકતાલા છે ! ઇતસાંન અને યશુ-પ્રેમીનો
 પાશમાં, સદા સમગ્ર અને આશાયસનો કદીખી હાજેતમંદ નહી
 એવો એકલો તું છે ! તું એખી છે ! તું ગુનાહ બક્ષનાર છે ! તું જ્ઞાની
 છે ! તું જ્ઞાનીઓનો જ્ઞાની છે ! તું જ્ઞાનિશ્વરોનો જ્ઞાનિશ્વર છે ! તું
 ન્યામતોનો પેદા કરનાર, મુરાદ બક્ષનાર, ગાંઓ જેસ્પંદની પરવરશી
 કરનાર, ભવિષ્ય જાણનાર, ઘણો ફતેહમંદ, ઇતસાફનો સાહેબ અને
 કારીગરોનો કારીગર છે ! સર્વ જગ્યાપર, ઓ સર્વ વ્યાપક ! તું
 હાજર છે ! જેની તારીફ સખુનોથી થત શકે એવો સર્વોત્તમ અને
 સર્વોદ્દેશ તું છે ! તું આજરોને દેડે કરનાર, મોહતાજમંદોને મદદ
 કરનાર, અને કોઈને પણ આજર નહીં દેનાર એવો નિરંજન નિરા-
 કાર, સર્વાકારી સાહેબ છે ! ઓ પાક પરવરદેઆર ! ઓ હરવેસ્થ
 આગાહ સાહેબ ! તારી કરમ બક્ષેસથી મુજ બંદીપર એટલી ઇના-
 યત કર કે દુનિયાની મીથ્યા માયા મારી ઉપર ગાલેબ નહીં થાય !
 ઓ રજબ પોહ્યાડનારા પવીત્ર અલ્લાહતાલા ! તારી બક્ષેશની કર-
 જદારી તારી કમીની બંદીની ગરદન ઉપર એટલી બધી છે કે તેનો
 એક રજબાર પણ બદલો વાળવાની તેનામાં તાકાદ કે મગદુર નથી !
 ઓ આકાશી બાપ ! મારી પાસે મારું પોતાનું છે તોખી શું કે તે
 તારી મોટી નવાજેશના બદલામાં હું કમીની બંદી તરફથી તુંને
 નજર કરું ! જે કાંઈ છે તે તારુંજ બક્ષેલું છે ! આ હાડ, માંસ
 અને લોહી પણ તારાંજ છે ! આ તત અને બદન, રંગ અને રૂપ,

ઇન્દ્રિયો અને વાચા, સમજ શક્તિ અને જ્ઞાન, એ સર્વ તારાં અને તારાંજ છે ! જે હવા હું માનું દમમાં લઉં છું તે પણ તુંજ મોકલે છે ! જે પાક પાણીથી મારી તરસ છિપાઉં છું તેનો પેદા કરનાર બી તુંજ છે ! જે પદાર્થો અને ન્યામતો હું ખાઉં છું તે સઘળું રજક તું મહા દયાળુ બાપ પોતે તારી કુદરતે-કમાવિયતથી બનાવે છે ! હવે બોલ ઓ યજ્ઞદાન ! કે આટલાં બધાં તારાં હેશનોમાં જે જીવ ગરક ગયલો હોય તે તારી સેવાયશના શરેર નહીં બોલે તો શું બોલે ? તે તારી વખાણુ કેમ જીલથી ગાઇ શકે ? આમલીનાં એક મોટા વૃક્ષનાં દરેક પાંદડાંને જીલ આપવામાં આવે અને તે જીલો, ઝાડની હયાતી સુધી રાત દહાડો તું મહા જ્ઞાની બાપની સ્તુતિનાજ સખુનો બોલે, તો પણ તારાં, નામ-કામની એક રજભાર પીછાણુ થઇ નહીં શકે ! ઓ બક્ષેશગાર ! તેં જે રિયતિ મને બક્ષી છે, તેનાં હું શોકરાનાં કરું છું ! જે કાંઇ થયું છે તે તારી હૃદયગરની રહેમ દીલીથીજ થયું છે ! અને જે કાંઇ થશે તે પણ તારી અનંત દયાથીજ થશે ! ધર્મ, ધ્યાન, અને ધીરજ ; કરમ, કાન્તિ અને કીર્તિ તથા મર્મ. મુક્તિ અને યુક્તિ, એ સર્વનો આપનાર તું એકલો ઇશ્વર પોતે છે ! હજાર હજાર જજ્ઞનોથી તારી વખાણુ નહીં થાય ! લાખ લાખ સખુનોથી પણ તારી જીવંદીને નહીં પહોંચાય ! મોટી મોટી વર્ષોની હયાતી લાંબાય, તોય તારા ગુપ્ત બેદોને નહિ પુગાય ! એવો તું મહા જ્ઞાની, મોટો, મર્તબાવાળો, મહાત્માઓનો મહાત્મા, મુશ્કેલ આશાન કરનાર, પાલણુકર્તા પવિત્ર પરવરદિગાર છે ! તારાં સચ્ચાઈવાળાં નામ ઉપર તું કમીની બંદીની હજાર હજાર નેમાજ

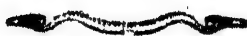
હોજો! તારી સ્તુતિમાં આટલા સખુતો ઓચર્ષા પછી ઓ આલ-
મનો બેદ જાણનારા પવીત્ર અંદાહ! હું કમતરી! બંદી તારી
દરબારમાં એક અગ્નિ ગુજરી કરું છું કે મુજ નાચીજ અબજાને
માથે શોભ કાલથી જે મુસ્કેલી કામ આવી પડ્યું છે, તેમાં તું જેથી
આપ મને છુપી મદદ આપજો! અને ગુપ્ત બસારતોથી મારા મુસ-
દીમ રસ્તાઓ તું આસાન માર્ગવાળા કરજો! સમરકંદનાં સુલતાન
શેહેરીયારે પોતાના જ્વન કરતાં જ્વદા એવા શાહજ્વદા સલીમને
આજથી મારી નાચીજ સંભાળ હેઠળ મુકવાનું કરાવ્યું છે, પણ
ઓ દાદગર દસ્તગીર! હું તારી ખાફી બંદી તારી રેહેમદીલી વગર
એટલી શી તાકાત ધરાઉં છું કે યુવરાજ સલીમને સુધારવાનો કાંકો
રાખું. કીયાં ઇનસાનની બઝાઇખોર સરકશી તું ઇનસારી બાપે
આલખા દીધી છે? તારી મદદ વગર કીયું આદમજ્વત પોતાની
આલેલી ઇચ્છામાં પાર ઉતર્યું છે? ખાકની એક રજકણમાંથી તું છે!
અને તેને પણ તારા હુકમ કે મરજી વગર અહીંથી તલી સસળવાની
શક્તિ નથી! ઓ બળવંતા બાપ! ઓ નિરાકાર નાથ! દુનિયાના
દરેક ગુપ્ત બેદ બરમોનો ઘડનાર તેમજ જાણનાર તું છે! તારાથી
છુપું શું રહ્યું છે? શાહજ્વદા સલીમને સ્ત્રી-જાતિ પર ઉતરેલો
અણમો દુર કરાવી તેને એક સંસારી માણસ બનાવવાની સુલ-
તાન શેહેરીયારની આદેશને મેં જે ઉલટથી ઉચકી લીધી છે, તેમાં
પણ તું બેદી પિતાના ગુપ્ત બેદનો કાંઈ બેદી બરમ હશે! હું
એટલુંજ ઇચ્છું છું કે જે કામ મેં માથે લીધું છે તેમાં તું મારો
નિજેદખાન થજો! અને મને તેમજ તારી કદમખોસીમાં સદા લીન

રહેનારી મારી નેકખસત જુદી બરમલાને તારી છુપી મદદ આપજે ! તારી મદદગારી વગર અમે કશું કરી શકવાના નથી ! તારા ગેખી હુકમથી જે બીડું ઝડપવાની મેં હીમન કીધી છે, તેમાં તું છેવટ સુધી મારો દસ્તગીર (હાથ પકડનાર) થજે ! ભડી મનસ્વીનાં દરેક કામમાં તારી પેહેલી મદદ હોય છે. શાહગઢ સલીમને સુધારવાનું કામ પણ એજ વર્ગનું છે. તેનાં વીચારો ફરવાથી સમરકદની આખી શહેનશાહતને જે મહાન લાભ થશે તે કામજ તું અશોધને ચાહનારા સતવંતા બાપને પસંદ પડતું થવાનું ! અલ્લાહતાલા ! એક છેલ્લાં નમન સાથની હું કમતરીન બંદોની આ અરજ ચુગરી તું કબુલ કરજે !”

અને અહીં હુસ્નબાનુએ જમીન પર વાંકી વળી તે બારેહક-તાલને સાચાં દીલનો એક શાન્ત સેજદો કરી પોતાની બંદગી પુરી કરી.

પ્રકરણ ૧૦ સુ.

ગયલી બત્રીસી પાછી આવી.

એક તરફ તેણીનું બંદગીથી ફારેગ થવું અને બીજી તરફથી એહરા અને દિનારબદી તેણીને શોધતાં ત્યાં આવી લાગ્યાં.

“ઓં તમે તો અહીં દેખું ! અમે તમને કેટલાં શોધ્યાં બાનુ હુસ્ન !”

દિનારબદી બોલી.

“કાં વાઈ?”

“અમે ઉઠ્યાં ત્યારે તમેને તમારાં બીજાનાંપર નહીં જોયાં તેથી!” જોહરાએ ખુલાસો કીધો.

“ખરેખર? ત્યારે તમે એમજ ધાર્યું કે હું જેમ કાલનાં બનાવથી ડરીને તમારું મકાન છોડી ગુપચુપ ન્હાશી ગઈ?”

હુસ્નમાનુંના આ પ્રશ્નસુચક પ્રતિબિંબરથી જોહરા અને દિનારબદી હસી પડ્યાં.

“અરે નહીં! જરાબી નહીં! ખુદા તેવો ખુરો ખ્યાલ અમેને નહીં બક્ષે! હુસ્નમાનું, એમ શું બોલોછો. અમે તો નહીં ધભરાયાં પણ માતાજી સાહેબ તમારે માટે બહુ ચીંતાતુર બન્યાં છે. ચાલો આપણે જઈને તેવણને ધીરજ આપીએ.” જોહરા બોલી.

“પણ તમે ધભરાયાં નહીં ત્યારે મને જોવા શા માટે નીકળ્યાં?” હુસ્નમાનુંએ હસીને અને પ્યારથી કાટી કરી વધાર્યું: “હું અહીં બંદગી કરવા બેઠી હતી મારી બહેનો! બામદાદની બંદગી કાંઈ એર લેહઝત આપનારી હોય છે, ખરું કે દિનાર?”

“બેશક, અમારા પિતાજીને બંદગીને માટે બામદાદનો વખત બહુ પસંદ છે. અમે બન્ને બહેનો પણ કાંઈ કાંઈ વાર એજ વખતે બંદગી કરીએ છીએ.”

આ વાતચીત કરતી તે ત્રણે ખુબસુરત નાંજનીનો મેહલનો મિનારો છોડી ગઈ.

“આજે તમે કેટલાં ખુબસુરત દેખાઓ, બહેન હુસ્ન?”

ત્રીજા મજલાનો સંગેમરમરનો સુંદર દાદર ઉતરતાં ઝોહરાએ હુસ્નઆનુનું ધ્યાન ખેંચ્યું. “આજના જેવાં ખુબસુરત તમે કદી દેખાયાં નથી.”

“મારું પણ એજ મત છે.” દિનારજીદીએ ઝોહરાને ટેકા આપ્યો, “કદાચ સુલતાન શેહેરીયારે જે મહાભારત કામ આપણી વડાલી બહેનને સોંપ્યું છે તે કામપર કુદરતે પોતાની મંજૂરી આપનારું આ ચિન્હ પ્રગટી નીકળ્યું હોય એમાં શો શક?”

“હા, હા. બેહેન દિનાર, હવે તું નહીં મસ્કેરી કરશે તો કાણ તારાં અચ્ચાં કરશે?” હુસ્નઆનું હસીને બોલી. “એક સાગં કામમાં હંમેશાં તે પાક પરવરદેગાર ખુશી હોય છે. તારી અટકળ એક લેખે ખરીબી હોય, તે હું ના પાડતી નથી.”

“અલ્લાહ, આ મુશ્કીલ કામમાં તારો મદદગાર થાય, મારી બેહેન!” ઝોહરા અને દિનારજીદીએ સાથે દુવા દીધી અને તેઓ દાદર ઉતરી મેહેલના ખીજા મજલાપર અમીરા ઝંઘનુંલ નિસા આગળ મયાં,

* * * *

અને ખરેખર તેમજ હતું. હેરાતના હાકમ અમીર ખુશરોની તે ખુબસુરત બેટીની દીલકશ સુંદરતા આજે અજબ જેવાં રૂપમાં ખીલી નીકળી હતી. છુટ્ટા બાલ, લટકદાર ચાલ, ગુલાખી ગાલ અને ખુદાઈ ખ્યાલથી તે નાળુક નાજનીન જીન્નતના આગની એક મનોરંજક હુરીનો અતિ મોહક લાખ આપતી હતી. તેણીનાં પરવાળાં જેવા પતલા હોઠ યમન દેશના અડીકની યાદ આપતા હતા. તળા-

તમાં હોજાં કમળ જેવી તેણીની મનોહર આંખો. જેમ સુંદર દરણીઓ લગવાઈ જતી હતી. ઘડમની કળી જેવા તેણીના દુધિયા દાંત બદખશાનની હીરકરણીને સરમાવે એવા હતા. તેનાં બરાંની આબદાર કમાન જેમ બીજનો ચંદ્રમાં વાદળીમાં ભરાઈ જતો હતો. તેના લાલ રોખશારા જેમ ગુલાબની કળી ઝાંખી પડી જતી હતી. તેણીનું સરળ અને સીધું કદ જેમ સરોવરનું ઝાડ ‘આહરીન’ શબ્દ બોલતું હતું. એવી તે એક સુંદર શિકલની મિટ્ટા માહ-ખુબ હતી.

એહરા અને દિનારબદીની માફક ખુબ અમીરા ઝંખનુતનિયા એમને પણ હુસ્નખાનુંનું હેશાન ધ્યાન ખેંચ્યા વગર રહતું નહોતું. “એટી તું આજે હદગાહર દિલકશ દેખાય છે ! જા, તાહરી ફતેહ છે ! શાહબદો સલીમ એક તડાકે તને તાબે થશે એમ કુદરત ગોયા મુંગી સાહેદી પુરે છે.”

એવી સારી દુવા માટે, માતાજી સાહેબ, હું તમારી ઉપકારી છું.” હેરાતના હાકેમની તે હિમતવાન બેટીએ ઉતર આપ્યો. “એવીજ દુવા મને મારી વ્હાલી બેહેનોએ પણ દીધી છે અને તેમનું પણ હું હેશાન સ્વિકારું છું. પરવરે પાક મારા આ મહા-ભારત સાહસમાં મારો નિગેહબાન થાય !

“થશે, જરૂર થશે, બેશક થશે. નેક કામોમાં બારેહકતાલાની મદદગારી સદા હોય છે !” એમમ ઝંખનુત-નિસા બોલ્યાં. “બેટી બેદિકર રહે ! તું ફતેહમંદ થશે એટલુંજ નહીં પણ એક ખુબંદ પદ્ધિએ પુગશે. તારા જેમ કાલનાં સીફતમાજ સવાબો જો કે નામવર

સુલતાન અને સુલતાનાં સમજ્યાં નથી પણ હું તારાં દીકરીની ઉમેદ પામી ગયું છું. અદલાલને હું નેમાજ દરમ્યાન ફરજ કરીશ કે તે મેઝી માલિક તને તારા દીકરીની મુનાદમાં ખુશખુદી બક્ષે !”

હુસનખાનુ શરમાઇ ગયું. તેણી ધારતી હતી કે શાહજહાં સલીમને સુધાર્યા પછી જે માંગણી માંગવાનો માર્મિક ઇશારો તેણીએ સુલતાન શેહેરીયારને બરમમાં કર્યો હતો તે કેાઇ સમજ્યું નહીં હતું, પણ બેગમ ઝહનુનનિસાના ઉપલા હેતુદર્શક આસિષ પરથી તેણી પામી ગયું કે તેની બેટી માંગણી તેવણ પોંદચેલ ઉંમરના પ્રતાપે તુરત પામી ગયા હતાં.

“બેટી તું એવી દોમતવાન અને હાજર જવામી છે એમ મેં કાલે આપણે દરબારનાં ઝરખાપર ગયા ત્યાં સુધી હું જાણતી ન હતી.” બેગમ સાહેબે પોતાની અચરતી બતાવી. “અને તેમાં વળી ખુદી બરમલાએ તને આપેલી તલેરમાલિક તાલીમે મને પુરી છક કરી નાંખી છે. શું તારા આ પ્રયોગોમાં જલદુધ અંશ બીજકુલ નથી?”

“નહીં! બીજકુલ નહીં! જરાએ નહીં!”

“કેવું અજબ જેવું!”

“શું તમે માંનતાં નથી?”

“હજી મને તે વિષે થોડો શક છે!”

“તે હવે ખુદા આહરે તો જલદીજ મરી જશે! ખુદી બરમલાએ સમરકંદ આપ્યા વીના ચાલવાનું નથી.”

“આ સર્વ શકિત તેણીએ શાના પ્રતાપે મેળવી છે?”

જોદરાએ પુછ્યું.

“પહેરેઝગારીનાં પ્રતાપે!”

“ખરેખર? ત્યારે તેમાં બહુજ જેવું કાંઈજ નહીં કે?”

“જરાએ નહીં.”

“તેણી જીવાનને ઘરડાં ને ઘરડાંને જીવાન કરી શકે છે?”

એમમે પુછ્યું.

“એક જોડામાં!”

“તેની સમ્યાજ ક્યારે ખરી માનું કે મારા આ ગયલા દાંતની આખી બત્રીસી મને તે પેદા કરી આપે. એટી, મારા ખાવિંદના રાજ્યમાં હું દરેક વાતે સુખી અને સંતોષી છું, પણ આ દાંતનું દુઃખ બહુ બેજારી આપે છે. મારી ન્હાની ઉંમરમાંજ મેં તમામ દાંત ખોડી દીધા હતા. તે દાંતને ખોડાનો હું ગમ કરતી નથી, પણ મારી દાંતનું મને બહુ દુઃખ છે અને તેની કળતર મારેથી ખમાતી નથી. સેકડો લકીમોની દવા કાઢી પણ મારી દાંતની કળતર ભાગતી નથી. વળી કળતરને લીધે ખોરાક ચરાતો નહિ હોવાથી મને ખાધેકું પાચન થતું નથી અને તેથી હું વરસનાં છ માસ પિમાર રહું છું. મને ગયલી જીવાની જોઈતી નથી પણ મારા ગયલા દાંત મને પાછા જોઈએ છે. જો એટલાં સુખની મને સગવડ થાય તો તારી બુઢી ખરમલાની તું જો કહે એ સેવા કર!”

“સેવાની તે ભૂખી નથી, માતાજી સાહેબ! જો તે ભૂખી હોત તો આવો વિક્ષણ એકમ મેળવી શકત નહીં.” હુસ્તમાનુ બોલી. “બુઢી ખરમલા સોનું, રૂપું હીરા કે મોતીની ગણનાં કુળ

માંના કાંકરાઓ જોડે કરે છે. તેને પૈસા ટકાનો જરાએ લેલ નથી. આખો દિવસ તેણી પરવરદેગારની બંદગીમાંજ મશગુલ રહે છે અને તે સાહેબ તેની તે ખરા દિવની શેવાયા એટલે પ્રસન્ન છે કે તેણી જે ઇચ્છે છે તે તુરત નમૂદ થાય છે. જે માણસને પોતાની ઇચ્છેલી વસ્તુ ઝડ ને પટ મળી શકતી હોય તેને પારકા પૈસાનો લોભ ક્યાંથી હોય? અરે બેગમ સાહેબ, મારી બુઢી બરમલા આંખ મીંચીને ઉઘાડીયે નહોં તેટલાં તમારી બત્રીશી પેદા કરી આપશે! માણસને જનાવરના રૂપમાં ફેરવી નાંખવાની જેનામાં શક્તિ હોય તેના મનથી દાંનની બત્રીશી શું મુશ્કેલ કામ છે? હવે તે વખત દુર નથી, હું પોતે થઈને આ કામ કરાવી આપીશ.”

બેગમ ઝંઘનુલ-નિસાએ હુસ્નબાનુની આ નવી મેહેરબાની માટે ઉપકાર માન્યો. અને હવે તેઓ નારતો ખાવા ઉઠ્યાં.

પ્રકરણ ૧૧ મું.

હુસ્નબાનું મરદાના લેખાસમાં!

“તમે અહીંથી કેટલે વાગે સિધારશો બેહેન?” નારતાની દેખત ઉપર દિનારબાદીએ સ્વાલ કાઢ્યો.

“જી, હસ વાગે!”

“દિવસે કે રાત્રે?”

“દિવસે! હવે રાત્રે શા માટે?”

“અરે હા ખરા! તમે તો હવે મરીના પોશાકમાં અહીંથી જશો, નહીં?”

“પણ તે પોશાકનું કંઈ કીધું?” બેગમ ઝંઘનુત્રનિસાએ ચીંતા બતાવી.

“તમે બેદિકર રહો, માતાજી સાહેબ! પોશાક ક્યારનો સીવાઈ આવીને મારાં બિઝનાં પર તક્યાર પડ્યો છે!”

“એ કાણે મોકલ્યો?”

“મારી બુઢી બરમલાએ!”

“ક્યાંથી?”

“શેહેર હેરાતથી!”

“કેવું અજબ જેવું!” તે ત્રણે મા-દિકરીઓ એકમેકનું કોકું ટીકવા પડ્યાં. “આ વાત માન્યામાં કેમ આવે!”

“સુલતાનનું તખ્ત ઝરખાપર આવી પડે તેમ આવે!” હુસ્ન-બાનુએ હાજર જવાબ આપી તેમને તુરત ચુપ કરી નાંખ્યાં.

“એટલું તો ખરું, બેટીઓ,” બેગમ સાહેબ બોલ્યાં “કે સુલતાન શેહેરીયારને ત્યાંની જ્યાહતમાંથી આપણે મોડી રાત્રે ઘર આવ્યા પછી એટલો જુન વખત પસાર થયો છે કે તેટલા અર-સામાં બેટી હુસ્નને તેણીનો મરદાના પોશાક ગમે એવો કાબિલમાં કાબિલ દરજ્જાની સીવી આપી શકે એ અસંભવિત છે. તેથી, જો કે શંકા તો હવે છે તોપણ બુઢી બરમલાએ પોતાની તલ્લેસ્માનિક

શકિતથી તે પોશાક પુગાડ્યો હોય, એમી કાંઈક દરજ્જે માનવા એમ લાગે છે-કારણ કે—”

કારણ કે શું?—”

“કારણ કે જેન કાલે બેટી હુસ્નબાનુંએ બતાવેલો તખ્તને ઝરખાપર લાવવાનો પ્રયોગ કાંઈ નહોતો સુનો નહીં હતો અને તે જો બુઢી બરમલાની બરકતથી થયું હોય તો મારી આખી બત્રીશી અને વળી આ મરદાનો પોશાક નહીં બની શકે એમ લાગતું નથી.”

બુઢી બરમલા તરફ બેગમ ઝંઘનુલ-નિશાને આટલો વિશ્વાસ બતાવતાં જોઈ હુસ્ન બાનુ ખુશી થઈ.

“એ પરજનમાર ઓરતની પુરી પિછાન તમેને જ્યારે પડશે, ત્યારે માતાજી સાહેબ, મારી સરકશી મને માફ કરજો; પણ તમે સર્વ તેણીપર ખરેખર પ્રેમનો વરસાદ વરસાવશો! આલો હવે મારી ‘છોટા હાજરી’ ને હું ધનસાફ આપી ચુકી છું. હું હવે મારો પોશાક બદલવા મારા ઓરડામાં જઈશ!”

“પ્યારી હુસ્નબાનું, આપણે પાછાં ક્યારે મળીશું?” બોહરા અને દિનારજાદી સાથે બોલી ઉઠ્યાં.

“થોડા થોડા દિવસને અંતરે હું તમેને છુપી રીતે મળતી રહીશ, તે વિષે તમે બેઢિકર રહેવું. હું જાઉં છું ખરી, પણ તમારી માયા હું બુઢીશ નહીં. કાણુને ખબર છે કે નસીબો હવે કેવાં નખરાં બતાવે છે! પાક પરવરદેમારની મદદ અને મારી બુઢી બરમલાની પરજમારીનાં પ્રતાપથી શાહજાદા સત્રીમને ૧ વર્ષની અંદર તુબે કરવાની ઉમેદ તો રાખું છું. મજી તો: જે કાંઈ જેથી માલેકનો

હુકમ ! જેનાં હુકમ વગર ઝડનું એક પાદુનું કે પંખીનું એક પીંછા ઉડી શકતું નથી તેના હુકમની ખહાર હું કે મારી બુદ્ધી ખરમલા શું કરી શકનાર હતાં ? પાક પરવરદેગારની મોતાની મદદગારી વગર ક્રિયાં કામ બન્યાં છે કે આએ બનશે ? તેના હુકમ હશે તોજ અમેને વારી મળશે. ”

“ બેશક-બેશક ” બેગમ સાહેબ બેઠ્યાં અને હુસ્નબાનુને પાસાંમાં લઈ આંખીને એક કાઠી કીધી તથા તેણીનાં આતશિયા રૂબરૂના પર એક મીઠકો બેસાડી લીધો.

એજ પગલે તેમની બેઠે બેટીઓ પણ ચાલી.

* * * * *

“ અમે તમારા ઓરડામાં આવિયે તો કાંઈ હરકત છે, બેહેન હુસ્નબાનુ ? ”

“ બા બુશી આવો મારી બહેનો ! બુદ્ધી ખરમલાના પ્રયોગો બહુ અસરથી બુદ્ધુજ તત્ત્વ ધરાવનારા છે. તે પ્રયોગો સાને માટે ખુલ્લા છે. તેનું બહુ માત્ર તેની પદરેજગારીમાં સમાયતું છે ! ”

એમ બોલી હુસ્નબાનુ ઓરડા તરફ ચાલી. તેની પાછલ જોહરા અને દિનારગદી ગમ. તે ત્રણે ઓરડામાં દાખલ થયા પછી દિનારગદીએ હુસ્નબાનુની અરજ ઉપરથી બારણું બંધ કરી અંદરથી સાંકળ મારી.

“ બારણું બંધ કરવાની કાંઈ ખાસ જરૂર નથી, પણ સાહજદા સલીમવાળી યાજના ફતેહમંદ ઉતરે તેટલાં આપણા નોકર-ચાકરોથી તે છુપી રાખવા માટે મેં બારણું બંધ કરાવ્યું છે. ” હુસ્નબાનુએ

ખુદાસો ક્યો અને ખીસામાંથી કુચી કહાડી પોતાની એક મોટી સંદુક ખોલી તેમાંથી લાલ કસબી રંગાલમાં વોરાળેલી એક નહાતી ઇસ્કેત્રી, જે પેટીનાં તળિયામાં મુકેલી હતી તે કાઢી ઓરડાની વચ્ચે મેલવામાં આવેલી મેજ [ટિવળ] પર મુકી.

“એમાં શું છે?” જોહરાએ પુછ્યું.

“હથિયાર? હથિયારનું શું કામ છે?”

“જોહરા બેગમ, તમે એમાં નહિ સમજો. મેહરબાની કરી હું જે કાંઈ કરું છું તે ગુપત્યુપ જોયા કરો! એ હથિયારમાં શું ગુપ્ત છે તે તમે હમણાં આપ મેળે જોઈ શકશો!”

“સખર કરો હુસ્નબાનુ! આ પ્રયોગ જોવા માટે જરા માતાજી સાહેબને બોલાવો?”

“તમારી ખાહેશ હોય તો સુખેથી બોલાવો! હું દલગીર છું કે હું પોતેજ ત્યાં આવી શકતી નથી; કારણ કે માતાજી સાહેબનાં ઓરડામાં આપા-દાપાઓની આવણુ-જવણુ વધારે છે અને તુરત વેળા એ વિષે હું ચર્ચા કરવા માંગતી નથી.”

“તે ખરું છે પણ એક મીનીટ થોભી જાઓ! હું હમણાં માતાજી સાહેબને બોલાવી લાવું છું!”

એમ કહી દીનારજાદી ખારણું ડિંધાડી તે ઓરડો છોડી ગઈ અને બીજીજ પળે તે ધુઝગ બેગમ સાહેબ લઈનુલ-નિસા ત્યાં આવી પહોંચ્યાં.

ખારણું પાછું બંધ કરી દીનારજાદી હુસ્નબાનુનો પ્રયોગ ધણી હિચકથી જોતી હતી.

“એટી હજી તું તૈયાર કેમ થઈ નથી?” એમમ સાહેબે અત-
લસનાં એક કીમતી કાચપર બંધ્યા લેનાં હુસ્નમાનુને સવાલ કીધો.

“માતાજી સાહેબ, તેજ તૈયારી ચાલી રહી છે.”

“પણ તારો પોશાક ક્યાં છે?”

“આ ઇસ્કાત્રીમાં!”

“ઇસ્કાત્રીમાં?”

“હા.”

“ક્યાં છે જોડ?”

હુસ્નમાનુએ તુરત પેટી ઇસ્કાત્રીને કસળી રચાણમાંથી છુટી
કરી એક ન્હાની કુચી લગાડી ઉઘડી અને તે ત્રણે મા દીકરીઓએ
એટી અજાયબી વચ્ચે જોયું કે ખુસ્તા ગદામી રંગના એક રેશમી
માલમાં વીજળી મીસાલ પ્રકાશ પડે એવાં એક ઝકઝકતાં હથીયાર
શિવાય બીજું તેમાં કંઈ હતું નહીં!

“એટી, તે હમણાં મને હું કે આ ઇસ્કાત્રીમાં પેટા મદાના
પોશાક છે તે ક્યાં છે? આ તો એક હથીયાર છે!”

“એ હથીયારમાંજ તે પોશાક સમાવેલો છે.”

“એટલે?”

“એટલે એ કે હથીયારમાં છુટી બરમલાની તમામ તંત્રમા-
તિક શક્તિ સમાવેલી છે. એ હથીયાર હાથમાં લઈ એક ચોક્કસ
પાક કલામ યાદ કાઢાથી આપણે જ ચાલીએ તે પેદા કરી શકીએ.

“એ કેમ મનાય, એટી હું તો નહિ માનું!”

“ખબરદાર! વગર વીચારે કંઈ અપશબ્દો ઓઝારી મારી

બુદ્ધી ખરમલાને અપમાન કરશે નહિ. તમેને તમારી ગયલી બત્રીશી પાછી મેળવવી છે તે યાદ રાખો !”

“ નહિ બેટી, હું કશું અપમાન ભરેલું બોલવા ઇચ્છતી નથી.” ગયલી બત્રીશી પાછી મેળવવાની હુસ્નયાનુંએ આપેલી યાદથી બેગમ સાહેબ લગાર દગ્ગી જઈને બોલ્યાં. “ એક ચીજનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ મલ્યા વગર કેમ મનાય, મારી દીકરી? તેથી હું તો કહું છું.”

“ અને જો અનુભવ મળે તો પછી તમે માનો ખરાં કે?”

“ ખુદાના ધર સુધી !”

“ ત્યારે ઠીક છે. કહો હવે, આ સાંમેના પીજરામાં પોપટ છે એને મુર્ગના રૂપમાં ફેરવી નાંખું?”

“ એ કેમ બનશે?” બોલરા અને દિનારજીદી સાથે બોલી પડ્યાં.

“ એ એમ બનશે” એમ બોલી હુસ્નયાનુંએ ઓરડાની બરો-ખર વચ્ચે ઉભી રહી તે પોપટનાં પીજરાં તરફ એક નજર કરી પોતાની બન્ને આંખો બંધ કરી હોઠપર કાંઈ છુપ્યા કલામે બબડ્યા અને પછી આંખ ઉઘાડી પેલું હથીયાર પોપટ તરફ તાંકી કહ્યું. “ હે પખી તું એક તુતી (પોપટ) છે. જો પાક અલ્લાહતાલા તારો પેદા કરનાર હોય તો તેના કસમથી હું તને કહું છું કે એકદમ તુતીની સુરતથી બદલાઈ જઈ મુર્ગની સુરતમાં ફેરવાઈ જા !”

અને તેમજ થયું ! તે તુતી (પોપટ) એક સુંદર પીછાંદાર મુર્ગ (મરઘા) ના આકારમાં બદલાઈ ગયો !!

“ યા અલ્લાહ ! અમો આ શું જોઈએ છીએ !”

• તે પછી અને ગેબી માલિકનાં ચમત્કાર તમે જુઓ છો બેગમ-

સાહેબ ! બીજું તમે કાંઈ જોતાં નથી !” હુશનખાનુએ બેગમ સાહેબે બતાવેલી પ્રગટ અચરતીનો પ્રગટ જવાબ વાલ્યો.

“ ચાલ મુર્ગ, હવે તારે કામ બજાવ !” હુશનખાનુએ પેલાં એજમતી હથીયાર પર કાંઈ ગુપ્ત સખુનો લાણી મુર્ગ બનેલા પોપટને કહ્યું.

તેજ વખતે પેલો મરઘો “કુકરેકુકકકકક !” નાં અવાજો કાઢવા લાગ્યો, જે જોઈ બેગમ અને તેમની બેટીઓને એક તરફ અચરતી અને બીજી તરફ હશવું પેદા થયું !

પ્રકરણ ૧૨ મું.

અકીકની દાખડી.

પેલાં એજમતી હથિયારની બરકતથી પોપટને મુર્ગમાં ફેરવી નાખવાનો હુશનખાનુએ કરેલો પ્રયોગ અમીરા અધનુલ-નિસા તથા બેટીઓ ઝોહરા અને દિનારજાદીને દંગ કર્યા વિના રહ્યો નહીં. બુટ્ટી બરમલાની તલ્લેસ્માતિક શક્તિ વિષે હવે તેમના મનમાં રહેલું બદ-ગુમાન સમુખાયું નીકળી ગયું. પોપટ જેવું એક ન્હાનું સુંદર પંખી લાત લાતના રંગ બેરંગી પીછાવાળું એક મુર્ગ બની જાય એ જોતાં જોતાં આંખનાં પલ્કારા વચ્ચે બનેલો વિલક્ષણ અમત્કાર તે કુળ-

વાન માલિકરીએને હેરત કર્યા વગર રહ્યા નહોં. તેઓ પરસ્પર કોઈ ટીકવા પડ્યાં અને ઘડીમાં મુર્ગ બનેલા તે પોપટ ઉપર, ઘડીમાં હુસ્નઆનું હાથમાં પકડેલા હથિયાર ઉપર તો ઘડીમાં એકમેકના એહેરા ઉપર વિજળીને વેગે પોતાની ચમુઓ અહોથી તહો ચમકાવવા લાગ્યાં.

તે એક જોવા જોગ ચિત્ર હતું. પોતાના હાથમાં પકડેલા તલેસ્માતિક હથિયારની એજમતથી પોતે કરી ખતાવેલો પ્રયોગ અચ્છો અસરકારક નીવડ્યો તે જોઈ હુસ્નઆનું હર્ષિત થઈ ગઈ. સૌ કરતાં મુર્ગ બનેલા તે પોપટ એક ખરેખરા મરઘાની માફક ત્યારે “કુઉ-કરે કુઉકુઉકુઉ!” નો મધુર અવાજ કાઢ્યો ત્યારે ત્યાં ચાલી રહેલી હસાહસ હુસ્નઆનું બહુ ગર્વ લેવા જોગ હતી!

“હવે આ મુર્ગને એના અસલ આકારમાં ફેરવી નાખવાની મને રજા છે, એગમ સાહેબ?” મુર્ગ બનેલા પોપટની અનેક મીઠી બોલી સાંભળ્યા તથા તેને સર્વ કોઈ સારી પેઠે જોઈ રહ્યા પછી હુસ્નઆનું એ અમીરાને પુછ્યું.

“હા બેટી” અમીરાએ રજા આપી.

હુસ્નઆનું એ આ રજાપર હેશાનની એક ડોક કરી પેલાં એજમતી હથિયારને પોતાના માથા ઉપર બેઠે હાથે ઉંચકી આંખ મીચી કાંઈ કલામો લાલુવા માંડ્યા અને પછી મોહકું ઉંચુ કરી તે હથિયાર પર એક ટુંક મારી જેથી હથિયાર તેણીનાં હાથમાંથી છુટું થઈ હવામાં અદ્દર લટકતું રહીને તેણીનાં માથાથી આસરે ૬ ફુટની ઉંચાઈએ ગોળ ફરવા લાગ્યું. એજ વખતે પેલા મુર્ગ પોતાની પાંખ

ફફડાવવા લાગ્યો; જેથી તેનાં તમામ પોંછાં ભોંયપર ખરી પડી અલોપ થઇ ગયાં ।

અમીરા ઝઇનુલ-નિસા તથા ઝોહરા અને દિનારખદીનાં ચિત્રો આ વખતે જોવા જોગ થઇ પડતાં હતાં. હુસ્નખાનું જોણી હવે ખીજો હાથ જોડી આંખો મીચી ઓરડાને મધ્ય સ્થાને સ્તબ્ધ ઉભી રહી કાંઇ પવિત્ર કલાંમે પોતાના હોઠપરે ગુપ્ત બબડતી હતી તેણીને માથે છ ઝૂટતી ઉંચાળએ હવામાં અદ્ધર લટકીને ગોળ ચકાવો ફરતું પેલુ હથીયાર ઘડીમાં તેઓ જોતાં, તો ઘડીમાં પાંખ ફફડાવી પીત ફેરવતાં પેલાં મૃગને જોવા પડતાં. તેમની સ્થિતિ “નીચલો દેખાવ જોઇએ કે ઉપલો દેખાવ, જોઇએ” એવી અસ્થિર થઇ પડી હતી. હથીયાર તો એક સરખું ગોલ ચકાવો ફરતું જતું હતું પણ પેલા મુર્ગમાં તો ભાત ભાતનાં ફેરફાર થઇ રહ્યા હતા. પ્રથમ તે હથીયાર હુસ્નખાનુંનાં હાથમાંથી છુટીને ઉંચે જઇ હવામાં અધ્ધર ફરવા લાગ્યા બટ્ટાબર મૃગે પાંખ ફફડાવી પોતાનાં પીછાં જમીનપર ખેરવી નાંખ્યાં અને જોતાં જોતાં તે સુંદર પીછ ત્યાંથી અલોપ થઇ ગયાં. તે પછી તે મૃગના બન્ને પગ તેના પેટમાં પેસી ગયા અને હળવે હળવે તેની ડોક પણ તેજ રીતે તેની ગરદનની અંદર સંકોચાવા લાગી. પેલા એજમતી હથીયારને ઉપર ગોલ ફરતું જોવાનું મુંઝી દઇ તે ત્રણે મા-બેટીઓ પેલા મુર્ગની સ્થિતીનું તલેસ્માતિક ફેરવાતું જોવા પડ્યાં. મુર્ગનું માથું ગરદનમાં પેવસ થઇ ગયા પછી તેનો આકાર માંસના એક લોચા જેવો દેખાવા લાગ્યો. તે લોચો હવે જમીન પર ગોળ ફરવા લાગ્યો અને

અંદરથી પિક-પિક-પિક-પિક એવો પોપટનાં ન્હાનાં બચ્ચાંઓ
 બોલે તેવો અવાજ આવવા લાગ્યો. આ અવાજ નિકલ્યા બરાબર
 હુસ્નઆનું જેણી હજી આંખ મીચી ગુમ કલામો ભણતી હતી
 તેણીએ પોતાના બન્ને હાથ જે જોડેલા હતા તે એકદમ બેઉ
 બાજુએ છુટા કરી નાખ્યા અને તેમ થતાંજ પેલું એજમતિ હતી-
 'યાર જે તેણીનાં માથાંપર છ પુટની ઉંચાઇએ અધ્ધર ગોળ ફર્ષા
 કરતું હતું તે એકદમ પેલા મુર્ગના માસનાં લોચાપર આવીને
 બોકાયું; જે બોકાતાં વાર તે લોચો ફાટી ગયો અને અંદરથી પેલોજ
 અસલ પોપટ બહાર ખીકળી આવી પોતાનાં સોનેરી પીંજરામાં
 ભરાઇ ગયો!

પોપટ પીંજરામાં ભરાયા બરાબર પેલું હથિયાર ઉડીને હુસ્ન-
 આનું નાં જમણાં હાથમાં જઇ પડ્યું અને અમીર ઝંઘનુલ-નિસા તથા
 બેટીઓ જોય શું કે પેલો માંસનો લોચો ત્યાંથી તેજ ધડીએ ગેય
 થઇ ગયો!

આ વખતે પેલાં હથિયારમાંથી જેમ બંદુકનો બાર કીધા પછી
 બંદુકની નળીમાંથી ધુમાડો નીકળે છે તેમ ધુમાડો નીકળવા લાગ્યો
 જે જોઈ બેગમ તેનું કારણ પુછતાં હુસ્નઆનુંએ જવાબ આપ્યો કે
 "પોતાનો પ્રયોગ પુરો થવાની આ એજમતી હથિયાર આપણને આ
 રીતે ખબર આપે છે." એ પછી તેણીએ તે હથિયાર ઠંડા પાણીનાં
 એક વાસણમાં મુક્યું, જેથી તેમાંથી નીકળતો ધુમાડો તુરત બંધ
 થઇ ગયો.

"કેમ મારી બુદ્ધી બરમલાની તલેસ્માતિક શક્તિ વિશે તમે

શું ધારું, માતાજી સાહેબ ?” પોતાનો પ્રયોગ સંપૂર્ણ થયા પછી હુસ્નબાનું એ બેગમ સાહેબ ઝંઘનુલ-નિસાનું મત માગ્યું.

“ હવે મારી સંપૂર્ણ ખાત્રી થઈ, મારી બેટી ! અમીરા બોડ્યાં, “એવી મહાન શક્તિ ધરાવનારા બાનું બેશક અદ્વાહની અતિ ખારી હોવી જોઈએ.”

“ તમારાં એવાં એક કીમતી મત માટે હું તમારી બહુ ઉપકારી છું, બેગમ સાહેબ ! હુસ્નબાનુએ હેશાન માન્યું અને પછી ઝોહરા તથા દિનારજીદી તરફ ફરતાં વધારું, “ અને તમે ? મારી બેહેનો, તમે મારી બુદ્ધી યરમજા માટે શું ધારું ?

“ માતાજી સાહેબનાં મતને અમે બોલિબોલ મળતા છીએ બેહેન !” ઝોહરા અને દિનારજીદી સાથે બોલી ઉઠ્યા. “ સમ્યાક કદી છુપી રહેતી કે ઝાંખી પડતી નથી. આવા પ્રયોગો પ્રત્યક્ષ નજરો નજર જોવા પછી અમેને માનવાને કશી આંચકા લાગતી નથી કે શાહજાદા સલીમને એક સંસારી માણસ બનાવવા માટે તમેએ ઝડફેલું ઉમેદવારીનું બીડું ફતેહમંદ પરીણામ લાવે તો અમે અજબ થવાનાં નથી.”

પોતાની માનીતી સહીઓનો આ કીમતી અભિપ્રાય સાંભળી હુસ્નબાનું ખુશખુશ થઈ તેણીએ તેમની ભત્રી દુવાઓ માટે જાળજા ઉપકારના ઉભરા જાહેર કીધા અને પછી પેલું ઠંડા પાણીના વાસણમાં મુકેલું બુદ્ધી યરમજાનું પવિત્ર હથિયાર કદી એક સ્વચ્છ વસ્ત્રથી નુછીને બોલી.

“ ચાલો, માતાજી સાહેબ અને બેહેનો, હું હવે તમારી રજા

ચાલીશ. શાહનશા સલીમની સેવામાં રજુ થવા માટે હું હવે મર્દાનો લેખાસ સળું છું. બેહેન જોહરા, મારો સર્વ અસખાખ અહીંજ રહેવા દેજો અને મારી ચાવીનો આ જુમખો તમે કને જાળવી રાખજો. જો પાક અલ્લાહતાલા મને મારાં કાગમાં ચારી અખશસે, તો હું ખુશી સહિત તમેને આવી મળીશ અને નહીં તો જે કાંઈ મારી સરજતમાં હશે તે ખરૂં. બુઝર્ગ અમીર સાહેબ મુઆરકજંગને મારું ઘણું ઘણું નમરું કહેશે. એઓ સાહેબ દરબારે સિધાર્યા છે તેથી મારાથી એમને મળાયું નથી. ખુદા ચાહશે તો દરબારમાં મને એમનાં દર્શન થશે.”

“આ હથિયાર અને પેટી સાથે લઈ જશો કે?” દિનાર-જાદીએ પૂછ્યું.

“પેટી અહીંજ રહેશે અને હથિયાર મારાં અખતરમાં જગ્યા લેશે. મારી ફતેહનો સવજો લરમ આ એજમતી શસ્ત્રમાં સમાયેલો છે.”

“અલ્લાહ તારો નિગેહખાન થાય!” બેગમ સાહેબે સેવટનાં આશિષ આપ્યા.

તેજ પછે તે હથિયારની ટોચ પોતાની છાતી સાથે લગાડી આંખ મીચી હુસ્નખાનું અલ્લાહની પવિત્ર યાદ કરવા. જોડે કાંઈ પાક કલામ હોઠપર બરબડી અને બેગમ સાહેબ જોય શું કે જીણી જીણી મુંઝવાળા એક અતિ ખુબસુરત નવજવાનમાં તેણી જોતાં જોતાંમાં ફેરવાઈ ગઈ! તે તલવાર બરબડી, કટારી ગુમી અને ખીજાં હથિયારોમાં સળજ થયેલો તેણીનો મર્દાનો લેખાસ જોઈ તેઓ હેરાત થઈ ગયાં! હેરાત શહેરની હુસ્નખાનુ જાણે તેમની

નજર સામેથી ગુમ થઇ ગઇ અને તેણીને ખદ્દો દમામદાર દેખા-
વતો એક ફાંકડો. નવ જવાન તેમની સામે હસતે ચેહરે ઉભેલા
તેમને જોયો !

પ્રકરણ ૧૩ મું.

કાળો ગુલાબ.

“ આફરીન છે ભુદ્દી ખરમલાની તલ્લેસ્માતિકં શકિત ઉપર ! ”
એગમ સાહેબ ઝંઘનુલનિસા તંયા બેટીઓ સાથે બોલી ઉઠ્યાં.
“ ઓ હુસ્નબાનુ ! તું તો હદ કરે છે ! અમે આ સ્વપનું જોઇએ
છીએ કે ખરેખરો બનાવ અનુભવીએ છીએ ? અરે ! તારા એજ-
મતી ઇલમ ઉપર તે કેટલી હદ સુધી કાણુ મેળવ્યો છે ! ” એગમ
સાહેબે અચરતીથી દાંતમાં આંગળી પકડી પુછ્યું.

પણ હવે હુસ્નબાનુએ જવાબ આપ્યો નહિં. હવે તેણી
પોતાના એજમતી એલમની અસર તળે હોવાથી તેણી કાંઇ બોલી
નહિં. હજી તેણીનાં હોઠ કાંઇ ગુપ્ત કલાંમે બળક્યા જતા હતા.
પોતાનું તે બેટી લણતર બે ચાર મિનિટમાં સમાપ્ત કરી તેણીએ
પેટું તલ્લેસ્માતિક હથિયાર પોતાના અખતરમાં બોશ્યું અને પછી
એક મુગુ નમન કરી તેણી તે ઓરડો છોડી ગઇ.

પણ જતાં જતાં પોતાની જમણી હથેલીપર ટુંકમારી તેણીએ

પોતાના ડાબા હાથે તેણી હથેલીમાંથી, જોતાં જોતાંમાં એક ન્હાની અકીકની દાખડી ખેંચી કાઢી અને તે બેગમ સાહેબનાં આંગપર ફેંકી ત્યાંથી એકદમ ઝડપુ કદમે નીકળી ગઈ !

હુસ્નબાનુએ નાખેલી તે દાખડી બેગમ સાહેબ ઝંઝનુલ નિસાના ખોળામાં જઈ પડી. તેઓ સર્વ આ બનાવપર અચરત થયાં અને નવો ભેદ શો છે તે જાણવાને અધીરાં બન્યાં. તે દાખડી લીલા રંગના એક કીમતી અકીકના ખડામાંથી કાતરી કાઢેલી હતી અને તેની ઉપર આતશિયા રંગની જીણી જીણી છાંટ હતી. તેનું ઢાંકણું ચપટ બેસાડેલું હતું. તે ચકચકિત પથરો એટલો તો લીસો હતો કે વારંવાર હાથમાંથી સરી જતો હતો. દાખડીના ઢાંકણાંપર અરબી ભાષામાં “અલ—મુજબો” [યાને “બંદગી કબુલ કરનાર”] એવું ખુદાનું એક નામ કાતરેલું હતું. ઝોહરાએ જોર કરીને તે દાખડી ઉઘાડી અને તેઓએ અંદર શું જોયું ?—તેમાં એક કાળો ગુલાબ હતો ! તેનાં પાંદડાં ઉંચામાં ઉંચી મખખલને શરમાવે એવાં સુંવાળાં અને મુલાયમ હતાં. તેની ઢાંડી બહુ રંગની હતી અને ફૂલનાં મધ્ય ભાગમાં પીળા રંગની ત્રણ ટીપકીઓ હતી. તે ફૂલની નીચે કાગળની એક કાપલી મુકેલી હતી, જે કાપલીમાં નીચલા શબ્દો લખેલા હતા:—

“ જ્યારે તમેને મારું કામ પડે ત્યારે હમામખાનામાં જઈ તન પાક કરી એક એકાન્ત જગ્યામાં પવિત્ર મનથી અલ્લાહનું “ અલ—મુજબો ” (બંદગી કબુલ કરનાર) નામ જખ્યાન પર લેખે અને મારી યાદ કરીને આ કાળો ગુલાબ સુંઘજો, કે હું પુરત હાજર થઈશ.”

(હુસ્ન.)

ઉપલી કાપલી વાંચી તે, કુળવાન અમીરા અને તેની જવાન બેટીઓ બાજુ પોતાનો હોંશ ભુલી ગઈ. હેરાત શહેરની હુસ્ન બાનુંએ આજ સહવાર પછીથી તેમને ભુટ્ટી બરમલાના એટલા બધા ચમત્કારિ પ્રયોગો બતાવ્યા હતા કે અચરતીપર અચરતીનાં છકક કરી નાખનારા ખ્યાલોથી તેઓ ગોચા દટાઈ ગયાં હતાં. એક ન્હાના હથિયારમાં આટલી બધી તલ્લેખાતિક શક્તિ બેઠ તેઓ ખરેખર દંગ થઈ ગયાં હતાં, પણ ખરી અજ્ઞાવળી તો હજી આગળ આવતી હતી.

“ દુનિયામાં કાળો ગુલામ હસ્તી ધરાવતો તમે કોઈ દિવસે જાણ્યો છે, માતાજી સાહેબ ? ” ઝોહરા પેલી અકીકની દાબડીમાંનું ગુલામનું કુલ હાથમાં લઈ પોતાની માતાને પૂછવા પડી.

“ મેં કાળો ગુલામ નજરે કદી દીકો નથી, દિકરી, પણ મારા સાંભળવામાં છે કે કાળો ગુલામ હસ્તીમાં છે. કહે છે કે એની પેદાસ દુનિયામાં ઘણીજ કમતી છે. મેં એક પુસ્તકમાં વાંચેલું મને યાદ છે કે કાળા રંગના એક પુષ્પને લોકો કાળા ગુલામનું નામ આપેલું છે. પણ ચિદ્વાનોમાં એ વિષે મતફેર છે. કુલોની જાત હજારો બલકે લાખોથી છે અને તેમાં ચોક્કસ કાળા કુલને કાળા ગુલામનીજ ઉપમાં કાં આપવામાં આવતી હશે તે હું સમજી શકતી નથી. મારી સમજ મુજબ કાળો ગુલામ હસ્તીમાં છેજ નહિં અને તેથીજ એક નહિં બનનારી ચીજને બનાવી બતાવીને ભુટ્ટી બરમલાએ પોતાની મહાન શક્તિનો આપણને આ રૂપે ખ્યાલ આપેલો લાગે છે. ”

“કાળો ગુલાબ હસ્તીમાં હોય કે ન હોય તે વિષે આપણને કામ નથી, પણ આ તો ખરેખરજ કાળો ગુલાબ આપણે આપણી જાંઘડીમાં પેહેલા નોતર્યો છીએ!” દિનારજીની બોલી. “અને તેની ખરી ખુબી તો તેની બહુ રંગની ડાંખડીમાં છે. જો કુદરતી કાળો ગુલાબ ખરેખર આવતો હશે તો તેની ડાંખડી બહુ નહિં પણ કુદરતના હમેશનાં પસંદ કરેલા લીલા રંગની હશે, આ ઝુલની ડાંખડી તો બહુ છે અને વળી ઝુલની બરાબર વચમાં ત્રણ સુંદર જીણી પીળી ટીપડાઓ છે.” અહીં દિનારજીએ ઝોલ રાના હાથમાંથી તે શિદા પુષ્પ લઈ વધાર્યું. “આહા! કેવું મોહક ઝુલ છે! એની પાંદડીઓ કેટલી મુલાયમ છે! જુઓ! જુઓ! એમાંથી કેવી ઉમદા સુગંધી આવે છે!”

“બેટી, એ ઝુલ સુંઘતી નાં!” અમીરા અધિરાધથી બોલ્યાં.

“કેમ માતાજી સાહેબ, શું તમે હજી શંકાશિલ છો?”

“ના, તેમ નહિ પણ દિકરી તું ભુલી કેમ જાય છે? આ કાપડીમાં શું લખ્યું છે તે તે સાંભળ્યું કે નહિં? આ ઝુલ ભુલમાં સુંઘવાથી હુસ્નયાનુ તુરત અહીં હાજર થશે તેનો તને કંઈ ખ્યાલ છે બેટી?”

“હા જો! ખરી વાત!”

“પણ માતાજી સાહેબ, એમ માનવામાં તમારી ભુલ છે એમ મને લાગે છે” ઝોલરા અહીં વચ્ચે પુરાઈ. દિનારજી આ કાળો ગુલાબ સુંઘે તેટલાં આ જગ્યાપર હુસ્નયાનું આવે એમ હું ધારતી નથી. કારણ કે કાપડીમાં લખ્યું છે કે હમામખાનામાં ગોસત્ર કરી

પવિત્ર મનથી ‘અલ્લ-મુહમ્મદ’ [‘અંદગી કબુલ કરનાર’] એ બરકતી નામ યાદ કીધા પછી એ બેહેનની યાદ કરી ધૂલ સુંઘે તોજ તેઓ હાજર થાય માટે અલ્લાહનું તે પવિત્ર નામ યાદ કીધા વગર કાળો ગુલામ સુંઘે તો કાંઈ હરકત નહીં એમ હું ધારું છું.”

“મને બી તેમજ લાગે છે.” દીનારગદી બોલી.

“બેટી ઝોહરા, તારી તર્ક કાંઈક દરજ્જે મને ખરી લાગે છે,” અમીરા ઝંઘનુલ નિસા બોલ્યાં. “પણ એવા તલ્લેસ્માતિક કામે જેમાં આપણને રજા ભાર સમજણ નથી, તેથી ડરેલાં ભલાં.”

“તમે કહો છો તે ખરૂં માતાજી સાહેબ! પણ આ કાળો ગુલામ સુંઘવામાં ડરવા જેવું કાંઈ નથીતી?”

“તે તું શા ઉપરથી કહે છે?”

“હુસ્નબાનું આપણી છે તે ઉપરથી!” ઝોહરાએ જવાબ દીધો. “ધારો કે હમણાં દીનારગદી આ કાળો ગુલામ સુંઘે તો શું થાય? મારી સમજ મુજબ હમામમાં જઈ તન પાક કરી અલ્લાહનું તે પવિત્ર નામ સાચી મનસ્વીની જબ્બાન પર લાવી તેણીની યાદ કીધા શિવાય તે અહીં આવી શકે નહીં ઉપલી સઘળી ક્રિયાઓ કર્યા વીના અમથો કાળો ગુલામ સુંઘે તો તે બેહેન હુસ્નબાનું કાંઈ બશારત આપે એમ હું ધારતી નથી અને એમથી માનો કે કદાચ તેણે આપણી ધારેલી ધારણાથી ઉલટી અસર ઉપજાવીને હુસ્નબાનું તે અહીં તેડી તો આપણને કહેતાં કેટલીવાર કે અમે કાળા ગુલામની પરીક્ષા લેવા માટે આમ કર્યું હતું? હું નહીં ધારતી કે હુસ્નબાનું તે સાંભળી ખફા થાય!”

“ખરું છે કે ખફા તો નહીં થાય, પણ તેમ થવાનું તેને આપણે કારણ આપવું શા માટે?” બેગમ સાહેબ બોલ્યાં.

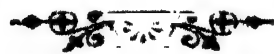
“ માતાજી સાહેબ. તમારી દલીલમાં પુરતી વજુદ છે એ હું કબુલ કરું છું, પણ મારી ઘણી મરજી છે કે જે તમારી રજા હોય તો આ પુલ હું સુઘી જોઉં? મને એની મધુર લાંપટ બહુ ભાવે છે અને તમે મને સુઘતી અટકાવી નહીં હોત તો હું ક્યારની તેની લહેઝત લેઈ ચુકી હોત ?” ન્હાની બેટી દિનારગદીએ બેગમ સાહેબની રજા માંગતાં પુછ્યું.

“ પણ તેમ કરતાં કાંઈ જોખમ થાય તો ?”

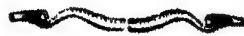
“ જોખમ ? એમાં જોખમ શાનો ? જોખમ જેવું એમાં તો હું કશું જોતી નથી ?”

“દીકરી. તું તેમ જોતી નથી, પણ હું તેમાં જોખમ જોઉં છું. પોતાના તલ્લેસ્માતિક પ્રયોગો અતી ચપળતાથી બગ્નવવા છતાં હુસ્નઆનું કેટલી સાવધ રહેતી તે તમો બન્ને બેહેનોએ શું જોયું નથી ?” અમીરાએ પોતાની પુત્રીઓને યાદ આપી. “ તેનો છેલ્લો દાખલો એ છે કે દરબારમાં જતી વેળા મર્દાના આકારમાં બદલાયા પછી તેણીએ આપણને એક મુગું નમન કાઢ્યા શિયાય મોહુટેથી એક શબ્દ પણ બોલી નહીં. તે શું બતાવે છે ? હું તો તેનો અર્થ એમ કરું છું કે ખુદી બરમલાના એજમતી પ્રયોગો તેના નિયમસરજ થવા જોઈતા હશે અને જોઈએ તે કરતાં વધુ કે ઘટે તે કરતાં ઓછી ક્રિયા કરવાનાં એકાં એવાં તલ્લેસ્માતિક પવિત્ર બળ સાથે કાઢવાં નહીં જોઈએ.

“તમારાં મત સાથે હું મળતી થતી નથી, માતાજી સાહેબ, હું તમારા વીચારથી જુદી પડું છું.” દિનારજીની બેઠી. અમીર મુઆરક જંગની બેઠીઓ પોતાના માત-પિતાને પુરતું માન અક-રામ આપવા જોડે સ્વતંત્ર અને અંતઃકરણને જે ખરું લાગે તેવા વિચારો જાહેર કરવાની તરખિયત પામેલી હતી જે તરખિયતને માટે ખુદ તેમના માત-પિતા પોતે પણ ઓછાં ખુશ નહીં હતાં અને વારંવાર તેમને એ આખદમાં સામું ઉત્તેજન આપતાં હતાં. તેઓ સારી પેઠે જાણતાં હતાં કે સામા માણસનું માન જળવળીને દીલના ખરા ઉદગારો બાહર પાડવાની બચ્ચાંઓને બચપણથી પાડેલી આદત મોટપણે તેમનાં પોતાના હકમાં અસાધારણ રૂડાં પરિણામો નિષ્પન્નવે છે. અંતઃકરણને જે ખરું લાગે તેવું બોલવા બળવવાના ઉત્તમ શિક્ષણો સંસારની જુસરીમાં પડ્યા પછી બહુ લાભ કરતાં નીવડે છે.

પ્રકરણ ૧૪ મું.

કુલ સુધવાના કાયદા !

“એજ મત મારે બા છે માતાજી સાહેબ !” એહરા દિનાર-જીનીનાં મતને મળતી થઈ.

“તમે જે ઉ બેહેનોની બહુમતીમાં એમ આવતું હોય તે એમ તમને કહેવે તેમ કરો, મારી દીકરીઓ, હું તમને તમારા

વિચારોમાં અટકાવતી નથી પણ તપાસજ્ને-કાંઈ જોખમ જન્મ પામે નહીં.

“ માતાજી સાહેબ, તમે એટલાં શા માટે ડરો છો? જો કાંઈ જોખમ આવે તો આપણી હુશનખાનું કેવી છે? શું તે આપણને નહીં બચાવશે?”

“ હા બેટી, પણ ‘પ્યાજ (કાંદો) ખાઈને પટોરાંને મોં મુંઝાડવા જવાનું કાણે કહ્યું? બેગમ સાહેબે એક જાણીતી હીંદી કહેવત યાદ કીધી. ‘એક ગંદો મસલી સારે ઝીલ [તળાવ] કે ગંદા કરતી હય!’ તેમ ઇનસાનની એક ભુલ કોઈવાર આખા જન્મ સુધી યાદગારી રખાવે છે. તેટલું નહીં થાય એટલે બસ છે. ”

કુટુંબમાં, દિનારગદીએ પેલો કાળો ગુલાબ અલ્લાહતાલાના તે એજમત માટે નેમી આપેલાં પવીત્ર નામ વગર સુધ્ધો અને ખરે-ખર બેગમ ઝંઘનુલનિસાની ધારતી ખરી પડી! તેજ વખતે મહેલની બારીમાં ધું-ધું-ધું-ધું અવાજ કરતું મધમાખનું એક મોટું ટોળું ધસી આવ્યું અને ઝોહરા તથા દિનારગદીને ઘેરી લઈ પોતાના ઝેરી ડંખોથી તેમનાં બદન જખમી કરી નાખ્યાં તે બંને અમીર-ગદીઓ ભયંકર ચીશો પાડવા પડી, જે સાંભળી ઘરમાંની આયા દાયાઓ અને નોકર-ચાકરો દોડી આવ્યાં અને તેમને બચાવી લેવાના પુષ્કળ પ્રયત્નો કીધા છતાં તેમનું કાંઈ વળ્યું નહીં! અજબ જેવું તો એ હતું કે તે છેડાયેલી મધમાખીઓ ઝોહરા ને દિનારગદી શિવાય બીજાં કોઈને ડંખ દેતી ન હતી! અમીરા ઝંઘનુલનિસા મધમાખીઓ મેહેલમાં દાખલ થઈ ત્યારે પોતે પણ ત્યાં હાજર હોવા છતાં

અને તેમની આસપાસ તે ઝેરી શુવડાઓ દગ્ગરોની સંખ્યામાં ઉડવા છતાં તેમને એક પણ ડંખ લાગ્યો ન હતો ! અને તેમજ, જ્યારે ઝોહરા અને દિનારગદીની ચીસો સાંભળી ઘરમાની આયા-દાયાઓ તથા નોકર-નફરો દોડી આવ્યાં ત્યારે મોટી અગ્નિયખી વચ્ચે સૌએ જોયું કે તે છેડાયલી માખીઓ તે આયા-દાયાઓ તથા નોકર-નફરોને જરાએ અડચણ આપ્યા વગર ઘસી ઘસીને ઝોહરા અને દિનારગદીને ચટકા મારતી હતી અને એ રીતે કોઇ જાનદુષ્ટ તલેસમથી તે ખેડે અમીરગદીઓનેજ નુકશાન કરવાની તે ઝેરી શુવડા જાતુઓની નેમ હોય એમ સર્વ કોઇને ખુદ્દુ જણાઇ આવ્યું !

આ ગભરાટ ચાલે છે તેટલાં બેગમ સાહેબ અછનુત્ર નિસા તે ઓરડામાંથી ગુમ થયલાં જણાયાં. તેઓ ક્યાં ગયાં તેની શોધ બોળમાં બે પાંચ આયા-દાયાઓને સોધવું પડ્યું. આખા મહેલમાં મીનારા પર તેઓ જડ્યાં નહીં ત્યારે તે ઘણાયલી આયાઓએ ખાત્રીથી માન્યું કે મધમાખીથી બચી જવાને માટે બેગમ સાહેબ મહેલમાંથી લાગી ગયાં છે, યાતો પોતાની બેટીઓ ઉપર આવી પડેલી આ બીચીત્ર બલાથી ઉસ્કેરાઇ જઇ તેઓએ કાંઇ કુવો-તળાવ કર્યું હોય ! જેમ જેમ વખત જતો હતો તેમ તેમ ઝોહરા અને દિનારગદીની ચીસો વધારે ભયાંક નીકળતી જતી હતી. પણ જેમ દરેક ચીજ કે સુખ દુઃખનો અંત હોય તેમ આ દુઃખદાયક દેખાવનો પણ અંત આવ્યા વીના રહ્યો નહીં એકાએક સૌની અગ્નિયખી વચ્ચે હંમેશાં બંધ રહેતા એક ઓરડામાંથી બેગમ સાહેબ અછનુત્ર નિસા તથા હેરાત શહેરની હુસ્તખાનું

તે ગભરાટવાળા ઓરડામાં ધસી આવ્યાં અને સર્વ નોકર નફરોને બાહેર કાઢી બારણું બંધ કરી હુસ્નબાનુએ પોતાનું પેલું તલ્લેસ્માતિક હથિયાર હાથમાં પકડી કાંઈ ગુપ્ત કક્ષામો ભરૂં પેત્રી માખીઓ તરફ તે છુટ્ટું માર્યું, જે માર્યા બરાબર હઠારોની સંજ્યામાં ત્યાં ભેગા મળેલા તે ઝેરી જીવડાઓ તેજ પળે ત્યાંથી અસોપ થઈ ગયા અને અજાનબ બનાવ તો એ બન્યો કે પેલું હથિયાર ભોંપપર પડ્યા વિના હવામાં અધર રહીને પાછું હુસ્ન બાનુનાં જમણા હાથમાં આવી પડ્યું ! તેજ વખતે ઝોહરા અને દિનારમંદી બંને બેસુદ્ધ થઈ જમીનપર પટકાઈ પડવાનો જબર-દસ્ત ધપકારો થયો, જે સાંભળી બારણાંની બાહેર આપા-દાપા-ઓએ એક તરફ ધભરાટ કરી મુંક્યો, જ્યારે બીજી તરફ ઓરડાની અંદર બેગમ સાહેબ ચીસ પાડીને રડી પડ્યાં કે “ અરે ! મારી દિકરીઓ ! તમારું શું થયું ! તમારું મોત આવી પુરું કે શું ? અરે અલ્લાહતાલા ! આ શી આફત ! ” હુસ્નબાનુએ બેગમ સાહેબે મયાવેલા આ શોહરની કશીમી દરકાર કર્યા વગર, કે તેમને હિંમત દિલાસો આ ધીરજ આપવાની કાંઈ પણ કનવાર કર્યા વગર પોતાના કામપરજ ધ્યાન રાખ્યું અને માખીઓને અસોપ કરી જેવું પેલું પવિત્ર હથિયાર પોતાના હાથમાં આવી પડ્યું તેવુંજ તેણીએ ડાખા હાથની ખોલણીમાં થોડું પાણી લઈ, કાંઈ ગુપ્ત કક્ષામો બમડી સાતવાર પેલું હથિયાર તે પાણીપર ફેરવી તે પાણી તે બંને બેહેનોપર નેશથી છાંટ્યું; જે છાંટ્યા બરાબર એક ઉંઘાયલું માણસ આંગ પર કાંઈ પડ્યાથી ચમકીને ઉઠે તેમ ઝોહરા

અને દિનારગદી એકદમ અને જાણે કાંઈ અન્યુંજ નહિ હોય તેમ હશીને પોતાની માતાને વળગી પડ્યાં !

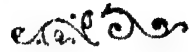
તેજ વખતે હુસ્નબાનુનાં હાથમાંનું પેલું તલેસ્માતિક હથિયાર પોતાના બદનમાંથી ધુમાડો છોડવા લાગ્યું, જે દેખાડતું હતું કે જુદી બરમલાનો તે બચ્ચિત પ્રયોગ હવે પુરો થયો છે. હુસ્નબાનું એ તુરતજ તેને ઠંડા પાણીના એક વાસણમાં મુકી દીધું અને ઝટ જઈને ઝોહરા દિનારગદીને બેટી પડી !

“ઓ માહરી વ્હાલી બેહેનો ! એ તમે કેવી નાદાંની કીધી?” હુસ્નબાનું બંનેને કાટી કરી બોલી ઉઠી. “હજી તો અહીંથી મને ગયાને જાગ્યે અરધો કલાક નહિં થયો તેટલાં તમે મારી આપેલી એક કીમતી ઇધાણીનો કેવો ગેરઉપયોગ કીધો ? એ કાળો ગુનામ વગર કીધાએ સુંઘી તેની સુગંધી તપાસવાની તમને હમાણાજ શી જરૂર હતી ? બેહેનો, મને માફ કરજો, પણ હું નહિં જાણતી હતી કે તમે બેઉ બેહેનો એટલાં અટકચાળાં છો અને તલેસ્માતિક શક્તિઓ સાથેથી તમે એવાં એંડા કાઢવાની હિંમત કરો છો.”

“પુછ, દિકરી, પુછ, એ બેઉ બેટીઓને મેં આ કામ માટે પુષ્કળ મનાઇ કીધી પણ તે તેમનાં ધ્યાનમાં ઉતરીજ નહિં !” હવે બેગમ સાહેબે ફરિયાદ કીધી. “માફ તો અસલથીજ મત હતું કે એવી અમુલ્ય ચીજોને તેની ખરી હાજત હોય ત્યારેજ છોડવી.”

ઝોહરા અને દિનારગદી આ વખતે શરમથી લાલ થયેલે એહેરે સર નમાવી પોતાની મુખાંધપર પશ્ચાતાપ કરતાં ઉભાં હતાં.

પ્રકરણ ૧૫ મું.

તુફાન પછીની શાંતી.

“સારું થયું કે માતાજી સાહેબ તમે ડહાપણ વાપરી આટલા ધૂલરાટ વચ્ચે પણ હમામખાનામાં જઇ ગોસલ કરી પવિત્ર નામ જાપાનપર લઇ મને યાદ કરીધી, જેથી હું તુરત આવી પહોંચી, નહિં તો આજે કાણુ જાણે શું થાત ?”

“તું શું ધારેછે ખેટી ? મેં તને તારા તલ્લેસ્માતિક પ્રયોગથી તેડી ન હોત તો અત્યારે શી હાલત થાત ? કાંઇ માહું બનત ખરું કે ?”

“માહું પુછોછો માતાજી સાહેબ ? બન્નેની અહીં લોથ પડત !”

“યા અલ્લાહ ! પણ એમ થવાનો સમય એજ કે અધુરા પ્રયોગે કાળો ગુલાબ સુંઘવામાં આવ્યો ?”

“હાસ્તો ! એજ તેનું કારણુ છે અને તે કારણુ મારી બુદ્ધી ખરમલાને અપમાન કરનારું છે.”

“એટલે ?”

“એટલે એમ કે કુલની પરીક્ષા જેવા જતાં તમે બુદ્ધી ખરમલાની પવિત્ર શક્તિપર શંકાશિલ થયાં. તમે અંતઃકરણમાં શંકાશિલ હશે ત્યારે તો આ તપાસ કરવા ગયાં !”

“અરે ના, હું નહિ, હું બિલકુલ શંકાશિલ નથી ખેટી !”

“હું તમને કહેતી નથી, માતાજી સાહેબ, હું તો મારી બેહેનો માટે બોલું છું.” હુશનખાનું બોલી. “તમે શંકાશિલ નથી એમ ખાત્રી આપવાની કશી જરૂર નથી. જો તમારી સ્થિતિ અંદર ખાત્રી થઈ જાય તો તમેજી આ ઓરડામાં હોવાથી તે ઝેરી જંતુઓએ તમને બાકી મેલ્યાં ન હોત; પણ તમે ચુસ્ત હોવાથી તમને ઇજા થઈ નથી.” અને અહીં ઝોહરા તથા દિનારબદી તરફ ફરીને તેણી બોલી. “બેહેનો, હવે બની તે બની. એક લખાવલો લેખ કદી ચુકતો નથી, માટે તમે શરમાવો નાં, તેમજ દિલથી ડરશો પણ નાં. બુદ્ધી બરમલા બહુ દયાળુ છે. મારા પ્રયોગ વખતે તેણીથી આ સખુનો મેં સાંભળ્યા છે કે આ બે કુમારિકાઓએ નિર્દોષીમાં આ નાદાનિયત ભય કામ કર્યું છે માટે હું તેમને માફ કરૂં છું અને મારી તરફની દયા તરીકે એઓ ત્યારે શુદ્ધીમાં આવશે ત્યારે એમનાં દિલપર મધમાખીનો એક પણ ડંખ કે ઝેરની જરાએ અસર રહેવા પામશે નહિ. બેહેનો, મેહેરખાની કરી મને જણાવશો કે તમારા દિલપર માખીના ચટકાઓની કાંઈ અસર કે અકૃસાટ છે ?

“જરાએ નહિં !” તે બેઉ બેહેનો બોલી.

“જરાએ નહિં ?” બેગમ સાહેબે અચરતી બતાવી. યા બુદ્ધા ! એ તારો જો ચમત્કાર છે ! બુદ્ધી બરમલાની પવિત્ર શક્તિની ખરેખર બોલબાણી હોજો !

અહીં બેગમે પોતાની વધુ ખાત્રી માટે ઝોહરા અને દિનારબદીનાં બદનો વચ્ચે ઉંચકીને તપાસ્યાં અને બેહદ અજબબી

વચ્ચે જોયું કે તે ખુબસુરત નાજનીનોના બદન ઉપર આજની અકસમાતીક આકૃતની રજભાર અસર રહેવા પામી ન હતી.

“ બેટી હુસ્નખાનુ ” અમીરા બોલ્યાં. “ ખરેખર બુદ્ધી બરમલા ખુદાવંદ-તાલાની અતી પ્રીય હોવી જોઈએ. તેણીની પદરે-ઝગારી અને પવિત્રતા કેટલી હદ સુધી અપરપાર શક્તિ ધરાવતી હશે. કે આ જેરી માખીઓના જીવ લેન ચટકાઓથી માહરી બહાલી બેટીઓના આખા આંગને ચમેલી અસાધારણ ઇજા પોતાના એકમના જોરે તેણીએ અલોપ કરી નાખી છે, અરે મારી બેટ બેટીઓના ખુબસુરત કપાલ ઉપર, ગોલાખી ગાલ ઉપર, બરફ જેવી ગોરી ગરદન ઉપર, હાથ, પગ, અને ટેટાં ઉપર, કાંન, આંખ અને હોઠ ઉપર, છાતી, પેટ, અને પીઠ ઉપર તથા બદનના તમામ ભાગ ઉપર હજારો માખીઓનો જેરી ડંખ પડવાથી તેમનું આખું બદન લીલુ અને કાળુ મારી ગયું હતું. તથા આંખ, મોંદ, ગાલ હાથ, પગ, અને પેટ, તથા શરીરના ખીજ દરેક ભાગ ભયંકર રીતે સુજી આવીને એ દીકરીઓનો દેખાવ એવો થઈ પડ્યો હતો કે એ જેરી ચટકાઓની જીવલેણ અસરથી મારી અને ઉમેદો જરૂર જીવથી જશે એમ મેં ખાતરીથી માન્યું હતું પણ શુકર છે ખુદાના કે તું ભાગ્યવાન બેટીએ એમના જતા જીવ બચાવ્યા છે.”

“ મેં બચાવ્યા નથી માતાજી સાહેબ પણ બુદ્ધી બરમલાએ તમારી બેટીઓ ઉપર કરમ બક્ષેસ કીધી છે એમ બોલો ” હુસ્ન-ખાનુએ બેગમ સાહેબની ભુલ સુધારતાં કહ્યું “ એ બધા પ્રતાપ મારી બુદ્ધી બરમલા સીવાય ખીજ કાઢના નથી બેગમ સાહેબ ! ”

“ ખરું છે બેટી, મેં બોલવામાં ભુલ કરી પરવરદેગારની પ્રીય એવી તે પહરેઝગાર ઓરનનાજ એ પ્રતાપ છે અને સર્વ ચમત્કાર તેની તલેસ્માતિક શક્તિના પવિત્ર બળનેજ આભારી છે ” બેગમ બોલ્યાં “ પણ બુઢી બરમલાએ આજે અમોને દીધેલું આ જીવનદાણ જો કે જીંદગી સુધી નહિ ભુજાય એવું છતાં એ બેટી હુસ્નખાનું ! આજનું તારું હેસાન કાંઈ એાછું નથી. જો તું વ્હાલી દિકરી વખત સર મારી મદદે આવી ન હોત તો આજે હું મારાં આ બન્ને બેમુલ મોતી બોહી બેઠી હોત. અરે ! મધમાખીના મેં અનેક મધપુડા જોયા છે પણ આજના જેવી કદાવર કદની ઊંચી અને જુસ્સાખાજ માખીઓ મેં મારી જીંદગીમાં જોઈ નથી. ખરે-ખર આજે મારી બેટીઓપરથી એક વધન વહી ગયું છે અને તે માટે પ્રથમ તે પહરેઝગાર સ્ત્રીનો અને પછી તું મારી વ્હાલી બેટીનો અંતઃકરણથી આભાર માનું છું. ખાતરી રાખજો બેટી કે હવેથી હું એવી તલેસ્માતિક ચીજો એ દીકરીઓના વીશ્વાસમાં આપવા પેહેલાં સાત વાર વીચાર કરીશ ” અને અહીં બેગમ સાહેબ પોતાની બેટીઓ તરફ ફરીને બોલ્યાં “ દીકરીઓ, આજે તમારી મોટી ધાત વહી ગઈ છે. તમારી જીંદગીની સન્નામતીને માટે બુઢી બરમલાની કરમ બક્ષેસથી બેટી હુસ્નખાનુએ આજે જે જાનકેશાન બતાવી છે તે માટે તમે એને જીંદગી સુધી આભારી રહેશો અને એ હેશાનનો બદલો આ દુન્યામાં તો તમો કાઢી રીતે વાળી શકનાર નથી માટે તમારી બેહેનને ફરીથી બગલગીરી કરી તેનું હેશાન સ્વીકારો. ”

પોતાની માતાએ કરેલી આ અરજને તુર્ત માન આપી નવે જનમે બચવા પામેલી તે બન્ને બેહેનો હુસ્નબાનુને હર્ષથી ભેટી પડી.

“વહાલી હુસ્ન અમોને બક્ષેલી આ નવી જીંદગી માટે અમો તારૂં કયા શબ્દમાં હેશાંત સ્વીકારીએ !” તે બન્ને બેહેનોએ એક અવાજે કહ્યું. “અરે તું વખતસર આવી પોંદચી નહી હોત અને તારી મદદ અમોને પ્રસંગોપાત મળી નહિ હોત તો અમારાં બદનને લાગેલા હજારો ઝેરી ડાંખોની અસરથી અમો બેઉ બેહેનોની આંખો અહીં લોથ પડી હોત. અમારી નાદાન્યતને માટે અમે અંતઃકરણથી પસ્તાવો કરીએ છીએ અને તું વહાલી બેહેને અમો ઉપર મુકેલા વીશ્વાસનો અમારી નીર્દોષી વચ્ચે લગ કરવા સારું તું વહાલી બહેનની મારી ચાહીએ છીએ.”

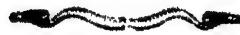
“કાંઈ શીકર નહિ માહરી બહેનો” હુસ્નબાનુ તે બન્નેના ગાલ ઉપર એકેક બોસો લઈ બોલી “પાક ખુદાતાલાની અને તે પછી ખુદી બરમલાની મારી ચાહો !” અને તે પછી તેણીએ તે ઓરડાના બંધ કરેલાં બારણા તરફ નજર કરી વધારું “માતાજી સાહેબ, આપણે હાં પુણ્ડળ વખત લીધો છે, જ્યાં બારણાની બાહર ઉભેલાં મહેલમાંના નોકરો અધીરા થયા હશે; માટે આપણે હવે બારણું ઉઘાડવું જોઈએ. બેહન દીનારઝાદી, તમે પોતેજ જમને બારણું ઉઘાડો કે તમને જોઈ તે બાપડાંઓને ધીરજ આવે.”

અને ખરેખર તેમજ હતું. હુસ્નબાનુએ કરેલી આ સુચના બેગમ સાહેબને ઘણી પસંદ પડી. તુર્તજ દીનારઝાદીએ બારણું ખોલ્યું અને તે વફાદાર નોકરોએ લારે અગ્નએબી વચ્ચે જોયું

કે જે ઘરમાં પા કલાકની વાત પર એક ભયાનક દેવસ્થાન જેવું જાણ્યું હતું અને હઝારો ઝેરી મધમાખ મેહલમાં ફરી વળી હતી તે તલેસ્માતીક દેખાવ એકદમ અલોપ થઇ જઇને ઓચંબો ઉપજાવે એવી રીતની ત્યાં શાન્તી પંથરાઇ હતી. ઝોહરા અને દિનાર-ઝાદી, જેમની મુવેલી હોય જેવાની તેઓ ધાસ્તી રાખતાં હતાં તેને બદલે તેમને તમામ તંદરોસ્ત હાલતમાં દુઃખના કશાએ દેખાવ વગર ઓરડામાં ફરતાં જોઇ તેમની અચરતીનો પાર રહ્યો નહિ, આ સમગ્ર કેમ બન્યું, ક્યાંથી બન્યું, અને શાથી બન્યું તે, તે નીમકહલાલ નોકરો બાપડાં કશું સમજી શક્યાં નહિ !

પ્રકરણ ૧૬ મું.

દરબાર.

સુલતાન શેહેરીયાર પોતાની દબલ્યા ભરેલી દરબારમાં હિરા-જડિત તખ્તપર બિરાજમાન થયો છે. તેના જમણા હાથ તરફ સોનાની ખુરશીપર કદાવર કદવાળો શાહનદો સલીમ અને ડાબી બાજુએ રૂપેરી ખુરશીપર બુઝર્ગ વડા વજીર અબુદુસેને જગ્યા લીધી છે. શેહેનશાહતાનાં પેહેલે દરજજેનાં સર્વ અગરો, પ્રધાનો, દરબારીઓ, શેક-સાહુકારો, સોદાગરો, બગીરદારો, ઇનામદારો, સેનાપતીઓ, લશ્કરી અમલદારો, રણ વીરના રણધીરો, નામા

કિત પુરૂષો, તવારીખતવેશો, સેતારેશનાસો, શાયરો, કવીઓ, કામેલ હકીમો, ફાજેલ શીઝસુફો, નાગીયા નજુમીઓ, ભાયાતો સરદારો અને રઘયતના દરજ્જાદાર પ્રખ્યાત પુરૂષો અને પ્રખ્યાત પ્રતિનિધિઓથી આખી દરબાર ચીકાર ભરાઈ ગઈ હતી. જુદા જુદા પ્રાંતના પ્રધાનો અને હાકમો દરબારી પોશાકમાં એકએકની પદ્ધિ તપાસી પૂર ઠાઠમાં બેઠા હતા. દરેકની કંમરે તેમની ચક્ર-ચક્રિત તલવારો લટકતી હતી, જેથી દરબારના દબદબામાં અસાધારણ વધારો થઈ ગયો હતો. સુલતાન શેહેરીયારે પેહેડેલાં બે કીમતી હીરાજડિત તાજમાં મટેલાં અમુલ્ય રત્નો એવાં ઝગઝગી રહ્યાં હતાં, કે સર્વ કાંઈની આંખ તે ઉપર દરી રહી હતી. યુવરાજ સલીમ પણ આજે ખુબ દહેરામાં હતો, માહતાબ જેવી ખુબસુરતી ધરાવનાર તે ભાગ્યશાળી પાટવીકુંવરે ઉંચી લાલ મખમલનો અને કસબી ભરત કામથી ભરપૂર એક અતિ ભવકાદાર ડગલો પેહેડી તે ઉપર બાંધેલો હીરાજડિત કમરબંધ તથા કમરે લટકાવેલી કીમતી તલવાર તેના રાજવંશી દમામમાં પુરો વધારો કરતી હતી. વળી ગાદી વારેસ શાહજાદા તરીકે યુવરાજ સલીમે પોતાના માથાં-પર મુકેલું એક ન્હાનું તાજ, તેમાં જડેલાં કરોડોની કિમતનાં કીમતી હીરા-મેતીઓ છતાં અકસર કરીને તેની બાંધણીમાં એટલું સાદું અને સુંદર હતું કે સમરકંદની શેહેનશાહતના એ ભવિષ્યના સુલતાનને કુદરતે બક્ષેલી બેહદ ખુબસુરતી તેથી હદને દરજ્જે વધી ગઈ હતી!

આજની દરબાર “ દરબારે ખાસ ” હતી અને સૌ કાંઈની

નજર શાહજાદા સલીમપર ખેંચાઈ રહી હતી. કહો કે એકે એક આંખ તેને ટીકતી હતી; કારણ કે આજે શાહજાદાની સાલગરેહને મુઆરક દિવસ હતો અને શાહજાદો સલીમ આજનાં જોવો ખુબ-સુરત કદી દેખાયો ન હતો. દરબારમાં બિરાજવાનો તેનો આજનો દખલબા લરેલો દેખાવ જોઈ ખુદ સુલતાન શેહેરીયાર પોતે પણ મનમાં અચરત થવા અને આનંદ પામ્યા વિના રહ્યો નહિ. આજની દરબાર એક “ ખાસ દરબાર ” હતી. શાહજાદા સલીમની વર્ષગાંઠ સમરકંદની શેહેનશાહતમાં એક વાર્ષિક જાહેર તહેવાર મિસાલ મોટી ધામધુંમથી પાળવામાં આવતી હતી. દર વર્ષે શાહજાદાની સાલગીરેહને દીને “ દરબારે ખાસ ” ભરી સુલતાન શેહેરીયાર પોતાના રાજ્યના નામીયા અમીર ઉમરાવોને, તથા પરગણુ પુરુષોને મોટી મોટી પદ્ધિઓ, ખેતાઓ, અને ઓદ્ધાઓ બક્ષી ધજત દેતો હતો અને તેજ રેવાજને અનુસરીને આજની દરબાર પણ ભરવામાં આવી હતી.

સુલતાન શેહેરીયાર પોતાની સાલગીરેહ કરતાં શાહજાદા સલીમની વર્ષગાંઠને વધારે અગત્યતા આપતો હતો અને તેમ કરવામાં તેનો ખાસ હેતુ એટલોજ હતો કે તેની જીંદગીની તે એક પુરી મુરાદ ભવિષ્યના રાજપતિ તરીકે અન્યારથીજ પોતાની પ્રજામાં લોકપ્રીય થાય. શાહજાદો સમરકંદની આખી શેહેનશાહતમાં પોતાના ભણા સદગુણોથી એટલો માનીતો હતો કે સુલતાન શેહેરીયારની એવી કીસમની કાશેષની કશી જરૂર ન હતી. તોપણ આ વાત તો ખરી હતી કે તેથી નુકસાનને બદલે ફાયદોજ થતો હતો.

શાહજાદા સલીમની શાહગીરેહનો દિહાડો દર વરષે આખી શેહેન-
શાહતમાં રાજ્યને ખર્ચે અતિ ધામધુમથી પાળવામાં આવવા જોઈ
કંઈક અમીર હિમરાવો અને નામાંકિત નરનારીઓને પદ્મિઓ ખેતાઓ
અને જાગીરો બક્ષાવનારો થઈ પડવાથી શાહજાદાની વર્ષગાંડની ઇન્તે-
જારીથી વાટ જોવામાં આવતી અને તેથી નામવર સુલતાનની હયા-
તીમાંજ શાહજાદો સલીમ તમામ દરબારીઓમાં માનીતો અને
કાબુ ધરાવનારો થઈ પડ્યો.

તેનો વગ દરબારમાં એટલો વધી ગયો હતો કે તે જો
પોતાના બાપને તખ્ત પરથી ઉઠાડી મૂકી સમરકંદની શેહેનશાહતની
આપ અખત્યારી લેવા ચાહે તો એક પક્કમાં વગર હરકતે તેમ
કરી શકે એમ હતું. પણ પ્રિય વાંચનાર ! શાહજાદો સલીમ કાંઈ
દિલ્લીનો ઔરંગઝેબ નહિં હતો. એકવાર સુલતાન શેહેરીયારે રાજ
પાટની જાગ્રતિયત છોડી એકાન્તવાસ લેવાની પોતાની ઇચ્છા
જણાવી શાહજાદા સલીમનો રાજ્યભિષેક કરવા ચાહતો હતો, પણ
સામું શાહજાદા સલીમે ના પાડી નામવર સુલતાનનો વિચાર ફેર-
વાવ્યો હતો અને પોતે સુલતાન થવાનું કુદરતની મરજી પર મુંડી
પોતાના રાજવંશી પ્રીય પીતાનો ખેવડો ચાહ પોતા તરફ ખેંચી
લીધો હતો.

વળી ખીજી તરફ સુલતાન શેહેરીયાર પોતે પણ પોતાની રૈય-
તમાં થોડો માનીતો નહીં હતો. ખરું પુછો તો શાહજાદા સલીમને
પ્રજા પ્રીય નીવડવાની તમામ તાલીમ તેના સદગુણી અને ઇન્સારી
પીતા તે નામવર સુલતાન શેહેરીયાર તરફથી મળી હતી. સુલતાન

શેહેરીયારપર સમરકંદની તમામ પ્રજા મરી શીટતી હતી અને તેને પોતાના તાજદાર શાહ ઉપરાંત પ્રજા પ્રતિપાળ પીતાને જેવું મહા માન આપતી હતી. તે મોટાનો મિત્ર તેમ ગરીબોનો એલી હતો. તેના રાજ્યમાં સર્વ કાંઈ સુખી હતાં. સમરકંદની રાજગાદી પર આજ સુધી રાજ અમલ ભોગવી ગયલા રાજપતીઓમાં સુદત્તાન શેહેરીયાર જેવો માયાળુ અને પ્રજાહીત ચીંતક રાજ્ય કર્તા કાંઈ થયલો નહીં હોવાથી તેની પ્રજા તેની ઉપર મરી શીટતી હતી તે કુદરતી હતું. તેનેજ પગલે શાહજહા સલીમે અત્યારથીજ ચાલવું કીધાથી તે પણ પ્રજામાં પ્રીય થઈ પડ્યો હતો, અને તેથી, આજે જ્યારે શાહજહા સલીમની શાહગીરેહનો મુબારક દીવસ છે, ત્યારે રાજ્યનાં વીશ્વાધુ અમીર ઉમરાવો, દરબારીઓ તેમજ પ્રજાનાં પ્રખ્યાત પુરૂષો ઉપરાંત “ખુદાની ખજક” ત્યાં ભેગી મળી હતી એમ આપણે ઉપર જોયું છે તે કેટલું કુદરત પસંદ અને પ્રસંગોપાત્ર છે તે જોઈ વળવાનું બાહલાં વાંચકની નેક મુનસરી ઉપરજ મુકીશું.

પ્રકરણ ૧૭ મું.

હુરનખાનું મરદાના લેખાસમાં !

દરબારની શુરઆત સમરકંદની તમામ પ્રજા તરફથી અમીર ઉમરાવોએ તૈયાર કરેલાં શાહજહા સલીમને તેની આજની ખુશ-ખખ વર્ષગાંઠની મુબારકબાદીમાં દર વરષના રાખેતા મુજબ એક

માનપત્ર આપવાના કામથી કરવામાં આવી. અમીર અફઝુલખાન, જે સર્વ અમીરોમાં વડો હતો અને સુલતાન શેહેરીયાર જોડે પિત્રાત ભાઈની સગાઈ ધરાવતો હતો, તે પોતે, માનપત્ર વાંચવા ઉભો થયો. આદશાહી કુટુંબના એક અતલગનાં ખેશી તરીકે તેમ કરવાનો તેને હક હતો, એટલુંજ નહિં, પણ લગભગ સુલતાન શેહેરીયારનેજ જેટલી ખુબ્ગીએ તે પુગેલો હોવાથી દરબખ્તથી, ઉમરથી તેમજ સગાઈનાં નજદીકનાં નાતાથી દરેક કારણો આ કામમાં તેને આગેવાન ભાગ આપવાની તરફેણમાં જતાં હતાં. તેને “ મુખ્ત્યાર-ઉલ-મુલક ” નો ખેતાબ હતો તથા વાર્શિક એક કરોડ રૂપિયાની પેદાશવાળી જંગીરનો તે માલેક હતો. શાહજહાં સલીમ જે તેનો ભત્રીજો થતો હતો, તેને તે અતિ માન આપતો હતો. તેની એક છુપી ખાહેશે તેનું દિલ શાહજહાં તરફ ખેંચ્યું દોરવ્યું હતું. અમીર અફઝુલખાનને પેટે નસ્વારસ કોઈ હતો નહિં. તેને આરામખાનું નામે એક ખુબસુરત બેટી માત્ર હતી, જેણીને પાંચ દહાડે શાહજહાં સલીમ સાથે પરણાવી પોતાની સગાઈ સુલતાન શેહેરીયાર જોડે ખેવડી બનાવવાની અમીર અફઝુલખાન વર્ષોથી ઉમેદ ધરાવતો હતો. તે જેવો માનપત્ર વાંચવા ઉઠ્યો અને શુરઆતમાં મુકેલા પાક અલ્લાહતાલાની તારીફનાં શબ્દોની એકાદ બે લીટી વાંચી રહ્યો તેટલાં આ દબદબાલરી દરબારનાં દરબાને સુલતાન શેહેરીયારનાં તખ્ત આગળ જઈ દુરનસ બગાવી ખખર આપી કે કોઈ બેગાનો મુસાફર દરબારનાં દરવાજા આગળ આવી ઉભો છે અને તું નામદારની કદમખોસી કરવાની ખાહેશ રાખી દર-

આરમાં દાખલ થવા ઇચ્છે છે. માટે તું તાજવરનો હુકમ હોય તો તેને હું અત્રે દાખલ કરું. સુલતાને “આ નવો આવનાર કોણ હશે?” એમ મનમાં અજાણ્ય બતાવતાં તેને દાખલ કરવાનો દરખાસ્તે હુકમ આપ્યો તે મુજબ બીજી પળે એક નવજવાન ખુશ્નુરત મરદ ત્યાં દાખલ થયો અને તે તાજદાર શાહના તખ્ત કને જઈ તેની કદમખોસી કરી ગુઠણ મંડીયે પડી બન્ને હાથ જોડી બોલો. તેને જોતાંજ સુલતાન આ નવો આવનાર જવાંન મરદ કોણ હોતો તે ચેતી ગયો. તે કાઠજ નહિં પણ આપણી હેરાત શેહેરની હુશનખાનું હતી. સુલતાનની પ્રશારતથી એક હુન્નુરિયાએ તેને બા આદરમાનથી એક સારી જગ્યા પર બેઠક આપી અને અમીર અફઝુલખાન, જે પેલું માનપત્ર વાંચવા સારૂ ઉભો થયો હતો તથા શુરૂઆતનાં એકાદ બે શબ્દો બોલી અચકી ગયો હતો. તેણે ફરીથી તે માનપત્ર આગળ વાંચવું શુરૂ કર્યું.

માનપત્રમાં નવું કાંઈ હતું નહિં. રાખેતાની ભલી દુવાઓ અને અનેક ખુશખખત વરપગાંઠ ઇચ્છી છેલ્લે તેમાં એક જાણુ-વાળોગ આગળ ગુમરી હતી, જે એ હતી કે “આએ વર્ષમાં પાક ખુદાવંદતાલા તમને એક સંસારી માણસ બનાવે અને સમ-રકંદની બોહોળી શેહેનશાહતનો ભવિષ્યની ત્રીજી પેહડીનો એક હકદાર વારસ મેળવવાને તમારી પ્રજા જલદી ભાગ્યશાળી થાય” એ દુવા ઇચ્છી હતી !

જણાવવાની જરૂર નથી કે માનપત્રનો મુખ્ય ઘડનાર અમીર અફઝુલખાન પોતે હતો અને પોતાના દિલમાં સમાયલી વર્ષોની

ઉમેદને આજે તેણે ઉપલાં રૂપમાં ધાર્મિક રીતે બાહેર કાઢી હતી પણ વાંચનાર ! તે બુઝર્ગા ઉગરાવને સ્વપણે પણ ખ્યાલ ક્યાં હતો કે કુદરતે તો અત્યાર આગમ્ય શાહનશાના ભવિષ્ય વિશે એક બુદ્ધોજ રસ્તો લઈ મુક્યો હતો !

સોનાના એક હીરા જડીત દાખડામાં તે માનપત્ર મુકી અમીર અફઝલખાને સુલતાન શહેરીયારનાં તખ્ત આગળ જઈ લાયક તાઝીમ તવાઝાથી તેના પગ પાંસે મુક્યું, જે વડા વઝીર અબુહુસેને ઉઠાવી સુલતાનના હાથમાં આપ્યું અને સુલતાને અનેક આશીર્વા સહિત તે શાહનશા સલીમને હસ્તે ચેહેરે સપુરદ કીધું.

માનપત્ર સ્વિકારતી વખતે તે શાહનશા રાજવંશી દખ્ખાથી પોતાની ખુરસી પરથી ઉઠી ઉભો થયો અને પોતાના માનવંત પેદરનાં માનને માટે પોતાની તલવાર કાઢી સુલતાનનાં પગ આગળ આડી મુકી ગુઠણ મંડીયે પડી દરબારી તાઝીમતવાઝાથી સર નમાવી તે દાખડો સ્વિકાર્યો અને પછી ઉઠી ઉભો થઈ તમામ દરબારને નમન કરી એક છટાદાર લાપણુમાં વળતો જવાબ વાળ્યો.

શાહનશા સલીમની વાક્યાતુર્યતાથી આખી દરબાર દંગ થઈ ગઈ. હેરાત શહેરની હુસ્નબાતુ, જે મદાના લેખાસમાં દાખલ થઈ એક આગેવાન ખેઠક પર બેઠી હતી, તેણી, યુવરાજ સલીમની બરાબર સામે આવવાથી તેનો દીલખુશ ચેહેરો આસાનીથી જોઈ શકતી હતી. માનપત્રનાં જવાબમાં શાહનશાએ કરેલાં અસરકારક લાપણુથી તેણી છક્ક થઈ ગઈ. પોતે એક કેવો જોખમલગ્યો અખતરો અજમાવવા નીકળી છે અને એક કેવા બાહોશ જવાનને માહાત

કરવા માંગે છે તેનો ખ્યાલ વીજળીને વેગે તેણીના મગજમાંથી પસાર થયા વિના રહ્યો નહીં !

ઇનસાન પોતાનો ગમે એવો વેસ બદલે પણ કુદરતી ખુશ-સુરતી કદા છુપી રહી શકતી નથી. આ મામલો હેરાત શહેરની હુસ્નયાનુંમાં અચુક આકારે ખરો પડ્યો. શાહજહાં સલીમ પોતે હદયાહાર ખુશસુરત હોવા છતાં દરબારમાં દાખલ થયલા આ બેગાના જવામદને જોઇ મનમાં અચરત થયા વિના રહ્યો નહીં કે “પારકા દેશના આ મુશાફર જવાનપર કુદરતે શી રીતની ખુશસુરતીની બક્ષેશ હિતારી છે ?” તેણે પહેલીજ નજરે માની લીધું કે “જ્યાં છે ત્યાં આ કોઇ ખાનદાંની જવાન છે અને ચઢતી-પઢતીનાં ચક્રમાં આવી સમરકંદ તરફ નીકળી આવેલો લાગે છે. આહા ! એની આંખો કેવી સુંદર છે ? એનાં ભવાં કેવાં કમાનદાર છે ? એના હોઠ કેવા પરવાળાં જેવા લાલ છે ? ખચીત, એને એક મર્દ બનાવવા કરતાં કુદરતે ઓરત સજી હોત તો દિલકશ ખુશસુરતીની એ એક બેનમુન નમુનો થઇ પડત !”

આ તરફ શાહજહાં સલીમ ઉપલા વિચારોમાં ગર્ક હતો, સારે ખીજી તરફ હેરાત શહેરની હુસ્નયાનું શું કરતી હતી ? તેણી પણ શાહજહાંનાજ વિચારમાં હતી. આજને જેવો ખુશસુરત તેણીને આગલી દરબારમાં તે જણાતો ન હતો. તેની બાહોશી, વાક્યાતુર્યના, લોકપ્રીયતા, તથા અદ્વ્યઅદ્વા અને વિવેકી વર્તણૂંક તપાસવાની આજના જેવી તેને આગળ તક મળી ન હતી, જેથી એ બધું જોઇને ગુલશને હેરાતનું તે આખદાર ગુલાબ જેવડા બાહારમાં ખીલી નીક-

પ્રયું હતું. તેણીનાં ગુલામી ગાલપર કુદરતી રીતે ગુલામી રતાશ ચઢી આવ્યો અને તેણી દરબારમાં આવી તે વખતે જોટલી દિલકશ દેખાતી ન હતી, તેટલી શાહબદા સલીમે માનપત્રનો જગ્યા વાળ્યા પછી દેખાયલી ધણીક નજરમાં જણાઇ આવી હતી. દરબારનાં અમીરો, દરબારીઓ અને પ્રધાનો પણ તેણીનો ચેહેરો એકી ટગરે ટીક્યા જતા અને મનમાં અજબ થતા કે એવો મર્દ એવી હદ બાહાર ખુશસુરતી ધરાવી શકેજ કેમ ?” પણ તેમના મનની શંકા પરસ્પર વાદવિવાદથી ભાંજી શકવાનો તે સમો ન હતો. દરબારી દબ-દબાને લીધે સર્વ કાંઈ ચુપ હતા. સુલતાન શેહેરીયાર બહુ બારીક નજરે સર્વ મામલો તપાસતો હતો શાહબદા સલીમની નજર તે જવાન મુસાફર તરફ એકી ટગરે ટીકાઇ રહેલી જોઇ તે ઓછો ખુશ થયો નહીં. વળી તે ઉંમરે પોંહયેલા ખુઝર્ગ તાજદારે આ પણ જોઇ લીધું કે જવામર્દન લેબાશમાં રજુ થયલી શેહેર હેરાતનાં હાકમ ખુશરોની તે ખુશસુરત બેટીની નજર પણ શાહબદા સલીમના ચેહરા પરજ ખેંચાયલી હતી !

માનપત્ર આપવાની ક્રિયા સર્વ રીતે સંપૂર્ણ થયા પછી દર વર્ષના રાખેતા મુજબ વિશ્વાધુ અમીરો અને નામાંકિત પુરેષોને ખિતાબો તથા ઝગીરો આપવાની ક્રિયા ચાલુ થઇ, જે સર્વ સુલતાન શેહેરીયારે અલખતાં પોતે આગળ રહીને શાહબદા સલીમ કને કરાવી.

પ્રકરણ ૧૮ સું.

શાહજહાં સમજીલ.

હવે “દરબારે ખાસ” બરખાસ્ત કરી સુલતાન શેહેરીયાર મેહેલમાં રૂબરૂ લેશે એમ સર્વ કોઈ ધારતા હતા, પણ તેવું અનુમાન કરનારાઓ પોતાની ધારણામાં ઠગાયા. “દરબારે ખાસ” તું કામ સમાપ્ત થતાંજ સુલતાન શેહેરીયારે પેલા પ્રદેશી જવાં મદ તરફ નજર ફેરવી અને પુછ્યું કે “અયબુઅસુરત જવાંન! તું કોણ છે અને કિયા મુલકનો રહીશ છે તથા શા હેતુથી મારી દરબારમાં પધાર્યો છે! તારા દેખાવ ઉપરથી લાગે છે કે તું કોઈ અમીરી ઓલાદનું ફરજંદ છે.”

“અય રોશન તાલેના નેકબખ્ત સુલતાંન! તારી શેહેનશાહતની ધજા દુનીયાનાં ચારે ખુણામાં સદા ઉડતી રહેજો!” પેલા ખુઅસુરત જવાન, જે કોઈજ નહીં પણ હંરાત શેહેરની હુસ્નબાનું મદાના લેખાસમાં હતી તેણે જવાબ આપ્યો. સુલતાનનાં ચેહેરા પરથી તેણી ચેતી મધ કે તેણે તેણીને ઓળખવા છતાં શાહજહાં સલીમની હાજરીને લીધે આમ અંબણાપણું બતાવ્યું છે અને તેથી પેહેલીજ શુરઆતમાં શાહજહાંને તેણી માટે સારો ખ્યાલ બેસાડવાની મળી ગયલી આ તકને તેણીએ પણ ખુશીથી પકડી પાડી. “હું એક પ્રદેશી મુસાફર છું અને તું ધમાનીઓના શાહની

દેશ પ્રદેશમાં ફેલાયેલી કીર્તી સાંભળીને તું નામવરની દરબારનાં દર્શને આવ્યો છું, આસમાનનાં ફરતાં ચક્રે મારા તકદીરની તખ્તી પર તાસીરનો એક એવો તિક્ષ્ણ તીર માર્યો છે કે નસીબદેવી મારી સાથે રીસાઈ ગઈ છે અને હું નિર્દોષ છતાં નાહક દોષિત ઠરી મારાં વતનને છેલ્લી સલામ કરી તું તાજદારની બેઠોળી શહેનશાહતમાં આવી લાગ્યો છું. ઓ નામવર સુન્નતો ! તારી ખુઝર્ગો પર ખુદાની મેહેર હોજો ! કાયા કાનની ખરાબીથી દુનિયામાં જે અનર્થો ઉત્પન્ન થાય છે, તેવા એક અનર્થનો હું કમનસીબ ભોગ છું. તું નામવર મને ‘ખુજસુરત જવાન’ની ઉપમાં આપે છે, પણ એજ ખુજસુરતીએ મારાં ખીલતાં ભવિષ્યને કચડી નાખ્યું છે. હું ઇચ્છું છું કે હું એક બદસુરત આદમી હોત, કારણ કે તેમ હોત તો મારી બાપીકી રાજગાદી હું આસાંનીથી ભોગવી શકત.”

ત્યારે તું શું કાંઈ રાજવંશી ઓલાદ ધરાવે છે, અય જવાન-મરદ ? ” સુન્નતોને તુરત સવાલ કીધો.

“હા નામવર ! ” પેલા કહેવાતા પ્રદેશી મુસાફરે સર નમાવી પ્રતિઉત્તર આપ્યો. “ખુદા તારાં તાજ અને તખ્તનો નેગેદબાન હોજો ! ”

“તું કિયા નામવર નરથી તારી ઓલાદ ધરાવે છે, અય જવાન ? ”

“જેહાંપનાહ ! હું ચમન શહેરનો શાહમદો છું ”

“તારું ઇસ્મે શરીફ ! ”

“ખુદાવંદ ! મારું ઇસ્મેશરીફ (નામ) ‘સમખુલ’ છે. ”

આખી દરબારની અજાયબી વચ્ચે તે ખુજસુરત જવાને હીમતથી

પોતાનો હેવાલ ચલાવ્યો. “ શેહેરે ચમનમાં હું શાહગઢા સમજુતને નામે ઓળખાઉં છું, પણ આજે મારું તે યુવરાજ-પદ રહ્યું નથી.”

“ નહીં રહેવાનું કારણ શું ? ”

“ કારણ ? ઓ જુલંદ દરગઝના સુલતાન ! એ કારણ હું તને શું કહું ? ” પેલો ખુબસુરત જવાં મરદ બોલ્યો અને લાજથી લજવાઇને નીચી ચરમો કરી પોતાનો હેવાલ આગળ ચલાવ્યો. “ મારાં રેશન તાલેએ એકવાર મને આખી રિયાસતમાં માનીતો બનાવ્યો હતો, પણ નસીબદેવીની અચાનક ઇતરાજ ઉતરવાથી કમનસીબીની શિક્ષા વાદળીનું ચઢી આવવું થયું અને તેણે મને પોતાના પંજમાં લઇ એવી ઘાડી છાંયામાં ગુંગળાવી નાખ્યો છે કે મારી તમામ ઉમ્મદોનો લંગ થયો છે. સાંભળ, ઓ શેહેનશાહ ! કે શેહેરે ચમનનાં આદશાહ બાહદુરશાહ આરામશાહનો હું ગાદી વારસ વડો બેટો છું. મારા પિતાના જનનામાં ૧૨૦૦ બેગમે છે; પણ તેની ખાસ માનીતી રાણી માત્ર ત્રણ છે. જેમાં એક મારી મા, અને બીજી મારી બે સાવત્ર માતાઓ છે. એ બે સાવત્ર માતા માહેલી એક શેહેરેચમનનાં એક મોટા અમીરની નવ જુવાન બેટી છે. ત્રણ ખાસ રાણીઓમાં મારી મા જુઝર્ગી ને દરગઝમાં વડી છે અને શેહેરે ચમનનાં અમીરની બેટી ઉમરે સાથી ન્હાની છે, જેણીને પેટ એક પણ ફરજંદ થયલું નથી. તેણી માહતાય જેવી ખુબસુરતી ધરાવતી હોવાથી મારા પીતાની તે બહુ માનીતી છે. વચલી રાણી

જેણી સાત બેટા ધરાવે છે, તે સર્વ મારા કરતાં ન્હાની ઉમરનાં છે. ગાદીનો ખરો વારસ હું છું. હું જેમ ઉમરે વડો

હું તેમ બાદશાહની સઉથી પેહેલી પરણેતરનો હકદાર પુત્ર છું. મારો પિતા મને હદ બાહર આહતો હતો અને પોતાની શેહેનશાહતમાં જ્યાં જતો ત્યાં મને સાથે લખને ફરતો હતો. હું ૨૭ વર્ષની નવ જવાન ઉંમરે પહેાંચ્યો ત્યાં સુધી મારી ઉપર નસીબ-દેવી છત્તર-છાંચા કરતી હતી, પણ તે પછી અહમંડળનાં કાંઈ અવળા યોગે તકદીરની તખ્તીપર આક્રમક રૂપી અંધકારનો પડછાયો ધીમે ધીમે પડવા લાગ્યો. ખુદાએ મને બક્ષેલી ખુશસુરતી મારાં સુખમાં સડો નાખનારી થઈ પડી. યમન શેહેરના અમીરની બેટી, જે મારી સાવત્ર માતા થતી હતી, તેણી મારી ખુશસુરતીપર શીદા થઈ અને એક માતાને ન છાજતા પ્યારથી મારી જોડે વસવા લાગી. તેની તેવી વક્ષણ જોઈ હું પ્રથમથીજ ચોકેસો રહ્યો, પણ મને કાંઈ સાફ સુજ્યું નહિ કે આ વાત હું મારા પિતાને જાહેર કરું. ઓ ખુદાંદ દરજ્જાના સુલતાન ! તુંજ વિચાર કર કે એવી ગંભીર બીના એક બેટે પોતાનાં બાપના કાનપર શી રીતે લાવી શકે ? મેં બનતાં તુલીક મારી સાવત્રમાતાથી દૂર ને દૂર રહેવા માંડ્યું અને કાંઈ ખાસ અગત્ય વિનાં તેણી જોડે વાતચીતનો વેહેવાર પણ હુકે કરી દીધો. આટલું છતાં, હું મારી ધારણામાં ઠગાયો જેમ જેમ હું દૂર ને દૂર રહેતો ગયો તેમ તેમ મારી સાવત્રમાતા મારી તરફ વધુ ને વધુ પ્રેમ બતાવવા લાગી. કાંઈ ને કાંઈ બહાને તેણી મારી જોડે વાત કરવાની તક સાંધતી, પણ હું તેણીને તેની નેમમાં નિષ્ફળ કરતો રહ્યો. એક દહાડે તે પ્રપંચી સ્ત્રીએ મારો પિતા શેકારગાહે ગયો તે તક સાંધી મને પોતાના ફાંદામાં ફસાવ-

વાની શરમ ભરેલી હોંમત કરી. મેં તેણીને યાદ આપી કે તેણી
 અને મારી વચ્ચે કુદરતે સચાઇનું શું નાનું મેલ્યું છે તેનો તેણે
 ખ્યાલ કરવો. વળી મારા બુઝર્ગ પિતાએ તેને કેવા લાઠ અને
 સુખમાં રાખી હતી તેનો વિચાર કરી એવા એક માયાળુ ભરથા-
 રને બેઠેલા નીચડવાનો કેવો અઝીમ ગુનાહ તેણી કરવા યાહે છે
 તેની યાદ આપી તથા તે પાક અલગાહતાલા તેની એવી ભુરી મન-
 શનીથી તેણી ઉપર કેવો કાપાયમાન થશે તે વિસ્તારથી સમજાવ્યું
 પણ તે બદમસલત ઓરતપર તેની કશીજ અસર થઇ નહીં. એક
 માતાને ન જાજતા પ્યારથી તે ભુરી સ્ત્રીએ મારી કને જાહેર
 કરેલી હાલકી ઇચ્છા મેં તીરસ્કાર સહીત તુચ્છકારી કાઢવાથી
 તેણીને ઘણું દુઃખ લાગ્યું, આ વખતે કીનો તેના સીનાપર રાજ્ય
 કરતો હતો. એક છેલ્લી કાશિષ તરીકે ફરીથી તેણીએ મને દબા-
 વવા માગ્યો કે જો હું તેણીના કહ્યાસરનો નહીં થાઉં તો પોતાની
 ઇજ્જતપર ઉઠવાનો તેણી મારી ઉપર બટો મેલશે અને તે વાત
 જો બાદશાહ (મારો પીતા) ના કાનપર જશે તો શેહેરે ચમનના
 લવિષ્યનાં રાજપતિ તરીકેની મારી તમામ ઉમેદો ધુળમાં મળી
 જશે. મેં જવાબ દીધો કે રાજપાટમાં શું પણ આ જાન જાય
 તોય એ દોજખી કર્મ* હું કરનાર નથી. જ્યારે પુષ્કળ બુરસા સહિત
 તેણીએ મારો આ છેલ્લો જવાબ સાંભલ્યો ત્યારે પોતાને ઉપજેલી
 નામુરાદીનું મારી ઉપર વેર લેવા માટે પોતાના ગુલામી ગાલ પર
 પોતાનાજ નખોનાં ઓચકારા પાડી; આંગમાંનો પોપાક પોતાનેજ
 હાથે ફાડી નાખી એક ચીસ પાડીને ગુલમાન ઉઠાવ્યું કે "દોડો !

દોડો ! મારી લાજ લુટાય છે ! શાહજાદો સમખુલ્લ મારી ઉપર નીચ નજરથી ધસી આવ્યો છે !” આ પોકારા સાંભળી મેહેલમાંની સર્વ બેગમો, સાહેલીઓ અને દાયાઓ ત્યાં દોડી આવ્યાં. નિર્દોષ છતાં આ વખતે હું થરથર ધુળતો હતો, કારણ કે તે નાલાયક ઓરતે મારી ઉપર નીચ ગુલ્લ્યાન અને તરકરી તોહમત મુક્યું હતું. વળી ઓછામાં પુર એજ વખતે મારો પિતા, જે શેકારગાહે ગયેલો હતો, તે શેકાર નહીં મળવાથી મેહેલમાં પાછો ફર્યો અને ઓ નામવર મુલ્કતાન ! આફતની આગે બેવડો ભડકો લીધો. જનનાની ૧૨૦૦ બેગમો મારી માતા જોડે મારી તરફેણમાં હતી કે પુર્વનો સુર્ય પશ્ચિમે ઉગે પણ શાહજાદો સમખુલ્લ આ નીચ કર્મ કરે તો શું પણ પળમાત્ર મનમાં વમાશે નહીં; જ્યારે સાહેલીઓ અને દાસીઓ પેલી દૃઢ તરફ થઇ ગઇ અને તે મકારે ઓરતનાં ઉશ્કેરવાથી બાદશાહ એટલો તપી ગયો કે ભાન ભુલો થઇ જઇ વગર તેહકીક કરવે મને દોષિત ઠરાવી તતરતી ડોકીએ તે ને તેજ પળે મેહેલ છોડી જઇ ત્યાંથી માફ કાળું કરવા નો હુકમ ફરમાવ્યો !

પ્રકરણ ૧૯ મું.

સ્ત્રી ચરીત્ર.

અહીં શાહજાદા સમખુલ્લે પોતાની આંખમાં ભરાઇ આવેલાં મળઝળીયાં નુંછયાં અને આગળ વધતાં બોલ્યો કે વગર તકસીરે,

કાચા કાનને વશ થઇ તથા એક નીચ બુદ્ધિની ગણીના કહેવા પર બોળવાઇ તથા ઉસ્કેરાઇ જઇ મારા રાજવંશી પિતાએ મને વગર દયાએ મહેલની બાહર હાંકી કાઢવાનો હુકમ આપ્યાથી આખા રાજમહેલમાં ખળભળાટ મચી રહ્યો. મારી વ્હાલી માતા અને જનનાખાનાની ૧૨૦૦ બેગમો જોએ મને અત્યંત માનથી ચાહતી હતી તેઓ સર્વેએ બાદશાહને પુષ્કળ સમજાવ્યો, પણ તે મકરખાજ મહિલાનાં ચરિત્ર આગળ તેનું કશું ચાલ્યું નહીં. મારી વચલી સાવત્ર માતા, જે ૭ ફરજાંદની માતા હતી તેણીએ આ કાર કે પેલી કાર, કોઇ તરફ મત આપ્યું નહી. તેણી સારી પેટે સમજતી હતી કે હું નિર્દોષ હતો, પણ બીજી તરફ તેણી મારું નખખોદ વળેલું જોઇ મનમાં રાજ થઇ કારણ કે મને મહેલમાંથી હાંકી કાઢવામાં આવે તો તેણીનાં ૭ ફરજાંદોમાંથી એકને પણ શેહેર ચમનની રાજગાદીનો ભવિષ્યનો માલિક થવાનો સંજોગ બને! અને તેથી એક રીતે નહિ તો બીજી રીતે તે બીજી સાવત્ર માતા પણ પોતાની ચુપકાદીથી મને નડ્યા વિના રહી નહિ. મારી માતાની કાકલુદી કે આબુજીએ બાદશાહપર કરી અસર કાઢી નહીં અને તેનું પરિણામ મારો હકદાર રાજહક મારો બાપીકા મેહેળ, મારા વડીલોનું વતન અને મારું સર્વસ્વ છોડી જવામાં—ઓ ઇનસાફી સુલતાન! મારી તમામ બેગુનાહી અને નિર્દોષતા વચ્ચે છોડી જવામાં—આવ્યું!

અહીં તે મુસાફર ફરીથી પોતાની આંખો નુંકવા પડ્યો. તેની છાતી ભરાઇ આવી હેમ એમ સર્વ કોઇને લાગ્યું. તે કરણા-રસિક કાંઠાંણી સાંભળી તમામ દરબાર તેની દયા ખાવા લાગી. શાહ-

જાદો સત્રીમ, જેને સ્ત્રી-જાતી તરફ જખરો અભાવ હતો તેને તો આ દાખલાથી પોતાના મનમાં આડકતરી મજબુતી મળી ! તેણે તે કહેવાતા જવાન મુસાફરની દુઃખદાયક કાંદાંણી ઘણાં ધ્યાન અને ધીરજથી સાંભળેલી હોવાથી તે ભક્ષા શાહજાદાની લાગણી તે પ્રદેશી મુસાફર તરફ દોડ્યા વીના રહી નહીં.

એકાદ એ પળ થોપી તે દુઃખી જવાને પાછું ચલાવ્યું. “એક આપ જેવો આપ પોતાનાં વ્હાલાં ફરજંદ તરફ એવી નાતરસ ચાલ ચલાવે અને કાચા કાંતથી વેહેમાઈ જઈ વગર ઇનસાફ કરવે એક કુત્રાં માફક પોતાનાં ફરજંદને લાંબી કાઢે એ ખ્યાલજ નહીં તામોશ થઈ શકે એવો છે. ઓ ભુજર્ગ તાજવર શેહેરીયાર ! તું વિચાર કર કે વગર વાંકે ને વગર તકસીરે મારી ગંરદનપર ઓળવાપલાં એવાં ગલીચ ગુલખાન પછી હું મારી સલતનતમાં રહીજ કેમ શકું ? અને જે પ્રજાએ હીરા-મોતીની યાજોથી મને અનેકવાર વધાવેલો તે પ્રજામાં એવી નાલાયક નામેશી પછી હું મારું નાક દેખાડીજ કેમ શકું ? જોકે મારું હૈયું સાફ હતું, અને તે પાપી કર્મથી પાછળ હતી મેં મારા હાથ તમામ પવિત્ર નાખ્યા હતા, પણ જ્યાં આપ જેવા આપે કાચા કાંતને વશ થઈ મારું કથુંજ સાંભળવા ના પાડીને કાદા રીતની દરિયાફતી કરી નહોં, ત્યાં મારો શો ઉપાય હોય ? પછી હું ત્યાં ટકાં આ જીવીજ કેમ શકું ! ઓ દુનિયા ! દુનિયા ! તું કેવી દારંગી છે ! આસમાનનું ફરતુ ચક્ર કેવું ફરખી અંત ઠગારું છે ! ખડીની વચ્ચે તે કેવી ગારદેસા લાવી મુક છે ! મને મારી ઉપર મુકવામાં અ.વેલાં ગલીચ ગુલખાનનું જેટલું નહિ લાગ્યું તેટલું મારા

આપની ભુદ્ધિ એકાએક એક ચરતખોર સ્ત્રીનાં ચરિત્રથી ફરી કેમ જવા પામી તે લાગે છે. શું જમાનો છે કે જે આપને મારા વગર એક ઘડી ચાલતું ન હતું તે આજ પાંચ પાંચ વરસ થયાં મારું નામ-નિશાન નિવારી બેઠો છે અને હું ક્યાં મરું-જીવું છું તેની તેને પરવાહ નથી !”

“ અય શાહજાદા ! તમારા પિતાજીએ તમોને બેશક મોટા ગંભીર ગેર ધનસાક કીધો છે.” હવે શાહજાદા સલીમે જુખાન ખોલી. “ જે તરકટી તોહમત તમોપર મેલવામાં આવ્યું તેનાં તળિયામાં સચ્ચાઈ ફેટલી હતી તેની પાકી તપાસ કરવાની તમારા પિતાની ફરજ હતી, જે કાચા કાનને લીધે ઉશ્કેરાઈ જવાથી તેઓ ભુલ્યા છે અને તમો જેવા એક સદ્ગુણી શાહજાદાને કર્મ દેવીની દયાપર છોડી દીધા છે. પણ પુરૂષે હીંમત કદી તજવી નહીં. તકદીર ગમે એવા રકમ રકમનાં રંગ બતાવે તો શો મુગ્ધો છે ! જ્યાં સુધી એક પુરૂષમાં ખરી મદાનગી ભરેલી હીંમત અને ખુદા ઉપરનો વિશ્વાસ છે ત્યાં સુધી તેને ડરવાનું કાંઈ કારણ નથી. તમે રાજખીજ ધરાવો છો, તો એવી નાઉમેદ થવું જોઈએ નહીં. સરજતનાં લેખ ગરીબ કે તવંગર માણસને એકસરખા અદા કરવા પડે છે. એક રાજવંશીની ખરી કશાઈ તેની ઉપર સકંટ પડવામાં છે. રાજ્ય-વૈભવ ભોગવનારા ભૂપતિઓને દુઃખના દરિયામાં ડોહવી સુખના સમુદ્ર કિનારાપર પાછા લઈ જઈ નાખવાનું કામ કુદરતે પોતાની હસ્તીની શુરઆતથીજ સ્વિકારેલું છે અને લલા લલા શેહેનશાહો તથા સુલતાનો ચઢતી પડતીનાં ચક્કમાં સપડાઈને આ દુનિયાની

મિથ્યા માયાનો કડવો પાક શિખ્યા છે. માટે, એવાં સંકટથી નિરાશ થવું નહીં જોઈએ. અદ્વાઈતાલા સૈનો કદરદાન છે. તે નિરાકારી સાહેબથી નિરાશ થનારો માનવી સુખની સંપાદીપર કદી આવવા પામતો નથી, માટે હે શાહજાદા ! સંકટમાં સમુરી ! અખત્યાર કરવી ઇનસાન માત્રને લાજમ છે. ગદ્ય ધડી ચાલુ ધડીને અને ચાલુ ધડી નવી આવતી ધડીને હંમેશાં વીસરાવનારી હોય છે. સુખ પાછળ દુઃખ અને દુઃખ પાછળ સુખ એ તો કુદરતનો મુકરર કાયદોજ છે. તારા ચહેરા ઉપરથી જણાય છે કે એક વખત તું ઘણો સુખી હોવો જોઈએ. તારી દયાજનક કાંઠાંણી સાંભળ્યા પછી એમ લાગે છે કે તારા પિતાએ તને મોટો ગેર ઇનસાફ કીધો છે એ ગેરઇનસાફ તારા પિતા શિવાય ખીજ કોઈથી ફિટાડી શકાય એમ નથી માટે તે હકીકતને પડતી નાખી મારા માનવંત પિતાની દરબારમાં આવવાનો તારો હેતુ શો છે તે હું જાણુવા ઇચ્છું છું.”

ઓ રોશન તાલેનાં શાહજાદા ! તારી કીર્તીનાં કારણો દેશનાં દરેક ખુણામાં અહોનીશ પ્રકાશિત રહેજો !” પોતાની હકીકત દરમ્યાન શાહજાદા સલીમે તેમાં લાગ લેવાથી હૈયામાં હર્ષ પામી હુસ્નમાનું (શાહજાદો સમજીલ) બોલી. “ જ્યારથી મેં શહેરે ચમન છોડ્યું, ત્યારથી હું અનેક દરબારોમાં ફર્યો છું, પણ જેવી દિલસોજ લાગણી આ સમરકંદની દરબાર તરફથી મુજ કમનસીબ તરફ દેખાડવામાં આવી છે તેવી મેં ખીજ કોઈ દરબાર તરફથી દેખાડેલી જોઈ નથી. હું પોતાને મહા ભાગ્યવાન સમજું છું કે સમરકંદની બળવંત શહેનશાહતમાં મારું અખત મને આજે ખેંચી

લાવ્યું છે, મારી આદેશ કાઢ. દરબારમાં સરૂત્ર થઈ નથી પણ આજનાં તું બખ્તાવર શાહજાદાની શાત્રગીરેહનાં મુખારક દહાડે સમરકંદની દરબારમાં હું ઇનસાફ પામ્યો છું. અય નામવર શાહજાદા ! હું બીજું કાંઈ માંગતો નથી. સુલતાન શેહેરીયારની માનવંત જનાબમાં મારો મરજી એટલોજ છે કે પોતાની દરબારમાં મને કાંઈ ઓધો બક્ષી વખત આવે ત્યારે મારી તીરંદાજી તથા શેકાર સંબંધી બહાદુરીની પરીક્ષા લે. એ એકે હુન્નર મેં નામાયા હિસ્તાદો પાસે બહુ ઉમદા રીતે હાંસેત્ર કીધેલા છે અને તે વિષે હું મારે મોહડે મારી તારીફ કરી શકતો નથી.”

શાહજાદા સમજીલે અહીં આલાકી વાપરેલી જોઈ સુલતાન શેહેરીયાર ખુશ થયા વિના રહ્યો નહીં તે વિચારમાં હતો કે શાહજાદા સલીમની સેવામાં તેને શી રીતે લાગુ પાડવો, પણ તેટલાં શાહજાદા સમજીલે પોતેજ રસ્તો કાઢી આપવાથી તેણે તુરત યુવરાજ સલીમના દરબારી તથા શેકારી ગોઠિયા તરીકેનાં ઓધ્યા પર તેની તેમણુંક કીધી. વળી રાત દહાડો તેનાં પ્રાધવેઃ સેક્રેટરી તરીકે શાહજાદા સમજીલે શાહજાદા સલીમની સેવામાં તેનાજ મેહેલમાં તેની સાથે રહેવું એમ પણ ઠરાવ્યું. સુલતાન શેહેરીયારે કરેલા આ સુંદર ફરમાન શાહજાદા સલીમને પણ ગમ્યા વિના રહ્યો નહીં. શાહજાદા સમજીલનાં ખુશસુરત ચેહેરા પર તે અત્યારથીજ એટલો ઓધો શીદ થયો હતો કે એવા એક રાજવંશી જવાનને તેના પિતાએ તેની સેવામાં મુકરર કીધો તેથી યુવરાજ ખુશ થઈ ગયો.

સુલતાન શેહેરીયારે શાહજાદા સમજીલ પર કરેલી આ મોટી

નવાજેશ માટે તેણે જાહેર દરબારમાં બહુ સુંદર શબ્દોમાં તેનો ઉપકાર માન્યો. આ વખતે તેનો ચેહેરો ગુલાબી રતાસળી એવી ખુશનુમાં રીતે ખીલી નીકળ્યો, કે જે જોઈ આખી દરબાર દંગ થઈ.

“તીરંદાજ અને શેકારખાજ ઉપરંત, અય ખુઅસુરત શાહ-જાદા ! તું કાંઈ બીજાબી હુન્નરો જાણે છે કે ?” સુલતાન શેહેરીયાર હસતે ચેહરે શાહજાદા સમખુલને સવાલ કીધો.

“હા ખુદાવંદ !”

“તે કિયો હુન્નર ?”

“હું એક ગુપ્ત એલમ જાણું છું, જે એવો એજમતી છે કે જેની બરકતથી ધનસાંન જે ચાહે તે કરી શકે છે.”

“એ એલમનું નામ શું ?”

“એને ‘બરમલાખ એલમ’ કહે છે.”

“એ તને કાણે શિખવ્યો ?” શાહજાદા સલીમે પુછ્યું.

“જી નામવર, મારા પિતાજીની દરબારમાં ઘણાં વર્ષોની વાત પર એક ખુર્ગ પહરેઝગાર મદદ દર્શન દીધાં હતાં તેની મેં ચોક્કસ સેવા બજાવવાથી તેણે જતી વેળા મને એક એજમતી ખજર આપી તેમાં સમાયલા તલ્લેરમાતિક ગુણોની છુંખી કુંચી અને મંત્રો શિખવ્યાં હતાં, જેની મદદથી હું ચાહું તેવા પ્રયોગો કરી શકું છું.”

“તે હથિયાર હાલ તારી કને છે ?” યુવરાજ સલીમે અચરત થઈ પુછ્યું.

“હા ખુદાવંદ ? આ રહ્યું !” અને અહીં પેહુ ખુદી બરમલા

વાળું વિઘ્નક્ષય ખંજર કાઢી તેણે આખી દરબાર સનમુખ રજુ કર્યું.

સુલતાન શેહેરીયારની માંગણીથી એક અમીરે તે ખંજર શાહમદા સમખુલ્લના હાથમાંથી લઇ તખ્ત આગળ રજુ કર્યું. તે ખંજર સુલતાને મોટી અખબખી સાથે તપાસી શાહમદાના હાથમાં આપ્યું. શાહમદા સલીમે તેને ફેરવી ફેરવીને જોયું તે ઉપર બારીક હરફે કાંઇ પવિત્ર શબ્દો કાતરેલા હતા તે ઉકલાવવાની તેણે ઘણી કાશોપ કીધી, પણ તેમાં તે ફાળ્યો નહીં તે ખંજરનો ઝડકાટ વીજળીના દીવા જેવો પ્રકાશી રહ્યો હતો, અને તે જોઇ આખી દરબાર અખબખીથી દાંતમાં આંગળી પકડી રહી હતી.

શાહમદાએ જોયા પછી તે ખંજર એક હુજુરીયાએ ખુઝર્ગ વજર અબુહુસેનનાં હાથમાં આપ્યું. તે જમાને ખાધેલ ઘરડો પણ તેના તેજથી અંજલિ ગયો. હુસ્નખાનુના પ્રયોગોપર પેહેલો શક નાખનાર આ ઉમરે પુગેલો ડોસો હતો તે વાંચનારને યાદ હશે, પણ તેણીએ સુલતાન શેહેરયારનું તખ્ત અને તેની ખુરસી પોતાના પ્રયોગખળથી દરબારનાં ઝરખાપર લઇ જઈ મેલ્યા પછી તે પોંદચેલ ઘરડા વજરને પોતાના આગલા વિચારો તર્ક કરવા પડ્યા હતા; જેથી આજે જ્યારે તેણીનું આ એજમતી હથિયાર જેવાની એક નવી તક તેને મળી ત્યારે વજર અબુહુસેન સાહેબે આંખપર ચસમે ચઢાવી મોટી અચરતી વચ્ચે દાંત વગરનું પોતાનું મોં ફાડી ફાડીને તે હથિયાર તપાસ્યું એ તપાસ સંપૂર્ણ થયા પછી તે હથિયાર અમીર અફઝુલખાનનાં હાથમાં અને તે પછી દરબારનાં તમામ અમીરોમાં ફર્યા પછી પાછું પોતાની અસલ જગ્યાએ કર્યું.

“એની એજમતનો એક નહાનો પ્રયોગ, અથ ખુશ્મુરત શાહનશાહ ! તું હમણા મારી દરબારને નહિ બતાવી શકે ?” સુલતાન શેહેરીયારે પુછ્યું.

“સરોયશ્મથી, અથ તાજવર ! તારા હુકમને હું તાંબે છું.”

એમ કહી શાહનશાહ સમખુલ્લ સુલતાન શેહેરીયાર તરફ એક માનભર્યું નમન કરી ઉઠી ઉભો થયો અને પેલું હથિયાર હાથમાં લઈ બોલ્યો:—“ઓ શાહોનાં શાહ ! આ એજમતી હથિયારની બરકતથી એક માણસ જે ચાહે તે કરી શકે છે. બોલો ખુદાવંદ ! હું મારી મરજીનો પ્રયોગ કરું તેને બદલે આપ નામવર પોતાની મરજીનો પ્રયોગ કરમાવો તો આ તલેસ્માતિક ખંજરની ખરી ખુખીનો ખુલ્લો ખ્યાલ આખી દરબારને ઝટ આવશે.”

“અથ જવાન શાહનશાહ ! તાર કહેવું ખરું છે અને તે ઉપર હું ખુશીથી તારી મરજી મુજબ અમલ કરું છું. તારો પ્રયોગ હું એવી રીતે થયલો જોવા ઇચ્છું કે શાહનશાહ સલીમના માથાંપર જે તાજ છે તે તાજ આપ મેળે ઉચકાઈને તારાં પોતાનાં માથાંપર આવી પડે !”

“બાખુશીથી, ખુદાવંદ ! મને એક પ્યાલામાં પાણીની જરૂર છે.”

તુરતજ એક સોનેરી પ્યાલામાં પાણી લાવવામાં આવ્યું અને શાહનશાહ સમખુલ્લે પેલું હથિયાર હાથમાં લઈ આંખ મીચીને પોતાના હોઠપર કાંઈ છુપા કલામે બરબડવા માંડ્યા. તેનો દેખાવ જોઈ સર્વ દરબાર અચરત થઈ પણુ આ અસંભવિત વાત કેમ બને તે વિષે શંકાસીલ થઈ. સર્વ કાંઈ તેને એક હંગારો જવાન સમજવા લાગ્યા.

અને આ પ્રયોગ અવશ્ય નિષ્ફળ જશે એમ માહોમાહે પરસ્પર વાત કરવા લાગ્યા.

શાહમદદા સમણુએ બેજ મીનીટમાં તે પ્રયોગ આજ્ઞાદ કરી બતાવ્યો ! પેલા છુપા નકલામોની બરકતથી તે ખંજરમાં એજમત પેદા થવાથી તેણીનો હાથ થરથર ધ્રુજવા લાગ્યો. તેમ થતાંજ તેણીએ પેલા પ્યાલામાંથી થોડું પાણી લઈ પેલું હથિયાર હવામાં ઉંચે ફેંકી તેની ઉપર પાણી માર્યું. જેથી તે હથિયાર હવામાં અધ્ધર રહીને ગોલ ફરવા લાગ્યું. આ કરામત જોઈ આખી દરબાર દંગ થઈ ગઈ. સર્વ કોઈ તે પ્રયોગ ધારી ધારીને જોવા લાગ્યા. હવે તેણીએ પોતાની આંગળી શાહમદદાનાં માથાંપર પેદડેનાં તાજપર તાંકી એક અરબની ભાષાની પવિત્ર જોડણીમાં પાક અલ્લાહતાલાને યાદ કર્યા બરાબર હળવેથી શાહમદદાનાં માથાં પરનું તાજ આખી દરબારની અજબખી વચ્ચે ઉચકાવા લાગ્યું અને બહુ અજબ જેવી રીતે, જેમ એક પતંગીયું એક જગ્યાપરથી ઉડી બીજી જગ્યાપર બેસે તેમ, શાહમદદા સમણુનાં માથા પર આવી ગોઠવાયું.

શાહમદદા સલીમનો ચેહેરો જોવા લાયક હતો ! આખી દરબાર દંગ થઈ ગઈ. સુલતાન શેહેરીયાર અને વજીર અબુદુશીન પણ આજી ચકિત થયા નહીં !

“ આફરીન ! આફરીન ! ” નાં શબ્દોથી આખી દરબાર ગાજી રહી અને જેઓએ એ પ્રયોગની સફળતાને પ્રથમ ચિકકારી હતી તેઓ સર્વનાં મોં ઝખવાણું પડી ગયાં !

“ હવે એજ તાજ ફરીથી શાહમદદા સલીમનાં મસ્તકપર

મુકો !” સુલતાન શેહેરીયારે ફરમાવ્યું.

શાહજહા સમખુલ્લે કશો જવાબ દીધો નહિ. તેણે તે હુકમ પર તુરત અમલ કરીધો. તાજ પાછું ઉંચકાયું-હળવે હળવે હવામાં અધ્ધર ચાલવા લાગ્યું અને આજાદ શાહજહા સલીમનાં માથાં પર જઈ બેઠું !

હવે દરબારની અચરતીનો શો પાર ?

શાહજહા પોતે એટલો ખુશ થઈ ગયો કે તુરત ઉડીને શાહજહા સમખુલ્લ કને જઈ તેની પીઠ ઠોકી અને પોતાના ગળામાં સાત સેરની મોતીની એક કીમતી માળા હતી તે તેને ભર દરબારમાં બક્ષેસ કરીધી !

જણાવવાની જરૂર નથી કે એ પછી સુલતાન શેહેરીયારે સર્વ કોઈની શાઆશી વચ્ચે દરબાર બરખાસ્ત કરીધી.

પ્રકરણ ૨૦ મું.

શું ઓરતબત બેવફા છે ?

શાહજહા સમખુલ્લ, યુવરાજ સલીમનાં મેહેલમાં નવો-બુનો થઈ ગયો. તે બન્નેને હુંક અરસામાં ઘાડી મોહબત બાઝી ગઈ. શેકારમાં સાથે, દરબારમાં સાથે તથા ખાવા, પીવા અને ફરવા-હરવા તેમજ મોજમગ્નહ કરવામાં તેઓ બન્ને સાથેના સાથે ફરવા લાગ્યા.

ખરું પુછો તો તે બન્નેની વચ્ચે કુદરતે ગોથા આગમચથી પ્રેમનો મુગો પાયો નાખી મુકયો ! શાહનદા સલીમને શાહનદા સમયુક્તની સોજત એટલી ગમી કે તે તેને એક ઘડી પણ વીહલો છોડતો નહીં. અકસ્ટ કરીને સમયુક્તનો દિલખુશ ચેહેરો યુવરાજ સલીમ, જે પોતે પણ ઓછો ખુશસુરત નહીં હતો, તેની આંખમાં રમી રહ્યો હતો ! તે ચારંબવાર જ્યારે એકલો પડતો ત્યારે વીચાર તો કે જે અદભુત કાન્તી એક રૂપાળી સ્ત્રીને પણ નહીં મળે તેની બક્ષેષ કુદરતે એક મદદ પર કરવામાં કાંઈ ભુલ તો કરી નહિ હોય ! વળી ખુશસુરતી ઉપરાંત કુદરતે શાહનદા સમયુક્ત પર બીજી બક્ષેષો પણ ન્હાની સુની કરેલી ન હતી ! તલેસ્માતિક વિદ્યાના જે વિલક્ષણ પ્રયોગો તેણે દરબારમાં કરી જતાવ્યા હતા તે કોમનું પણ દીલ જીતી લે એવા હતા ! તે ગુપ્ત વિદ્યાની એજમતી અસરથી જે ચાહે તે બની શકતું હતું અને તે કેમ બનતું હશે તે જાણવા તથા શીખવાની શાહનદા સલીમને અતી આતુરતા ઉપજી હતી ! પણ શાહનદા સમયુક્ત એક ચોક્કસ વખત આવે ત્યાં સુધી તેને થોભવા કહેતો હતો !

“દેસ્ત સમયુક્ત ! જે એજમતી પ્રયોગથી ગદ્દ કાલે તેં આખી દરબારને દંગ બનાવી તેની છુપી કળ-કુચીથી મને તું વાકેફ નહીં કરે ?” બીજે દીને શાહનદા સલીમ પોતાની ઇન્તેજારી થોભાવી નહીં શકવાથી શાહનદા સમયુક્તને કહેવા લાગ્યો.

“તે વખત હજી આવે છે, નામવર સલીમ !” શાહનદા સમયુક્તે ઊતર આપ્યો. “તારા જેવા એક દિલોગ્ગન રશીકને હું એ એક્કમ નહીં શીખવું તો બીજા કોણને શીખવું, પણ તેમ કરવા

માટે મેં મારા હિસતાદતી રજ લેવી જોઈએ.”

“હિસતાદ? કાણનો?”

“મારો!”

“અને તે કાણ?”

“મારી બુઢી બરમલા!”

“બુઢી બરમલા? ત્યારે શું તારો આ નામાંકીન એવમ તું એક સ્ત્રી જાતીથી શીખ્યો છે?”

“હા.”

“એવફા ઓરત જાત એવો એજમતી એવમ ધરાવવાને તાકાદ રાખે છે?”

“ચુપ! ચુપ! શાહજાદા! એ તું શું બોલે છે? સામાન્ય સ્ત્રી માટે તારા વિચાર શું ત્યારે એવા હલકા છે?”

“હું તમામ અખળા જાતનો દુશ્મન છું.” “અને તેનું કાંઈ કારણ?”

“કારણ? કારણ શું હોય? મને કુદરતીજ બાનુઓ તરફ અભાવ છે.”

“મને માફ કરજો, પણ તે બાનુઓમાં તારી વાહલી માવ-તરને પણ તું લલો બેટો મોટું અપમાન કરે છે.”

“મારી પ્રિય માતાને એક અપવાદ તરીકે હું લેખુ છું અને એક તાબેદાર બેટાથી જેટલું માન આપી શકાતું હોય તેટલું દરેક આપું છું. તે શિવાય—

“અફસોસ! સદ હજાર અફસોસ! સલીમ નામવર! તું જેવો

એક સકલ ગુણ સંધન શાહજાદો કુદરતની એક બેનમુન બક્ષેસ અને પવીત્ર પેદાયશ તરફ કેવા ખરાબ વિચારો ધરાવે છે અને તે પણ કાંઈપી સખખ વગર? ત્યારે તો એમ હું કે તું નામવર જીંદગી સુધી કુમારો રહેવાનો વિચાર ધરાવે છે.”

“અને તારી તે ધારણા ખોટી નથી.”

“નહી! નહી! શાહજાદા સક્ષીમ! તારી તકરારમાં વળુદ નથી. તારા વિચારો કુદરત-પસંદ નથી. કુદરતની એક બેનમુલ બક્ષેસ તરફ કાંઈ પણ ખાસ કારણ વગર એવો તિરસ્કાર બતાવવો એ શું એક અજીમ ગુનાહ નથી?”

“હુ એમ સમજતો નથી.”

“તું નામવર ભલે નહિ સમજે, પણ દુનિયાં તારાં આ કહા-પણને વખાણનાર નથી. ઓ ભલા શાહજાદા! તું કેવા હસવાળેગ વિચારોથી તારી હસી કરાવે છે? સ્ત્રી-જાત તરફ એવડો કહેર રાખવાનું તને કારણ શું તે તું સમજવી શકતો નથી. તારી દલીલોમાં કશો દમ નથી અને માત્ર એક હટવાદી મત ધરાવી તું તારાં સુખી ભવિષ્યનું સત્યાનાશ વાળે છે. વાર, તને કાંઈ ખીજો વિચાર છે? નામવર સુલતાન શેહેરીયાર (અલ્લાહ તને સલામત રાખે) પછી સમરકંદની શહેનશાહતનો તાજદાર માલેક તું થશે એ ખરૂંની?”

“હા. ખરૂં.”

“ત્યારે વિચાર કર, ઓ ગાહયા રાજકુંવર! કે સિલસિલા-બંધ ઉતરતો આવેલો એ વંશવેલો તારા એવા વિચારોથી તારી

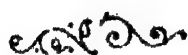
હયાતી બાદ શેહેનશાહતનું નખખોદ નહીં વાળશે ? જેમ તારા બપો
 વાની ગાદીપર તારો નામવર આપ બેઠો જેમ તારા બાપની ગાદીપર
 તું હકદાર વારસ પાદશાહીની લગામ લેશે, તેમ તારી હયાતી બાદ
 તારો રાજ-વારસ નહિ હશે તો આ બોલણી શેહેનશાહતનું શું
 થશે ? સંકડો વર્ષોથી મચેલું રાજ-તાજ તારા એક ફાંટાખોર
 વિચારને લીધે જડમુળથીજ તારાજ થઇ જશે તેનો તને કાંઈ
 વિચાર છે ? રાજ્યના શત્રુઓ ચઢી આવી સેહેલાઈથી સરવે હક-
 મત હાથ કરી લેશે-તાજે તખ્ત તારાજ થઇ રાજ્ય બરબાદ થશે !
 અફસોસ ! ઓ શાહનવા સલીમ ! એ તને શું સુઝે છે ? તારા
 બખ્તવાર ગ્રહો સુર્યમંડળમાં કાંઈ ઉધી ચાલ ચાલતા હોવા જોઈએ
 ત્યાં વગર એવી ઉધી બુદ્ધિ તને સુઝે નહીં ! મારા જેવા શેહેર-
 બદર થયેલો એક શાહનવા એવા વીચાર, ધરાવે, તો, તે પણ નીમે
 નહિ, ત્યારે તું, કે જેની ઉપર આખી શેહેનશાહતનાં ભવિષ્યનું
 સુખ લટકેલું છે, તે એવી રીતે જાણી જોઈને રાજ-તાજની બર-
 બાદી કરનારા બેહુદા વિચારોને વશ થાય એ સમરકંદની પ્રજાનાં
 કમકીસ્મત શિવાય બીજું શું દેખાડે છે ! દુનિયાની પેદાયશમાં કુદ-
 રતે દરેક ચીજની જોડી બનાવી છે. સુર્યની જોડે ચંદ્ર આપ્યો છે
 રાતની જોડે દિવસ બખસ્યો છે. ભરતીની પાછળ ઓટ કાઢી છે
 જુવાની પછીનો બુઢાપો બખસ્યો છે-રોશનીની પાછળ અંધકાર
 આપ્યો છે-સુખની પાછળ દુઃખ ઉત્પન્ન કર્યું છે અને તેમજ પુરુષની
 જોડે સ્ત્રીને જોડી આપી છે, તેના નિર્માણ કરેલા કાયદાઓને અદના
 આદમ જાતથી કદી ફેરવી શકતા નથી. સ્ત્રી જાતી તરફનો તારો અભાવ

એ પણ કુદરતનાજ કાંઈ માંર્મિક બેદમાનો બેદ હશે પણ તેથી એક સંસારી આણુસ તરીકે સંસારમાં રહીને સંસાર, સુખ તરફ તીરસ્કાર અતાવવાનો તને કશો હક નથી. ઓરળી તારાં આ પગલાંથી તું તારી તરફ કુદરતનો ગોચા ખોદ ઉસ્કેરે છે. મુળ વગર ઝાડ હોતું નથી અને ઝાડ વગર ફળ પ્રાપ્ત થતું નથી. જે નિયમ પર આપણા વડીલો ચાલતા આવ્યા તે નિયમ પર આપણે ચાલવું એમાં શરમ નથી. કુદરતે બક્ષેલા હક હેવાન પણ ભોગવે છે, તો આપણે ધનશાન છતાં તેની એમુલ પેદાશનો ધનકાર કરવો એ તેનો ગુનાહ કરવા બરાબર છે. અય. શાહબદા ! કદાચ તેં સ્ત્રી જાતિને બેવકાઈમાં બે પાંચ નમુના દુનિયા દરમયાન જોયા હશે અને તેથી ચોંટી-ચમકીને અબજા જાત તરફ તીક્ષણ લાગણી ધરાવતાં શીખ્યો હશે. જો તેમજ હોય તો તેમાં કુદરતને ધનસાફ નથી. સ્ત્રી જાતમાં બેવકાઈ છે અને પુરૂષમાં નથી એમ નથી, બધાજ પુરૂષો ફરેસ્તા હોતા નથી ! તેમ બધીજ સ્ત્રીઓ લલી હોતી નથી બંનેનું સમતોલપણું સરખું છે. અપવાદ બંને પક્ષમાં છે, બે પાંચ બાનુઓ બેવકાઈ થઈ હોય તેથી તમામ ઓરત જાતને કલંકિત સમજવી એ ડાહ્યા પુરૂષનું કામ નથી. કેટલીક વાર કેટલાક પુરૂષો સ્ત્રીઓને બાબુએ બેસાડે એવી બેવકાઈ અતાવે છે. હવે કહો શાહબદા સલીમ કે ત્યારે સ્ત્રી જાત તો પુરૂષ-વર્ગને બદનામ નથી કરતી ? સમરકંદની શેહેનશાહતમાં વસ્તો એક ગરીબ ધાંચી કે મુકલેસ મોચી એમ ધારે કે હું નહિ પરણું તો તે ધડીલર ચાલી શકે (જો કે તે કુદરતને સામો ગેરધનસાફ કરે છે) પણ સમર-

કંદનો શાહજાદો, જે શેહેનશાહતનાં ભવિષ્યનો તાજદાર પાદશાહ છે અને જેનાં સુખપર પ્રજાની સર્વ સુખોનો આધાર છે તે પોતેજ સંસારમાં રહી સંસારી માણસ નહિ અને તો તેની કમનસીબ પ્રજાનું શું થાય ? ઓ શાહજાદા તું દાનાવ છે ને દુર અંદેશ છે. કાઢનો નહીં તો તારી પ્રજાનો ખ્યાલ કર કે તારી પાછળ તું વગર વારસે મરણ પામે તો તેનું શું થાય ? ત્રણવાર વિનાની મિયાન શું કરી શકે ? અસ અસ ! શાહજાદા, જે તું સંસારમાં સ્ત્રી-જાતિનો શત્રુ અને તો તારી રૈયતના લાભને માટે હું ઇચ્છીશ કે સમરકંદ જેવી સુખી શેહેનશાહતો આ પૃથ્વીપર હસ્તીજ નહીં પામેલી લક્ષી !

પ્રકરણ ૨૧ સુ.

એક તલેસ્માતિક પંખેર.

“ ઓરતજાત તરફ કુદરતે પોતેજ મને અભાવ ઉત્પન્ન કર્યો હોય ત્યાં હું શું કરી શકું ” બિરાદર સમણુલ ? ” યુવરાજ સલીમ બોલ્યો. શાહજાદા સમણુલનાં અસરકારક સંભાષણે જોકે તેના મગજ પર પુરતી અસર કરી નહીં હતી, તે છતાં, તેનાં વિચારોનું વાસ્તવિકપણું તેનાથી નાં પડાયું નહિ, જેથી તે લગાર લગવાઈને

ઓલ્યો. “જે તારા વિચાર છે તેજ વિચાર નામવર પેદર પણ ખરાવે છે.”

“તારા નામવર પેદર મારા વિચારને મળતા છે એમ જાણી હું અતી આનંદ પામું છું અને મારી દલીલોને તેથી ટેકા મળેલા સમજું છું.” સમજુત્ર ઓલ્યો. “દુનીયાની ઉત્પત્તિનાં કુદરતે મુકરર કરેલા કાયદાઓને તોડવા જેવા તારા ત્રિભંગી વિચારો કામ પણ ડાહ્યો પુરૂષ પસંદ કરવાતો નથી, માટે ઓ દાનાવ સલીમ ! હજી પણ કાંઈ લાંબો વિચાર પુગાડ કે જેમાં તારીજ નહિ પણ તારી બોહળી રિયાસતની આખાદી છે.”

“નહીં, એ વાત મને માફ કર ! દોસ્ત સમજુત્ર ! હું તારી કને માગી લઉં છું કે તું આજ પછીથી મારી આગળ એ વાત ફરીથી કરતો નાં !” શાહનદા સલીમે છેડો છોડાવીને કહ્યું.

“લાચાર છું ! નહીં કરીશ !”

તે પછીથી શાહનદા સમજુલે યુવરાજ સલીમ આગળ પર-
ણવા-અદરાવાની વાત બિલકુલ કાઢી નહિ. એવા એક મક્કમ વિચારનાં માણસને કેમ કબજામાં લાવવો તેના અનેક અદેશમાં સમ-
જુલ રાત-દહાડો ગીરફતાર રહ્યો. અંતે તેને એક વિચાર મુજબો.
જુદી બરમલાની હાજરી વિના અને તેની અનેક તલેસ્માતિક
શક્તિના અદ્ભુત દેખાવો દેખાડ્યા વિના આ મમતખોર માનવી
વશ થનાર નથી એમ તેણે ખાતરીથી માન્યું અને પ્રસંગોપાત તેણીને
હંસત શેહેરથી સમરકંદમાં બોલાવવાનો મનમાં ઠરાવ કરી તુરત
વેળા તે ચુપ રહ્યો.

દરબારમાં ખતાવેલા પ્રયોગની ચંચા આખાં સમરકંદ શહેરમાં વિજયીની ઝડપે ફેલાઈ ગઈ અને સર્વ લોકો દાંતમાં આંગળી પકડી શાહખાદા સમખુત્તની તથેસ્માનિક શક્તિ વિષે તારીફ કરવા લાગ્યા. એવી એક વિવેકાળુ વિદ્યા જાણુતાર રાજવંશી જવાનની સોખતમાં શાહખાદા સલીમને મુકવા માટે રાહેરે સમરકંદની તમામ રૈયત સુત્તતાન શહેરીયારની તારીફ ગાવા પડી.

વચ્ચે જો માસ વહી ગયા. શાહખાદા સલીમ તે અરસામાં અનેકવાર શેકારગાહે જઈ આવ્યો, જ્યાં અલગતાં શાહખાદા સમખુત્ત તેની સેવામાં સાથેજ હતો. શેકારખાજા અને તીરંદાખાજામાં તેણે ખતાવેલી બહાદુરીથી શાહખાદાના મગજ પર એટલી અસર થઈ કે જેમ જેમ દીવસો વહેતા ગયા તેમ તેમ તે શાહખાદા સમખુત્તને વધુને વધુ આહવા લાગ્યો. ખુદાનું કરવું એવું થયું કે શેકારની એક રમતમાં શાહખાદા સલીમના જમણા પગનો થાપો લાડકું ભાંગીને તમામ છુટ્ટો થઈ ગયો અને શેકારગાહનાંથી ડોળીમાં નાંખીને તેને રાજમેહેલમાં લાવવામાં આવ્યો. સુત્તતાન શહેરીયાર અને દરબારનાં અમીર ઉમરાવોની દોડાદોડી થઈ રહી તથા હકીમ પર હકીમોની તલ્લખ થઈ. આખું સમરકંદ આ નાખુશ સમાચાર સાંભળી શોકમાં ગીરફતાર થયું અને રાજકુવરનાં મેહેલ આગળ ગંજવર ગારદી ભેગી થઈ, શાહખાદા તરફની પોતાની અનંત શ્રીદા-ગીરીમાં સર્વ કોઈ દિલસોજ પુછપરછ કરવા લાગ્યાં. શાહખાદા સમખુત્તે નામવર સુત્તતાનને ધણાં દુઃખ સાથે ખબર આપી કે એક ખુશસુરત દરજીની પાછળ બેઅંદાજ ઝુકાવી દઈ અમો સર્વની

મનાઈ છતાં શાહજાદાએ આ જીવ સટોસટ અકસ્માત પોતાને હાથે, હોરી લીધો હતો ! કામેલમાં કામેલ હકીમો થાપાનું છુટું પડેલું હાડકું તેની કુચીમાં પાછું સાંધવાની કોશિષ કરવા લાગ્યા, પણ તેમાં તેઓ ફતેહમંદ નીવડ્યા નહીં. શાહજાદો એક બચ્ચાં મિસાલ મોટા મોટા પોકારો મારી એ અખત્યાર રડતો હતો અને જ્યારે રડી રડીને થાકી જતો ત્યારે કલાકો સુધી બેશુદ્ધિમાં પડતો ! આવી રીતનો અચાનક ગજબ આવી પડેલો જોઈ સુલતાન શેહેરીયાર, સુલતાન નુરમહાલ તથા રાજકુટુંબની બીજી તમામ બેગમો તેમજ અમીર ઉમરાવોને શાહજાદાની જીંદગી વિષે ભારે ફિકર પેદા થઈ, શાહજાદા સલીમ જોડે શાહજાદા સમખુલ ઉપરાંત એક મોટો શેકારી રેસાલો શેકારગાહ ગયેલો હતો, જેના એકેએક શેકારીએ સુલતાનને ખાત્રી આપી કે શાહજાદા સમખુલની પુકળ સમજાવટ છતાં તે મનહરણુ હરણીની પુઠ યુવરાજ સલીમે નહિજ છોડવાથી અને પોતાનો તેજ અસ્પ તેની પુઠે બેઅંદાજ ઝોકાવવાથી આ પરિણામ આવ્યું હતું. શાહજાદા સમખુલ ઉપર સુલતાન શેહેરીયારને કશી ખફગી તો ન હતી પણ આ ખુલાશા પછી તેને કાંઈ પણ શંકા હોય તો તેઓ નીકળી જવા પામી અને તે હાંલા રાજપતિએ “તકદીરનાં લેખ” શિવાય બીજા કોઈનો વાંક કાઢ્યો નહીં.

એક અઠવાડિયું સુધી રાત ને દહાડો શાહજાદા સલીમે બીકલમાં ફસેલી ગાયની માફક બરાડો પાડી પોતાનો વખત પસાર કરીધો પણ કોઈની હકીમનો ઇલાજ ત્યાં કારગાહ

થયો નહિ. અંતે શાહજાદા સમજુલથી તે દયાજનક દેખાવ નહોજ તમોશ થઇ શકવાથી સર્વની સમક્ષ તેણે નામવર સુલતાનને અરજ કીધી કે જો તું તાજવર રજા આપે તો મારી તલ્લેસ્માતિક શક્તિનાં પ્રયોગે શેહેર ચમનની હું મારી ખુદી બરમલાને અજબડી અહીં તેડું અને તે પોતાની એજમતી શક્તિથી આ બલામાંથી નામવર શાહજાદાનો છુટકો કરે. ”

સુલતાન શેહેરીયાર તો શાહજાદાપર પડતી આકૃતથી ગોચા ઘેસો બની ગયો હતો. કાંઇ પણ ઉપાય કરવા-કરાવવાને તેની મના હતી નહીં કાંઇ પણ રીતે શાહજાદા સલીમને સુખ થાય તે જોવાને તે ઇચ્છતો હતો, તેથી શાહજાદા સમજુલે કરેલી અરજ તેજ પળે સ્વીકારી તુરત હુકમ આપ્યો કે “એ કામ બાખુશી તેં કરવું. જેમ અને એમ ઝડપથી ખુદી બરમલાને અત્રે દાખલ થાય એમ કર! હકામોએ હારી ખાધી છે અને મારી તુરેચશમની જીંદગીથી હવે મેં હાથ ધોયા છે, માટે ખુદી બરમલાના તલ્લેસ્માતિક પ્રયોગથી જો મારો ચેરાગ બચે તો યાદ રાખજો એ શાહજાદા સમજુલ, કે તને અને ખુદી બરમલાને મારી બક્ષેસનાં વર્પાદથી હું દાટી નાંખીશ. ખુદા ખાતર, એ ભાઇ! તું તારો પ્રયોગ ચલાવ! અને જો તેની બરકતથી મારો શાહજાદો આ બલાથી બચવા પામશે તો હુંજ નહિ પણ સમરકંદની તમામ શેહેનશાહત તારા જન્મોજન્મનાં આભારમાં રહેશે ! ”

સુલતાન શેહેરીયારના ઉપલા શબ્દો શું દેખાડતા હતા? એજ કે તે પોતાની એકપુરી ઉમેદને માટે અતી અધીરો બન્યો હતો.

અને જે વખત જય છે તેમાં તેના જાંઘીનો અંત આવી પુગ-
વાની હેમતનાક ધાસ્તીથી ફાડી રહ્યો હતો. શાહજહા સમજુએ નામ-
વર સુત્રતાનને ધીરજના સખુનો કહી ત્યાંને ત્યાં તુરત પોતાનો વિઠ-
લણ પ્રયોગ અજમાવવાની તૈયારી કરવા માંડી. આખો મહેલ
શાહજહાની આ અચાનક માંઘીને લીધે અખીર ઉમરાવો અને
પ્રજાના પ્રતિષ્ઠિત પુરોધાથી ચીકાર થઈ ગયો હતો. જે દીવાનખા-
નામાં શાહજહા તરફડતો હતો તેને માથેના ઝરખાપર જતાતાની
તમામ બેગમો રડમસ ચેહેરે બેડી હતી, જેમાં વડી સુત્રતાના તુર-
મલાલનો કકલાત નહીં સહન થઈ શકે એવો હતો.

પ્રથમ શાહજહા સમજુલ હમામખાનામાં ગયો અને નાહી
ધોઈ બદન પાક કરી એક શુદ્ધ પોશાકમાં સજ્જ થઈ પેટું એજ-
મતી હથિયાર હાથમાં પકડી શાહજહાવાળાં દીવાનખાનામાં આવ્યો
જ્યાં તેના પ્રયોગની પવિત્રાઈને માટે દીવાનખાનાનો મોટો કીમતી
ગાલીચો વાળી લઈ નાનો કસબી ગાલીચો ખીજાવવામાં આવ્યો
હતો. આ વખતે સારે નસીબે શાહજહા સલીમ પોતાને થતી અસહ્ય
કળતરોથી બુમો મારતો થાકી જઈ બેશુદ્ધિમાં બધ પડ્યો હતો,
અને હકીમો તેને શુદ્ધિમાં લાવવાની કોશિષ કરી રહ્યા હતા તેટલાં
શાહજહા સમજુલે પોતાનું કામ શરૂ કર્યું. એક સોનેરી પ્યાલામાં
મેલેલાં પાણીથી પ્રથમ તે હથિયારને પાક કરી લોખાન અને ખીજી
ઉંચ સુગંધીઓથી ઘુપી તેણે પોતાના એજમતી કલામો પોતાના
હોઠપર બરબડવા માંડ્યા. એકેએક ઇન્તેજાર આંખ તે વખતે તેના
પ્રયોગ પર ટીકાયતી હતી. પ્રથમ તેણે તે હથિયાર જમણા હાથમાં

લઘ પોતાની પીઠ પાછળથી ડાબા હાથમાં લીધું પછી વાંકા વળી પગની નીચેથી ડાબા હાથે પસાર કરી માંથાં પર લઘ જઈ જમણાં હાથમાં પાછું લાવી પોતાનાં દાંતપર મુક્યું ! દાંત પર મુકી તેણે બન્ને હાથની અદ્ય વાળી આંખોને આકાશ તરફ વળાવી ! તે હથિયાર દાંતપર માત્ર પોતાની અણી અટકાવી ઉભું રહ્યું અને પછી આસ્તે આસ્તે અંધર બની ઉપર ચઢવા લાગ્યું ! તે દીવાન-ખાનાંની ભવ્ય ઉંચાઈ સુધી ઉપર ગયું અને જ્યારે શીર્ષીંગને અથડ્યું ત્યારે સેંકડો મધમધતાં રંગ ખેરંગી પુષ્પ તેમાંથી શાહનદા સમભુજનાં આંગપર પડવા લાગ્યાં. તે કુલો શાહનદા સમભુજ પોતાની ઉભેલી હાલતમાં ગળાં સુધી દટાઈ ગયો ત્યાં તુલીક પડ્યાં અને પછી બંધ થઈ ગયાં ! કુલો પડતાં બંધ થતાંજ પેલુ હથિયાર ગોળ ચઢાવામાં ફરતું પાછું નીચે ઉતરવા લાગ્યું અને શાહનદા સમ-ભુજનાં હોઠને આવી અથડતાં અગ્નયન જેવી રીતે ગુમ થઈ જઈ તેને બદલે રંગખેરંગી પીઠવાળું એક સોનેરી પંખેરું ત્યાં ખેંચેલું સૌ ડોઢને નજર પડ્યું !

પ્રકરણ ૨૨ મું.

તીરસ્કારનું ફળ.

તેજ વખતે આખા મેહેલમાં એક દીલખુશ સુગંધ ફેલાઈ ગયો અને તેનો બહેશદ મેહેલની બાહેરનાં મોટાં યોગાનમાં ઉભેલાં

હાનરો માણસોમાં વીજળીની ઝડપે પસરી જવાથી એ લંપટ કર્યાથી આવે છે તેની તેઓમાં અતી ધનતેજનીથી આતુર પુછપરછ ચાલી રહી.

શાહજાદા સમણુલનાં હોડપર તે બેઠેલું તે સોનેરી પંખેરૂં એવું ખુબસુરત હતું કે ત્યાં ભેગી મળેલી ઠક્કમાંથી એકે એક જણ તેને વંખાણ્યા વીના રહ્યું નહિ ! સુન્નતાન શેહેરીયાર વડો વજર અબુહુસેન, વડો અમીર અફઝુલખાન તથા દરબારનાં તમામ અમીર ઉમરાવો તથા ઝરખાપર ગમખાર હાલ બેઠેલી જનાનામાં સર્વ બેગમો તે દિલખુશ પરંદાને જોઈ દાંતમાં આંગળી પકડી ઘડીબર હેરત રહી પોતાનું દુઃખ ભુલી ગયાં, માણસ જાતનાં જોવામાં કદી નહીં આવેલું એવું તે એક પરસ્તાંતી પંખેરૂં હતું, જે પોતાની સુંદર ડોક કબુતરની માફક એમથી તેમ ફેરવી પોતાની ચંચળ આંખોથી ત્યાંનો દેખાવ જોઈ રહ્યું હતું.

આખા મેહેલમાં ખુદાની ખલક ભેગી મળેલી હોવા છતાં તે વખતે ચુપકાદીએ ત્યાં પોતાનું અસાન રાજ્ય એટલી ગંભીરતાથી ફેલાવ્યું હતું કે એક ટાંચણી પડે તો તેનો અવાજ પણ સર્વ કોઈ સાંભળી શકે એમ હતું ! પેલું અતિ ખુબસુરત પંખેરૂં જે ત્રણ મિનીટ સુધી ચોતરફ ડોક ફેરવ્યા પછી એવા સુંદર હલકથી ગાવા લાગ્યું કે જણે કોઈ મધુર કંઠવાળી નાણુક નાજનીન ગાતી હોય તેમ જણાયું ! ગાયણ પુરૂં કરી રહી શાહજાદા સમણુલના હોડપરથી આસરે બે ગજની ઉંચાઈએ પોતાની પાંખ ફફડાવ્યા વગર તે ઉંચકાયું કે જે વખતે તેના અંતે પગમાં પેલું એજમતી હથીયાર પકડેલું હતું !

હવામાં અદ્ધર ઉભું રહી તે. તલેસ્માતિક પંખેરાંએ એવી સિફતથી એક ગુલાંટ ખાધી કે તેના પગ ઉપર ઉંચકાતાં સાથેજ પેલું હથિયાર તેના પગમાંથી છુટી જઈ હવામાં સૈથી ઉપર અદ્ધર લટકી રહ્યું. હથિયાર છુટું ચતાંજ પેલાં પક્ષીએ પુછ્યું. “ કેમ શાહગઢા સમખુલ ! મને શા માટે યાદ કરી.

“ પવિત્ર ખરમલા ! તલેસ્માતિક શક્તિઓની મહારાણી ! તારા પવિત્ર કદમ આ મેહેલનાં માલેકને મુખારક થજો ! શાહગઢા સમખુલે આંખ ઉઘાડી જવાખ આપ્યો. સમરકંદના નામવર સુલતાન શહેરીયારને તારી સેવાની જરૂર પડી છે અને તેથી તને અહીં સુધી તરદી આપી છે. ”

“ ભલી મનસનીનાં ભલાં માનવીઓપર અલ્લાહતાલાની અહો નીસ નિગેહ્યાની છે. ” પેલું પક્ષી બોલ્યું. હજી તે હવામાં અદ્ધરજ હવું અને તેના માથાંપર પેલું એજમતી હથિયાર તમામ સ્વતંત્રપણે ગોળ ચકાવેા ફરતું ચકચક પ્રકાશી રહ્યું હવું. “ સુલતાન શહેરીયાર જેવા ભલા રાજપતિપર અલ્લાહ નાખુશ હોય એમ બનેજ કેમ ? બોલ, ઓ શાહગઢા સમખુલ ! જલદીથી બોલ કે તું શું કહેવા માગે છે અને સમરકંદની બોહોળી શહેનશાહતપર આજે શી રીતની આફત આવી પડી છે. ”

જેની જીંદગીપર શહેનશાહતની ભવિષ્યની આજ્ઞાદી અટકેલી છે એવા આ રાજ્યનાં એક પુરા યુવરાજ સલીમને શેકારગાહમાં એક મોટા અકસ્માત થવાથી તેની જમણી જાંગનો થાપો ભાંગી ગયો છે અને કાબેલમાં કાબેલ હપ્તીમો પોતાની કોશિષ દ્વારા

ગયા છે. આરે હકનાલાની પસંદ કરેલી ઓ પવિત્ર બરમલા ! તું તારી એજમતિ શકિત અજમાવ ! અને આ મારી આફતમાંથી શાહ-ગઢાનો છુટકો કરી શેહેનશાહતમાં બરપા થયતી માહેનમપર શાંતિનું પાણી છાંટ ! સુલતાન શેહેરીયાર આ ગજબથી ફાટી રહ્યો છે અને તું પવિત્ર માવતરની માનપુરૂષ મદદ માંગે છે.”

“મદદ ? મારી મદદ ?” પેત્રું સુંદર પંખેરું, જે કોઇજ નહોં પણ તે રૂપમાં બુદ્ધી બરમલા હતી, તે બોલ્યું. “એક ધનશાનતી શી મકદુર કે પાક પરવરદેગાર જે તમામ કુદરતને એકલો પેદા કરનાર છે તેની કુમક વગર કોઇને મદદ કરી શકે ? વાસ્તે, ઓ શાહગઢા સમબુત ? એમ બોલ કે સુલતાન શેહેરીયાર તે પવિત્ર પિતા, જે બંને જેહાનનો હસ્તીમાં લાવનાર અંદીક બાપ છે તેની તે મદદ માંગે છે.”

“મારી બુતની હું માફી ચાહું છું.” શાહગઢા સમબુત પોતાનાં બંને હાથ પૂંજોનાં ઢગલામાંથી બાહર કાઢી હાથજોડીને બોલ્યો. “પાક અસ્લાહ, જે તમામ ખત્રક અને ફલકનો નિરાકારી બાપ છે, તેની મદદ શાહગઢા સલીમની આફત દુર કરવા નામવર સુલતાન શેહેરીયાર સર નમાવી માંગે છે અને તે ગેબી માલેકનાં એક પવિત્ર પ્રતિનિધિ તરીકે તને તે અહીં અરજ કરે છે.”

“આફરીન ! આફરીન !” તે ખુબસુરત પંખેરું ખુશ થઇ બોલ્યું, દરેક આદમ પોતાની આફત દરમ્યાન તે પાક પેદા કરનારને પહેલાં યાદ કરવાનું બુતી નહોં જાય તો તેની મુસ્કેલી તુરત ટળી જાય છે. હકીમે શું કરે ? તેઓ પોતાનાં એલમનાં જોરે

ઉપાય કરી શકે, પણ મદદગાર થવાનું કામ તો તે ગેળી માલેકનું પોતાનું છે. ફિકર નહીં ? શાહમદા સલીમપર અચાનક આવી પડેલી આ મોટી આફતનું ગીરદેશી ભરયું અફવાડયું આજે પુરું થયું છે અને ગ્રહમંડળમાં તેના બુદ્ધ સતારાઓ, જેઓ પોતાની ચાલ ચુકી ગયા હતા, તેઓને તે પરમકૃપાળુ પિતાએ પાછા ખરા રસ્તાપર મુક્યા છે. કુદરતની એક એનમુન બક્ષેશ તરફ શાહમદા સલીમે કશા પણ સમજો વિના રાખેલા તિરસ્કારનું એ એક ગુપ્ત ફળ છે. પણ જે વખત જાય છે તેમાં તે વિચારે પણ એ ડાહ્યો રાજકુવર તર્ક કરશે અને રૈય-તમાં ઉઠેલી માહેતમ પોતાનું નહેસ્ત કદમ અહીંથી સદાનું દૂર થઈ જશે.”

એજ વખતે પેલા પક્ષીએ પોતાના મોહડામાંથી એક ખુશ-બોદાર ધુંવો બાહર પાડ્યો, જે નીકળતાંજ શાહમદો સમબુદ્ધ જે કુલોનાં ઢગલામાં ગર્ક થઈ ગયલો ઉભો હતો, તે કુલો અજબ જેવી રીતે ત્યાંથી નાબુદ થઈ ગયાં !

“બાબુ થા ! આ ગલીયાપર મારી જગ્યા કર !” એમ બોલી પેલું પક્ષી સરસર કરતું નીચે ઉતર્યું અને શાહમદો સમબુદ્ધ ઝટ ખશી જઈ કરી આપેલી જગ્યાપર આવી લાગતાંજ, ગલીયાને પગ લાગ્યા ખરાખર ગુમ થઈ ગયું !

પક્ષીનું ગુમ થવું અને તેજ જગ્યાપર સોનાની એક મોટી ડેમનું નમુદ થવું એક થયું. તે કદા કકળી રહી હતી અને વગર આવસે તેમનાં લાલ પાણીમાં કકળા આવતા હતા.

“ યાદ કર ! યાદ કર ! ઓ સમખુદ્ધ ! તે ગેખી માલિકની યાદ કર ! તે નિરાકારી સાહેબની સર્વ સાંભળે તેમ સ્તુતિ કર ! ” પેલી કકડતી કઢામાંથી એક અવાજ સંભળાયો.

તુરતજ શાહજાદો સમખુદ્ધ તે કઢાની પાસે ગલીયાપર ગુંઠણ મંડિયે પડ્યો અને નીચલી ધશ્વર સ્તુતિ બોલવા લાગ્યો :—

(કવિતા)

તેરો નામ, તેરો કામ, તુંહી હામ, તુંહી રામ,
તુંહી મન, તુંહી તન, તુંહી ધન—ધામ હે;
તુંહી કોણ, તુંહી તોણ, તું સાહેબા હે અમોલ,
તુંહી સાથ, તુંહી નાથ, તુંહી નેક નામ હે;
તુંહી શક્તિ, તુંહી ભક્તિ, તુંહી મુક્તિ દેનેહાર,
લેનેહાર મેં ગુલામ, ગુની તું તમામ હે;
દાદી રટે દીન—રાત, તુંહી માત, તુંહી તાત,
રામ—રામ* લાખ કહે, તુંહી એક રામ હે !

* (જેમકે ગણપતરામ, સીતારામ, રામરામ, કૃષ્ણરામ પ્રત્યાદી.)

શાહજાદો સમખુદ્ધ છેલ્લી લીટી બોલી રહે તેટલાં પેલી કઢામાંથી એક ભૂંઠિયા ઓરતનું રૂપેરી ડાકું બાહર આવ્યું !

સર્વ કોષ ચકિત થયા ! ત્યાં બેગી મળેલી ખુદાની ખત્રક બાણે કોષ જાદુમરનાં તલેસ્માતિક સ્થળમાં ઉભી હોય તેવું હેરતમંદી બર્ચું ગંભીર ચીત્ર ત્યાં ઉભું થયું ! સુલતાન શેહેરીયાર અને સુલતાનના નુરમહાલ ધડીભર પોતાનો ગમ ભૂતી ગયાં અને પરવર-

દેગારનો પવિત્ર પ્યાર પામેલી તે જુદી બરમત્તા જે હેરતમંદી ભર્યા પ્રયોગો ત્યાં લજ્જ બતાવતી હતી તે ઉપર અચરતીની હિંડી લાગ-
ણીઓ વચ્ચે સર્વ કોઈ ડોળા ફાડીને જોવા લાગ્યાં !

પ્રકરણ ૨૩ મું.

જુદી બરમત્તા.

હળવે હળવે તે જુદીયા ઓરતનું રૂપેરી ડોકું ઉપર ચઢવા લાગ્યું અને કમ્મર સુધીનો દેખાવ સર્વ કોઈ સ્પષ્ટ જોઈ શક્યા. તેણીની આંખો મીચેલી હતી અને હોઠ કાંઈ ગુપ્ત કલાંમો બરબડના હતા !”

“જુદી બરમત્તાના કદમ મુગારક થજો આ મેહેલમાં !” શાહજાદો સમજુત જોલી ઉઠ્યો અને એક માનપુર્વક નમન કરી તે હાથ જોડી ઉભો રહ્યો. “સાવધ થાઓ, પવિત્ર માતા સાવધ થાઓ !”

“અલ્લાહની બરકતથી હું સદા સાવધ છું.” તેણીએ હવે આંખ ઉઘાડી જવાબ આપ્યો. “અહીં બનેલી બધી બીનાથી મારાં પવિત્ર તપોબળને પ્રતાપે હું માહીતગાર છું. ક્યાં છે શાહજાદો સક્ષીમ, બેટા ?”

“આ રહ્યો અમારો પ્રતાપી યુવરાજ ! તે આ બિછાનામાં પડેલો છે અને પોતાના મોટાં સંકટમાં પરવરે પાકની મદદગારી ઇચ્છે છે.” શાહનદા સમભુલ બુઢી બરમલાએ પુછેલા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપે તે આગમજ સુલતાન શેહેરીયાર ઉઠી ઉભો થઈ એક નમન બજાવી બોલ્યો.

“તારી ગાદી આગ્રા અને ચેરાગ રોશન રહો ! સુલતાન શેહેરીયાર ! તારી જીંદગી સુધી તું બરકરાર રહેજે !” બુઢી બરમલાએ આપિશ આપ્યા. હજી તેણી ધીમે ધીમે પોતાનું આખું આંગ બાહેર કાઢતી હતી અને સર્વની નજર તે ઉપર અતિ આતુરતાથી ટીંગાઈ રહી હતી !

ખુદાના પવિત્ર નામની સરવ કોઈ યાદ કરો ! તે ગેબી માલે-કનું સાચાં અંતઃકરણથી ધ્યાન ધરો ! તે દસ્તગીર દાવર પીના શાહનદા સલીમની જીંદગીનું બચવું કોઈને આભારી નથી માટે ખરાં દિલથી તેનું ચીંતવન કરી તેની મદદ માંગો !” બુઢી બરમલા બોલી અને તેના ફરમાવ્યા મુજબ સર્વ કોઈ તે નિરંજન નિરાકારને યાદ કરવા પડ્યાં.

“બંધ આંખે યાદ કરો ! ઉઘાડી આંખની બંદગી દાદગર દાવરની ખરી દિલલગીને જલદી પહોંચી શકતી નથી !” ફરીથી તેણીએ ફરમાવ્યું.

ત્યાં હાજર રહેલાં એકેએક જણે આંખ બંધ કરી તે પાક અલ્લાહતાલાની એકેએક સાચી યાદ કરી અને જ્યારે આંખ ઉઘાડી ત્યારે તેઓ જોય શું કે પેલા ગલીયાપર નહિ તે પરહેઝગાર ઓરત

જણાઈ કે નહિ પેલી સોનાની કહા નજર આવી !

તે સર્વ દેખાવ ત્યાંથી વિજળીની ઝડપે ગુમ થઈ ગયો !

તેણી પોતે તો એક સફેદ સાદ્યામાં શાહમદા સલીમના બિછાનાથી ત્રણ કદમ દુર ઉભેલી હતી !

એક કાળામાં કાળી સિધ્ધણનો રંગ અને ખુદી બરમલાનો રંગ એક હતો ! તેણીનું માથું રૂપેરી બાલથી ભરપુર હતું. કદ દીંગણું અને ભરેલો-દેખાવ દમામદાર અને મંભીર !

પેલું એજમતિ હથિયાર જે આટલો વખત ગત્રીઆપર પક્કી, તથા સોનેરી દેગને માથે હવામાં અદ્ધર લટકતું હતું તે આ વખતે તેણીના ડાબા હાથમાં આવી પડ્યું હતું ! જમણા હાથમાં અડીકની એક હારડી હતી ! તેની આંખો બંધ હતી અને હોઠપર તેણી કાંઈ માર્મીક કલામે બરબડતી જણાતી હતી !

“ તું ખુશી તો હું ખુશી, પવિત્ર માલેક ! તું ખુશી તો હું ખુશી ! ” થોડો વાર રહીને તેણી આ શબ્દો ધીમેથી બોલતી સંભળાઈ. “ હવે તારી રજા છે ? બસ ! એટલુંજ જાણું છું. ” અને અહીં તેણીએ આંખ ઉઘાડી શાહમદા સમખુલ તરફ જોયું, તે તેની સેવામાં પીઠ પાછળ ઉભેલોજ હતો !

“ બેટા મારી સાંમે આવ ! ”

“ પવિત્ર માતા ! હાજર છું ! ”

“ પરવરદેગારની આ પવિત્ર બક્ષેસને પાણીથી સાફ કર ! ” જમણાં હાથમાં પકડેલી અડીકની હારડી શાહમદા સમખુલનાં હાથમાં આપી ખુદી બરમલાએ ફરમાવ્યું. “ જલદી ! વખત નહીં લગાડ ! ”

સમષ્ટિ તે હુકમ તુરત, બળ લાગ્યો.

“તે ત્રીસ દાણાની હારડીમાંથી માત્ર ત્રણ દાણાનું કામ છે. હવે આ હારડીનો ગાંઠ છોડ!”

સમષ્ટિને ગાંઠ છોડ્યો.

“જમણી બાબુનાં બે અને ડાબી બાબુનો એક મળી ત્રણ દાણા કાઢી મારા હાથમાં આપ!” સમષ્ટિને હુકમ મુંઝવ દાણા કાઢી બુઢી બરમલાની હાથમાં આપ્યા.

“હવે આ હારડી ગાંઠ વાલ્યા વિના મારી કંમરે વીંટાળ!”

સમષ્ટિ વિચારમાં પડ્યો કે જે હારડી એક બિલ્લસથી વધારે લંબાઈ ધરાવતી નથી તે બુઢી બરમલાની જાડી અને જખરદસ્ત કંમર પર કેમ વીંટળાય! તે વિચારમાં પડ્યો કે બુઢી બરમલા કેહવામાં કાંઈ ચુકી છે કે કેમ? એમ ધારી તેનાં મોઢડાં તરફ જોવા લાગ્યો!

“જોય છે શું? જલદી કર!”

“પવિત્ર માતા! હારડી બિલ્લસ જેટલી બી નથી અને તમારી કંમર તો—”

“કાંઈ શીકર નહીં બેટા! બુદ્ધાનું કામ બુદ્ધ કરશે” બુઢી બરમલા જરા હસતો ચેહેરો કરી બોલી. “મારી સચ્ચાઈ અને પવિત્રાઈનું કાંઈ બળ હશે તો હારડી આપ મેળે લાંબી થશે!”

અને ખરેખર! શાહજાદા સમષ્ટિને તે બિલ્લસ જેટલી હારડી જેમાં હવે માત્ર ત્રીસ દાણા રહ્યા હતા તે બુઢી બરમલાની કંમરે વીંટાળવા માંડી તો તેની જાડી કંમર પર ચારે બાબુએ આખા

સાત આંટા ફરી વળ્યા ત્યાં સુધી તે પુરી થઈ નહીં !

સત્યનું બળ તે એનું નામ !

કેવો અજબ ચમત્કાર ! સર્વ કાંઈ તે મહાભારત પ્રયોગોથી ચકિત થઈ એકમેકનાં કોઈં બોપવા પડ્યાં !

“ ખેટા સલીમ ! “હું હવે તારી હાજરીમાં ખડી છું ” થોડો-ચાર કાંઈ છુપા કલામો બબડી બુઢી બરમલા બોલી, અદ્વાહના પવિત્ર નામની તારાં તન-બદન પર છાયાં હોજો ! ક્યાં ગયો સમબુદ્ધ !”

“ પવિત્ર માતા ! હાજર છું !”

“ ગુલાબ-જલ મંગાવ !”

તુરતજ ગુલાબ-જલ લાવવામાં આવ્યું.

“ એ ગુલાબ-જલમાં આ ત્રણ માંહિલો એક દાનો તમામ ધસી કાઢ !”

“દરેક દાણો બુદાબુદા રંગનો છે. તેમાંથી કિયા રંગનો દાણો એ કામમાં લઉં, પવિત્ર માતા ?” સમબુદ્ધે શંકાશીલ થઈ પુછ્યું.

“કાંઈબી ?”

“એક રૂપેરી તાસકમાં તે ત્રણે દાણા મુકી તેમાંનો એક દાણો સમબુદ્ધ લેવા ગયો, પણ તે દાણાઓમાં કાંઈ એવી તલ્લેસ્માતિક શક્તિ પેદા થઈ હતી કે, તેના હાથમાંથી કુદીને તે નીકળી જવા લાગ્યા !

“ પવિત્ર માતા ! જેમ પારાનો દાણો પકડી શકાતો નથી, તેમ આ ત્રણે દાણાઓ કાંઈ અજબ તલ્લેસમ બતાવી રહ્યા છે અને મારા હાથમાં આવી શકતા નથી. ”

“તેનું કારણ છે.” બુઢી બરમલા બોલી. “મારા સરપર ચઢી

ફરતાં પવિત્ર ખંજર પર નજર રાખી પેટો છુપો કલામ યાદ કર અને પછી વગર જોવે દાણા પર હાથ મુક—તરત ત્રણમાનો એક તારા પંજમાં સપડાશે.”

શાહજાદા સમજુલે બુઢી બરમલાના ફરમાવ્યા મુંજબ ગુપ્ત કલામ યાદ કરી ખંજર પર નજર રાખી તાસકમાં હાથ મુક્યો અને તુરત એક આતશિયા દાણો તેના હાથમાં આવ્યો !

“હવે એજ તાસકમાં થોડું ગુલાબ-જલ રેડી એને ઘસી નાખ !

“અકીકનો એક દાણો ગુલાબ-જલમાં કેમ ઘસાસે, પવિત્ર માતા ?”

તું શંકાશીલ ના બન, સમજુલ ! એ અકીક નથી. અકીકનાં રૂપમાં એ એક જાતનું આ બેદુયાત છે. હું જેમ ફરમાવું તેમ તુરત બજાવ !” બુઢી બરમલા પેલી તાસકમાં થોડુંક ગુલાબ-જલ નાખતાં બોલી. “ચાલ હવે એમાં એ દાણો ઘસી નાખ !”

સમજુલે દાણો ઘસ્યો અને બુઢી બરમલાના ફરમાવ્યા મુંજબ તે દવા એક ન્હાની પ્યાલીમાં લઇ લીધી.

“હવે એક બીજું કામ કર.” બુઢી બરમલાએ તે પ્યાલી પોતાના હાથમાં લઇ ફરીથી ફરમાવ્યું. નામવર સુતનાનતી ઘોડ-શાળામાં એક ‘અબલખી’ ઘોડો તો હોવો જોઇએ.

છે—શાહજાદા સલીમનો પોતાનો માનીતો ઘોડો અબલખીજ છે.

“ત્યારે તેની ચાલનો એક બાજ મંગાવ. પણ યાદ રાખજે અબલખી ઘોડાનોજ બાલ હોવો જોઇએ !”

“જેવો હુકમ, માતા !”

તુરતજ શાહજાદાની અજલખી ઘોડાના બાલમાંથી એક લાંબો બાલ લાવવામાં આવ્યો.

“ચાલ, હવે એ બાલમાં બાકીનાં બે દાણા માહેડો એક દાણો નાખ ! પેહલાજ પ્રયોગ મુજબ કામ કરજે.”

શાહજાદા સમજુલે વળી પાછી બુઢી જરમલાનાં માથાં પર ગોળ ચકાવે ફરતાં એજમતિ હથિયાર પર નજર રાખી મુખ કલામ જરમડનાં પેલી તાસકમાં હાથ નાખી એક દાણો પકડ્યો અને અજલખી બાલમાં પોષ તે પવિત્ર ચોરતના હાથમાં આપ્યો.

પોતાના જમણા હાથની મુઢીમાં પકડી તેણીએ તે ઉપર એક ડુંક મારી અને પાછો શાહજાદા સમજુલનાં હાથમાં આપી કહ્યું:-
લે, શાહજાદા સલીમને જે જગ્યાપર મળ છે તે જગ્યા પર આ દાણો ઝટ બાંધી લે !”

તુરતજ સમજુલ તે હુકમ બજા લાગ્યો.

“હવે આ પ્યાલીમાંની એજમતી દવા શાહજાદાનાં ગળામાં રેડ !” બુઢી જરમલાએ પ્યાલી સમજુલનાં હાથમાં આપતાં ફરમાવ્યું.

“પવિત્ર માતા ! શાહજાદો પોતાની શુધ્ધિમાં નથી.” સમજુલે યાદ આપી. “કાંઈ શીકર નહિ !” બુઢી જરમલા ચીરડાઘને બોલી. તેના ચથરાવી નાખનારા ગંભીર સાદે ત્યાં હાજર રહેલાંઓમાં એક જાતની દહેશત ઉપન્ત કીધી !” “તું તારું કામ કર !”

સોનાની એક ન્હાની ચમચીમાં પ્યાલીમાંથી દવા લઈ ત્રણવાર શાહજાદા સમજુલે શાહજાદા સલીમનાં ગળામાં રેડી. તેનાં દાંત ખીડેલા હતા તે છતાં તે પાતળો-મરાઈ આબુત્રાબુની ફાટમાંથી

વગર મુશ્કેલીએ ગળામાં ઝટ ઢિતરી ગયો !

“હવે આ ત્રીજો દણો મારા હાથમાં આપ !”

આગળનીજ માફક અંજર પર નજર રાખી તે બાકી રહેલો છેલ્લો દણો શાહનવા સમખુત્રે તાસકમાંથી ઉંચડી બુટ્ટી બરમતના હાથમાં આપ્યો.

તે દણો તેણીએ પોતાની ડાબી મુઠ્ઠીમાં પકડી તે ઉપર એક ચુંબન કર્યું; પછી જમણી આંખ મેલી કાંઈ ગુપ્ત કલાંમ બણી. તે બાદ દાબી આંખ પર મુઠ્ઠી તેજ મુજબ બરમડવા લાગી.

નજદીક પાંચ મીનીટ સુધી બંધ આંખોએ હાથની અદમ વાળી મોહકું આકાશ તરફ ઉચ્ચ રાખી તેણી સ્થિર ઉભી રહી અને પછી પોતાનાં બદનને સિફતથી એવું મરડ્યું કે પેલો દણો જે ડાબી આંખના કોપટાંપર આટલોવાર સ્વસ્થ બેઠો હતો તે તેણીનાં મોહકાંમાં જઈ પડ્યો, જે તેણી તુરંતજ ગળી ગઈ !

પ્રકરણ ૨૪ મું.

તલેસ્માતિક તખ્ત.

“ બેટા સમખુત્ર ! હવે એક કામ કર !” બુટ્ટી બરમલા આંખ ઉંચાડી સિંધી તાટ ઉભી રહી દમામદાર દેખાવે બોલી. તેણી જ્યાં ઉભેલી હતી ત્યાંથી ત્રિજકુલ અશી ને હતી અને હજીજીક

શાહજાદા સલીમનાં બદનને તો નહિ પણ તેનાં ખીજાનાં વટીકનો તેણીએ સ્પર્શ કર્યાં ન હતો ! ટુંકમાં, આપણે ઉપર જોયું તેમ પેતાનાં તમામ તલેરમાતિક પ્રયોગો આગળ રહીને તેણીએ શાહજાદા સમખુત્ત [હેરાત શહેરની હુસ્નઆનું] ને દાથે કરાવ્યા હતા !

“ બેટા સમખુત્ત ! હવે એક કામ કર !” બુઢી બરમત્તા આંખ ઉંઘાડી બોલી. “ જે દાણો શાહજાદાતી જમણી જાંગપર બાંધવામાં આવ્યો છે તે દાણાને પ ખો નાંખ !”

“ પંખો ?”

“ હા, પંખો ! મારો તલેસમ સફળ થશે કે નહીં તે જાણવાની એ એક છુપી તપસ છે.”

“ શું પંખો કાઢાથી થનારાં પરિણામનાં કાંઈ સારાં ચિન્હો આગમચથી જણાશે ?” શાહજાદા સમખુત્તે અચરત થતાં ઉલટ લઇ પુછ્યું.

“ હા બેટા, જો શાહજાદાને કાયદો થવાનો હશે તો તું જેમ જેમ પંખો નાંખતો જશે તેમ તેમ પંક્ષો જાંગપર બાંધેલો દાણો પુલીને મોટો થવા પામશે !”

“ ખરેખર ?”

“ હા. ”

“ વારં, તે કેટલો મોટો થશે ?”

“ એક મોટાં કદની ડોખી જેટલો !”

“ શુકર અલ્લાહતાલાના ! તેમ થાય અને શાહજાદો બચે એજ અમા સર્વની ખરાં દિલની દુવા છે.”

“દસ્તગીર દાવર તે આમીન કરે ! આમીન ! આમીન !”
 બુઢી બરમલાએ દુવા ચાહી અને આખી મિજલસે તે ઉંચકી લીધી.
 તે પહરેઝમાર ઓરતના ફરમાવ્યા મુજબ શાહજાદો સમખુલ્લ
 શાહજાદા સલીમની જમણી જાંગપર પંખો નાખવા બેઠો. પહેલી
 પાંચ મીનીટ સુધી તો કાંઈ જણાયું નહીં પણ પછી તે દાણામાંથી
 એક જાતનો ઝીણા અવાજ આવે ધુમાડો નીકળી થોડા વારમાં બંધ
 થઈ ગયો, અને સમખુલ્લ તથા સુલતાન શેહેરીયાર જોય શું કે પેલો
 જીણો દાણો ખોર જેવડાં કદનો બન્યો હતો.

“દાણાતુ કદ વધતું ચાલ્યું છે.” સમખુલ્લે બુઢી બરમલાને
 ખુશ ખબર કહી.

“ખોર જેવડું થયું કે ?”

“હા.”

‘હવે ખરેખર ! તેમજ થયું ! બીજી પાંચ મીનીટમાં શાહ-
 જાદાનાં બદન પર બાધેલો તે દાણો અખરોટ જેવાં કદનો બન્યો !
 જાણવાજોગ તો એ હતું કે દાણો જેમ કદ બદલતો હતો તેમ
 પોતાનો રંગ પણ બદલતો જતો હતો !

બુઢી બરમલાની ૩૩) દાણાની તે એજમતી હારડીમાંથી તેણીના
 ફરમાવ્યા મુજબ શાહજાદા સમખુલ્લે ત્રણ દાણા ખેંચી કાઢ્યા ત્યારે
 તે અરધા ખુલ્લા અને રતાશ રંગના બુદાબુદા રંગના દાણા હતા.
 ત્યારે તેમાંનો એક શાહજાદાના બદન પર બાધવામાં આવ્યો ત્યારે
 તે ખુલ્લા બદામી રંગનો હતો. જે ખોરના આકારમાં વધ્યો ત્યારે
 પોપટીયા રંગનો બન્યો અને અખરોટનાં કદમાં દેખાયો ત્યારે તે

દીવખુશ કરનારો ખુલ્લો આતશિયા રંગ ખતાવતો હતો !

“હું હવે રમણ પર બેસુ છું માટે બેટા સમખુશ ! તને સોંપેલા કામપર સાચુ ધ્યાન રાખજે અને જ્યારે એ દાણો મોટી કાખીનું કદ પકડે ત્યારે મને ઇશારો આપજે. તેટલાં યુવરાજ સલીમ અલ્લાહતાલાનો ફટલો પ્રિય છે તે હું મારી રમણમાં જોઈ લઉં !”

અહીં ખુદી બરમલાએ તેણી જ્યાં ઉભી હતી ત્યાં એક અજબ જેવો તલ્લેસમ કરી ખતાવ્યો. તેણીએ વાંકી વળી બેઠે હાથે પેતાના ટેટાં પકડી આંગને હવામાં અધર ઉંચક્યું ! અને જમીનથી ખાસી એક પુરૂષની ઉંચાઈએ જઈ ટેટાં છોડી દઈ જેમ જમીન-પર ઉભી હતી તેમ હવામાં કશાપણ ટેકા વગર સિદ્ધિ ઉભી રહી !!

આ વિચક્ષણ સ્થિતિમાં તેણીએ કાંઈ ગુપ્ત કલામો યાદ કાઢ્યા, જેની અસરથી તેનાં આંગની નીચે જમીનમાંથી એક હીરામંડીત તખ્ત નીકળી આવ્યું, જે ઉપર એક ખુરસી મુકેલી હતી ! તે ખુરસીપર તેણી બેઠી. આ તખ્તની ચારે બાજુએ ગોળ ઘેરાવામાં સોનેરી કટેરા પોતાનો અદ્ભુત ઝળકાટ ખતાવી રહ્યા હતા !

“યા અલ્લાહ ! તારાં પવિત્ર નામપર લાખ લાખ આફ્રીન હોજો ! સર્વ શક્તિઓને પ્રકાશીત કરનાર તું મહા બળવાન બાપ તમામ રોશનાઓનો રાજા છે ! તું વગર અકાશ, ધરતી કે પાતાળનો રક્ષક બીજો કોઈ નથી.” ખુદી બરમલાએ સર્વ કોઈ સાંભળે તેમ પાક પરવર દેગારની સ્તુતિ ડાઘી. “રાષ્ટ્રનો પર્વત ને પર્વતની રાષ્ટ્ર કરનાર તું અહોનિશ સમગ્રત સર્વજ્ઞાની સ્વયંભુ પોતે છે. તારા હુકમ વગર ઝાડનું એક પાંદડું કે પંખીનું એક પીંછ વટીક હીલી

શકતું નથી. સેંકડો જાનથી તારી સ્તુતિ નહીં આવે, હજારો જાનથી તારી વખાણને નહિ પહોંચાય લાખો રક્ષના તું મહારક્ષક દયાળુ, આપનાં અપાર ઉપકારનું કિંચિત્ માત્ર તોલ કળી નહિ શકે કોડો જાન પ્રાપ્ય કાળ સુધી તારા બેદની કુચી શેધે પણ તેને એક રજ જેટલી પણ તે નહિ જડે! સધુ-સતે, પવિત્ર સાલેકો, મહાન મહાત્માઓ, અને પીર પયમગરો તારા માર્મિક શબ્દોને નથી પામ્યા તો હું તારી કમીની બંદી ક્યાંથી પામનાર હતી? બંદગી! ઓ બંદગીને સગવાર સાહેબ! તને મારી હજાર હજાર બંદગી હોજો! તારો પ્યાર પામેલાંઓ કામ ચીજથી મોદતાજ નથી. જેમની ઉપર તારી એમાલુંમ બક્ષેસો ઉતરી છે તેઓને મનથી કામ ચીજ બીકટ નથી! ઓ પવિત્ર તુર! શહજાદા સલીમને માટે હું રમત જોવાની ખાહેશ ગમ્મું છું, માટે, તેને લગતાં તમામ સઘનોની આ ઘડીએ મારી ઉપર નવજીશ કર!”

એમ ખેલી બન્ને દાય જેડી આંખો મોંચી બુઢી બરમત્રાએ તે પાક દાદારને એક દીલસોજ નમન ક'ધું અને તેજ ઘડીએ, ત્યાં ભેગી મજેલી મહાન મીજલસની ભારે અગ્નયથી વચ્ચે એક મોટો અચાજ થમ જે તખ્ત પર બુઢી બરમત્રા બેસી હતી તેની બરાબર સામે એક ન્હાની શાનેરી ટેબલ એકદમ નીકળી આવી!

આ બક્ષેસ માટે તે પવિત્ર પિતાના શુક બળકાવી તેણીએ તુરત તે ટેબલનું ખાનું ખોલ્યું અને રંગ બેરંગી મોહરાં ઠાઠી ટેબલપર મેલ્યાં. તે ટેબલ અગ્નય તલેસમથી ભરપુર હતી. તેની ઉપર રમત બેલવાની આકૃતિઓ ઉપરાંત દરેક ખાયામાં પવિત્ર

કલામે કાતરેના હતા !

“ શુક્ર એલહી ! ” તેણી બોલી અને હસ્તે એહેરે ત્યાં ઉભેલા અમીરો તરફ જોઈ પુછ્યું. “ આ સમય પર માણસનાં લેહીથી શાહ-જાદા સલીમનું નામ લખવાની જરૂર છે, માટે તમેમાંથી એક જણ તમારી એક નહાની આંગળી મને કાપવા દેશો ? ”

આઠ દસ અમીરો એકદમ તેણીનાં તમ તરફ ધસી આવ્યા. પોતાના શાહજાદાને બચાવવા માટે આંગળી તો થું પણ ગરદન આપવી પડે તો તે આપવાને પણ તેઓ ખુશી હતા એમ તેઓ એક અવાજે બોલી ઉઠ્યા.

“ મને માત્ર એક આંગળીની જરૂર છે ” બુઢી બરમજા બોલી અને ધસી આવેલા અમીરોમાંથી જે પહેલો આવ્યો હતો તેની તરફ પસંદગી બતાવી બીજાઓને તેણે પાછા વાળ્યા.

પ્રિય વાંચનાર ! પસંદગી પામેલો તે અમરજદાર કાણ હતો ? તે કાઠજ નહિ પણ અમીર મુબારકજંગ હતો ! હેરાત શેહેરની દુશ્મનાનુની પેલી માનીતી સહીઓ ઝોહરા અને દીનારજાદીનો પિતા હતો !

“ બુઝર્ગ અમાર ! ” બુઢી બરમજા પોતાના તખ્તપરથી સેહેજ વાંકી થઈ પેલી ટેબલનાં ખાંતામાંથી એક નહાની છરી કઢી હાથ લાંબાવી બોલી. “ અલ્લાહનું પવિત્ર નામ યાદ કર ! તમામ તુરી ચીજોનો તે એકલો માલિક છે એવો તું એકરાર કરે છે કે નહિ ? ”

“ બેશક-બેશક-રંગેરગથી હું એકરાર કરું છું કે તમામ તુરી ચીજોનો માલિક તે જોખી સાહેબ વિના બીજો કોઈ નથી. ”

“ આફરીન છે તારી વફાદારીપર ! ” છુટ્ટી બરમલા ખુશ થઇ બોલી. “ એ પાક એકરારની બરકતથી આ ઝીણું હથિયાર તને મિલકુલ લાગવાનું નથી. લાવ, તારા જમણા હાથની, સાથી ન્હાની આંગળી કટેરા આગળ ઉઠી કર ! ”

અમીર મુબારકે તેમજ કીધું અને વિજળીની ઝડપે કરી પણ વેદના વગર છુટ્ટી બરમલાએ તે આંગળી કાપી લઇ રમલવાળી ટેબલપર મુકી !

જાણવાનુંગે તો એ હતું કે કાપી લીધેલી આંગળી જ્યારે લોહીથી ગગળતી હતી ત્યારે અમીર મુબારકજંગનો જમણો હાથ, જે હવે ચારજ આંગળીનો રહ્યો હતો તેની પાંચમી આંગળીનાં થડ માંથી એક કીધું લોહી નીકળતું ન હતું ! એટલુંજ નહિ પણ તે આંગળી વર્ષોની વાતપર કપાઇ ગયલી હોય તેમ તેને તે ધડીએ રજ વળી જઇ જખમની નીશાની પણ નાખુદ થઇ હતી !

અમીર મુબારક અજાયબ થતો પોતાના અસલ જગ્યાપર જઇ ઉભો અને અહીં છુટ્ટી બરમલાએ રમલ જેવી શુર કીધી

પ્રકરણ ૨૫ મું.

૧૪૫૦૦૦

છુટ્ટી બરમલા રમલ જોય છે.

પ્રથમ તેણીએ તે લોહીથી ગગળતી આંગળી પોતાના હોઠ આગળ ધરી આંખ મીચીને કાંઇ કલાંમ લાજુવા શુર કર્યા અને

પછી જેમ કાગળપર કલમથી લખવામાં આવે તેમ તે આંગળી વડે તે રમલવાળી ટેબલપર તેણીએ માત્ર **સલામ** એટલું એક નામ આકાશી અક્ષરે લખ્યું.

“અમીર મુબારક ! હો આ તમારી આંગળી પાછી !” નામ લખી રહી આખી દરબારની ભારે અગ્નયખી વચ્ચે અમીર મુબારકને તેનાં ખરાં નામ સાથે હાંક મારી બુઢી ખરમલા બોલી આ શેહેનશાહતની તવારીખમાં તું બુઢર્ગ અમીરનું બુઢર્ગલયું નામ સદા અમર રહેશે, કારણ કે યુવરાજ સલીમની જીંદગી જેખમમાંથી ખચાવી લેવાના પરમાર્થનો તું નામવરે તારાં લોહીનો લીરસો આપ્યો છે.”

અમીર મુબારક તખ્ત પાસે ગયો અને જમણા હાથ કટેરા આગલ ઉંચો કીધો.

“હાથ ઉંચકવાની જરૂર નથી.” બુઢી ખરમલા બોલી. “પરવરદેગારનાં આ પવિત્ર પ્રયોગો બદુદ્ધ બુઢાણાંથી તમામ નિરાળા અને ખુદ્દા છે. હો આ તમારી આંગળી અને તેને અસલ જગ્યા પર પકડો કે આપમેળે વળગી જશે !”

અને ખરેખર, તેમજ થયું. અમીર મુબારકજીએ બન્ને હાથે તે આંગળી લીધી અને તેની અસલ જગ્યાપર પકડતાંજ તે સાં વળગી મઠ !

હેરતભરેલા આ પ્રયોગોથી બુઢી ખરમલાપર તે મિજલસમાં “આફરીન” નો વરસાદ વરસી રહ્યો !

મિજલસ તરફથી મળતી મુબારકખાદીની કશી પણ દરકાર

કર્તા વિના તે પહરેઝગાર ઓરત હવે શાહખાંદો સલીમ ખુદાનો કેટલો પ્યારો છે તે વિશે રમત જોવા પડી. સોનાના ત્રણ, ચાંદીના બે અને ત્રાંખાનાં ચાર મળી એકંદર ૯ મોહરાં જુદા જુદા ખાંચા-ઓમાં મેલી કાંધ ગુમ કલામો લણતી તેણી પાસાપર પાસા ફેકવા લાગી. કાંધવાર તેણીનો ચેહેરો ખુશી ભર્યો તો કાંધવાર દિલગીર દેખાતો. જેમ જેમ મોહરાં પોતાની ચાલ બદલતાં જતાં તેમ તેમ તેણીના ચેહેરાપર જુદા જુદા આવલાવ દેખાતા જતા હતા. એ રમતમાં તેણી એટલી ચુસ્ત હતી કે પોતાની આજુબાજુએ શું બનતું હતું તેનું તેને મુદ્દલ ભાન નહીં હોય એમ ત્યાં હાજર થય-લાઓને જણાતું હતું.

ખીજી તરફ શાહખાંદો સમજુત જુદી બરમલાના હુકમ મુજબ હજી સુધી વગર અટકવે યુવરાજ સલીમનાં પગપર બાંધેલા પેલા તલ્લેસ્માતિક દાણાપર પંખો કર્યો જતો હતો. જાણે ચુહલામાં પાપડ ભુંજવા મુક્યો હોય અને તે બળી નહીં જાય તેટલા માટે ભુંજનાર પાપડને પંખો કરતો હોય તેવો કાંધક રમુજ ભાસ શાહ-જાદા સમજુતને સોંપેલાં કામથી હાજર રહેલી મિજલસંને મળતો હતો ! પેલા દાણાનું કદ પેહેલાં બોર જેવડું અને તે પછી અખ-રોટ જેવું થયું ત્યાં સુધી આપણે ઉપર તપાસ્યું છે. તે બાદ રફતે રફતે તેનું કદ વધતુંજ ગયું. અખરોટ પરથી એકદમ વધીને તે દાણો અનાર (દાડમ) ના જેવો દેખાવા લાગ્યો. વચ્ચે પાંચ મિનિટ પસાર થયા પછી તેનું કદ વળી વધ્યું અને ન્હાના પપેનાસનું રૂપ પ્રકાશ્યું !

હવે સમજુલે જોયું કે જુદી જરમલાએ તેને આગમચથી ચેતાવ્યા મુજબ મોટી કોખીનું કદ જે વખત જાય છે તેમાં તે જલદીજ લઇ લેશે તેથી તે વધુ સાવચેતીથી એકાગ્ર ચીતે પંખો કરવા લાગ્યો !

અત્રે વાંચનારને યાદ આપવાની જરૂર નથી કે જ્યારે યુવ-રાજ સલીમનાં પગપર પેલો એજમતી દાણો અખલખી ઘોડાના ખાલમાં પોઇ ખાંધવામાં આવ્યો ત્યારે તેનો રંગ ખુલ્લો બદામી હતો. જ્યારે તે ખેર જેવડાં કદનો થયો, ત્યારે પોપટિયા રંગ પકડ્યો હતો અને અખરોટની હાલતે આવતાં ખુલ્લો આતશિયા થઇ ગયો હતો ! હવે જ્યારે અખરોટપન્થી અનારનાં કદનો થયો ત્યારે તે શુદ્ધ સફેદ બન્યો અને પપેનાસનું કદ પકડ્યા પછી સોનેરી ફળાંના જેવો પીળો રંગનો દેખાવા લાગ્યો !

વચ્ચે એકજ મિનિટ અને પેલો પીળો દાણો વળી તતડીને પોતાના આંગમાંથી ધુમાડો કાઢી એક મોટી દડાદાર કોખીના આકારમાં બદલાઇ ગયો ! આ વખતે તેણે શુદ્ધ કાળો રંગ ધારણ કર્યો હતો !

આ રંગ નજર પડતાંજ એક ન્હાની સીપટી વગ્ગડી શાહ-જાદા સમજુલે જુદી જરમલાને ચેતવણી આપી, જે મળતાંવાર રમલનું કામ પડતું મેલી, “ કુદરતની એક ઉત્તમ પેદાયશને ધીકારવાનો બદલો પામનાર યુવરાજ સલીમ, એકદમ ઉઠી ઉભો થા ! ” એમ બોલતાંની સાથેજ “ પુઉઉઉ ” કરી મોહડાંથી પુક માર્યા અરાબર જે દાણો તેણી ગળી ગઇ હતી તે તેણીનાં પેટમાંથી પાંચો

નીકળી આખા શાહનદા સહીમની છાતીપર જઇ પડ્યો અને તેનો સ્પર્શ તેનાં બદનને થયા બરાબર આખી મીજલસની ભારે ખુશાલી અને અન્નયખી વચ્ચે યુવરાજ ઉઠી ઉભો થયો !

આખા મેહેલમાં ખુશાલીનાં જયનાદ ફેલાઇ રહ્યા-સર્વ કામ ખુદી બરમલાના તલેસ્માતિક પ્રયોગોની બોલખાત્રા બોલવા લાગ્યાં. વીજળીને વેગે આ ખુશ ખબર મેહેલની બાહરનાં યોગાનમાં ભેગી મળેલી રૈયતના હજારો માણસોની ખસકમાં ફેલાઇ ગઇ અને ત્યાં “ ખુદી બરમલાની જય ! ” પર “ જય ” બોલાવા લાગી !

શાહનદો ઉઠી ઉભો થતાંજ હસી પડ્યો પણ બીજાજ પગે ત્યાં ભેગી મળેલી મીજલસને જોઇ અન્નયખીથી ચોતરફ જોવા લાગ્યો કે આટલું ઠંઠમાર લોક અહીં શા માટે ભેગું મળ્યું છે. સુલતાન શેહેરીયાર, જેની ખુશીનો પાર રહ્યો ન હતો તે શાહનદાની અન્નયખી પામી જઇ તેનાં બિછાનાં તરફ ધસ્યો અને પોતાની જાંઘની તે એક પુરી ઉમેદને હર્ષથી બગલગીર થઇ બોલ્યો કે— “ બેટા, ધલરા ના, અલાહતાલાની બરકતથી અને આ પવિત્ર ખુદિયાના પરમાર્થી પ્રયોગથી તારી ઉપરનું સઘળું વિદ્ન વીતી ગયું છે. તેને બક્ષેલી નવી જાંઘની માટે પાક ખુદાવંદતાલાની શુકર ગુમરી બગલવી આ પહરેઝગાર ઝોરતને પગે પડ ! ”

યુવરાજ સહીમે બન્ને હાથ જોડી આંખ્યો મીચી એકજ સેકંડમાં તે બારે હકતાલાની મહાન બક્ષેશ માટે અંતઃકરણનું હેશાન માન્યું અને પછી તુરત સાવધાન થઇ ખુદી બરમલાનાં તખ આગળ ચાલી આવી ગુઠણ મંડીયે પડી એક માનપૂર્વક તમન કીધું.

“ તારી નવી જીંદગી માટે તે. જેથી માલિકનો પાડ માન, બેઠા મારી સમક્ષ દોળનું પડવાની જરૂર નથી. “બુઢી બરમલા તપ્ત પરથી આગ્રિષ દેતાં ખુશ થઈને બોલી.” તે પવિત્ર પરવરદેગાર શિવાય તારો મદદગાર બીજો કોઈ નથી. મેં તો માત્ર તે તુરી આપનો હુકમ અદા કર્યો છે.”

“ ખરું ! પણ હે પહોંચગાર ઓરત આ કમીની ગરદન પર તારું હેશાન પણ કમ થયું નથી.” સુલતાન શેહેરીવાર, જેનું હૈયું ખુશાલીથી ઝલઝલી રહ્યું હતું, તેણે ગંભીર પણ ગદગદિત અવાજે જવાબ આપ્યો.

શાહનવાહ સલીમની કુલ જલા દહે થયલી જોઈ સુલતાના નુરમલા અને જરૂઆપર બેઠેલી જનાનાની સર્વ બેગમોની ખુશીનું શું પુછવું ? પોતાનો મુગો હંધે જાહેર કરવા માટે તેઓએ મુંગંધી પુષ્પોનો આખી મીજલસ પર વરસાદ વરસાવ્યો અને બુઢી બરમલા તે પુષ્પ વૃષ્ટિ કર્યાંથી ધાય છે તે માટે ઘડીબર હેરત બની દરતે એહરે ઝરખા તરફ જોવા લાગી !

જે શાહનવાહ એક કલાકની વાત પર પાણી વગર માછલુ તરફે તેમ તરફડી રહ્યો હતો. તે શાહનવાહને પોતાના અસલ આકારમાં તનદરેસ્ત તન-મન સાથે દમામદાર દેખાવમાં મીજલસ દરમયાન બુઢી બરમલાનાં તપ્ત આગળ ઉભેલો જોઈ સુલતાન શેહેરીવાર તથા તમામ અમીર ઉમરાવોની જાતી દરખથી ગોચા ફાટી જતી હતી !

ઉપલાં બુઢાં બુઢાં ચિત્રનો અનુભવ લેતાં આપણને વખત

થાય છે. પણ એ સવળું ત્યાં એવું ચટ ને પટ બનતું હતું કે તેટલી અસાધારણ ઝડપે આપણે દોડી શકતા નથી !

આટલો વખત શાહજાદા સલીમની નજર શાહજાદા સમબુત્ર પર પડી નહીં, પણ હવે તે ચારે ચશમ થાંજ સર્વેની ભારે ખુશાલી વચ્ચે બંનેને બગલગીર ચલા !

“ બેટા સલીમ ! ” ઉપલો દેખાવ જોઇ ખુદી બરમલા બોલી. “ આજની તારી નવી જીંદગી માટે શાહજાદા સમબુત્રનો તું થોડા આભારી નથી. તમે બંનેને બગલગીર ચલા જોઇ હું અંતઃકરણથી ખુશી છું અને ઇચ્છું છું કે તમે બંને વચ્ચે તમારી બેઠની જીંદગીના છેડા સુધી ખરા દિલની મોહાવત કાયમ રહે ! ”

ખુદી બરમલાનો આ માર્મિક ઇસારો સુવ્રતાન શેહેરીયાર વડીક સમજી શક્યો નહીં ! શાહજાદા સલીમે તે પવિત્ર ઓરતે આપેલા આ લજ્જા આશિષ માટે ફરી એકવાર માનપૂર્વક નમન કરી તેણીનો આભાર માન્યો અને જરા પણ લજવાયા વિના પાક એકરાર કરીધો કે—“ શેકારગાદમાં મેં જો એની સલ્લાહ માની હોત તો આ ગજબનાક આફતનો ભોગ હું હરગેજ થાત નહીં ! ”

“ બેટા, લખ્યા લેખ કદી ચુકતા નથી. ” ખુદી બરમલા બોલી. “ પીર-પયગમબર જેવાઓ તકદીરની તખ્તીપર મરાંબલી મેખથી મુક્ત થયા નથી તો આપણા જેવાં સાધારણ ઇનસાનના શા આસરા ? હજી તો તને બાણું સાંભળવાનું અને શિખવાનું છે. મેં હમણાજ મારા પવિત્ર એલમના પ્રતાપે અલ્લાહતાજાને તું કેટલો ખારો છે તે વિશે રમલ માંડી જોયું છે અને—અને—અને—“ અહીં

બુઢી ખરમલા બોલતાં અટકી ગઇ. .

કાંઈ પણ બુઢું જીવિય તેણીએ જોઈ લીધું છે અને તેથીજ સ્પષ્ટ બોલવાને તેણી આંચકી ગઈ છે એમ ત્યાં હાજર રહેલી તમામ મિજલસ એક તડાકામાં પામી ગઇ.

“ માતા ! પવિત્ર માતા ! ધનસાન ભુલથી ભરેલું છે. ” શાહ-જાદો સલીમ હાથ જોડી બોલ્યો. મારી કાંઈ કસુર હોય તો સુખેથી જાહેર કરો ! ”

“ કસુર હોત તો હું કાંણો ડાંગો કરત, પણ શાહજાદા ! એ તો તારો એક અજીમ ગુનાહ છે. ”

“ ગુનાહ ? ” સલીમે હેબત ખાઇ પુછ્યું.

“ હા, ગુનાહ ! અને તેથી કેવો ? કે જે નહિ માફ થઇ શકે તેવો !

“ યા અલ્લાહ ! એ હું શું સાંભળું છું ? ”

“ જે ખરી વાત છે તે તું સાંભળે છે, સલીમ ! ધનસાનને વાંક ને વાસો કદી દેખાતાં નથી, તું પોતાને જલ્લો સમજતો હશે, પણ કુદરતની નજરમાં તું તેનો એક મોટો તકસીરવાર છે. ”

“ હું ? કુદરતનો એક તકસીરવાર ? ”

“ હા-હા. ”

“ અને તે ક્રિયા ગુનાહનો તકસીરવાર ? ”

“ તે તારાં દિલને પુછ ? મને શું પુછે છે ? ”

“ માતા ! પવિત્ર માતા ! મારી નજર આગળ અંધારી અજાનતાનો શિદ્દા પડ્યો ફરી વળ્યો છે તેથી મારી ઉપર દેશાન

કરી જ્ઞાનરૂપી પ્રકાશથી તે પેડો દુર કરો ! દયા ! દયા ! દયા !”
શાહજાદો સલીમ પોતાને કુદરતનો ગુનેહગાર બાણી રૂવેરૂવાંથી
કંપીને બોલ્યો. “ જેણે મને નવી જીંદગી બક્ષી તે મને આ બેદ
નહીં બક્ષે ?”

“ જે જીંદગી તને મળી છે, તેની અખશનાર હું નથી.”
બુઢી બરમલા બોલી. “ તે માટે તે પાક પરવરની શુકર ગુમ્મરી
કર ! જે અદના આદમ ધાસનું એક તણખતું પણ ઉપજાવી શકતું
નથી તે એક અમોલ જીંદગી શું બક્ષી શકે ? શાહજાદા ફરીથી
એવા મુખાંબલયાં વિચારો તું મને બહોર કરીશ નહીં. મેં તને
જીંદગી બક્ષીજ નથી-તે અખશનાર બાપ કુલ જહાનનો રક્ષણકર્તા
પોતે છે. તું તારા ગુનાહનો બેદ જાણવા ચાહે છે, પણ તે જાણીને
તું શું કરવાનો હતો ? માટે હું ઇચ્છું છું કે એ બેદ તું મને
નહીં પુછે તો સારું.”

“ નહીં ! નહીં ! પવિત્ર બરમલા ! મારી ઉપર દયા કરો અને
કુદરતની ઇતરાજ મુજ કમીના પર શા માટે ઉતરવા પામી છે તે
વિષે મને આગાહ કરો !”

“ આગાહ કરું ? આગાહ કરું ? વારું, આગાહ કીધા પછી
તું તે થોડોજ અમલ કરનાર છે ?”

એવું તે શું છે કે જે ઉપર હું અમલ નહીં કરી શકીશ ?”
સલીમે અજબ થઈ અરઘો સવાલ પોતાના મનને અને અરઘો
બુઢી બરમલાને પુછ્યો. આ બોલતી વખતે તેનો સાદ એટલો ધીમે
પડી ગયો હતો કે તે દેખાવ જોઈ સર્વ કામને દયા ઉપજી,

પ્રકરણ ૨૬ મું.

“સંસારમાં સ્ત્રી એક રત્ન છે.”

“નહીં ! નહીં ! તું એક ઘણો મમતી માણસ પુરવાર થયો છે. મારા પવિત્ર એલમના બળથી મેં જોઈ લીધું છે કે તું એક હટવાદી રાજકુવર છે. તારા સો સદગુણ હોય તો શું થયું; પણ એક મોટો દુર્ગુણ તારી તે તમામ લલાઈને ભુંસી નાખે છે. હું દિલગીર છું કે મારી રમણમાં મેં જે કાંઈ જોયું છે તે હું તને જણાવી શકતી નથી.”

દયા કરો માતા ! મુજ કમીના ઉપર દયા કરો ! શાહમદો સલીમ કરગરીને બોલ્યો.”

“દુર ! દુર ! મારાં તખ્ત આગળથી દશ કદમ દુર જઈને ઉભો રહે ! હું તને સાંભળવા માંગતી નથી !” એક છેડાયેલો સોદ જંગલ બિયાબાનમાં એકાએક નીકળી આવી ભયંકર ગર્જનાથી આસપાસના પહાડોને ગળાવી મુકે તેમ એક મોટી બરાડ પાડી બુટ્ટી બરમલા ચીરડાઈ ઉઠી. આ વખતે તેણીની આંખો અને હાથનાં દરેક નખોમાંથી આતશનાં જવાળા નીકળી રહ્યા હતા ! “ઓ કમીના ધનસાન ! તારા પેદા કરનારની પવિત્ર પેદાયશ તરફ તીરસ્કાર બતાવવાનો તને હક્ક શું છે ? તું કેણુ છે ? તારી ગતી શી ? તારી મગદુર કેટલી ? શરમ ! શરમ ! તારી વર્તણુંક પર તમામ જોહાંનની શરમ પડજો !”

એકાએક એ રીતે મામલો ફેરવાયલો. જોઈ સુલતાન શેહેરીયાર ધાસ્તીમાં ધુજવા લાગ્યો. શાહજહાં સલીમ ગમે એવો બહાદુર પુરૂષ હતો, તોય, બુઢી બરમલાનો વિકાળ દેખાવ જોઈ ડર ખાઈ જઈ તખ્ત આગળથી પાછલે પગે હટી દસ-પંદર કદમ દુર જઈ ઉભો !

આ વખતે બુઢી બરમલા પોતાની બન્ને આંખો બંધ કરી કાંઈ ગુપ્ત કલાંમ બરબડતી હતી ! તેણીનો હસ્તો એહરો ફેરવાઈ જઈ તે ઉપર ગુસ્સા અને જુસ્સાના દેહેશતનાક ચિન્હો પ્રગટી નીકળ્યાં હતાં ! તે ભયાનક દેખાવ જોઈ આખી મીજલસ ધુજી રહી !

“ઓ ગર્વીષ્ટ શાહજહાં !” વચ્ચે એ મીનીટનો માળો નાખી તેણી પાછી મક્કમ અવાજે બોલતી સંભળાઈ. “તારા ગર્વનું ફળ હવે તને આપવુંજ પડશે !”

અહીં તેણી થોભી કે શાહજહાં કાંઈ જવાબ આપે છે નહીં પણ યુવરાજ સલીમ તો એવો દિગ્મુદ થઈ ગયો હતો કે નીચી મુંડીએ ગુપચુપ એક પુતળાં પેરે ઉભો રહેવા શિવાય બીજી કશી હીલચાલ બતાવી શક્યો નહીં !

એજ સ્થિતિ સુલતાન શેહેરીયારની હતી એજ હાલત ઝરખા પરની બેગમેની હતી-એજ હાલત આખી મીજલસનો હતો. બુઢી બરમલા તરફ જોવાની હીંમત પણ કાઢી કરી શકતું ન હતું !

“યા અલ્લાહ ! એ શી આકૃત !” સુલતાન શેહેરીયાર પોતાના મન સાથે બબડ્યો. “એ તો સુલામાંથી નીકળીને હોલામાં પડવા જેવું થયું ! શાહજહાં સલીમને સ્ત્રી જાત તરફ જે ખીંકાર

છે તે વીધેજ તો બુઢી બરમલા ઇસારો કરતી નહી હોય ? રખેને કાંઈ અવળું પરિણામ આવે ! ઓ પાક પરવરદેગાર ! મારી ઇજ-તનું તું આજે રક્ષણ કરજે !”

“ તારી ઇજતનું રક્ષણ તો તે સદા કરતો આવ્યો છે, સુલ-તાન શેહેરીયાર !” સુલતાને પોતાના મન સાથ કરેલી છુપી ગોફ-તેગો પોતાની વીલક્ષણ શક્તિનાં બળથી પામી જઈ બુઢી બરમલા બોલી. “અને હજી સુધી જે કાંઈ નીમવા પામ્યું તે પણ તારાંજ પુન્યને પ્રતાપે એમ ખાત્રીથી જાણજે. શાહજાદા સલીમપર મોટી આફત આવે છે !

“ યા અલ્લાહ ! એ હું શું સાંભળું છું !” ઝરખા પર સુલ-તાના નુરમહાલ બેભાન થઈ પડતાં બોલી.

“ યા અલ્લાહ ! એ તારો શો કેપ !” સુલતાન શેહેરીયાર બુઢી બરમલાનાં તખ્ત આગળ ફશડાઈ પડતાં બોલ્યો.

“ યા અલ્લાહ ! મારી કશુરો મને માફ કર !” શાહજાદો સલીમ જે બુઢી બરમલાના તખ્તથી દસ પંદર કદમ દુર જઈ ઉભો હતો તે આ આફતનાં સમાચાર સાંભળી થરથર ધ્રુજવા પડ્યો. “હું નથી જાણતો કે હું તારો કેઈ બાબદમાં ગુનાહગાર છું.”

“ નથી જાણતો ? નથી જાણતો ?” બુઢી બરમલા તખ્ત પરથી ચીચવાઈ. “ નથી જાણતો, લે આ જણાઉં છું.—સ્ત્રી જાત જે કુદરતની એક બેનમુન બક્ષેશ છે અને જેની હસ્તી વગર આલમની આબાદી નથી, તે તરફ, વિના કારણે તિરસ્કાર ધરાવવાનો તું ગુનેહગાર થયો છે અને તેથીજ

પાક અલ્લાહતાલાની તારી ઉપર ઇતરાજ ઉતરી છે.”

“નખખોદ ! નખખોદ !” સુલતાન શેહેરીયારે કપાળ કુટયું.
 “ઓ જન કરતાં જીઆદ ખેટા ! તારી ખોટી મસ્મતને લીધે આખરે
 આએ નોખતે વાત પોહોંચી ! અફસોસ ! મેં તને ત્રણે સમજાવ્યો,
 પણ તેં મારું માન્યું નહિ ! ઓ સલીમ ! હજીખી સમજ ! નહિકર
 પુરી ખાનાખરાખી થશે ! આલમનો કોપ પરવડે પણ અલ્લાહનો
 કોપ નહિ પરવડે ! જે દયાળુ બાપે ઇનસાનની ઉતમ સ્થિતિમાં
 આપણને પેદા કીધા, તે જેખી માલિકનો બેશક તું યુનેહગાર હોયો છે !”

“આફરીન ! સુલતાન શેહેરીયાર ! તારી સમજદારી પર આફ-
 રીન !” છુટ્ટી ખરમલા લગાર નરમ અવાજે બોલી. “તારા જીખખ
 ખેટો હજીખી જો નહિ સમજશે, તો યાદ રાખજે, ઓ તાજવર !
 કે અલ્લાહતાલાની તે ભારે ઇતરાજ ખેંચી લેશે. સુલતાન ! તું એને
 પુછ કે એ પોતાના વિચારો હજીખી ફેરવે છે કે નહીં ?”

“ખેટા સલીમ ! ખુદા ખાતર હજીખી નેંગાહ પોંહયાડ !”
 સુલતાન સલીમ તરફ ફરીને બોલ્યો. “અલ્લાહની ઇતરાજમાંથી બચી
 જવાની હજી તને તક મળે છે અને હવે ડહાપણ વાપરી તે તું
 જતી મેલતો ના !”

શાહજાદા સલીમે કશો જવાબ આપ્યો નહિ.

આખી મીજલસની નજર તે શું જવાબ આપે છે તે સાંભ-
 ળવા માટે તેની તરફ ખેંચાઇ, પણ શાહજાદો જાણે પથ્થરનું એક
 પુતળું હોયની તે મીસાલ ઉભો રહ્યો !

“ક્યાં ગઇ એની માંસી ? ક્યાં ગઇ એની પશેમાની ? ક્યાં

ગયા તે શબ્દો? યા અલ્લાહ ! મારી કશુરે. મને માફ કર ! હું ! સુલતાન ?” બુદ્દી બરમલાના ચેહેરાપર શાહજહાની સુપડાદીથી ઝનુન ચઢી આવ્યાથી વળી પાછો આગલો વિકાળ દેખાવ કરી તેણી સુલતાનને પુછવા પડી. “અરે ? ખુદ પોતાના પેદા કરનારની એક ઉમદામાં ઉમદા પેદાયશને ધીક્કારનારા બેટા વગર શું વાંછ્યો રહી જનાર હતો કે ? ચઢતી પડતી દુનિયા છે તે તું કેમ ભુલી જાય છે ? તારા બાપ-દાદાઓએ જે રાજગાદી મેળવી તે પણ એકવાર કોઇ પારકી મીરાશ તમને મળી તેમ તમારી મિરાશ કોઇને મળશે ! કોણનાં રાજપાટ અમર રહ્યાં છે કે તમારાં રહેશે ? દુનિયાની કેઇ ચીજ કાયમની હસ્તી ધરાવે છે કે તારું તાગે તપ્ત કાયમ રહેશે ? આલમમાં કોઇ ચીજ નાશવંત નથી કે તમે નાંશ નહિ પામશો ? હું દાનાવ સુલતાન ! હું હવે લાંબુ કરવા ઇચ્છતી નથી. ખરી વાત છે કે સલીમ એક પુરો તારો યુવરાજ છે, પણ કુદરતની બેનમુન બક્ષેશની સાંમે થનાર તથા તેને અંતઃકરણથી ધીક્કારનાર આવું એક ફરજંદ ધરાવવા કરતાં તું તારી પાછળ તારી રાજગાદી વગર વારસે મુકી જાય તે વધારે કુદરત-પસંદ કામ છે. એવું એક ના-તાબેદાર અને નાલાયક ફરજંદ, કે જેને પોતાના પેદા કરનારનું માન કે પોતાની પ્રજાની ભવિષ્યની સ્થિતિનું ભાન નથી તેને તારા રાજમહેલમાં રાખવાનું પણ સગ્ગવાર નથી !”

દયા-દયા ! પવિત્ર માતા ! દયા ફરમાવો ! કાંઈ રસ્તો બતાવો !” સુલતાન શેહેરીયાર બંને હાથ જોડી ઉઠી ઉભો થઇ બોલ્યો. “એ ફરજંદ હમ્મરો સદગુણથી ભરેલું છે પણ એજ એક એમાં એજ છે-”

“અને તે એક કમાલ એમ છે!” છુદ્દી ખરમલાએ સુલ-
તાનનો વાક્ય પુરો કરી આપ્યો. “હમરો શુ પણ લાખો ગુણવાળું
આદમી હોય પણ કુદરતની બક્ષેશ તરફ ધીકાર ધરાવનાર હોય
તો તે ગુણો ખાક સમાન છે. જે રત્નમાંથી પોતે પેદા થયો તે
રત્ન તરફ ધીકાર ધરાવતાં એ મુખી રાજકુંવરે શરમાવવું જોઈએ.
સંસારમાં સ્ત્રી એક રત્ન છે. કુદરતની તમામ પેદાયશમાં આદમ-
જાત સૌથી શ્રેષ્ઠ પદ્ધિ ધરાવે છે અને તે શ્રેષ્ઠ પદ્ધિની ઉત્પત્તિની
ખાણ તે સ્ત્રી છે કે જેમાંથી નર-નારીનાં રત્નો પેદા થાય છે. અફ-
સોસ કે એવો એક અકલમંદ શાહજહાં નારી જાત તરફ નહીં
ઘટતી સુગ ધરાવી કુદરતનો નાહક ગુનેહગાર હરે છે. જે હજીખી
એ સમજે તો ઠીક નહિકર એને ભારે પસ્તાવું પડશે. મેં મારી
રમલમાં જોઈ લીધું છે કે આવતા અરધા કલાકની અંદર જે એ
પોતાની આ નાલાયક ચાલને માટે પસ્તાવો કરી પોતાને મનપસંદ
પડતી કોઈ બાનું જોડે પરણવાનું કશું નહિ કરશે તો હમણાં જે
ભયાનક સ્થિતિમાં એ આવી પડ્યો હતો તે કરતાં બેતેર હાલત
જે વખત જાય છે તેમાં થઈ જશે.”

યા અલ્લાહ! એ હું શું સાંભળું છું? તે આફતનો કંઈ ખ્યાલ,
માતા?” સુલતાને ઇન્તેજાર અંતઃકરણથી સવાલ પુછ્યો.

“તે આફત? તે આફત જાણવાની શું તને ઇચ્છાજ છે?”

“હા, માતા મેહેર કરો!”

“તે આફત શાહજહાં સલીમની કરણીનો ગોયા પડ્યોયો છે.”

“એટલે તે શું!”

“ તે એ કે શાહજાદો જો ખેતાનો વીચાર નહીં ફેરવશે તો અરધા કલાકની અંદર એ પોતે પોતાને એક સ્ત્રીનાં રૂપમાં ફેરવાઈ ગયલો જોશે ! ”

“ ઓ આકૃત ! યા અલ્લાહ ! એ હું શું સાંભળું છું ? ” એમ પુકારી યુવરાજ સલીમ ખેલાન થઈ જમીન પર તુટી પડ્યો અને તેજ પળે, આખી મીઝલશની અત્યંત અગ્નયખી વચ્ચે ખુટી બરમજા અને તેણીનું તલેસ્માતિક તામ ત્યાંથી ગેબ ગઈ ગયું !

પ્રકરણ ૨૭ મું.

શાહજાદા સલીમનું એક રૂપાળી સ્ત્રીનાં

રૂપમાં ફેરવાઈ જવું !

આખા મેહેલમાં ઘભરાટ મચી રહ્યો !

યુવરાજ સલીમને ખેલાંન બની પટકામ પડતો જોતાંજ સુલતાન શેહેરીયાર અને શાહજાદો સમયુક્ત તેની આગળ દોડી પહોંચ્યા. ઝરખાપર બેગમોએ શોરબકાર કરી મેલ્યો. અને તે પુકારા મેહેલની બાહર જઈ પુગતાં ભેગી મળેલી રૈયતમાં લયાનક ઘભરાટ ફેલાઈ ગયો !

ઓ ખુદા ! એ શો સિતમ ! સુલતાન શેહેરીયાર શાહજાદા

સલીમને એક મુદ્દા મિસાલ ત્રોથપોથ પડેલો જોઈ ફસાઈ પડી બોલ્યો. “મારી સુખી શેકેનશાહન પર આ વીઢન રૂપી વાદળી ક્યાંથી ચઢી આવી ! અફસોસ, બેટા સલીમ, તું પ્રથમથીજ સમજ્યો હોત તો એ દહાડો આવવા પામત નહીં.

હકીમપર હકીમોની પાછી દોડાદોડી ચાલી રહી અને તરેહવાર તેજબો સુંવાડ્યા પછી મોટી મુશકેલીથી શાહનદો શુદ્ધિમાં આવ્યો !

“ મને અંદરનાં દીવાનખાનામાં લઈ જાઓ ! ” જે વખત જાન્ય છે તેમાં પોતે સ્ત્રીનાં રૂપમાં ફેરવાઈ જશે એવી ધાસ્તી ધરી શાહનદાએ લોક લાજથી લજવાઈને અંદરના ઓરડામાં જવા ઇચ્છ્યું.

તુરતજ તેને ખીજા ઓરડામાં લઈ જવામાં આવ્યો અને સુલતાનનાં હકમથી સર્વ કોઈ ગમગીન ચેહેરે શાહનદાનો મેહેલ છોડી ગયા.

“ દોસ્ત સમખુત્ર એ ખુદી બરમલા કાણુ છે ? ” શાહનદાએ ઓરડામાં આવતાંવાર સમખુલને સવાલ કર્યો.

“ નામવર સલીમ ! જે પહરેઝગાર પીરમદની મેં મારાં બાપીકાં વતન શહેર ચમનમાં શેવા બળ્લવી હતી, તે પીરમદ આ ખુદીયાના રૂપમાં નામવર સુલતાનનાં આમત્રણથી અહીં આવ્યો છે.”

“ અરેરે ! એણે મને એક દુઃખમાંથી બચાવી ખીજમાં સપડાવ્યો છે ! એવા આદમીને પીરમદ કાણુ કહે ? ”

“ ચુપ ! ચુપ ! શાહનદા, એકદમ ચુપ થા ! એ પવિત્ર પીરમદને તું ગેરઘનસાફ કરે છે ” સમખુત્રે કુવરાજ સલીમને બોલતો એકદમ બંધ કરી કહ્યું. “ એક દુઃખમાંથી બચાવી ખીજમાં તને

એણે સપડાવ્યો નથી. તે તો તારા ગુનાહના પ્રતાપે બન્યું છે. સામે તો આ પીરમદનો આભાર માનવો જોઈએ કે એ આવતી આફત વિશે તેને આગમચથી આગ્રહ કીધો છે.

“બેટા શાહજાદા સમખુલ્લનું કહેવું તદ્દન રાસ્ત છે. ખુદી બર-મલાને તું નાહક ગેરઘનસાફ કરે છે.” સુલતાન શેહેરીયાર બોલ્યો. સલીમ, સમખુલ્લ અને શેહેરીયાર એ ત્રણ શિવાય તે ઓરડામાં બીજું કોઈ હતું નહીં. “હવે તકરાર કરવામાં સાર નથી, જે વખત જાય છે તેમાં તું સ્ત્રીના વેશમાં બદલાઈ જશે, માટે, ઓ મારી આંખનાં નુર, હજીબી કાંઈ સમજ અને—”

“માફ કરો પિતાજી તેમ કદી બનશે નહિ.” શાહજાદા સલીમે હજી પોતાની હઠ છોડી નહીં “એટલી એકજ બાબદમાં હું તમારો અને ખુદાનો ગુનેહગાર છું.”

“ત્યારે તે ગુનાહની સજા તને ભોગવવી પડશે, યાદ રાખજે” સુલતાન શેહેરીયાર હવે ચીરડાઘને બોલ્યો. “આજસુધી હું તને એક ડાહ્યો અને તાબેદાર બેટો સમજતો હતો પણ હવે હું જોઉં છું કે તેમ સમજવામાં હું ઠગાયો છું. તું એક નાફરમાન અને નાદાન—”

“પિતાજી, બસ કરો ઓ ઓ ઓ મારા હાથ પગમાં વળ આવે છે માફ શરીર ઉઠલાઈ જાય છે મારી આંખોમાં ચકરી આવે છે. પકડો પકડો ખુદા-ખાતર-મ-મ-મ-ને-પ-પ-પ-પકડો” અને જ્યાં શાહજાદો બીજાનાં પર ઢળી પડી વળી પાછો બેભાન થઈ ગયો!

“બદલાઈ! એની સુરત બદલાઈ!” શાહજાદા સમખુલ્લે સુલતાન શેહેરીયારને ખબર આપી.

“આખરે બુઢી બરમલાનો સખુન ખરો પડયો.”

એજ વખતે સુલતાના નુરમહાલ જોરડામાં દાખલ થઇ અને પોતાના પ્યારા ફરજાંદ પર આવી પડેલી આ નવી અદ્ભુત જોષ ફાટી રહી.

“હવે શું કરવું સમબુલ?” સુલતાન ઘભરાટમાં સમબુલને પુછવા પડ્યો.

“હું શું કહું, ખુદાવંદ ! એ પોતાનાં હાથે પોતાની ત્રિખીઓ વધારી લે છે ત્યાં આપણે શું કરી સકીએ?”

“પણ એનો હવે ઉપાય?” સુલતાના નુરમહાલ, જોણી સમબુલ કોણ હતો તે સારી પેઠે જાણતી હતી તેણીએ આગળ આવી તેને હાથ પકડી કાકલુદીલચોં ચેહેરો કરી પુછ્યું. ઓ હુસ્નઆનું ! તારું હેશાન અમે બુલ્લીશું નહિ, પણ એ નામોશીમાંથી મારા ફરજાંદનો છુટકો થાય એવો કાંઈ રસ્તો દેખાડ ! બુઢી બરમલાની એક માનીતી ચેલી દાખલ તું પોતે પણ ઓછી તલ્લેસ્માતિક શક્તિ ધરાવતી નથી, તેથી. તું અથવા બુઢી બરમલા અમોને આ કામમાં મદદ કરો !”

“સાવધ, સમબુલ, સાવધ !” તે જોરડામાં ચાર જીવ શિવાય પાંચમો જીવ હતો નહિ, તે છતાં, ત્યાં એક સાદ સંભળાયો. સુલતાન અને સુલતાના આસ અને પાસ, ઉપર અને નીચે જોવા લાગ્યા ! પણ એ સાદ ક્યાંથી આવતો હતો અને તે કોણ બોલતું હતું તેમાંનું કશું તેઓ જોષ કે જાણી શક્યાં નહિ ! “જો આદમપર પાક પરવરની ઇંતરાજી ઉતરે, તે આદમને ઇનશાન મદદ કરી શકવાની

તાકાદ ધરાવતું નથી. સુઝતાન અને સુઝતાના તમામ નિર્દોષ છે, પણ તેમના કહેવા પર અમલ કરવાથી તું પરહેજ રહેજે—નહિ તો ખુદરતનો કાપ તાહરી ઉપર ઉતરીને—

“ઓ ખુદા! હું એ શું સાંભળું છું?” સુઝતાન તુરમહાલ આ છુપી બશારતથી શાહમદદ સલીમની ભવિષ્યની હાલતનો વિચાર કરતાં હંબત ખાઇ બોલ્યાં, ઓ ગેખી અવાજ! કાઠની નહીં તો નહીં, પણ અમારી ઇજ્જતનાં રક્ષણને માટે બી—

“નહીં—નહીં! કુદરત કાયદો એવો છે કે જે કરે તે ભરે” પેલા અવાજે પ્રાતઊતર આપ્યો. બાપ કરે તો બાપ ભરે ને બેટો કરે તો બેટો ભરે! બેટાનાં પાપ માટે બાપનો પરતાવો કે બેટીનાં ગુનાહ માટે માતાની તોજેશ કદી કામ આવતી નથી. શાહમદદ સલીમે કુદરતની એક બેનમુંત બક્ષેસને જે ગંભીર ગેરઇનસાફ કીધો છે તેની સજામાં કુદરતે તેને સ્ત્રીના રૂપમાં ફેરવી નાખ્યો છે. હજી શુકર કરો કે તેને એક રૂપ સુંદરીનાં સુંદર સ્વરૂપમાં ફેરવ્યો છે, નહીં કર, ઇબ્લીસની સુરતની કાઠ કાળી બદસુરત હબસણનાં રૂપમાં તે ફેરવ્યો હોત તો તમે શું કરત? કદાચ હજી કુદરત તેને તે આકારમાંથી ફેરવે તો તેમાં અજબ જેવું કાંઈ નથી કારણ કે હજી તે પોતાની મમત મેલતો નથી, હું ધારું છું કે હજીબી એ શુધરે તો ઠીક, નહીં કર જરૂર બદશિકલ હબસણના આકારમાં એ જરૂર—

“ઓ નહીં—નહીં! યા અલ્લાહ! મને તેવી ખુરી શિક્ષણમાં હરગેજ નાં ફેરવતો!” શાહમદદ સલીમ જે હવે હુશિયારીમાં

આવ્યો હતો અને પેલા ગેબી અવાજનું. બોલવું બોલેમોત્ર સમજી શક્યો હતો તે એકદમ બીજાનાંપર ઉઠી બેસી ધાસ્તીથી ધુજતો બોલ્યો !

આ વખતે તે એક નવજવાન કુમારીકાના જોતનવંત બહારમાં એક દિલકશ દેખાવ રજુ કરતો હતો ! તેની કમાણદાર મુંઝ અને એક ન્હાની હુમકી દહાડી ક્યારની નાણુદ થઈ ગઈ હતી અને તેને બદલે એક રૂપાળી કન્યાના જેવા સકોમળ ગુલાબી નાણુક ગાલ અને લાંબા કસબદાર બાલ દીપી રહ્યા હતા ! જ્યાં તેનો પોશાક પણ આપમેળે ફેરવાઈ ગયો ! જે છાતીપર તરેહવાર ચાંદો લટકતા હતા તે એક ઝીણા કુમાસની જરરીન ઓઢણીમાં ઢંકાઈ ગઈ હતી ! ગળાંમાં મોતીની માળા અને કાનમાં બીલીયાન ઝમકી રહ્યાં હતાં ! જે કદાવર કંમર કસબી પટામાં જકડાઈને જમણી બાણુએ એક બેકીમતી તલવાર હંમેશાં લટકતી રાખતી તે કંમર નાણુક બદનની એક કુમારીકાની ખિલ્લસ જેટલી પટલી કંમરમાં બદલાઈ ગઈ હતી !

“ઓ નહીં-નહીં ! યા અલ્લાહ ! મને તેવી ભુરી શિકલમાં હરગેજ ના ફેરવતો !” શાહજાદો સલીમ ધબરાઈને ઉઠી બોલ્યો.

“ત્યારે કુદરતની એક બેનમુન બક્ષેશ, કે જે વગર સૃષ્ટિનો વેહેવાર ચાલીજ શકે નહિ તેની વિરૂદ્ધ તું કેમ મત ધરાવે છે ?” પેલા ગંભીર અવાજ વધારે ડરામણા સાદે પોકાર્યો.

“તે માટે હું પસ્તાઉ છું.”

“શુકર અલ્લાહનાં !” સર્વ સાથે બોલી ઉઠ્યાં.

પ્રકરણ ૨૮ સું.

કોરાન પર કસમ.

“ જો બેટા, હજી કાંઈ સમજ અને ડહાપણ વાપરી ખુદર-
તની ઇતરાજીથી મોકળો થા. ” સુલતાના નુરમહાલે સલીમને
સમજાવ્યો.

“ એમ કરશે. તોજ આ મુસ્કેલીમાંથી તારો છુટકો થશે અને
નહીં તો—”

“ કાળી હાસણનું બદશિક્ત મોહકું તારે ફાળે (જાંદગીના
છેડા સુધી) આવ્યા વિના રહેવાનું નથી. ” પેલા ગેખી અવાજે
સુલતાન શેહેરીયારનો વાક્ય પુરો કરી આપ્યો.

“ અરે નહિ નહિ તે બદસુરત અવતારમાં બદલાવા કરતાં
હું મારી મમ્મત છોડી દેવાનું હજાર દરજ્જે પસંદ કરું છું. યા
અલ્લાહ ! મને મારા ગુનાહની મારી બખ્શ ! ” અને અહીં શાહ-
નદો સલીમ જમીનપર ગુલુ મંડિયે પડી મોંમા તમાચા મારી
તોખાહ કરવા લાગ્યો.

“ તોખાહ અને તોજેશ મોહકેની નહિ પણ અંતઃકરણની
જોધએ. ” પેલો ગેખી અવાજ પુકાર્યો.

“ અને તે મારાં સાચાં અંતઃકરણની નથી એમ તેં કેમ
જાણ્યું, ઓ ગેખી ફરેસ્તા ? ” શાહનદો જુસ્સાથી બોલ્યો.

“ત્યારે શું તું ઓરતજાતને ધીક્કારવાના તારા આગલા ઈરા-
વને માટે ખરા અંતઃકરણથી પસ્તાય છે, સલીમ ?”

“ બેશક—બેશક. ”

“ અને હવે પછી કદી સ્ત્રી-જાતનો તીરસ્કાર નહિજ કરશે ?”

“ કદી નહિ-નહિ. નહિ-જીંદગીના છેડા સુધી નહિ ” શાહ-
જાદો અંતે મહાત થત્ર બોલ્યો.

“ શુક ઇલાહી તારા બોલવાનો પવિત્ર પુરાવો તને આપવો
પડશે, તે તું જાણે છે, યુવરાજ ? ” ગેબી અવાજે આગલીજ
ગંભીરાઈથી પુછ્યું.

“ હા. ”

“ અને તે શું ? ”

“ કુદરત ફરમાવે તે ? ”

“ લે, સાંભળ; કુદરતથી જે પેદાયશને તું આટલો વખત
ધિક્કારતો હતો તે પેદાયશને તું વખાણવા શિખ્યો છે એમ આલ-
મમાં મશહુર ફરવા માટે તે તારી જીંદગીનો એક મનપસંદ
જોડ્યો શોધવો પડશે. ”

શાહજાદો ચમક્યો ! હા ! કુદરત શું તેની મગફરી ઇન્ચેઈન્સ
દાખીજ દેવા બેઠી હતી ?

“ આ રિયતિ ” (સ્ત્રીરૂપ) માંથી મારો છુટકો થાય તો હું કાંઈ
વિચાર કરીશ. ”

“ વિચાર-બિચાર કાંઈ નહિ ! પેલા ગેબી અવાજે વળી પાછા
એક ડરામણા સાદે શાહજાદા સલીમને ચથરાવી નાખ્યો. “ વિચાર ?

હવે વિચાર કેવો હોય? તારા આ જવાબપરથી એમ જણાય છે કે હજી તું તારા મનમાં ધ્યુપધ્યુ છે, પણ યાદ રાખજે શાહજાદા, કે તું દુનિયાને માહાત કરી શક્યો છે પણ દાદારને માહાત કરી શકનાર નથી.

“ માફ કરો મારી ભુલ થઈ આ ગેબી ફરેસ્તા હવે હું તારાં દરેક હુકમને તાબે છું. ”

“ ખરેખર ? ”

“ હા, ખરેખર ! ”

“ કારાનપર કસમ લે ! ”

તુરતજ પવિત્ર કારાંન લાવવામાં આવ્યું અને શાહજાદો સડીમ કસમ લેવા ઉભો થયો.

“ બોલ, હું બોલાઉં છું તેમ ! ” પેલા ગેબી અવાજે ફરમાવ્યું “ આ જહાંનના પેદા કરનાર ! ”

“ આ જહાંનનાં પેદા કરનાર ! ” શાહજાદો બોલ્યો.

“ હું મારા આગલા મુખાઈ લય્યા વિચારો તજી મારી ભુલને માટે ખરાં અંતઃકરણથી પશેમાન થઈ પસ્તાવો કરું છું. ” ગેબી અવાજે આગળ ચલાવ્યું.

હું મારા આગલા મુખાઈ/લય્યા વિચાર તજી મારી ભુલને માટે ખરાં અંતઃકરણથી પશેમાન થઈ પસ્તાવો કરું છું. શાહજાદાએ ‘રિપટ’ કીધું.

“ તારી એક બેકીમતી બક્ષેશ ને ઓરતગત-”

“ તારી એક બેકીમતી બક્ષેશ ને ઓરતગત. ”

“ તેનો તિરસ્કાર કરવા માટે હું તારી પુરતી સગ્ન પામ્યો છું.”

“ તેનો તિરસ્કાર કરવા માટે હું તારી પુરતી સગ્ન પામ્યો છું.”

“ અને હવે—”

“ અને હવે—”

“ તે મારા બેવકુશીભર્યા ખ્યાલો માટે—”

“ તે મારા બેવકુશીભર્યા ખ્યાલો માટે—”

“ ફરીફરીથી હું તોખાહ અને તોજેશ કરું છું.”

“ ફરીફરીથી હું તોખાહ અને તોજેશ કરું છું.”

“ તથા ”

“ તથા ”

“ જે બદગુમરાહી આટલો વખત મારાં મગજમાં મેં રાખી હતી—”

“ જે બદગુમરાહી આટલો વખત મારાં મગજમાં મેં રાખી હતી—”

“ તેને માટે—”

“ તેને માટે—”

“ તું મહા દયાળુ બાપ કને બંને હાથ જોડી—”

“ તું મહા દયાળુ બાપ કને બંને હાથ જોડી—”

પવિત્ર કોરાંન આંખને લગાડી—”

“ પવિત્ર કોરાંન આંખને લગાડી—”

“ કસમ લઉં છું કે—

“ કસમ લઉં છું કે—

“ આજ ફરીથી એવી બદગુમરાહી હું કદી બતાવીશ નહિ.”

“ આજ ફરીથી એવી બદગુમરાહી હું કદી બતાવીશ નહિ.”

“ અને મારા આ પવિત્ર એકરારનાં પાક પુરાવા તરીકે—”

“ અને મારા આ પવિત્ર એકરારનાં પાક પુરાવા તરીકે—”

“ હું આજ ને આજ—”

શાહખાદા અહીં ફરી ચમક્યો—જરા અચક્યો પણ પેલા
જેખી અવાળે એક થથરાવી નાંખનારો ડરામણો સાદ કાઢી “ બોલ
જલદી ! ” એવું દબાણ કીધાથી—

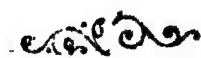
“ હું આજને આજ—”

“ મારાં મનને લાવતી એક ખુબસુરત નાજનીનને નેકા માટે
પસંદ કરું છું.”

“ મારા મનને લાવતી એક ખુબસુરત નાજનીનને નેકા માટે
પસંદ કરું છું ! ”

પ્રકરણ ૨૯ મું.

સુખી સેવક.

“ ફતેહ ! ફતેહ ! સુલતાન અને સુલતાનાએ ભેગો હાથ બતાવ્યો.

“ ચાલ હવે બોલ, શાહખાદા, કે તને કોણ પસંદ છે ? ”

પેલા અવાજે નરમ સાદે સિધ્ધો સવાલ મુક્યો.

‘ આજ સુધી મેં કોઇને ધારી નથી તો હમણાંજ હું એ સવાલનો કેમ ઉત્તર આપી શકું ? ’ શાહજાદાએ વાજખી રીતે પોતાની લાચારી બતાવી.

“ તે કાંઈ નહોં. એ પસંદગી તું તારા નામવર પિતા સુન્ન-તાન શેહેરીયારપર છોડ. ”

“ એમ ? ”

“ હા ! ”

અને એ નામવર જે નાજની જોડે મારા નેક ફરમાવે તે મેં મંજૂર રાખવું ?

“ હા ! ”

“ કબુલ ! મને કબુલ ! ” અહીં શાહજાદા સલીમે શાહજાદા સમબુલ તરફ નજર ફેરવી. તેનો ખુશનુમાં દિલકશ ચેહેરો જોઇ તે દિલમાં બળવા અને વમાસવા લાગ્યો કે “ આ હા ! શું કુદરતે ખુબસુરતી બક્ષી છે ! અરે ! એનેજ કાંય નહિ ઓરત બનાવી ? ” એ પછી સર્વ સાંભળે તેમ સલીમ સમબુલને કહેવા લાગ્યો ‘ મારા વફાદાર દોસ્ત, આખરે એક સારી ચીજે, મને માહાત કીધો છે. આજથી હું સ્ત્રી જાતિને કદી ધીકકારનાર નથી, પણ સામે તો પાંચસ. પરવરદેમાર મારા પિતાને નેક બુધ્ધિ બક્ષે અને મને પસંદ પડતી પુતલી મારે માટે ચુટે એટલુંજ હું હવે ઇચ્છું છું. ”

એટા, એ પસંદગી જે મેં તારી મુનસંસીપરજ મુકી હોય તો તું કેવો ચેહેરો પસંદ કરે ?

“ શાહનંદા સમઘુલનાં જોવો ! ”

ત્યાં હાજર રહેલા સર્વ કોમ હસી પડ્યાં !

“ શાહનંદા સમઘુલપર શું ત્યારે તું આશક પડ્યો છે ? નામ વર સુલતાને હસીને પુછ્યું.

“ એ કાંઈ સ્ત્રી થોડી છે કે હું આશક પડું પિતાજી ? પણ મને એનો ચેહેરો ધણોજ ગમે છે. ”

“ ધણોજ ? ”

“ હા, ધણોજ ! ”

“ ત્યારે એમ સમજ કે સમઘુલ એક સ્ત્રી હોય તો——”

“ હું ખચીત એની સાથ પરણત અને તે પણ તન-મનની ખરી પસંદગીથી પરણત ! ”

“ ખરેખર ” સુલતાન શેહેરીયારે જીગરથી હેરત થઇ પુછ્યું.

“ હા નામવર ! ”

“ ત્યારે લે તારી ખાહેશ મુજબ શાહનંદા સમઘુલ ઉરફે હેરાત શેહેરનાં હાકમ ખુશરોની દિવનવાજ બેટી હુસ્નઆનુનો હાથ તારા હાથમાં આપી તમે બંનેને મારાં ખરાં અંતઃકરણનાં આશિર્વાદ આપું છું. ” સુલતાન શેહેરીયારે સુલતાના નુરમહાલ તથા શાહનંદા સમઘુલ (?) ના અતિ હર્ષ વચ્ચે તે બંનેનો હાથ એકમેકનાં હાથ સાથ જોડી આપતાં ખુશ વધાઇ કહી.

શાહનંદા અચરતીથી દગ થઇ ગયો !

“ શું સમઘુલ એક સ્ત્રી છે ? ”

“ હા, મારા બહાલા સક્લીમ, મારી આંખોના નુર, મારા જી-

રના રાગ્ન ! હું એક સ્ત્રી છું ! ” હુશન્યાનુએ પોતાનો મદાનો પોપાક એકદમ કહાડી નાંખી એક ખરી દિલકશ નાજનીનમાં તરત ફેરવાઈ જઈ હાજર જવાબ આપ્યો.

“ ઓ અલ્લાહ ! એ તારો કેવો માર્મિક બેઠ ! માલિક તારી શક્તિને કોણ પુગશે ! ઓ દિલચસ્પ આનું, આજથી તું મારી ને હું તારો છું ! ” એમ બોલી શાહજાદા સલીમે હેરાત શહેરની હુશન્યાનુને બગલગીર થતાં તેણીનાં ગુલાબી રોખશારાપર પવિત્ર પ્રેમનું એક પેહેલું સીલ જોસ્સા સહિત દાખ્યું !

એજ વખતે છુદ્દી બરમલા જેણી આટલો વાર અંદીક રહી જેખી અવાજ રૂપે સવાલ જવાબ ચલાવતી હતી તેણીએ બંને જવાન છત્રોપર ઉપરથી પુજોનો વરસાદ વરસાવ્યો !

“ આપણા મેલાપથી ખુદ ખુદા પણ ખુશ થયો છે અને મારી છુદ્દી બરમલા ઉપરથી પુષ્પ વૃષ્ટી કરી રહી છે. ” હુશન્યાનુ હસીને બોલી.

એજ વખતે વીજળીનો એક ચમકારો થયો, જે સમે સર્વેને ફરજન્યાત પોતાની આંખો ઢાંકવી પડી પણ જ્યારે તેઓએ તે ઉઘાડી ત્યારે તેઓ જોય શું કે શાહજાદો સલીમ પોતાની અસલી મદાની હાલતમાં પાછો ફેરવાઈ ગયો હતો અને છુદ્દી બરમલા સફેદ સાલ્વામાં તેના માથાંપર પોતાના પવિત્ર હાથનું છત્ર ધરી ઉભી હતી !

“ સુખી થજો મારાં ફરજંદો ! તમારી સર્વ વિપતિ હવે વહી મઈ છે. બેટા સલીમ ! પાક અલ્લાહે તારા ગુન્હાની તને માફી બક્ષી છે ! શાદીનાં પવિત્ર કાલે થઈ મારી બેટી હુશન્યાનુને સંસા-

રનું ખરું સુખ ચખાડજે ! ચાલો . હવે હું વચ્ચેશ. ”

“ નમન કરું છું પવિત્ર માતા, પણ જગ સખર કરે ! ”
શાહજાદા સર્લામે બંને હાથ જોડી અરજ કરી. “ પ્રથમ તો મેં
મારી જાંઘળી બચાવવા માટે આપ પવિત્ર માવતરનો આભાર માન-
વાનો છે જે ગુહલુ મડિયે પડીને હું અદા કરું છું. તે પછી એક
અરજ છે. અમારી સાદી તમારી હાજરી વગર કેમ શોભશે ! બર-
મલા માય ? ”

“ શોભશે-મારી દિલની દુવાથી ને અદલાહનાં પવિત્ર નામની
જેખી મદદથી તે દરેક રીતે પુર બાહારમાં દીપી નીકળશે. જુઠ્ઠી
બરમલાએ જવાબ આપ્યો.

“ પણ તમારી હાજરી નહીં ત્યાં ખીજું—”

“ નહીં, બેટા, હુજત નાં કર ! હું સંસારી માયા અને મોજ-
મજાહથી તમામ મુક્ત થયેલી એક સ્ત્રી છું. મને તારી સાદીમાં
આવવું શોભે નહીં, પણ મારી હાજરીના બદલામાં મારા જેખી
ઇલમથી સાદીની આઠ દિવસ આગમચથી આખાં સમરકંદ શહેરમાં
સાંજે ૬ થી સહવારે પાંચ સુધી દરરોજ હું એક એવી આકાશી
વીજળીક રોશની ફેલાવીશ કે તેની લબુક આખી શહેનશાહતમાં
ફેલાશે અને આખાં રાજ્યમાં તે આખું અઢવાડીયું રોશની કરવાની
શું ગરીબ કે તવંગર કોઇને પણ જરૂર રહેશે નહીં. ચાલો, બહાલી
બેટી, હુસ્નખાનું, આવ મને ભેટ ! ખુદાએ તારા દીવના બગીચાપર
મુરાદનું ઝાડ રોપ્યું છે. ચંદરોજમાં તે ઝાડ પર નેકબખ્તી લખા
ફળો લાગે એ મારી દુવા છે.

“પર્વિત્ર માતા ! નમન કરું છું ! તમારા આશિષ મને કળ્યા વીના કદી રહેનાર નથી, મારે માટે તમને જે તસ્દી પડી તે તમારી તાબેદાર બેઠીને દરગુજર કરજો” હુસ્નબાનું હાથ બેઠી પગે પડીને બોલી.

“શીકર તહિ બેટી, આ દુનિયામાં વાહલામાં મારું કોઈખી હોય તો તે તું શિવાય ખીજું કોણ છે ? અને તેમ છે તો પછી તારે માટે લીધેલી તસ્દી, રંજ લેરેલી કેમ કહેવાય ? બેટી, મારા ખાલેશ એલમથી મેં તને વાકેફ રાખેલી છે. જ્યારે પણ જરૂર જણાય ત્યારે મને બેલાશક યાદ કરજો—હું તુરત તારી મદદે હાજર થઈશ. ચાલો હવે સુલતાન—સુલતાના—શાહજાદા—હુસ્નબાનું ! ખુદા હાફેજ !”

“તે ચારે જણુ બુદ્ધી બરમલાને વીદાયગીરીનું માન આપવા ચુકણુ મંડીયે પડ્યાં અને શાહજાદા સમબુલ (?) અરે નહીં રે ! હેરાત શેહેરની હુસ્નબાનું !—ની લલામણુ મુજબ થોડોવાર આંખ મીચી જ્યારે પાછી ઉઘાડી ત્યારે તેણી જેમ થયલી જણાઈ !

આખી શેહનશાહતમાં શાહજાદા સલીમનું સુખી છેવટ વીજળીને વેગે બોલ બોલતાં પસરી ગયું અને સર્વ પ્રજા હર્ષથી ગોચા થેલી બની ગઈ. ઓછામાં પુરૂં શેહેર ચમનનો શાહ-શાહજાદો સમબુલ, જે યુવરાજ સલીમનો માનીતો મિત્ર કહેવાતો હતો. તે પાછળથી હેરાત શેહેરની હુસ્નબાનું તરીકે ઓળખવાથી તમામ પ્રજા અભયખીથી ફાટી રહી અને કુદરતનાં ભરમભેદની કુંચી કોઇને જડી શકે નહીં એ મતમાં મુસ્તકીમ બની.

આખું સમરકંદ ધુમધામથી ગાજી રહ્યું હતું. ઘેરેઘેર ખુશાલી

અને આનંદનાં અવાજ સંભળાતાં હતાઃ આખી શેહેનશાહતને રાજ્યને ખરચે આઠ દિવસ સુધી જ્યાફતો આપવાનું મહાભારતે કામ બળવવામાં સુલતાન શેહેરીયાર અબુલુસેન, અમીર અફઝલ ખાન અને દરબારનાં તમામ અમીર-વજીર ઉમરાવો રોકાઈ ગયા હતા સુલતાન શેહેરીયારે માથે ઉઠાવેલું આ કામ ન્હાનું નહીં હતું આખી શેહેનશાહતને આઠ દિવસ સુધી રાત ને દહાડો ખાણી પીણી આપવાની રંજ અને ઝેહમત જેમ અતિ ખર્ચાળુ તેમ અતિ મહાભારત હતી, પણ ડાહ્યા સુલતાને દરેક અમીરને અકક લતો મુકરર સોંપી આપવાથી સર્વ ગોઠવણ કશી પણ અંચવણ વિના પાર ઉતરતી હતી, જે શાહજહાં પોતાની આખી જીંદગી કુમારીજ ગાળવાની મમ્મત લઈ બેઠો હતો તે આખરે સમજવાથી પ્રજા બેવડી ઉઘટમાં આવી ગઈ હતી. શેહેરશેહેર અને દેશેદેશના હાકમો નામવર સુલતાનના હુકમથી જાણે પોતાનેજ ત્યાં સાજવારી હોય તેમ ઉમંગથી પોતપોતાના કામપર મંડી ગયા હતા અને નાટકશાળાઓ તથા દિલખુશ મેળાવડાઓમાં તમામ પ્રગ્નને રાજ્યની તીજેરીને ખરચે મુફત ગજાહ ચખાડતા હતા. સમરકંદનું પાયતખ્ત અને શેહેનશાહનાં તમામ શેહેરોમાં એક સરખી શાહજહાં સત્તીમની સાજવારીની ધુમમકરી ચાલી રહી હતી. નામવર સુલતાનનાં હુકમથી એક અઠવાડિયું સુધી સર્વ ઢાંધો પોતાનો કામ ધંધો બાજુએ મેલી શાદીની મુખારકબાદીમાં તે મહા આનંદોત્સવ ભોગવવાને ઉલટથી બાહર પડ્યા હતાં. તમામ શેહેનશાહત રંગ બેરંગી વાવડાઓથી, આશીર્વાદ ભરેલા દ્વેષોથી અને રકમરકમના કુલોની તોરણોથી

શોખી રહી હતી અને ઘેરેઘેર મોતીનાં ચોક પુરાયા હતા. રસ્તાઓ ઉપર પાણીને બદલે ગુલાબજળ છાંટવામાં આવતાં હતાં અને તેનાં મોહક પમરાટથી શહેરની હવા દીવ્યપુષ્પ અને ચોખી બની ગઈ હતી. વળી ઓછામાં પુરૂં લગ્નની આઠ દીવસ આગમ્યથી ચાને નામવર સુલતાને શાદીની મુબારકબાદીમાં જાહેર પ્રજામાં આપતી કરેલી જ્યાફનાં પહેલાજ દીવસની રાતથી યુદ્ધી બરમલાએ કબુલ કરેલી પેલી આકાશી ભવ્ય રોશની એવી દીપી રહી કે સમરકંદની તમામ શહેનશાહતમાં તે આઠ દીવસ ગોયા રાત પડીજ નહોં હતી અને દિવસનોજ ઝલકાટ આખાં અદવાડિયાં સુધી ચાલુ રહ્યો હોય એમ જણાતું હતું !

વાહલાં વાંચનારને જણાવવાની જરૂર નથી કે પોતાના દીક્રની ઉમેદ પુરી પાડવાની ખુશાલીમાં આપણી હેરાત શહેરની હુસ્નબાનું પોતાની માનીતી સહીઓ ઝોહરા તથા દીનારજાદીને તેમજ તેમનાં અમીરી ખવાસનાં યુઝર્ગ માવતર બેગમ ઝમ્તુલ-નિશાને લુટી મઠ ન હતી. શાહજાદાએ પોતાનો સ્વિકાર કર્યા બરાબર હેરાતની તે હુરીએ તે ખુશ ખબરની વધાઇ સહિથી પહેલી બેગમ ઝમ્તુલ-નિશા અને તેમની બેટીઓ પર મોકલી હતી; એજ નહિ પણ તે ખુશ-ખબરની સાથે સુલતાના નુરમહાલની રજા મેલવી હુસ્નબાનુંએ તે તણે અશરાર મા-બેટીઓને રાજમેહેલમાં પોતા બેડે આવી વસવાનું તેડું કીધું.

લગ્નને દહાડે સુલતાન શહેરીયારે એક મોટી દખ્ખા ભરેલી ખાસ દરબાર ભરી અમીર મુબારકજાને એક મોટો ખેતાબ આપી

તેનો ભારે આદરસત્કાર કરીયો કે “એ ખુનર્ગ અમીરને ત્યાં હુસ્ન-
આનું પરોણી આવી નહિ હોત તો આજે આ શહેનશાહતને ફાલે
એવો ખુશાલ દહાડો આવત નહિ.” એજ રીતે બેગમ સાહેબ ઝઘ-
નુન-નિસાને પણ સુલતાના નુરમહાલના ખાસ સલાહકારની પદ્ધિ
બક્ષી તેમને પણ ઘણી ઇજ્જત દીધી અને તેમની બન્ને બેટીઓની
રાજ્યનાં પેહેલ્લે દરબારેનાં બે જવાન ઉમરાવો જોડે સગાઇ કરીધી
એ પછી એક રાતરે વજીર અબુહુસેન જોડે નગર-ચર્ચાં જોતાં
અમીર મુબારકજંગના ઘરમાં તેમની બેટીઓ ઝોહરા અને દીનાર-
બદી જોડે હેરાત શહેરની હુસ્નઆનું જે હોમતોજી ચાલી હતી
(અને જે આપણે આ વાર્તાની શરૂઆતમાં વાંચી આગ્યા છીએ)
તેનું તફસીલવાર બ્યાન કરી સર્વ દરબારને દંગ કરીધી. ખુદ શાહ-
બદો સલીમ, જે પોતે પણ દરબારમાં હાજર હતો તે આ હેરાત
ભરેલી હકીકત સાંભળી ઓછો અચરત થયો નહીં. એ રીતે યુવ-
રાજ સલીમે આજેજ બાણ્યું કે તેના મમતી ઠરાવને તોડવાને માટે
પારકાં શહેરની એક નાંબુક પુતલીએ બીડું ઝંડક્યું હતું અને અતે
તે તેણીએ દરેક ફતેહ સહીત પાર પાડ્યું હતું.

દરબારનું કામ ખલાસ થાય તેટલાં એક ગેમ્મી અવાજ સાંભ-
ળાયો. આખી દરબાર તદ્દન શાન્ત થઇ તે સાંભળવા પડી:—

“ઓ સુલતાન શહેરીયાર ! પવીત્ર અને અલ્લાહની પ્યારી
બુટ્ટી બરમલા તરફનો આ પેગામ છે તે તારી દરબારમાં રજુ કર-
વાનો મને તેણી તરફથી હુકમ થયો છે. એ પેગામ એ છે જે કે
આજ સાંજે શાદીનાં પવીત્ર કાનથી વરરાજા અને વરરાણી એક

થયા પછી ભેગી મળેલી મીઠલસ દરમ્યાન આકાશમાંથી એક હીરા-
જડીત સોનેરી તખ્ત ઉતરશે. તે તખ્તપર શાહજાદા સલીમ તથા
હુસ્નખાનુને બેસાડજે; જેમ કીધા પછી તે તખ્ત આપમેળે ઉઠ્ય-
કાશે અને મારી મોકલેલી આકાશી રોશનીના લલુકદાર પ્રકાશ
વચ્ચે તે એક કલાકમાં તારી આખી શહેનશાહતમાં ફરી પાછી
આવશે. એમ થવાથી તારી તમામ રૈયતને પોતાના ભવિષ્યના સુલ-
તાનનાં દર્શન તેની સાજવારીનાં આજના પવીત્ર દિવસેજ થવાનો
લાભ મળશે. છેલ્લા સાત દીવસ સુધી જે રોશની દર રાત્રે મેં
મોકલી છે તે કરતાં આજના લગ્નનાં દીવસની રોશની કાંઈ ભુદાજ
પ્રકારની અને અસાધારણ લલુકદાર બનશે માટે, તખ્ત ઉતર્યા
બરાબર તેમાં પરણેલાં ભાગ્યશાળી જોડાંને બેસાડવાને ચુકતો ના!”

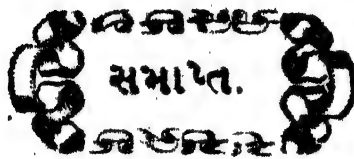
અને હવે ટુંકમાં, સાંજે સાજવારીની તમામ ક્રિયા મોટી
ધામધુમ સહિત સંપૂર્ણ થયા પછી રાજમેહેલના મોટાં દીવાનખાનામાં
એક હીરાજડીત સોનેરી તખ્ત ઉતર્યું અને તેમાં સુલતાને તમામ
મીઠલસની ખુશાલીના અનંત પુકારો વચ્ચે તે બંને ભાગ્યશાળી
ધણી-ધણીઆણીને બેસાડ્યાં. તેઓ બેઠા બરાબર તખ્ત ઉઠ્યકાયું-
ઉડ્યું-અને એક કલાકમાં સમરકંદની તમામ શહેનશાહતમાં ફરીને
પાછું અસલ જગ્યાપર આવ્યું. સલીમ અને હુસ્નખાનુ તેમાંથી
ઉતર્યા બરાબર કદી નહીં જાણેલી એવી ખુશબો ફેલાવતું તે હવામાં
ઉંચે ચઢી પલક વચ્ચે નજરથી ગેબ થઈ ગયું!

શાદીની મુખારકબાદીમાં અને ખુશાલીમાં સુલતાન શહેરીયારે
પોતાની તમામ શહેનશાહત માહેલા કદીઓને છુટાપણું બખચ્યું.

એટલુંજ નહીં પણ તીજેરી ખાતાંના દરવાજા ખોલી ગરીબોને તથા બીજાકોને પુષ્કળ દ્રવ્ય ખેરાત કરી પોતાના રાજ્યમાંથી મુક્તેશીનું મુગ બાળી આપ્યું.

તખ્તપરથી ઉતરતાંવાર સુલતાન શહેરીયારે પોતાની વહુ હેરાત શહેરની હુસ્નબાનુને સવાલ કર્યો કે “બેટી, શાહગઢા સલીમને એક સંસારી માણસ બનાવવાના બદલામાં તું એક ચીજ મારી કને માંગનાર હતી તે શું માંગે છે તે માંગ; તે આપવાને હું તૈયાર છું!”

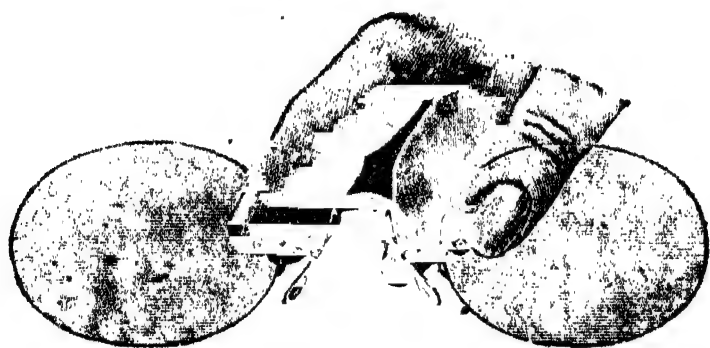
“મારા માનવંત પીતાજી! હું હવે શું માંગુ? મને જે જોઈતું હતું તે મળી ચુક્યું છે. ઓ નામવર સુલતાન! શાહગઢા સલીમ જેવો એક બહાદુર, જવાન અને ખુશસુરત ભરથાર મહ્યા પ્રધી મને બીજી ઉમેદ તે શી હોય? મને એજ જોઈતું હતું અને તે મારા માંગ્યા વગર મને મત્તી ચુક્યું છે!”

આંટીઆ ચસમાવાલા.

પથ્થરનાં થંડા ચસમાઓ તમારી આંખને ઠંડક
'આપી રાહત બક્ષે છે.

ગમે તેવા ડાક્ટરોનાં નંખરનો ચસ્મો તમુને બનાવી આપે છે
વાજબી દામ અને પ્રમાણીક કામથી આંટીઆ ચસમાવાલા તમુને
જરૂર સંતોષ આપશે.

દરેક જાતની ચસ્માની ફ્રેમો નવીજ રાખેછે અને બગડેલા કામને
નવાં જેવુંજ દરસ્ત કરી આપે છે એક વારની મુલાકાત આપશો
તો તમો સંતોષ પામીને બીજાને લલામણુ કરશો.

કેબશરૂ આદરજી આંટીઆ.

ચસમાવાલા.

જગજાથ જડીવાલાની સામે નંખર ૩૮૩, કાલ્યાદેવીરોડ-મુંબઈ,

ગ્રાંટરોડના બહોળી વસ્તીવાલા રસ્તા ઉપર બાણીતી થઇ પડેલી દુકાન.

સ્થાપના ૧૯૧૩.

જો તમેને તાજે અને કીકાયન માલ જોઈને હોય તો ખાસ
અમારી દુકાનેથી મંગાવવાની ભલામણ કરીએ છીએ કે જ્યાં દરેક
જાતની પેટ્રેટ મેડીસન પ્રોવીઝન પન્ડ્યુમરી તરેહવાર જાતનાં પ્રેઝ-
ન્ટ આપવા લાયક સેન્ટના બોક્સીસો તથા બચાઓના તરેહવાર
જાતના પુડ તથા બીસ્કીટ તથા જામ તરેહવાર જાતની આદે કાશી
વીગેરે દરેક ચીજો મારકાટ લાવે મલશે. હમારે ત્યાં બાણીતું સેન્ટ
ઓટોમોબીલીની પણ મલશે.

બહારગામના ઓરડરો વી. પી. થી પુરતું ધ્યાન
આપીને પેક કરવામાં આવશે.

પીરોજશાહ નશરવાનજીની કુંઠ

શેઠના ચાલ, ગ્રાંટરોડ,

ગ્રામ ટરમીનસ, મુબઇ.

શીઆદીનો હીંગામ

દરેક કોમને ખુશાલી ભર્યો રહે છે.

વધુ ખુશાલી અરસ પરસના કીમતી દાગીનાઓને
આભારી છે એમ કેહવામાં

તમારા જાણીતા ઝવેરી

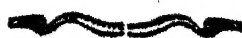
બી. જોશીની કુંપની

તેમાં વાજબીજ છે.

આજકાલ જ્યાં જોવ ત્યાં બી. જોશીનું નામ
તેઓનું કામ અને પાયધુણીપરનું તેઓનું ધામ
હમેશાં ચાલતુંજ રહે છે!

તેનું કારણ દુર સોધવા જવાનું નથી. એક વખતની તમારી
મુલાકાત જો તમને સફલ ઉતરેલી જણાય તો બેશક તે વીશે બીજાને
ભલાંમણુ જરૂર કરજો—પણ તમે એકવાર જુઓ અને ખાત્રી કરો
એ અમારું મત છે.

પાયધુની બારીઆ બીલડોંગ મુંબઈ.

જેવો તમારે ત્યાં સારો હોંગામ આવે કે—

સાલ મુખારકની ભેટ સોગાટ !

જનાદારના કેક !

મંગાવવા ભુલવું નહીં. કેક-કેક બોલવું ઘણું
સારું છે-પણ ખાઈને ટેષ્ટ કરવો એના જેવી પરીક્ષા
બીજી તમારે મારે નથી.

આજકાલ આંટાના હુઆ ને દીપટાપ ગાઠવી કેકનું ઉચું
નામ આપે છે તે હુમારે માનવું નથી. જે લોકો કેક
ખાઈને હાથું “વાહ” કરીને મગન થાય તેનું નામ
હમે કેક કહ્યે છીએ.

તમેથી જનાદારના કેક માટે પ્રમાણીક મત એજ આપશો !

ટે.—ગોલવાડ લેન કોટ-મુંબઈ.

તમારા શરીરનો દુખાવો દુરકરનાર દર્દ કરનાર

ઔષધો ઈલાજ

અમૃતાંજન છે.

અમૃતાંજન એક જાણીતો પેનખામ છે. આ ખામ સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે અને તે શરીરનાં દુખતા ભાગોપર એક ચમત્કારીક અસર કરે છે. અમૃતાંજન એક દેશી બનાવતનો એક નાદર નમુનો છે બજારમાં તે દરેક ઠેકાણે આકાશનાની કીમતમાં વેચાય છે.

કો. અમૃતાંજન ડીપો.

જનરલ પોસ્ટ ઓફીસ સામે કોટ મુંબઈ.

